วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

JSSR

tci-thaijo.org/index.php/jssr

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr

วารสาร.มจร สังคมศาสตร์
ISSN : 2985-1319

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Social Science Review | ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน 2569 | Vol. 15 No. 2 March-April 2026 |

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU **Social Science Review**
ISSN (Print) : 2985-1319
ISSN (Online) : 2985-1335
ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน 2569 Vol. 15 No. 2 March-April 2026

TCI ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

TCI Journal Classification 2025-2029 Tier 2

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน 2569

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจและการศึกษา และนิติศาสตร์ ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

1) บทความวิชาการ (Academic Article)
2) บทความวิจัย (Research Article)
3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน
ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม
ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม
ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

บรรณาธิการ:

สุมาลี บุญเรือง — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
sumalee31130@hotmail.com

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส — บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
psbud@hotmail.com

ธีรโชติ เกิดแก้ว — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย
tongin2000@gmail.com

บุษกร วัฒนบุตร — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย
busaaiey2516@gmail.com

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์ — สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย
jpkhaninphasut@gmail.com

วันชัย สุขตาม — คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย
wanchai2526@srru.ac.th

วันทนา เนาว์วัน — คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย
wanthana_nt@hotmail.com

สายชล ปัญญชิต — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย
saicholpa@g.swu.ac.th

อนันต์ อุปสอด — คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย
ananupsod9541@gmail.com

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

นิกร ศรีราช — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

พระมหาสมัคร อติภทฺโท — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

สุริยา รักษาเมือง — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

พระพลวัฒน์ สพโล — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระปลัดสมนึก ธีรปญฺโญ — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

นายนเรศ ฤทธิเดช — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
จัดพิมพ์โดย:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU Social Science Review

Vol. 15 No. 2 March - April 2026
Number of prints: 100 copies

International Standard Serial Number (ISSN):
ISSN 2985-1319 (Print)
ISSN 2985-1335 (Online)

Objectives and Scope of the Journal:

The journal has a policy to publish high quality articles in the field of social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Business Administration, Education, and Law, including the problems analysis to provide solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Types of works published in the journal:

1) Academic Articles
2) Research Articles
3) Book Review

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January - February
Issue 2 March - April
Issue 3 May - June
Issue 4 July - August
Issue 5 September - October
Issue 6 November - December

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 3 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names: double-blind system peer review.

Editor-in-chief:

Sumalee Boonrueang — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
sumalee31130@hotmail.com

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros — Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand
psbud@hotmail.com

Teerachoot Kerdkaew — Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand
tongin2000@gmail.com

Busakorn Watthanabut — Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand
busaaiey2516@gmail.com

Purimpratch Khaninphasut — School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
jpkhaninphasut@gmail.com

Wanchai Suktam — Faculty of Humanities and Social Sciences Surindra Rajabhat University, Thailand
wanchai2526@srru.ac.th

Wanthana Nowwan — Faculty of Management Science Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
wanthana_nt@hotmail.com

Saichol Panyachit — Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University, Thailand
saicholpa@g.swu.ac.th

Anan Upsod — Faculty of Humanities and Social Sciences Lampang Rajabhat University, Thailand
ananupsod9541@gmail.com

Journal Manager Team:

Secretary:

Nigorn Srirat — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phramaha Samak Atibhaddho — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Suriya Raksamueng — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phra Phonlawat Sapalo — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phrapalad Somnuek Dhirapañño — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Naret Ritthidej — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej — Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of MCU Social Science Review

Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

ด้วยวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 15 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

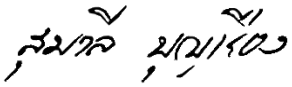

ผศ.ดร.สุมาลี บุญเรือง
บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ (1)
บทบรรณาธิการ (7)
สารบัญ (8)

บทความวิจัย:

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์
จุติพร ภักดีนรินทร์, ธัญญรัตน์ พุฑฒิพงษ์ชัยชาญ, วิษณุ ปัญญายงค์ 1-15

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2
ภัทรวดี แฉกกลาง, อัศวิน เสนีชัย 16-30

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล : ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2566
ปิยนุช พาณิชย์พิศาล 31-42

ภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
อนุวัต สงสม, คณุตม์ เลิศวนางกูร, ภากร น้อยสร้าง 43-56

อิทธิพลของปัจจัยการปฏิบัติงาน ค้ำจุนและแรงจูงใจ ต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ในส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา
เยาวลักษณ์ วังคีรี, พัทธ์ธีรา จิรอุดมสาโรจน์ 57-68

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรม กับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร
หทัยย์กรณ์ กรชวัลกัญญ์, รังสิมา หอมเศรษฐี 69-82

กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษากรณีการเลือกตั้ง พ.ศ. 2565
ณิชนันทน์ สุเดชะ 83-95

การเมืองของการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี อินเดีย: บทเรียนเพื่อพัฒนาการแปรญัตติของประเทศไทย
ชัชพันธุ์ ยิ้มอ่อน 96-109

อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
อนุกูล เด็ดขาด, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, สุชาดา นันทะไชย 110-121

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี
นันทพันธ์ วิเศษแก้ว, ณัฏฐ์พงษ์ จันทชโลบล 122-134

การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล: ศึกษาในช่วงปี พ.ศ.2554 – 2563
สันติ เพชรแก้ว, นันทนา นันทวโรภาส 135-147

ปัจจัยเชิงสาเหตุของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
ฐาปนี เพ็งสุข, ปณิธาน เมฆกมล, สาวิตรี บุญมี 148-162

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
สิทธิชัย กฤชวิวรรธน์, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง 163-177

บทความวิชาการ:

อคติ 4 กับบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ) 178-190

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การบริหารภาครัฐยุคใหม่
- ณัชชาวีล์ วาณิชย์สุรางค์ 191-201

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนวิทยาลัยชุมชน
- วัชรพงษ์ พนิตธำรง, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, อัจฉรา วัฒนาณรงค์, ธารินทร์ รสานนท์ 202-209

การวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองผ่านกรอบวรรณกรรมเชิงทฤษฎี
- อเนก สุขดี 210-221

การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ
- ศิริชัย คชวงษ์, มัทนา วังถนอมศักดิ์ 222-234

จริยธรรมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถาบันอุดมศึกษา: กรอบแนวทางสำหรับนักศึกษาและคณาจารย์
- วิไลวรรณ ทองใบอ่อน 235-245

ธรรมาธิปไตย : แนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธ
- วรภัทร วิทยธรรมากุล 246-258

พลิกโฉมบริการภาครัฐไทย : นวัตกรรมเพื่อคุณภาพประชาชน
- พงศ์ธสิษฐ์ ปิจนันท์ 259-268

การเมืองดิจิทัล : อธิปไตยถูกท้าทายในยุคข้อมูลเสรี
- รัฐชญา วัฒนกุล 269-280

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับบทบาทในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กร สู่การเปลี่ยนผ่านในศตวรรษที่ 21
- อรัญญา ชูโอชา 281-291

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับบทบาทในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรสู่การ เปลี่ยนผ่านในศตวรรษที่ 21
- ธนวุฒิ สุนทรเดชา 292-304

บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการภาครัฐสมัยใหม่
- ณัฐวัฒน์ ปริยพาณิชย์ 305-316

ภาคผนวก 317

กระบวนการพิจารณาบทความ 318

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 320

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์*

FACTORS AFFECTING PERFORMANCE COMPETENCY LEVELS OF SOCIAL DEVELOPMENT AND HUMAN SECURITY VOLUNTEERS IN BURIRAM PROVINCE

จุติพร ภักดีนรินทร์, ธัญญรัตน์ พุฑฒิพงษ์ชัยชาญ, วิษณุ ปัญญายงค์
Chitiphon Phatdinarin, Thanyarat Phutthipongchaicharn, Wisanu Panyayong
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: 670426070008@bru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 2. ศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของ (อพม.) 3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของ (อพม.) 4. ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของ (อพม.) และ 5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของ (อพม.) กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 364 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน (ด้านจริยธรรม ด้านองค์ความรู้ และด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์สูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านองค์ความรู้ ส่วนด้านจริยธรรมมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการ

*Received November 2, 2025; Revised January 6, 2026; Accepted January 14, 2026

ปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะการปฏิบัติงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า R = .875 แสดงถึงความสัมพันธ์รวมกันในระดับสูง โดยปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานมีอิทธิพลมากที่สุด ตามด้วยปัจจัยด้านองค์ความรู้ และปัจจัยด้านจริยธรรมไม่พบอิทธิพลทางสถิติที่มีนัยสำคัญต่อการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: อาสาสมัครพัฒนาสังคม; สมรรถนะการปฏิบัติงาน; ความมั่นคงของมนุษย์; ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the level of work performance competency of Social Development and Human Security Volunteers in Buriram Province, 2. To investigate the level of factors affecting the work performance competency of the volunteers, 3. To examine the relationship between factors affecting work performance and work performance competency; 4. To analyze the influence of factors affecting work performance on work performance competency; and 5. To propose guidelines for enhancing the work performance competency of the volunteers. The samples consisted of 364 Social Development and Human Security Volunteers in Buriram Province. Data were collected using a questionnaire with a five-point rating scale and were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, including Pearson's product-moment correlation coefficient and multiple regression analysis.

The research findings revealed that the overall level of job performance competency of volunteers was at a high level, with the aspect of assisting target groups having the highest mean score. The overall level of factors affecting job performance was also at a high level, with ethics having the highest mean score. The analysis of the relationship between factors affecting job performance and job performance competency was found that all three factors, namely ethics, knowledge, and operational ability and skills, had a positive relationship with job performance competency at the 0.01 level of statistical significance, with operational ability and skills showing the highest relationship, followed by knowledge, while ethics showed a moderate level of relationship. The study of the influence of factors affecting job performance on the job performance

competency of Social Development and Human Security Volunteers, using multiple regression analysis, was found that all three factors could jointly predict job performance competency at the 0.01 level of statistical significance, with an R value of .875, indicating a high level of combined relationship. The factor of operational ability and skills had the greatest influence, followed by the factor of knowledge, while the factor of ethics did not show a statistically significant influence on job performance.

Keywords: Social Development Volunteers; Work Performance Competency; Human Security; Competency and Skills

บทนำ

ในบริบทของสังคมไทยที่กำลังเผชิญกับความท้าทายด้านการพัฒนาทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภารกิจในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์, 2561) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระทรวงภาคสังคม มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการพัฒนาคนและสังคม การส่งเสริมและพัฒนาความเป็นธรรม เสมอภาค และความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ ให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)

ทั้งนี้ ได้ดำเนินโครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ซึ่งเป็นประชาชนที่มีจิตอาสา หรืออาสาสมัครที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นผู้ที่รู้และเข้าใจปัญหาสังคมในพื้นที่เป็นอย่างดี และเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเปราะบางในชุมชน ทำหน้าที่ ชี้เป้า เฝ้าระวัง โดยการสำรวจกลุ่มเป้าหมาย คัดกรองปัญหา และคัดกรองกลุ่มเป้าหมาย ให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคหรือการให้คำปรึกษา และส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือ โดยปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตอาสา ด้วยหัวใจที่ต้องการช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนนทบุรี, 2568)

ทั้งนี้ ได้ดำเนินโครงการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ภาคประชาชนร่วมเป็นกลไกเชื่อมประสานการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ ครอบคลุมการชี้เป้า เฝ้าระวังรายงานสถานการณ์ทางสังคม ประสานงานองค์กรชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดสวัสดิการชุมชน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563) ข้อมูล ณ

เดือนตุลาคม 2567 มีจำนวนอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้งสิ้น 386,304 คน โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนมากที่สุด และจังหวัดบุรีรัมย์มีอาสาสมัครจำนวน 6,682 คน คิดเป็นร้อยละ 1.73 ของจำนวนทั้งหมด (กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2567) ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่มากเพียงพอสำหรับการดูแลประชาชนกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังพบปัญหาการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร อันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้อาสาสมัครแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่แตกต่างกัน

การขาดแรงจูงใจและขวัญกำลังใจ รวมถึงปัญหาด้านการประสานงานและการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์จึงมีความสำคัญ เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของอาสาสมัครให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6,682 คน (กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยใช้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan : อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 364 คน แล้วทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบ่งอำเภอ และกำหนดสัดส่วน ตามร้อยละของจำนวน อพม.ในแต่ละอำเภอ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านจริยธรรม ด้านองค์ความรู้ และด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย การสร้างการมีส่วนร่วม การจัดสวัสดิการชุมชน และการร่วมพัฒนาสังคม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Form) เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้แบบประเมิน IOC (Item-Objective Congruence Index : IOC) (หากมีค่าระหว่าง 0.50 ถึง 1.00 ถือว่าใช้ได้) จากนั้นแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 คน การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้งฉบับ เท่ากับ .983

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ส่งถึงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์

การนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล ผลปรากฏว่า แบบสอบถามจำนวน 364 ฉบับ เก็บรวบรวมมาได้ จำนวน 364 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การศึกษารายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) เสนอข้อมูลเป็นตารางแสดงจำนวนและร้อยละ

5.2 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอเป็นรายด้าน และโดยภาพรวม เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย โดยมีเกณฑ์ในการแปลผลตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

5.3 การทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ส่งผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงจังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการดังนี้

5.3.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการวิเคราะห์ เพื่อทดสอบจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) หากค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์เป็น 0 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กัน และหากค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์อยู่ระหว่าง -1 และ +1 หมายถึง ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน โดยที่ทิศทางของความสัมพันธ์พิจารณาจากเครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้ คือ หากเป็นไปในทางบวก แสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในลักษณะคล้อยตาม แต่หากในทางลบ แสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามหรือแปรผกผัน

5.3.2 การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ที่ส่งผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

5.3.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นข้อคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดคำตอบเข้าประเด็นเดียวกัน แล้วแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 318 คน (ร้อยละ 87.40) อายุอยู่ในช่วง 40-59 ปี จำนวน 278 คน (ร้อยละ 76.40) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 222 คน (ร้อยละ 61.00) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 259 คน (ร้อยละ 71.20) และมีประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในช่วง 1-5 ปี จำนวน 169 คน (ร้อยละ 46.40)

1. ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย	4.01	.637	มาก
2. ด้านการสร้างการมีส่วนร่วม	3.89	.693	มาก
3. ด้านการจัดสวัสดิการชุมชน	3.90	.715	มาก
4. ด้านการร่วมพัฒนาสังคม	3.87	.699	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.92**	**.648**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย รองลงมา คือ ด้านการจัดสวัสดิการชุมชน ด้านการสร้างการมีส่วนร่วม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการร่วมพัฒนาสังคม

2. ระดับปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คุณลักษณะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านจริยธรรม	4.42	0.592	มาก
2. ด้านองค์ความรู้	4.11	0.605	มาก
3. ด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน	3.99	0.603	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.17**	**0.572**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจริยธรรม รองลงมา คือ ด้านองค์ความรู้ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน (X)	ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (Y)	
	Pearson Correlation	ระดับความสัมพันธ์
ปัจจัยด้านจริยธรรม (x_1)	.586**	ปานกลาง
ปัจจัยด้านองค์ความรู้ (x_2)	.819**	สูง
ปัจจัยด้านความสามารถ และทักษะการปฏิบัติงาน (x_3)	.854**	สูง
รวม (X)	**.833****	**สูง**

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับสูง (r = .833) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์สูงที่สุด (r = .854) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านองค์ความรู้ (r = .819) โดยทั้งสองด้านมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ส่วนปัจจัยด้านจริยธรรมมีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด (r = .586) โดยมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

4. การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน (X)	b	SE_b	β	t.	Sig.
ปัจจัยด้านจริยธรรม (x_1)	-.038	.041	-.035	-.933	.351
ปัจจัยด้านองค์ความรู้ (x_2)	.400	.058	.374	6.938	.000
ปัจจัยด้านความสามารถ และทักษะการปฏิบัติงาน (x_3)	.605	.050	.563	12.095	.000
R = .875	SE_{est} = .31510		F = 392.731		
R^2 = .766	R^2_{adj} = .764		a = .029		

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์สมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (F = 392.731) โดยมีค่า R = .875 แสดงถึงความสัมพันธ์รวมกันในระดับสูง และมีค่า R^2 = .766 หมายความว่าสมการถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของการปฏิบัติงานได้ร้อยละ 76.6 เมื่อพิจารณาอิทธิพลของปัจจัยแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานมีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีอิทธิพลมากที่สุด (β = .563, t = 12.095, p < .01) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านองค์ความรู้ ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน (β = .374, t = 6.938, p < .01) ส่วนปัจจัยด้านจริยธรรมไม่พบอิทธิพลทางสถิติที่มีนัยสำคัญต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน (β = -.035, t = -.933, p = .351)

5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ลำดับที่	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ควรอบรมทบทวนและเพิ่มทักษะความรู้แก่ อพม.ทุกคนเป็นประจำ	19	35.19
2	ควรมีค่าตอบแทนประจำเดือนแก่ อพม.	15	27.78
3	ควรเพิ่มงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชนให้มากขึ้นและทั่วถึง	8	14.81
4	หากมีการลงพื้นที่สอบข้อเท็จจริงผู้ประสบปัญหาทางสังคม ควรประสาน อพม. ในเขตรับผิดชอบ ร่วมลงพื้นที่ด้วย	12	22.22
	รวม	**54**	**100**

จากตารางที่ 5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของอาสาสมัคร จำนวน 54 คน พบว่าข้อเสนอแนะที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ควรจัดอบรมทบทวนและเพิ่มทักษะความรู้แก่อาสาสมัครทุกคนเป็นประจำ รองลงมา คือ ควรมีค่าตอบแทนประจำเดือนแก่อาสาสมัคร ควรประสานอาสาสมัครในเขตรับผิดชอบร่วมลงพื้นที่สอบข้อเท็จจริงผู้ประสบปัญหาทางสังคม และควรเพิ่มงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชนให้มากขึ้นและทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผลการวิจัย พบว่าสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครมีความสามารถในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับที่น่าพอใจ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาสาสมัครให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมในชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างความไว้วางใจกับผู้ใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประเสริฐ ทองเรือง (2568) เรื่องสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขอยู่ในระดับสูงทั้งในด้านความรู้ ทักษะในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และภาพลักษณ์แห่งตน และมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครทั้งในภาคสาธารณสุขและภาคพัฒนาสังคมต่างมีสมรรถนะการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับสูง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และคณะ (2567) เรื่องประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขในการดูแลผู้สูงอายุ บนเทคโนโลยีสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ พบว่าการพัฒนาสมรรถนะของอาสาสมัครอย่างเป็นระบบทั้งด้านคุณลักษณะเฉพาะ ความรู้ ทักษะปฏิบัติ อัตมโนทัศน์และแรงจูงใจ ส่งผลให้อาสาสมัครมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยร้อยละ 72.33 ผ่านเกณฑ์ประเมินความรู้ ทักษะและเจตคติ ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และจริยธรรม

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทั้งสามด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและจิตสำนึกในการทำงานเพื่อสังคมของอาสาสมัครอย่างเข้มแข็ง สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพื้นฐานของการทำงานอาสาที่ต้องอาศัยแรงจูงใจภายใน ความปรารถนาดี และการมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญ์ หิรัญ และคณะ (2568) เรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานเชิงรุกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานเชิงรุกของอาสาสมัครสาธารณสุข พบว่า ปัจจัยด้านความรู้ ความสามารถ และแรงจูงใจ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะแรงจูงใจภายใน ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครเกิดความมุ่งมั่น ทุ่มเท และปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง แม้จะไม่ได้รับผลตอบแทนในเชิงวัตถุอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่า การทำงานอาสาสมัครจำเป็นต้องอาศัยแรงจูงใจภายในเป็นหลัก เพื่อขับเคลื่อนการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและสมรรถนะ

ในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของดุษฎี มิ่งขวัญ และกิตติพร เนาว์สุวรรณ (2567) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะของอาสาสมัครฉุกเฉินทางการแพทย์ ในจังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยด้านส่วนบุคคลและแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างมีนัยสำคัญ ชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และความตั้งใจในการช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงแรงจูงใจในการทำงานอาสา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การปฏิบัติงาน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับบริบทของอาสาสมัครประเภทอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยจิตสำนึกและแรงผลักดันจากภายในเป็นสำคัญ

3. ความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการปฏิบัติงานในระดับค่อนข้างสูงมาก ($r = .833$) โดยปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์สูงที่สุด รองลงมาคือด้านองค์ความรู้ และด้านจริยธรรมมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญญัติ อรรคศรีวร (2565) เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนการปฏิบัติงาน ความรู้ และแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครในระดับ ปานกลางถึงมาก โดยการวิเคราะห์ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's) และพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าอาสาสมัครที่ได้รับการสนับสนุน มีองค์ความรู้ และมีแรงจูงใจในการทำงาน จะสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิรุณ พิมพ์พันธุ์ และสุรเดช สำราญจิตต์ (2568) เรื่องสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านแรงจูงใจและเจตคติกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานและเจตคติ มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูง กับสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์เพียร์สันในการวิเคราะห์ ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านจิตใจและทัศนคติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

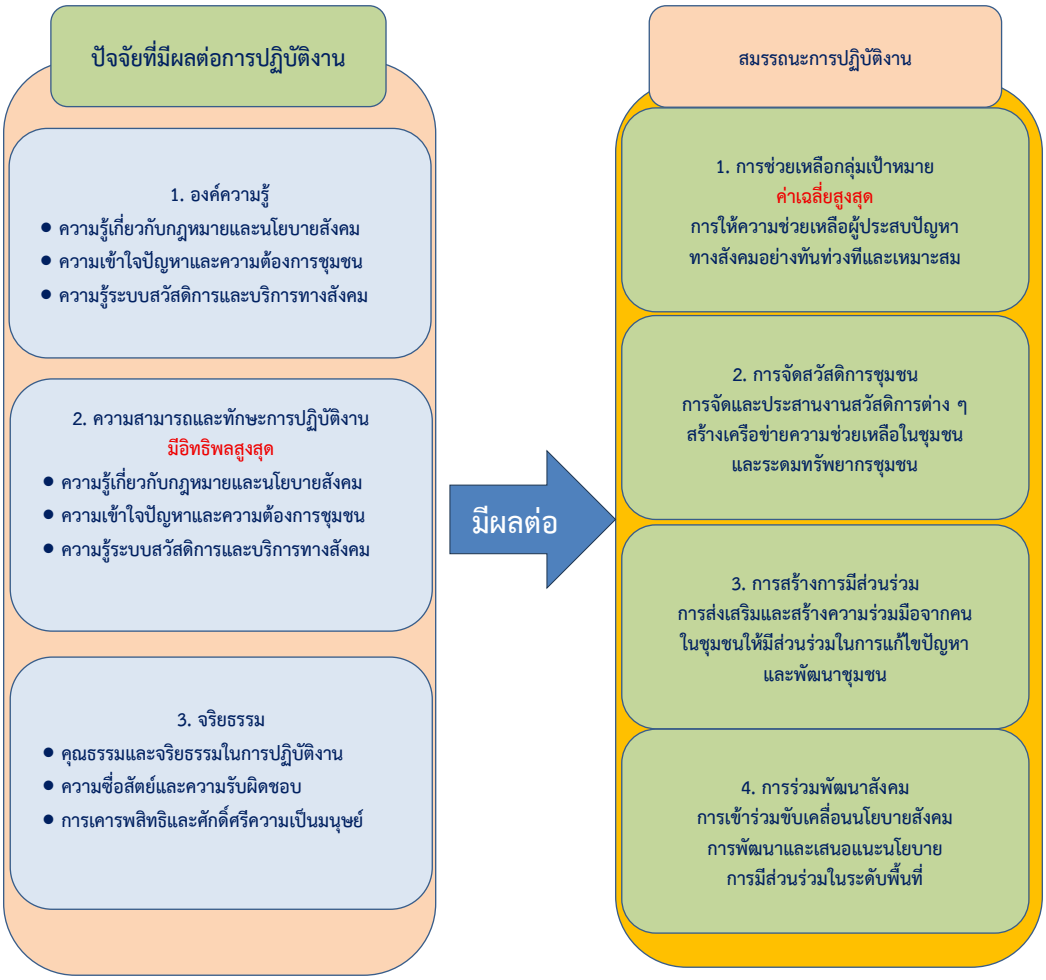

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยพบว่าปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงาน และปัจจัยด้านองค์ความรู้เป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ปัจจัยด้านความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานมีอิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะทักษะการประสานส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และทักษะการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ในขณะที่ทักษะการใช้เทคโนโลยีและการวางแผนการให้ความช่วยเหลือยังต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม

องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัยคือการค้นพบว่าแม้ปัจจัยด้านจริยธรรมจะมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน แต่ไม่พบอิทธิพลทางสถิติที่มีนัยสำคัญในตัวแบบการถดถอยพหุคูณ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจริยธรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอในการสร้างสมรรถนะที่โดดเด่น นอกจากนี้ การวิจัยยังพบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจกับผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจกับผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่สมรรถนะด้านการร่วมพัฒนาสังคม โดยเฉพาะทักษะการวิเคราะห์ปัญหาและการประยุกต์ใช้นโยบายให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ยังต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม

ทั้งนี้ การเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ควรมีแนวทางเพิ่มเติม ได้แก่ การจัดอบรมทบทวนและเพิ่มทักษะความรู้แก่ อพม.ทุกคนเป็นประจำ เพื่อให้ อพม. มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพปัญหาทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การมีค่าตอบแทนประจำเดือนแก่ อพม.เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการอุทิศตนเพื่อสังคม ส่งผลให้ อพม. มีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเทและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนในทุกพื้นที่สามารถเข้าถึงสวัสดิการและการสงเคราะห์ได้อย่างเท่าเทียม การเพิ่มงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชนให้มากขึ้นและทั่วถึง รวมถึงหากมีการลงพื้นที่สอบข้อเท็จจริงผู้ประสบปัญหาทางสังคม ควรประสาน อพม. ในเขตรับผิดชอบร่วมลงพื้นที่ด้วย เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดและเข้าใจบริบทของชุมชนเป็นอย่างดี การมีส่วนร่วมของ อพม. จะช่วยให้การสอบข้อเท็จจริงมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสามารถให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการของผู้ประสบปัญหาได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยทั้งสองด้านนี้เป็นหลัก โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นทักษะการสื่อสาร การประสานงาน การใช้เทคโนโลยี และการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งสร้างระบบพี่เลี้ยงและเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างอาสาสมัครกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ ควรพิจารณามาตรการจูงใจและสนับสนุนการปฏิบัติงาน เช่น ค่าตอบแทนรายเดือน การมอบประกาศเกียรติคุณ และการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการขยายพื้นที่การศึกษาไปยังจังหวัดอื่น ๆ หรือในระดับภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครในบริบทที่หลากหลาย อันจะช่วยให้ได้ข้อสรุปที่ครอบคลุมและมีความทั่วไป (Generalizability) มากยิ่งขึ้น และควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก จึงควรมีการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเชิงบริบท กระบวนการทำงาน และประสบการณ์ตรงของอาสาสมัครได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *ประวัติกระทรวง*. สืบค้น 25 มกราคม 2568, จาก https://www.m-society.go.th/news_view.php?nid=4#

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). *อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กองกิจการอาสาสมัคร กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2567). *สรุปภาพรวม อพม.*. สืบค้น 25 มกราคม 2568, จาก https://csv.dsdw.go.th/Summary

ดุษฎี มิ่งขวัญ และกิตติพร เนาว์สุวรรณ. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะของอาสาสมัครฉุกเฉินทางการแพทย์ ในเขตอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารนวัตกรรมสุขภาพและความปลอดภัย*, 1(1), 29–39.

บัญญัติ อรรคศรีวร. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน. *วารสารวิจัยการพยาบาลและการสาธารณสุข*, 2(2), 55-67.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประเสริฐ ทองเรือง. (2568). สมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิจัยสุขภาพโรงพยาบาลและชุมชน*, 3(1), 14–27.

พรพิรุณ พิมพ์พันธุ์ และสุรเดช สำราญจิตต์. (2568). สมรรถนะในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารสาธารณสุขมูลฐาน (ภาคกลาง)*, 39(1), 15-26.

พิชญ์ หิรัญ และคณะ. (2568). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานเชิงรุกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในจังหวัดนครปฐม. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 15(3-4), 1184–1196.

วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และคณะ. (2567). ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะอาสาสมัครสาธารณสุขในการดูแลผู้สูงอายุ บนเทคโนโลยีสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์. วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล, 40(3), 198-211.

วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์. (2561). *การพัฒนาสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย*. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนนทบุรี. (2568). *อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. สืบค้น 25 มกราคม 2568 จาก https://nonthaburi.m-society.go.th/?page_id=4970

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2*

SCHOOL ADMINISTRATORS' GOOD GOVERNANCE PRACTICES AS PERCEIVED BY TEACHERS: QUALITY ZONE 16, CHACHOENGSAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ภัทรวดี แฉกกลาง, อัศวิน เสนีชัย
Phattarawadee Chaekklang, Atsavin Saneechai
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ
Graduate School, Bangkok Suvarnabhumi University
Corresponding Author E-mail: pattarawadeklang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 และ 2. เปรียบเทียบระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยประชากร ได้แก่ ครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 160 คน กลุ่มตัวอย่างกำหนดตามตารางเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 113 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ และดำเนินการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หลักความคุ้มค่า รองลงมาคือ หลักการมีส่วนร่วม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักความโปร่งใส และ 2. ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลจำแนกตามเพศ และอายุ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

*Received December 29, 2025; Revised February 18, 2026; Accepted March 9, 2026

ขณะที่การจำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานพบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การบริหารงาน; หลักธรรมาภิบาล; ผู้บริหาร; ทัศนะของครู

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the level of school administration based on the principles of good governance as perceived by teachers in schools under Quality Area 16 of the Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2, and 2. To compare such administrative practices according to teachers' perceptions. A survey research design was employed. The population consisted of 160 teachers during the 2024 academic year, with samples of 113 teachers selected using the Krejcie and Morgan table through stratified random sampling followed by simple random sampling. Data were collected using a five-point Likert scale questionnaire. Descriptive statistics, frequency, percentage, mean, and standard deviation and inferential statistics t-test and one-way analysis of variance were used for data analysis.

Findings were as follows: 1. The results revealed that the overall and dimensional levels of good governance–based administration were rated at a high level. Value for money recorded the highest mean score, followed by participation, while transparency showed the lowest mean score, and 2. Furthermore, statistically significant differences at the 0.05 level were found when comparing perceptions by gender and age. However, no statistically significant differences were observed based on educational attainment or work experience.

Keywords: Administration; Good Governance Principles; School Administrators; Teachers' Perspectives

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความมั่นคงของประเทศ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและโครงสร้างประชากร ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะชีวิตและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ การบริหารจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืนขององค์กร มากกว่าการดำเนินงานตาม

โครงสร้างเชิงระบบเพียงอย่างเดียว (สุริยา สมสุข, 2564) ในบริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง วางแผน และบริหารทรัพยากร เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและความคาดหวังของสังคม รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การบริหารงานหากขาดหลักการที่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรม ความไม่โปร่งใส และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรและคุณภาพการศึกษาในระยะยาว (บุญหลาย สารผล, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 เป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจในการบริหารและสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในสังกัดจำนวน 145 โรงเรียน ครอบคลุมพื้นที่ 7 อำเภอ โดยดำเนินงานด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และงานบริหารทั่วไป เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษา หน่วยงานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค มีความรู้ สมรรถนะ คุณธรรม และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม ควบคู่กับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะและวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่อย่างยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2, 2566) จากแผนและทิศทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ได้กำหนดกรอบการบริหารจัดการโดยมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการงบประมาณเชิงยุทธศาสตร์ การยึดหลักธรรมาภิบาล และการกระจายอำนาจการบริหาร ภายใต้การขับเคลื่อนนโยบายตามแนวคิด “CHAMPS MODEL” ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารเชิงบูรณาการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ภายใต้หลักธรรมาภิบาล เพื่อยกระดับคุณภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่ายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากข้อจำกัดและอุปสรรคจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการจัดการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2, 2567)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาโดยเน้นการกระจายอำนาจการบริหารและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดการ

บริหารการศึกษาจากระบบรวมศูนย์สู่การบริหารที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ แนวทางดังกล่าวช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหาร เสริมสร้างความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และสนับสนุนให้สถานศึกษาบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส นอกจากนี้ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลยังได้รับการนำมาใช้ในการบริหารองค์กรภาครัฐและองค์กรทางการศึกษาอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม โดยประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยคาดว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

มุ่งศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ได้แก่ ครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 160 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 ได้กำหนดตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้จำนวน 113 คน และสุ่มตัวอย่างโดยวิธีแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้ครบตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นในการสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำแบบสอบถามที่ไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1990) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ซึ่งมากกว่า 0.70 ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้ แล้วจึงนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำหนังสือถึงผู้บริหารขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างตามกำหนดวันและเวลา และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD. (Least Significant Difference)

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยจากตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. หลักนิติธรรม	4.20	0.23	มาก	3
2. หลักคุณธรรม	4.18	0.23	มาก	5
3. หลักความโปร่งใส	4.16	0.21	มาก	6
4. หลักการมีส่วนร่วม	4.21	0.20	มาก	2
5. หลักความรับผิดชอบ	4.20	0.27	มาก	4
6. หลักความคุ้มค่า	4.26	0.20	มาก	1
รวม	**4.20**	**0.11**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.11) และผลรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หลักความคุ้มค่า ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.20) รองลงมาคือหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.20) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ หลักความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.20)

2. เปรียบเทียบระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ โดยรวม n = 113

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน	เพศ				t	p
	ชาย (n = 30)		หญิง (n = 83)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
รวม	4.14	0.08	4.22	0.11	-3.579*	0.001

*P < 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ ครูเพศชายมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.14,

S.D.=0.08) ส่วนครูเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.11) ผลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามอายุ โดยรวม n = 113

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน	อายุ						f	p
	น้อยกว่า 30 ปี (n = 45)		ระหว่าง 30 - 40 ปี (n = 49)		มากกว่า 40 ปีขึ้นไป (n = 19)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
รวม	4.22		0.10		4.17		0.12	4.23

*P < 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามอายุ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครูที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคืออายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ($\bar{X}$=4.23, S.D.=0.10) รองลงมาคือครูที่มีน้อยกว่า 30 ปี ($\bar{X}$=4.22, S.D.=0.10) และครูที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคืออายุระหว่าง 30-40 ปี ($\bar{X}$=4.17, S.D.=0.12) ผลโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม n = 113

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน	ระดับการศึกษา				t	p
	ปริญญาตรี (n = 89)		สูงกว่าปริญญาตรี (n = 24)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
รวม	4.19	0.10	4.22	0.13	-1.258	0.211

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครูที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมี ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.10) ส่วนครูที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า

ปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.13) ผลโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวม n = 113

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน	ประสบการณ์ในการทำงาน						f	p
	น้อยกว่า 5 ปี (n = 60)		ระหว่าง 5 - 10 ปี (n = 32)		มากกว่า 10 ปีขึ้นไป (n = 21)			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
รวม	4.22	0.10	4.18	0.09	4.20	0.11	1.665	0.194

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ครูที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.10) รองลงมาคือ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน มากกว่า 10 ปีขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.11) และครูที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ระหว่าง 5-10 ปี ($\overline{X}$ = 4.18, S.D. = 0.09) ผลโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า โดยรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาได้บริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล มีความเป็นธรรม ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ อดทนชัดเจน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ รับผิดชอบต่อหน้าที่ และจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของกษาปณ์ โพธิ์สวัสดิ์ และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบ การสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบ อันนำไปสู่การบริหารจัดการที่มี

ประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธินันท์ สุวรรณสังข์ และคณะ (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษาเอกชนในเครือพิชญ กลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน อันช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรสถานศึกษา และส่งเสริมความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของบุคลากร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Al-Qa'oud et al. (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนรัฐบาลที่อัลมะดีนะฮ์ จากมุมมองผู้บริหารสถานศึกษาหญิง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายนอกและภายในของหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก

2. จากการศึกษาการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีรูปแบบการปฏิบัติงานและแนวทางการบริหารที่ตอบสนองต่อการรับรู้หรือความคาดหวังของบุคลากรในแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน และอาจมีการสื่อสาร การมอบหมายงาน และการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เน้นความเท่าเทียม โปร่งใส และรับฟังความคิดเห็นของครูทุกเพศอย่างจริงจัง ส่งผลให้ครูแต่ละกลุ่มเพศมีมุมมองต่อการบริหารแตกต่างกันตามประสบการณ์ที่ได้รับ สอดคล้องกับงานวิจัยของนูรีฮัน ดอเลาะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามเพศ พบว่าโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของผู้ที่มีเพศต่างกัน กล่าวคือ เพศต่างกันอาจได้รับมอบหมายงานที่แตกต่างกัน โดยการพิจารณาจากความสามารถและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ เมฆหมอก และคณะ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามเพศ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของผู้ที่มีเพศต่างกัน อาจได้รับมอบหมายงานที่แตกต่างกัน โดยการพิจารณาจากความเหมาะสมของเพศต่อภาระงานและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

2.2 การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียน เขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามอายุ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย อาจเนื่องมาจาก ครูในแต่ละช่วงอายุมีพื้นฐานทางวิชาชีพ และการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความคาดหวังต่อบทบาทของผู้บริหารไม่เหมือนกัน ครูที่มีอายุสูงอาจให้ความสำคัญกับการบริหารที่ยึดหลักความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ ขณะที่ครูที่มีอายุน้อยอาจให้ความสำคัญกับรูปแบบการบริหารที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม การสื่อสารที่รวดเร็ว และความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การประเมินการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันตามช่วงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวีร์ วรศะริน และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามอายุ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก ครูที่มีอายุมากกว่าจะมีวุฒิภาวะและประสบการณ์ในการรับผิดชอบงานหรือโครงการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ครูอายุน้อยซึ่งมีวุฒิภาวะและประสบการณ์น้อยกว่า อาจได้รับมอบหมายงานในลักษณะที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดมุมมองต่อการบริหารไม่เหมือนกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธิพัชร์ ธนพัทธ์ปัญญา (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามอายุ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องมาจาก ความแตกต่างด้านอายุส่งผลต่อแนวคิด วุฒิภาวะทางอารมณ์ และการรับรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีรูปแบบการบริหารที่มีมาตรฐานชัดเจนและดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม หรือการปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้ครูทุกระดับการศึกษาสัมผัสประสบการณ์การบริหารในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งครูในสถานศึกษาได้รับการทำงานภายใต้นโยบายเดียวกันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่งผลให้ความแตกต่างด้านความรู้หรือระดับการศึกษาไม่ได้ก่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลายต่อการบริหารของผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตตราพร หล้าพวงคำ และคณะ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 45-46 สำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความ

คิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาอาจมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีความเท่าเทียมกันในด้านการพัฒนาตนเอง ดังนั้นระดับการศึกษาที่ต่างกันจึงไม่เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติงาน ยิ่งยุคปัจจุบัน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูล ความรู้ได้หลากหลาย จึงทำให้ความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูที่มีระดับปริญญาและสูงกว่าปริญญาไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ นาคปฐม (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญาวัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาได้ยึดถือหลักการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลให้บุคลากรมีความเท่าเทียมไม่แบ่งแยกตามวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน ดังนั้น วุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันจึงไม่มีผลกระทบต่อการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร

2.4 การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามทัศนะของครูในโรงเรียนเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงานโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานในสถานศึกษาเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล วางแผนงานอย่างเป็นระบบ มีความเท่าเทียม ทำให้ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันเข้าถึงการรับรู้ด้านธรรมาภิบาลในระดับใกล้เคียงกัน อีกทั้งบรรยากาศการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อาจลดความแตกต่างด้านประสบการณ์ระหว่างบุคลากร ทำให้ความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภรณ์ รามจะตุ และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่องธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบให้แก่ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ได้คำนึงถึงประสบการณ์ทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของธารินี กิตติกาญจนโสภณ และคณะ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ประสบการณ์สอนของข้าราชการครูมีระยะเวลาต่างกัน ไม่ส่งผลต่อแนวคิดของผู้บริหารในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา

องค์ความรู้จากการวิจัย

หลักธรรมาภิบาล คือ หลักการหรือแนวคิดที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยุติธรรม ตรวจสอบได้ และคุ้มค่าต่อทรัพยากร โดยเน้นการสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และการใช้พลังร่วมกันระหว่างบุคลากร และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้การจัดการศึกษาและสังคมบรรลุเป้าหมายอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิผล และเกิดความยั่งยืน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งเสถียรภาพให้แก่องค์กรและประเทศชาติ และจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลที่ได้ศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการและนักวิจัยสามารถแบ่งได้ 6 หลัก ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

จากภาพที่ 1 องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลมีแต่ละหลักความหมายดังนี้

หลักนิติธรรม หมายถึง การบริหารสถานศึกษาภายใต้กฎหมายและระเบียบที่ถูกต้อง ผู้บริหารบังคับใช้กฎอย่างเสมอภาค โปร่งใส เคารพสิทธิของทุกฝ่าย และตัดสินใจบนพื้นฐานของความชอบธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคม

หลักคุณธรรม หมายถึง การที่ผู้บริหารยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ความดี และความรับผิดชอบในการตัดสินใจ คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้เรียนและบุคลากร ปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม ตรวจสอบได้ และเป็นแบบอย่างที่ดี โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมขององค์กร

หลักความโปร่งใส หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการบริหารอย่างชัดเจน ตรวจสอบได้ ผู้บริหารสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็น เพื่อส่งเสริมความเชื่อถือและวัฒนธรรมความรับผิดชอบในสถานศึกษา

หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจ ผู้บริหารรับฟังความเห็นที่หลากหลายและนำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้การบริหารตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง

หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตระหนักต่อผลลัพธ์ของการบริหาร ผู้บริหารสามารถชี้แจงเหตุผลของการตัดสินใจ รับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน และดูแลปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและบุคลากรอย่างรอบคอบ

หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับความจำเป็น ผู้บริหารส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ติดตามและประเมินผลการใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาและส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้บริหารให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางของครูในการมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานของโรงเรียน ในเขตคุณภาพที่ 16 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 1–5.

กษาปณ์ โพธิ์สวัสดิ์ และคณะ. (2567). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์,* 1(1), 19-36.

จิตตราพร หล้าพวงคำ และคณะ. (2568). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 45-46 สำนักงานเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. *การประชุมวิชาการเบญจมิตรวิชาการ,* 15(3), 159-169.

จุฑามาส นาคปฐม. (2559). *การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐวีร์ วรศะริน และคณะ. (2567). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 25(2), 1661-1671.

ณัฐภรณ์ รามจะตุ และคณะ. (2567). ธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. *วารสารครุศาสตร์*, 18(1), 166-176.

ธารินี กิตติกาญจนโสภณ และคณะ. (2568). การบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เขต 1. *วารสารช่อพะยอม*, 36(1), 23-37.

นูรีฮัน ดอเลาะ. (2567). *การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1* (การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญหลาย สารผล. (2564). *การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พุทธิพัชร์ ธนพัทธ์ปัญญา. (2566). *การศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

วราภรณ์ เมฆหมอก และคณะ. (2568). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร,* 8(2), 371-383.

สุทธินันท์ สุวรรณสังข์ และคณะ. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนในเครือพิชญ กลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Buddhist Education and Research (JBER)*, 8(2), 212-220.

สุริยา สมสุข. (2564). *การบริหารจัดการการศึกษาในศตวรรษที่ 21: การพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ตลอดชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2562). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในภาครัฐ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. ฉะเชิงเทรา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570*. ฉะเชิงเทรา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.

Al-Qa'oud, M. M. (2016). The Requirements of Good Governance at Schools of Public Education for Girls in Al Madinah Al Munawarah from the Viewpoint of Female School Principals. *Scientific Research Journal*, 5 (2) , 8-16.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing.* (5th ed). New York: Harper Collins.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล : ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2566*

THE ELECTION CAMPAIGN OF THE MOVE FORWARD PARTY: A CASE STUDY OF THE 2023 GENERAL ELECTION

ปิยนุช พาณิชย์พิศาล
Piyanuch Panichpisal
วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก
College of Political Communication, Krirk University
Corresponding Author E-mail: nancylovesnyc@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาถึงบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 และ 2. ศึกษาถึงกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารพรรค กลุ่ม ส.ส. ในพื้นที่ กลุ่ม ส.ส. พรรคการเมืองอื่น และกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) 2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และ 3. เอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ กรอบในการวิเคราะห์ใช้ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของ ไบรอัน แมคแนร์ (Brian McNair) ทฤษฎีการตลาดทางการเมืองของบรูซ ไอ นิวแมน (Bruce I. Newman) และแนวคิดการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อใหม่

ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการเมืองในช่วงเวลานั้นส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลให้ผู้เลือกตั้งตัดสินใจเลือกพรรคเข้ามาเป็นเสียงข้างมากเพราะรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ บริบทดังกล่าวพรรคก้าวไกลนำมาใช้ให้เกิดความได้เปรียบในการรณรงค์เพื่อโน้มน้าวใจผู้เลือกตั้ง กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลเป็นการเมืองแบบใหม่ ไม่ซื้อเสียง ใช้กลยุทธ์การตลาดโดยสื่อสารผ่านสื่อใหม่ ความแตกต่างที่พรรคก้าวไกลใช้ คือ ตัวผลิตภัณฑ์ (Product) ที่เป็นตัวผู้สมัคร และตัวผลิตภัณฑ์ที่เป็นนโยบายของพรรคก้าวไกล มีความโดดเด่นและแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ๆ ข้อสังเคราะห์จากการวิจัยอันเป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ 1. ชัยชนะเกิดจากการสื่อสารภาพลักษณ์พรรคการเมือง

*Received January 6, 2026; Revised March 1, 2026; Accepted March 19, 2026

มิติใหม่ ที่จะผลักดันประเทศให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง 2. สร้างความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ๆ และ 3. ความกล้าหาญและความชัดเจนในการสื่อสารทางการเมือง
คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง; พรรคก้าวไกล

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the political context that influenced the process of political communication of the Move Forward Party in the 2023 general election (B.E. 2566), and 2. To analyze the electoral campaign strategies of the Move Forward Party through the framework of political marketing in the same election. The sample groups consisted of party executives, Members of Parliament (MPs) representing constituencies, MPs from other political parties, and eligible voters. The research instruments included: 1. in-depth interviews, 2. non-participant observation, and 3. documentary analysis of relevant sources. The analytical framework was grounded in Brian McNair's theory of political communication, Bruce I. Newman's theory of political marketing, and the concept of political communication through new media.

The findings revealed that the political context during the period under study particularly the government's inability to effectively address economic problems significantly influenced voters' decisions to support the Move Forward Party. The party strategically utilized this context to gain a competitive advantage in persuading the electorate. The campaign process of the Move Forward Party reflected a new model of politics characterized by the rejection of vote-buying practices and the strategic use of political marketing through new media platforms. A key differentiating factor was the "product" dimension, encompassing both the party's candidates and its policy platforms, which were distinctive and clearly differentiated from those of other political parties. The synthesized body of new knowledge derived from this research included: 1. Electoral victory was achieved through the communication of a new political party image aimed at driving structural national transformation; 2. The creation of clear differentiation from other political parties; and 3. Courage and clarity in political communication.
Keywords: Political Communication; Electoral Campaign Process; Move Forward Party

บทนำ

พรรคก้าวไกลกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาที่การเมืองไทยกำลังเปลี่ยนผ่านจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) สู่การเลือกตั้งภายใต้กติกาใหม่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 บรรยากาศการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 แตกต่างจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 กระแสความนิยมในพรรคพลังประชารัฐลดลงด้วย 2 ปัจจัยหลัก คือ ปัญหาการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากต้องการเปลี่ยนรัฐบาล อีกประการหนึ่ง คือ ความขัดแย้งภายในพรรคพลังประชารัฐ และมีการแยกออกมาตั้งพรรครวมไทยสร้างชาติ (เวิร์คพอยท์ ทูเดย์, 2562) ทำให้เกิดการตัดคะแนนกัน เพราะฐานเสียงเดิมเป็นกลุ่มเดียวกันบริบททางการเมืองในช่วงก่อนการเลือกตั้ง ได้เกิดกระแสการแบ่งอุดมการณ์ทางการเมืองออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายอนุรักษ์นิยมกับฝ่ายเสรีนิยม แต่ละพรรคการเมืองต่างแสดงจุดยืนที่เป็นอุดมการณ์ออกมาอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้งตามจุดยืนนั้น ๆ ดังนั้น พรรคก้าวไกลและพรรคเพื่อไทยจึงสามารถใช้ช่องทางสื่อสารออนไลน์ในการสร้างพื้นที่พูดคุยทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ขณะที่พรรคอนุรักษนิยมกลับล่าช้าในการปรับตัวต่อการสื่อสารยุคใหม่ ส่งผลให้เสียพื้นที่ในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุน้อยอย่างชัดเจน จึงเป็นห้วงเวลาที่เอื้อต่อการรณรงค์หาเสียงของพรรคเสรีนิยมโดยเฉพาะพรรคก้าวไกลและพรรคเพื่อไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรียา ประสิทธิ์วงศา (2562) ศึกษาเรื่องการสื่อสารการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคอนาคตใหม่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจเนอเรชัน Z กล่าวว่า การเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 นับได้ว่า เป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่พรรคการเมืองได้นำเอาสื่อสังคมออนไลน์และสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยในการหาเสียงอย่างเต็มรูปแบบ พรรคที่เป็นที่กล่าวถึงมากที่สุดถึงการนำเอาสื่อใหม่เข้ามาใช้ในการสื่อสารจนกลายเป็นปรากฏการณ์ คือ พรรคอนาคตใหม่ ที่ได้ดึงเอาฐานเสียงจากกลุ่มคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งครั้งแรกมาเป็นฐานเสียงสนับสนุนพรรค (ศราวุธ เอี่ยมเซี่ยม, 2566) ในขณะเดียวกัน ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าคนรุ่นใหม่ในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มเจเนอเรชั่น Z มีความกระตือรือร้นในเรื่องของการเมืองมากขึ้น โดยใช้กลยุทธ์การตลาดที่วางตำแหน่งทางการเมืองอย่างชัดเจน ผนวกกับการใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและอุดมการณ์ โดยสรุปผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลภายใต้กรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง และกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผ่านส่วนผสมทางการตลาด 4 Ps ซึ่งเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดความสนใจต่อพรรคก้าวไกลในกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นการจัดวางและใช้กลยุทธ์หาเสียง (เวิร์คพอยท์ ทูเดย์, 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 โดยผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมืองโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

(In-Depth Interview) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Standardized Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstandardized Interview) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Standardized Interview) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ทั้งเอกสารภายในและภายนอกพรรค เอกสารภายในเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ประสบความสำเร็จ ภายใต้บริบทการเมืองไทยในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบริบททางการเมือง ที่ส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566

2. เพื่อศึกษาถึงกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในฐานะผู้ส่งสาร การศึกษาจึงมีลักษณะเฉพาะเพราะกระบวนการสื่อสารของพรรคการเมืองแต่ละพรรคเป็นกลยุทธ์ที่ปกปิด ไม่เปิดเผยและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการมีรายละเอียดซับซ้อน การค้นหาคำตอบในเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะและซับซ้อนนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบการศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair ผนวกเข้ากับแนวคิดด้านการตลาดทางการเมืองของ Bruce I. Newman และแนวคิดการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อใหม่ โดยศึกษาถึงการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ที่ถูกสร้างโดยพรรคการเมืองส่งตรงไปยังผู้เลือกตั้งผ่านทางโซเชียลมีเดียทางหนึ่ง ส่งผ่านไปยังสื่อสารมวลชนอีกช่องทางหนึ่ง แล้วนำไปสู่ผู้รับสาร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อโน้มน้าวจูงใจให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจในพรรค และไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในที่สุด การศึกษานี้จะมุ่งไปที่การ “สร้างสาร” และการ “ส่งสาร” จากพรรคก้าวไกลเป็นหลัก ส่วนผลของการสื่อสารนั้นจะประเมินจากผลการเลือกตั้งทั่วไป ประกอบกันโดยอนุมาน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรื่องการรณรงค์หาเสียงของพรรคก้าวไกล เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษากระบวนวิธีการรณรงค์หาเสียงของพรรคก้าวไกล ดังนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) จึงเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรื่องการรณรงค์หาเสียงของพรรคก้าวไกลเป็นสำคัญ

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มซึ่งผู้วิจัยเลือกแนวทางการคัดเลือก 2 วิธี คือ 1. การคัดเลือกโดยพิจารณาตามคุณสมบัติ (Judgemental Sampling) และ 2. การคัดเลือกโดยการแนะนำ (Snowball Sampling) คือ การคัดเลือกโดยกลุ่มตัวอย่างช่วยแนะนำบุคคลอื่น ๆ ต่อ ๆ ไป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยพิจารณาคุณสมบัติจากบุคลากรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2566 ดังนี้ 1. กลุ่มผู้บริหารพรรค 2. กลุ่ม ส.ส. และผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3. กลุ่มส.ส.พรรคการเมืองอื่น และ 4. กลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ทั้งนี้โดยวิธี Snowball Sampling เพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลที่จะช่วยสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอต่อการวิเคราะห์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) 1.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Standardized Interview) 1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstandardized Interview) 1.3 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-standardized Interview)

3.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

3.3 เอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ทั้งเอกสารภายในและภายนอกพรรค เอกสารภายใน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยต้องการให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอสำหรับการตอบวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะต้องมีความเชื่อถือได้ (Credibility) สูง ผู้วิจัยจึงใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความถูกต้องแม่นยำ (Validity) ของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) 2 ได้แก่ 1. การตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล 2. ผู้สอบสวนหลาย ๆ คนที่แตกต่างกัน และ 3. มุมมองจากหลายทฤษฎี

4.2 ทำการเก็บข้อมูล และลดทอนข้อมูล แสดงข้อมูล พร้อมทำการสรุปชั่วคราว และทดสอบข้อสรุป จึงกลับไปสู่กระบวนการเก็บข้อมูล ลดทอนข้อมูล พร้อมแสดงข้อมูล ทดสอบข้อสรุปต่อไปเรื่อย ๆ เป็นการเคี่ยวจนข้อมูลอิ่มตัว (Saturation) แล้วนำไปสร้างข้อสรุปรวมและยืนยันผลสรุป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) 2. การแสดงข้อมูล (Data Display) และ 3. การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion & Verification)

ผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 ผลการศึกษาพบว่า บริบททางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566 อยู่ภายใต้การปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มายาวนาน จึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป บริบททางการเมืองในช่วงเวลานั้นล้วนมีผลต่อการเลือกตั้งปี 2562 ซึ่งปรากฏว่าพรรคเพื่อไทยได้รับจำนวน ส.ส. จำนวน 136 ที่นั่ง แม้พรรคเพื่อไทยจะเป็นพรรคอันดับหนึ่งแต่ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ เนื่องจากไม่สามารถรวบรวมเสียงข้างมากในสภาและไม่ได้รับเสียงสนับสนุนจาก ส.ว. พรรคพลังประชารัฐจึงเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลผสมเสนอชื่อ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลต้องเผชิญกับปัจจัยท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง สองปัจจัยหลักคือ วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจหยุดชะงัก รายได้ประชาชนลดลง และรัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาลในการเยียวยาและกระตุ้นเศรษฐกิจ และปัจจัยแรงกดดันจากฝ่ายค้านในสภา โดยเฉพาะพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งมีบทบาทโดดเด่นในการอภิปรายไม่ไว้วางใจและเปิดโปงการทุจริตส่งผลให้รัฐบาลต้องเผชิญกับแรงตรวจสอบจากสาธารณะอย่างเข้มข้นกว่าสมัยแรก ต่อมาเกิดเหตุการณ์การสลายพรรคอนาคตใหม่และการก่อตั้งพรรคก้าวไกล ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยยุบพรรคอนาคตใหม่จากกรณีเงินกู้หัวหน้าพรรค เป็นเหตุการณ์ที่สร้างแรงสั่นสะเทือนต่อการเมืองไทยอย่างรุนแรง ได้จุดชนวนให้เกิด แฟลชม็อบและการชุมนุมของเยาวชนทั่วประเทศ การเคลื่อนไหวนี้ แม้ถูกปราบปราม แต่ได้ยกระดับการเรียกร้องไปสู่การปฏิรูปเชิงโครงสร้างและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ คะแนนนิยมของ พลเอกประยุทธ์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ พรรคก้าวไกลจึงถือกำเนิดขึ้นในฐานะ ผู้สืบทอดอุดมการณ์ประชาธิปไตยจากพรรคอนาคตใหม่ โดยมีทิศทางทางการเมืองที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คือประชาธิปไตย เสรีนิยม การกระจายอำนาจ และการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง พรรคได้พัฒนากลยุทธ์การสื่อสารใหม่ใช้แพลตฟอร์มสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างฐานสนับสนุน พร้อมกับขยายเครือข่ายระดับพื้นที่อย่างเข้มแข็ง บริบททางการเมืองในช่วงปี 2562 - 2566 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากระบอบกึ่งอำนาจนิยมภายใต้รัฐบาล คสช. สู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีข้อจำกัด ที่ประชาชนคนรุ่นใหม่เริ่มตระหนักถึงพลังของเสียงตนเองและเทคโนโลยีสื่อใหม่

2. กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 ผลการศึกษาพบว่า ภายใต้กรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) ของ Bruce I. Newman ชัยชนะของพรรคก้าวไกลเป็นผลจากกลยุทธ์การตลาดที่วางตำแหน่งทางการเมืองอย่างชัดเจน ผนวกกับการใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและอุดมการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสรุปผลการวิเคราะห์กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลภายใต้กรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง

และกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผ่านส่วนผสมทางการตลาด 4 Ps ดังนี้ กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล พรรคก้าวไกลดำเนินกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงอย่างมืออาชีพและเป็นระบบ โดยมีโครงสร้างการทำงานที่ผสานกลไกจากส่วนกลางกับเครือข่ายในพื้นที่ เช่น โครงสร้างการรณรงค์และการบริหาร ทำหน้าที่เป็นศูนย์บัญชาการกลางในการบริหาร วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ วางแผนแคมเปญ (Campaign) จัดทำนโยบาย และควบคุมการสื่อสาร โดยมีการแบ่งการทำงานเป็น Air War (การสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย) และ Ground War (กิจกรรมภาคสนาม) สร้างศูนย์นโยบายเพื่ออนาคต (Think Forward Center) เป็นหน่วยงานสำคัญในการทำหน้าที่ศึกษา วิจัยวิเคราะห์ และพัฒนา 300 นโยบายของพรรค ทำให้พรรคมีภาพลักษณ์ของความเป็นพรรคเชิงวิชาการ (Evidence-Based Party) และมีเครือข่ายพรรค พรรคให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งผ่าน เครือข่ายพื้นที่ เครือข่ายแรงงาน และ เครือข่ายชาติพันธุ์ โดยโครงสร้างเหล่านี้ยึดโยงกับสมาชิกทั้งหมด เป็นต้น ส่วนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลภายใต้กรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง โดยใช้เครื่องมือทางการตลาดในการค้นหาและตอบสนองความต้องการของผู้เลือกตั้ง ซึ่งเป็นลักษณะของพรรคที่มุ่งเน้นการตลาด (A Market-Oriented Party) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การจำแนกส่วนทางการตลาดของผู้เลือกตั้ง (Market Segmentation) และการวางตำแหน่งและการสร้างภาพลักษณ์ (Positioning & Image) ส่วนกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งผ่านส่วนผสมทางการตลาด 4 Ps โดยพรรคก้าวไกลใช้ส่วนผสมทางการตลาด 4 Ps ในการรณรงค์ โดยมีการวิเคราะห์ดังนี้ 1. ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง (Products) ผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยนโยบายและผู้สมัคร ซึ่งเน้นการ สร้างความแตกต่าง (Differentiation) และความกล้าหาญในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างและกลุ่มอำนาจเดิมทางการเมือง 2. การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing) เป็นการสื่อสารเชิงรุกเข้าถึงตัวผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งโดยตรง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแปลงผู้รับสารเป็น หัวคะแนนธรรมชาติ 3. การตลาดแบบดึงดูด (Pull Marketing) พรรคก้าวไกลใช้สื่อใหม่เป็นหัวใจหลักของ Air War เพื่อสร้างกระแสไวรัลและ Agenda Setting โดยเน้นพื้นที่สื่อฟรีต่าง ๆ เพื่อชดเชยข้อจำกัดด้านทุน ทรัพย์ในการหาเสียงของพรรค ในหลายรูปแบบและหลากหลายแพลตฟอร์ม และ 4. การหยั่งเสียง (Polling) พรรคก้าวไกลใช้โพลเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางกลยุทธ์และสร้างกระแสทางการเมือง โดยการใช้โพลออนไลน์ ซึ่งพรรคใช้โพลออนไลน์เป็นหลัก ควบคู่กับโพลสาธารณะจากสำนักต่าง ๆ เช่น NIDA Poll Suan Dusit Poll เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 อภิปรายได้ว่า ข้อค้นพบในงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ บริบททางการเมืองล้วนส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปี พ.ศ.2566 กล่าวคือ บรรยากาศ

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 แตกต่างจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 กระแสความนิยมในพรรคพลังประชารัฐ เสื่อมความนิยมลง ด้วย 2 ปัจจัยหลักคือ การบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากต้องการเปลี่ยนรัฐบาล ส่วนปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ ความขัดแย้งภายในพรรคพลังประชารัฐ และมีการแยกออกมาตั้งพรรครวมไทยสร้างชาติ ทำให้เกิดการตัดคะแนนกันเอง เพราะฐานเสียงเดิมเป็นกลุ่มเดียวกัน บริบททางการเมืองในช่วงก่อนการเลือกตั้ง ได้เกิดกระแสการแบ่งอุดมการณ์ทางการเมืองออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายอนุรักษ์นิยมกับฝ่ายเสรีนิยม แต่ละพรรคการเมืองต่างแสดงจุดยืนที่เป็นอุดมการณ์ออกมาอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้งตามจุดยืนนั้น ๆ ดังนั้น พรรคก้าวไกลและพรรคเพื่อไทยจึงสามารถใช้ช่องทางสื่อสารออนไลน์ในการสร้างพื้นที่พูดคุยทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ขณะที่พรรคอนุรักษนิยมกลับล่าช้าในการปรับตัวต่อการสื่อสารยุคใหม่ ส่งผลให้เสียพื้นที่ในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุน้อยอย่างชัดเจน บริบททางการเมืองในช่วงปี 2566 จึงเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการรณรงค์หาเสียงของพรรคเสรีนิยมโดยเฉพาะพรรคก้าวไกลและพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นพรรคประชาธิปไตย สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรียา ประสิทธิ์วงศา (2562) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคอนาคตใหม่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจเนอเรชัน Z ผลการวิจัยพบว่า การเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 นับได้ว่า เป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่พรรคการเมืองได้นำเอาสื่อสังคมออนไลน์และสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยในการหาเสียงอย่างเต็มรูปแบบ พรรคที่เป็นที่กล่าวถึงมากที่สุดถึงการนำเอาสื่อใหม่เข้ามาใช้ในการสื่อสาร จนกลายเป็นปรากฏการณ์ คือ พรรคอนาคตใหม่ที่ได้ดึงเอาฐานเสียงจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งครั้งแรกมาเป็นฐานเสียงสนับสนุนพรรค ในขณะเดียวกัน ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าคนรุ่นใหม่ในประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มเจเนอเรชั่น Z มีความกระตือรือร้นในเรื่องของการเมืองมากขึ้น

2. กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 อภิปรายได้ว่า กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกล เป็นไปตามกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) เข้ามาเป็นกลไกหลักในการวางแผนการรณรงค์หาเสียงและการสื่อสารกับประชาชน พรรคไม่ได้ทำการเมืองแบบขายนโยบาย เพียงอย่างเดียว หากแต่ทำการเมืองในลักษณะ สร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ผ่านกลยุทธ์การตลาดที่เน้นความเข้าใจผู้บริโภคทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง พรรคก้าวไกลจึงถือเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนภาพของพรรคการเมืองสมัยใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยการตลาดเชิงกลยุทธ์ โดยใช้กรอบแนวคิดของ Bruce I. Newman ที่อธิบายว่าพรรคการเมืองยุคใหม่ต้องเปลี่ยนจากการสื่อสารทางเดียวเป็น พรรคที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Market-Oriented Party) ซึ่งรับฟังข้อมูลความต้องการของประชาชน แล้วออกแบบ ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง ให้ตอบโจทย์ความคาดหวังของสังคม ผ่านกลไกของการวิเคราะห์ตลาดและการบริหารส่วนผสมทางการตลาด 4Ps ได้แก่ Product คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเมืองที่ตอบโจทย์

ยุคสมัย ในกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง Push Marketing คือ การตลาดเชิงรุกในภาคสนาม แม้ว่า พรรคก้าวไกลจะมีทุนทางการเมืองและงบประมาณจำกัดกว่าพรรคขนาดใหญ่ แต่สามารถใช้กลยุทธ์ Push Marketing หรือการตลาดเชิงผลักดันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการลงพื้นที่อย่างทั่วถึงและการสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนระดับชุมชน Pull Marketing คือ การตลาดเชิงดึงดูดผ่านสื่อและกระแส และ Polling คือ การใช้ข้อมูลและโพลเพื่อวิเคราะห์ทิศทาง ดังนั้น พรรคก้าวไกลได้กลายเป็นตัวแบบของการตลาดทางการเมืองที่สามารถบูรณาการระหว่างการตลาดเชิงนโยบายและการตลาดเชิงอุดมการณ์ ได้ โดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นพรรค นอกจากนี้ยังมีการจำแนกส่วนทางการตลาด (Market Segmentation) โดยพรรคก้าวไกลได้ใช้การจำแนกตลาดทางการเมืองในหลายมิติ ทั้งเชิงประชากรศาสตร์ ค่านิยม และภูมิศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจ แรงจูงใจ ของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในแต่ละกลุ่ม และสามารถออกแบบกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ และต้องสามารถวาง ตำแหน่งทางการเมือง (Positioning) ให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งรับรู้ถึง จุดยืน และเอกลักษณ์ ของพรรคได้อย่างชัดเจน พรรคก้าวไกลถือเป็นพรรคที่นำแนวคิดนี้มาใช้ได้อย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จมากที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทนา นันทวโรภาส (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมือง: ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปของพรรคไทยรักไทย ผลการวิจัยพบว่า พรรคไทยรักไทย นำวิธีคิดทางการตลาดมาประยุกต์ใช้ในการหาเสียง ใช้วิธีการจำแนกส่วนการตลาด ผู้เลือกตั้ง มีการจัดวางตำแหน่งของพรรคให้เป็นพรรครูปแบบใหม่แตกต่างจากพรรคการเมืองแบบเดิม สร้างภาพลักษณ์ให้ผู้นำพรรคเป็นผู้มีความสามารถและมีศักยภาพสูง พร้อมกับนำส่วนผสมทางการตลาด 4Ps มาใช้พร้อมออกแบบผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การสื่อสารที่ผสมผสานระหว่างการตลาดแบบดึงดูดและการตลาดแบบผลักดัน โดยมีการทำโพลเป็นเครื่องมือที่ใช้สำรวจคะแนนนิยมของพรรคและสอดคล้องกับงานวิจัยของบุรฉัตร พานธงรักษ์ (2555) ศึกษาเรื่อง การตลาดการเมืองของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ ในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ผลการวิจัยพบว่า เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปี พ.ศ. 2554 การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสาร อย่างไรก็ตามเนื่องจากพรรค เพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์มีแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้กรอบการตลาดการเมืองมีรูปแบบการนำเสนอและวิธีการดำเนินการที่แตกต่างกัน ซึ่งพรรคเพื่อไทยเลือกที่จะนำความสำเร็จทางนโยบายในรัฐบาลพรรคไทยรักไทยมาเป็นตัวสนับสนุนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผลิตภัณฑ์ของพรรค ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์เลือกที่จะนำความเชื่อมั่นในตัวบุคคล คือ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มาเป็นตัวสนับสนุนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผลิตภัณฑ์ของพรรค

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากข้อมูลและข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 สกัดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังต่อไปนี้

1. ชัยชนะของพรรคก้าวไกล เกิดจากการสื่อสารภาพลักษณ์พรรคการเมืองมิติใหม่ ที่จะมาผลักดันประเทศให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง

2. พรรคก้าวไกลสร้างความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นๆ ด้วยการเสนอนโยบายแก้ไขรัฐธรรมนูญในบางมาตรา

3. ความชัดเจนในการสื่อสารทางการเมือง ส่งผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง

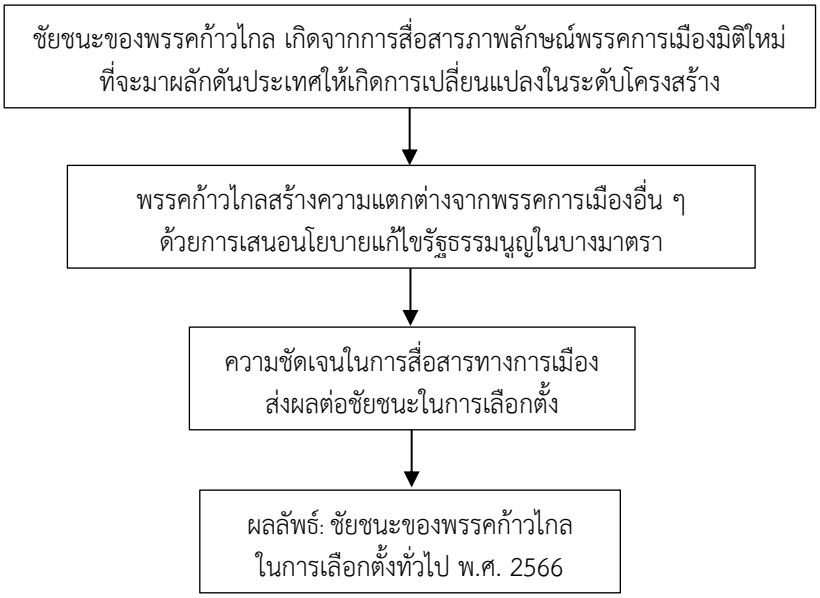

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560 เพราะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทย ผ่านบทบัญญัติและสถาบันทางการเมืองหลายประการที่ไม่ได้ยึดโยงกับหลักการประชาธิปไตยตัวแทนอย่างเพียงพอ ก่อให้เกิดความบิดเบี้ยวของเจตจำนงประชาชน ตัวอย่างเชิงประจักษ์คือ กรณีที่พรรคก้าวไกลได้รับคะแนนเสียงรวมเป็นอันดับหนึ่ง

ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 แต่นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคก้าวไกลไม่ได้เป็นนายกรัฐมนตรี จากกลไกเลือกนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้ยึดโยงกับประชาชนโดยตรง

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2560 ในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ที่เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งให้สุจริต เที่ยงธรรม แต่โครงสร้างอำนาจและวิธีปฏิบัติในปัจจุบันยังสร้าง ความไม่แน่นอนเชิงนิติรัฐของ กกต. ที่อาจเป็นปัญหาของการเลือกตั้ง ยื่นขออนุมัตินโยบาย เพื่อใช้หาเสียงแล้ว แต่ยังเผชิญความเสี่ยงถูกยุบพรรค หรือถูกลงโทษร้ายแรงภายหลังได้จากการตีความกฎหมาย/กฎระเบียบขององค์กรอิสระและศาลที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพรรคการเมืองอื่นเพื่อการเปรียบเทียบเพิ่มเติมความครอบคลุมไปยังพรรคการเมืองอื่นที่เข้าร่วมการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 เพื่อให้ได้ภาพรวมของภูมิทัศน์การตลาดทางการเมืองที่ครบถ้วนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น การศึกษาเชิงเปรียบเทียบดังกล่าวจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์และระบุความเหมือนหรือความแตกต่างของกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียง โดยเฉพาะการใช้ส่วนผสมทางการตลาด 4 Ps ในการช่วงชิงกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งเดียวกัน จะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จในบริบทการเมืองไทยยุคดิจิทัล

2. ควรศึกษาแนวทางการรณรงค์ของพรรคการเมืองในกลุ่มอนุรักษ์นิยมเพื่อมุ่งเน้นการวิเคราะห์ว่า พรรคเหล่านี้มีกลยุทธ์ในการรักษาและขยายฐานเสียงอย่างไรภายใต้กระแสการเมืองที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรศึกษาการปรับตัวในการใช้สื่อใหม่และการตอบสนองต่อวาทกรรมปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่ถูกนำเสนอโดยพรรคคู่แข่ง เพื่อทำความเข้าใจวิธีการบริหารความขัดแย้งทางอุดมการณ์และการสร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่เป็นกลุ่มสูงวัยและอนุรักษ์นิยม

เอกสารอ้างอิง

นันทนา นันทวโรภาส. (2548). *การสื่อสารทางการเมือง: ศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปของพรรคไทยรักไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุรฉัตร พานธงรักษ์. (2555). *การตลาดการเมืองของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เวิร์คพอยท์ ทูเดย์. (2562). *สรุปผลการนับคะแนนเลือกตั้ง 2562 และผลการเลือกตั้งทั่วไป*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2568, จาก https://workpointtoday.com/votepm62/

_____. (2562). *สรุปผลเลือกนายกฯ 500 ต่อ 244 เสียง ดูชัด ๆ ใครโหวตใคร*. สืบค้น 5 มิถุนายน 2562. สืบค้น 9 มิถุนายน 2568, จาก https://uri.in.th/eMd39

ศราวุธ เอี่ยมเซี่ยม. (2566). *ย้อนรอยยุบพรรคอนาคตใหม่ แล้ว "พรรคก้าวไกล" ประวัติศาสตร์จะซ้ำรอยหรือไม่ ?*. สืบค้น 9 มิถุนายน 2568, จาก https://shorturl.asia/rqxL5

อัจฉรียา ประสิทธิ์วงศา. (2562). *การสื่อสารการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคอนาคตใหม่และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเจเนอเรชัน Z* (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร) ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*

BRAND IMAGE AND INTEGRATED MARKETING COMMUNICATION STRATEGIES AFFECTING PURCHASING DECISIONS OF UNIQLO STORES IN HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

อนุวัต สงสม, คณุตม์ เลิศวนางกูร, ภากร น้อยสร้าง
Anuwat Songsom, Khanut Leastwanangkul, Phakorn Noisang
คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University
Corresponding Author E-mail: anuwat@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และ 2. ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริโภคที่ซื้อสินค้า Uniqlo จำนวน 385 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกำหนดเงื่อนไขคือลูกค้าที่เคยใช้บริการร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเคยใช้ซื้อสินค้าอย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งมีข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการและมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภาพลักษณ์ตราสินค้า ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยจากมากไปหาน้อย คือ ความเป็นสากลของสินค้า ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย คุณภาพของสินค้า และความน่าเชื่อถือของสินค้า ตามลำดับ ในขณะเดียวกันปัจจัยกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยจากมากไปหาน้อย คือ การส่งเสริมการขาย การโฆษณา การขายโดยพนักงาน การตลาดทางตรง และการประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ตราสินค้า; การสื่อสารการตลาด; การตัดสินใจซื้อ

*Received November 13, 2025; Revised December 25, 2025; Accepted January 3, 2026

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the influence of brand image on consumers' purchasing decisions toward products at Uniqlo stores at Hat Yai District, Songkhla Province, and 2. To study the influence of integrated marketing communication (IMC) strategies on consumers' purchasing decisions at Uniqlo stores in Hat Yai District. The samples consisted of 385 consumers who had purchased Uniqlo products, selected through purposive sampling. The sampling criteria required respondents to have used Uniqlo store services at Hat Yai District, Songkhla Province, and to have made at least two purchases. The research instrument consisted of a questionnaire that included checklist items and a five-point Likert scale. Data were analyzed using percentages, means, standard deviation, correlation analysis, and multiple regression analysis.

The results indicated that brand image factors had a positive effect on purchase decisions at the 0.05 level of statistical significance. Based on the standardized regression coefficients, these factors were ranked in descending order as follows: international appeal, modernity, product quality, and product credibility, respectively. Similarly, integrated marketing communication (IMC) strategies also had a positive effect on purchase decisions at the 0.05 level of statistical significance. According to the standardized regression coefficients, the IMC factors were ranked from highest to lowest as follows: sales promotion, advertising, personal selling, direct marketing, and public relations, respectively.

Keywords: Brand Image; Marketing Communication; Purchasing Decision

บทนำ

การแข่งขันในตลาดค้าปลีกเสื้อผ้าแฟชั่นทั่วโลกและในประเทศไทยมีความเข้มข้นสูง โดยเฉพาะจากแบรนด์ระดับโลกอย่าง Uniqlo ซึ่งดำเนินงานภายใต้ปรัชญา Life Wear ที่เน้นการผลิตสินค้าคุณภาพสูงเพื่อยกระดับชีวิตประจำวันของผู้บริโภค (ไทยพับลิก้า, 2566) ความสำเร็จของแบรนด์จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) และการใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communications: IMC) ที่มีประสิทธิภาพ (ชนินันท์ ทิพย์ธัญญา, 2561) ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นตัวกำหนดการรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อแบรนด์ ขณะที่การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเป็นกลไกสำคัญในการส่งสารอย่างสอดคล้อง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อ

ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ของสองปัจจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนธุรกิจในอุตสาหกรรมค้าปลีกแฟชัน

หนึ่งในองค์กรที่ดำเนินธุรกิจแฟชัน คือ บริษัท ยูนิโคล่ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในรอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2567 บริษัทมีรายได้รวม 17,474 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ที่มีรายได้ 15,790 ล้านบาท แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของตราสินค้า Uniqlo ในตลาดประเทศไทย (BrandCase, 2024) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อมูลเชิงตัวเลขในระดับประเทศที่ชัดเจน แต่ยังไม่พบการเปิดเผยข้อมูลยอดขายในระดับพื้นที่หรือระดับอำเภอ โดยเฉพาะในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า และการคมนาคมที่สำคัญของภาคใต้ และเป็นพื้นที่ที่มีศูนย์การค้าและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ซึ่งจำหน่ายสินค้าแบรนด์ดังทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวนมาก (Central Pattana, 2024) ช่องว่างดังกล่าวทำให้ยังขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแบรนด์ Uniqlo ในบริบทการแข่งขันของพื้นที่เมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจภาคใต้ ดังนั้น การศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างการวิจัยเชิงพื้นที่ และช่วยอธิบายพลวัตของตลาดค้าปลีกแฟชั่นในบริบทท้องถิ่นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้กำหนดกรอบแนวคิดโดยอาศัยหลักการสำคัญที่ว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยยึดหลักการของการสร้างคุณค่าตราสินค้าที่เน้นหรือให้ความสำคัญกับผู้บริโภคเป็นหลัก (Customer-Based Brand Equity) ของ Keller (1993) ซึ่งเป็นฐานในการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ตราสินค้า เป็นชุดของความเชื่อ ความคิด และความประทับใจที่ผู้บริโภคมีต่อแบรนด์ ในขณะเดียวกัน การศึกษานี้ได้นำแนวคิดกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์กลไกและช่องทางการสื่อสารที่แบรนด์ใช้ เพื่อสร้างการรับรู้และความเชื่อมั่นต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นความสำคัญของการผสานเครื่องมือสื่อสารทั้งหมดให้ทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ (ภัทรามาศ พรหมสา, 2566) ซึ่งการบูรณาการเครื่องมือสื่อสารที่สอดคล้องกันนี้ เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่พฤติกรรมการซื้อที่เกิดขึ้นจริง แนวคิดเชิงอิทธิพลนี้ยังได้รับการยืนยันจากงานวิจัยก่อนหน้าในตลาดไทยที่พบว่าทั้งปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าและความพยายามในการใช้การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ล้วนเป็นตัวกระตุ้นหลัก และมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ต้องอาศัยความเชื่อมั่นสูง เช่น ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง (วรัชญา ธนูศิลป์, 2564) ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ดังกล่าว จึงเป็นฐานสำคัญในการกำหนดสมมติฐานเพื่อตรวจสอบว่า อิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ

ที่ร้าน Uniqlo ใช้นั้น ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาอย่างมีนัยสำคัญเพียงใด

จากความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อทำความเข้าใจว่าปัจจัยใดส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคมากที่สุด จะช่วยให้ธุรกิจสามารถนำผลการศึกษานี้ไปใช้พัฒนาแนวทางการตลาดและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้บริโภคทั้งหมดที่เคยซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ ตัวแทนของผู้บริโภคที่เคยใช้สินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การกำหนดจำนวนตัวอย่างอาศัยหลักเกณฑ์ของ Cochran (1977) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ตามสูตรดังนี้

คือสูตร $$n = \frac{P(1-P)Z^2}{e^2}$$

โดยที่ n แทน จำนวนขนาดตัวอย่าง

P แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำลังสุ่ม 50% มีค่าเท่ากับ 0.5

Z แทน ระดับความเชื่อมั่น 95% มีค่าเท่ากับ 1.96

e แทน สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ เท่ากับ .05

แทนค่าสูตร $$n = \frac{(.5)(1-.5)(1.96)^2}{(.05)^2}$$

$$n = 384.16$$

จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรข้างต้น ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 384.16 ราย เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้ปรับจำนวนดังกล่าวให้เป็นจำนวนเต็ม รวมทั้งสิ้น 385 ราย การสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยมีเงื่อนไข คือ ลูกค้าที่เคยใช้บริการร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเคยใช้ซื้อสินค้าอย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามโดยการนำแนวคิดและทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อกำหนดข้อคำถามในแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้แบบสอบถามแบ่งเนื้อหาเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรอง

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ในเขตอำเภอเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือน ความถี่ในการซื้อสินค้าจาก Uniqlo มีลักษณะเป็นแบบสำรวจตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของ UNIQLO ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย คุณภาพสินค้า ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย ความเป็นสากลของแบรนด์ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ 5 คือ มากที่สุด 4 คือ มาก 3 คือ ปานกลาง 2 คือ น้อย และ 1 คือ น้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของ Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย การโฆษณา การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ 5 คือ มากที่สุด 4 คือ มาก 3 คือ ปานกลาง 2 คือ น้อย และ 1 คือ น้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าของ Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย การตระหนักถึงปัญหา การค้นหาข้อมูลข่าวสาร กระบวนการประเมินผลข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ การตัดสินใจพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ 5 คือ มากที่สุด 4 คือ มาก 3 คือ ปานกลาง 2 คือ น้อย และ 1 คือ น้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก โดยผู้วิจัยไปทำหนังสือขออนุญาตเก็บแบบสอบถามที่หน้าร้าน Uniqlo ทั้ง 2 สาขา ในเขตอำเภอหาดใหญ่ คือ สาขาห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเฟสติวัล และสาขาหาดใหญ่วิลเลจ ทั้งนี้ แบบสอบถามจะใช้ QR Code เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบทันที หรือสามารถนำไปตอบที่บ้าน

ทั้งนี้แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความตรงเชิงเนื้อหา และคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีพบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกข้อ ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม (Rovinelli & Hambleton, 1977) นอกจากนี้ ยังได้ทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง (Try-out) จำนวน 30 คน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.93 ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ 0.70 (Nunnally, 1978) แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ในส่วนการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์ตราสินค้า และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Interferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Liner Regression Analysis) เพื่ออธิบายถึง ภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยด้านข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 385 ราย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 51.0) อายุอยู่ระหว่าง 18–24 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 43.5) รองลงมาคือ ช่วงอายุ 25–31 ปี (ร้อยละ 37.5) และการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 72.8) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001–25,000 บาท (ร้อยละ 51.0) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน อำเภอหาดใหญ่ (ร้อยละ 76.8) มีความถี่ในการซื้อ 2–5 ครั้ง (ร้อยละ 51.7) ช่องทางรับรู้โฆษณาที่พบบ่อยคือ TikTok/YouTube (ร้อยละ 33.3) และ Facebook/Instagram (ร้อยละ 31.8) ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้า และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้า และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC)

ภาพลักษณ์ตราสินค้า	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. คุณภาพตราสินค้า	4.61	0.44	มากที่สุด
2. ความน่าเชื่อถือของสินค้า	4.49	0.46	มากที่สุด
3. ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย	4.52	0.47	มากที่สุด
4. ความเป็นสากลของสินค้า	4.58	0.47	มากที่สุด
รวม	**4.55**	**0.46**	**มากที่สุด**
การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ	$\bar{X}$	**S.D.**	**การแปลผล**
1. การโฆษณา	4.53	0.39	มากที่สุด
2. การขายโดยพนักงาน	4.56	0.42	มากที่สุด
3. การส่งเสริมการขาย	4.60	0.42	มากที่สุด
4. การประชาสัมพันธ์	4.67	0.42	มากที่สุด
5. การตลาดทางตรง	4.28	0.82	มากที่สุด
รวม	**4.53**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้า และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 4.55 และ 4.53 ซึ่งอยู่ในระดับที่มากที่สุด โดยภาพลักษณ์ตราสินค้าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ คุณภาพสินค้า (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61) ในขณะที่ตัวแปรกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67)

2. ผลการวิจัยด้านการตรวจสอบเงื่อนไขเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณกำหนดเงื่อนไขว่า ตัวแปรอิสระจะต้องไม่สัมพันธ์กันเอง ดังนั้นก่อนการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย จึงมีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การคำนวณค่า ViF และ Tolerance โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของภาพลักษณ์ตราสินค้า

ภาพลักษณ์ตราสินค้า	X1	X2	X3	X4	VIF	Tolerance
คุณภาพสินค้า (X1)	-	.416**	.555**	.420**	1.82	0.55
ความน่าเชื่อถือของสินค้า (X2)		-	.575**	.513**	1.72	0.50
ภาพลักษณ์ที่แสดงความทันสมัย (X3)			-	.525**	2.03	0.43
ความเป็นสากลของสินค้า (X4)				-	1.16	0.40

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC)

การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ	X5	X6	X7	X8	X9	VIF	Tolerance
การโฆษณา (X5)	-	.471**	.498**	.551**	.433**	2.02	0.49
การขายโดยพนักงานขาย (X6)		-	.503**	.528**	.467**	2.15	0.47
การส่งเสริมการขาย (X7)			-	.581**	.495**	2.41	0.42
การประชาสัมพันธ์ (X8)				-	.539**	2.55	0.39
การตลาดทางตรง (X9)					-	1.95	0.51

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 และ 3 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรภาพลักษณ์ตราสินค้า พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอาจจะทำให้เกิดเป็นปัญหาสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ ด้วยค่า VIF พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระภาพลักษณ์ตราสินค้า มีค่าตั้งแต่ 1.16–2.03 และค่า VIF ของตัวแปรอิสระกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) มีค่าตั้งแต่ 1.95–2.55 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าเกณฑ์ 10 ตามข้อเสนอของ (Belsley, 1991) และค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.10 แสดงว่าแม้ตัวแปรอิสระจะมีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error) ในการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ดังนั้น จึงสามารถนำตัวแปรทั้งหมดเข้าสู่การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo มีรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาพลักษณ์ตราสินค้า	การตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo				
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (a)	0.60	0.16		3.78	.000**
คุณภาพสินค้า	0.18	0.04	0.20	5.12	.000**
ความน่าเชื่อถือของสินค้า	0.13	0.04	0.15	3.79	.000**
ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย	0.20	0.04	0.24	5.47	.000**
ความเป็นสากลของสินค้า	0.35	0.03	0.40	10.32	.000**
R^2 = 0.636, Adjusted R^2 = 0.632, SEE = 0.24397, F = 162.748					

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรภาพลักษณ์ตราสินค้าทั้ง 4 ด้าน คือ คุณภาพสินค้า ความน่าเชื่อถือของสินค้า ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย และความเป็นสากลของสินค้า ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย พบว่า ความเป็นสากลของสินค้ามีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย ในขณะที่ความน่าเชื่อถือของสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของร้าน UNIQLO ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับตัวแปรอื่น ๆ

4. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระด้านการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการทั้ง 5 ด้าน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo มีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ระหว่างกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ	การตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo				
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (a)	0.21	0.15		1.34	.000**
การโฆษณา	0.27	0.04	0.26	7.38	.000**
การขายโดยพนักงานขาย	0.14	0.03	0.15	4.20	.000**
การส่งเสริมการขาย	0.30	0.03	0.32	8.85	.000**
การประชาสัมพันธ์	0.11	0.04	0.12	3.14	.002**
การตลาดทางตรง	0.13	0.02	0.27	8.42	.000**
R^2 = 0.731, Adjusted R^2 = 0.727, SEE = 0.20992, F = 202.223					

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ทั้ง 5 ด้าน คือ การโฆษณา การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย พบว่า การส่งเสริมการขายมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ การโฆษณา ในขณะที่การประชาสัมพันธ์ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับตัวแปรอื่น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยตัวแปรย่อยด้านความเป็นสากลของสินค้า ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด สามารถอภิปรายได้ว่าผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจในภาคใต้ ให้ความสำคัญกับการรับรู้ว่า Uniqlo เป็นแบรนด์ระดับโลกที่มีคุณภาพและมาตรฐานเทียบเท่าสากล จากการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณรุ่ง โชติรสกุล (2565) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นแบรนด์ H&M ซึ่งพบว่าภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเป็นสากลของสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรกันย์ สารพัน (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชันแซดในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับแบรนด์ที่มีภาพลักษณ์ทันสมัยและความเป็นสากลของสินค้า ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพและมาตรฐานสินค้า ทั้งนี้ แสดงว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความเป็นสากลของสินค้า มีความต้องการบริโภคสินค้าที่เทียบเท่ากับมาตรฐานสากล การที่ผู้บริโภครับรู้ว่า Uniqlo เป็นแบรนด์ระดับโลก ช่วยสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพและการออกแบบ แสดงถึงรสนิยมและความเป็นผู้ตามกระแสแฟชันระดับโลกด้วย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยตัวแปรย่อยด้านการส่งเสริมการขาย ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด สามารถอภิปรายได้ว่าผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ ยังคงให้ความสนใจกับสิทธิประโยชน์ ส่วนลด และโปรโมชันที่ได้รับจากแบรนด์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้า จากการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของญาณวดี มณีโชติ (2566) ได้ศึกษาปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า แบรนด์หรู Chanel ของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่าองค์ประกอบด้านการส่งเสริมการขาย มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า และยังสอดคล้องกับงานของสิริพร พงษ์ศิริ (2565) ได้ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของร้านค้าปลีกแฟชั่นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของกลุ่ม Gen Y โดยพบว่า องค์ประกอบด้านการส่งเสริมการขาย เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติสูงสุด ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นของผู้บริโภคกลุ่มนี้ สามารถอธิปรายได้ว่า ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันมีแนวโน้มตอบสนองต่อกิจกรรมส่งเสริมการขายที่ให้ผลประโยชน์อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นส่วนลด ของแถม หรือแคมเปญสะสมแต้ม ซึ่งสร้างแรงจูงใจในการซื้อทันที และช่วยกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมแฟชั่นที่มีการแข่งขันสูง การส่งเสริมการขายจึงเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพในการรักษาความสนใจของลูกค้าและกระตุ้นยอดขายให้กับแบรนด์ Uniqlo ได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะด้านภาพลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเป็นสากล และภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัยของแบรนด์ ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจเชิงบวกและความมั่นใจในการซื้อสินค้า ผู้บริโภคมองว่า Uniqlo เป็นแบรนด์ระดับโลกที่มีคุณภาพและเอกลักษณ์ชัดเจน ช่วยลดความลังเลใจและสร้างความภาคภูมิใจในการสวมใส่สินค้า ผลลัพธ์สะท้อนว่าภาพลักษณ์แบรนด์ที่ดีนำไปสู่ความพึงพอใจ การซื้อซ้ำ และความภักดีในระยะยาว นอกจากนี้ กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการขาย และการโฆษณามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ เนื่องจากเข้าถึงลูกค้าได้ตรงกลุ่มเป้าหมายและรวดเร็ว ผู้บริโภคตอบสนองต่อโปรโมชันและสิทธิพิเศษของแบรนด์ได้ดี ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการซื้อสินค้าในทันที ทั้งยังช่วยสร้างประสบการณ์การรับรู้แบรนด์ที่ต่อเนื่อง ผ่านสื่อออนไลน์และช่องทางต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจ ความผูกพัน และความภักดีต่อแบรนด์ในที่สุด จากผลการวิจัยดังกล่าว ถือเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยหลักด้านภาพลักษณ์ และการสื่อสารการตลาด ที่สามารถนำไปใช้ประกอบการกำหนดกลยุทธ์การตลาด เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้บริโภคในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าแบรนด์ Uniqlo ดังแผนภาพที่ 2 ทั้งนี้ โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่นำเสนอไว้ อาจนำไปทดสอบกับบริบทของพื้นที่เมืองอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน และนำผลวิจัยที่ได้ไปประกอบการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดต่อไป

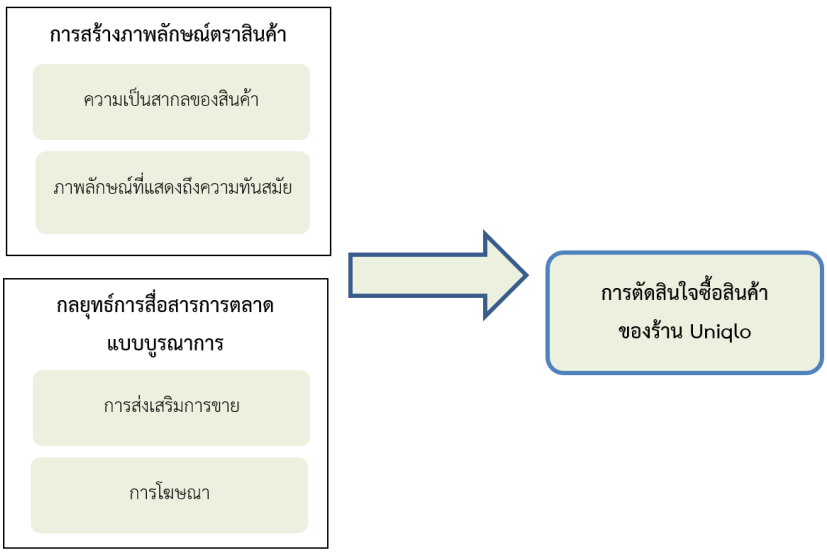

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่าภาพลักษณ์ตราสินค้า ซึ่งประกอบไปด้วย คุณภาพของสินค้า ความน่าเชื่อถือของสินค้า ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย และความเป็นสากลของสินค้า ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อของร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย พบว่า ความเป็นสากลของสินค้ามีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความทันสมัย สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ พบว่า การโฆษณา การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย ประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อของร้าน Uniqlo ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยเมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย พบว่า การส่งเสริมการขายมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงคือ การโฆษณา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ทางการตลาดของร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ควรมุ่งเน้นการลงทุนในปัจจัยที่ผลการวิจัยพบว่ามีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรดำเนินนโยบายที่เน้นภาพลักษณ์ที่มีความเป็นสากลของตราสินค้าอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นแรงจูงใจหลักที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในพื้นที่ดังกล่าว นโยบายการสื่อสารของแบรนด์จึงควรมุ่งเน้นการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านมาตรฐานการผลิต คุณภาพสินค้า และการออกแบบที่เทียบเท่าระดับโลก ควบคู่กับการสร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัยผ่านการโปรโมทคอลเลกชันใหม่หรือการร่วมมือกับดีไซเนอร์ต่างประเทศ เพื่อสร้างการรับรู้ถึงความเป็นแฟชันระดับสากล

สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC) องค์กรควรใช้การส่งเสริมการขาย เป็นเครื่องมือหลักในการกระตุ้นยอดขาย โดยจัดโปรโมชัน ส่วนลด หรือสิทธิพิเศษสำหรับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่าผู้บริโภคตอบสนองต่อผลประโยชน์ที่จับต้องได้มากที่สุดในการตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้ ควรเสริมด้วยการตลาดทางตรงผ่านช่องทางออนไลน์ของแบรนด์ เพื่อสื่อสารข้อเสนอที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าแต่ละรายโดยเฉพาะ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความแม่นยำในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่ำ เช่น การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบดั้งเดิม ควรถูกปรับบทบาทให้ผสานเข้ากับกิจกรรมส่งเสริมการขาย เพื่อให้กลยุทธ์โดยรวมมุ่งสู่การสร้างยอดขายและความพึงพอใจของผู้บริโภคอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคร้าน Uniqlo ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ซึ่งควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต เช่น ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภค ความภักดีในตราสินค้า และอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในมิติต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การวิจัยในอนาคตอาจนำกรอบแนวคิดของการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้กับแบรนด์แฟชันอื่น หรือในพื้นที่ศึกษาที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการในบริบทที่หลากหลาย อันจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับพัฒนาแนวทางกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับธุรกิจค้าปลีกแฟชั่นของไทย และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในระดับประเทศได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชนินันท์ ทิพย์ธัญญา. (2561). *ความสอดคล้องในตนเอง คุณภาพสินค้าและบริการ ภาพลักษณ์ตราสินค้า และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าแบรนด์ยูนิโคล่ (Uniqlo) ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ญาณวดี มณีโชติ. (2566). *ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแบรนด์หรู Chanel ของผู้บริโภคในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ไทยพับลิก้า. (2566). *ยูนิโคล่ ปักหมุดความยั่งยืนระยะกลาง ปี 2566 – 2568 จากแคมเปญสู่การลงมือทำจริง*. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/3fGSb

พัชรกันย์ สารพัน. (2564). *อิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าของผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชันแซดในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ภัทรามาศ พรหมสา. (2566). *กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและกลยุทธ์คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ของผู้บริโภค : กรณีศึกษา ดิโอลิมปิค ฟิตเนส คลับ* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วรัชญา ธนูศิลป์. (2564). *ปัจจัยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เวชสำอางยูเซอรินของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

สิริพร พงษ์ศิริ. (2565). *กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของร้านค้าปลีกแฟชั่นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของกลุ่ม Gen Y* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อรุณรุ่ง โชติรสกุล. (2565). *ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นแบรนด์ H&M* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Belsley, D. A. (1991). *Conditioning diagnostics: Collinearity and weak data in regression*. Wiley.

BrandCase. (2024). *Summary of Uniqlo Thailand's financial results: Revenue and profit continue to grow*. Retrieved December 17, 2025, from https://shorturl.asia/kjMZD

Central Pattana Public Company Limited. (2024). *CentralFestival Hatyai: Shopping destination in Southern Thailand*. Retrieved December 17, 2025, from https://www.centralpattana.co.th

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques.* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, Measuring, and Managing Customer-Based Brand Equity. *Journal of Marketing,* 57(1), 1–22.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory.* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, *2*(2), 49–62.

อิทธิพลของปัจจัยการปฏิบัติงาน ค้ำจุนและแรงจูงใจ ต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ในส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา*

THE INFLUENCE OF OPERATIONAL SUPPORTIVE AND MOTIVATIONAL FACTORS ON THE EFFICIENCY OF NEW GFMIS THAI UTILIZATION IN GOVERNMENT AGENCIES OF CHACHOENGSAO PROVINCE

เยาวลักษณ์ วังคีรี, พัทธ์ธีรา จิรอุดมสาโรจน์
Yaowalak Wangkere, Phatteera Jiraudomsarod
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ
Faculty of Business Administration, Bangkok Suvarnahumi University
Corresponding Author E-mail: phatteera.n@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ต่อประสิทธิภาพการใช้งาน New GFMIS Thai ของส่วนราชการ จังหวัดฉะเชิงเทรา และ 2. ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุนที่มีต่อประสิทธิภาพในการใช้งานระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMIS Thai) ในบริบทของส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 276 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อประเมินความสัมพันธ์และขนาดของอิทธิพล

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, $\overline{X}$ = 3.71, $\overline{X}$ = 3.67) ตามลำดับ และปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน มีอิทธิพลทางบวกและร่วมกันทำนายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.001) โดยค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจรวม (R^2) เท่ากับ 0.891 ซึ่งแสดงถึงอำนาจในการทำนายที่สูงมาก เมื่อพิจารณาขนาดของอิทธิพลตามค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Beta) พบว่า ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน (β = 0.555) มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพสูงที่สุด ตามมาด้วย ปัจจัยแรงจูงใจ

*Received October 9, 2025; Revised December 17, 2025; Accepted December 24, 2025

ในการปฏิบัติงาน (β = 0.322) และ ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ (β = 0.136) ตามลำดับ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การสนับสนุนทางด้านองค์กร (ปัจจัยค้ำจุน) เช่น นโยบาย การกำกับดูแล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนความสำเร็จของการใช้งานระบบสารสนเทศทางการเงินการคลังภาครัฐ องค์กรภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างปัจจัยค้ำจุนและแรงจูงใจอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้ประโยชน์จากระบบ New GFMIS Thai ได้อย่างเต็มที่ อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการดำเนินงานของภาครัฐโดยรวม
คำสำคัญ: ปัจจัยการปฏิบัติงาน; ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน; New GFMIS Thai

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the factors related to work performance, motivation, and support that influence the effectiveness of the New GFMIS Thai system used by government agencies in Chachoengsao Province. 2. To investigate the impact of these factors on the efficiency of the New GFMIS Thai system within the context of government agencies in the province. The samples for this study consisted of 276 employees from various government agencies in Chachoengsao. Data collection was conducted through questionnaires, and the data were analyzed using descriptive statistics and multiple linear regression to evaluate the relationship and impact size.

The findings revealed that the factors of work performance, motivation, and support were rated highly ($\overline{X}$ = 3.71, $\overline{X}$ = 3.71, $\overline{X}$ = 3.67) respectively. These factors were found to have a significant positive influence on predicting the variance in the effectiveness of the New GFMIS Thai system (p-value < 0.001), with an overall coefficient of determination (R^2) of 0.891, indicating a very high predictive power. When examining the impact size using standardized coefficients (Beta), the support factor (β = 0.555) had the most significant influence on effectiveness, followed by the motivation factor (β = 0.332) and the work performance factor (β = 0.136). The study clearly indicated that organizational support (such as policies, oversight, and interpersonal relationships) was the most crucial mechanism driving the success of the New GFMIS Thai system. Public organizations should prioritize strengthening support and motivation factors systematically to enable personnel to fully utilize the New GFMIS Thai system,

leading to improved efficiency, transparency, and accountability in public sector operations overall.

Keywords: Operational Factors; Performance Efficiency; New GFMIS Thai

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและบริหารจัดการงานต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในภาครัฐจึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยเฉพาะในด้านการบริหารการเงินและการคลังที่มีความซับซ้อนและต้องการความโปร่งใส ความรวดเร็ว และความแม่นยำในการจัดการ ระบบ New GFMIS Thai ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ โดยเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการงบประมาณ การเบิกจ่าย และการควบคุมทางการเงินของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและการเปลี่ยนแปลงในด้านการบริหารงานภาครัฐที่ต้องการความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงการคลัง, 2564)

ระบบ New GFMIS Thai ได้รับการพัฒนามาเพื่อช่วยให้การดำเนินงานในภาครัฐมีความโปร่งใส รวดเร็ว และสามารถตรวจสอบได้ง่าย ทำให้สามารถบริหารจัดการงบประมาณของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความถูกต้อง และลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดการด้วยระบบเดิม อย่างไรก็ตาม การนำระบบนี้มาใช้ในหน่วยงานภาครัฐยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น ความซับซ้อนของระบบที่อาจทำให้บุคลากรไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ปัญหาการขัดข้องของโปรแกรมซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการทำงาน รวมถึงปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและอุปกรณ์ที่ไม่พร้อมในการใช้งาน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพของข้อมูลทางการเงินที่ใช้ในการตัดสินใจของผู้บริหาร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ใช้งานระบบ New GFMIS Thai จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพื่อให้สามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นและพัฒนาแนวทางในการปรับปรุงระบบและการจัดการทรัพยากรในหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรทั้งในด้านแรงจูงใจ การสนับสนุนจากองค์กร และปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการใช้งานระบบ เช่น ความพร้อมด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้งานระบบให้สามารถตอบสนองความต้องการในงานการเงินการคลังของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (สัมมนาและการประชุมวิชาการการคลังภาครัฐ, 2563)

การศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์สถานการณ์การใช้งานระบบ New GFMIS Thai ในส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งจะเป็นกรณีศึกษาในการสำรวจและวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรที่ใช้งานระบบเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจและประสิทธิภาพการใช้งาน รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการใช้งานระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาในอนาคต ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและการบริหารจัดการทางการเงินการคลังของภาครัฐได้ดียิ่งขึ้น (กระทรวงการคลัง, 2564)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ต่อประสิทธิภาพการใช้งาน New GFMIS Thai ของส่วนราชการ จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มบัญชีใช้งานระบบ New GFMIS Thai วิจัยแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีจำนวน 276 คน (สำนักงานคลังจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2567)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ก่อนนำไปใช้จริง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการ ทดลองใช้กับกลุ่มนำร่อง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อประเมินความคงที่และเป็นไปได้ของคำตอบ ผลการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยรวมทั้งหมดปรากฏว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.991 ซึ่งเป็นค่าที่สูงมาก ยืนยันว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมสำหรับการนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหลัก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งการสร้างแบบสอบถามมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่าง ๆ จากนั้นนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กำหนดนิยามเชิงทฤษฎี และนิยามเชิงปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4.2 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับศึกษา หน่วยงานที่ท่านสังกัด ตำแหน่ง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และความถี่ในการใช้ระบบ New GFMIS Thai

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai จำนวน 50 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการนำเข้าข้อมูล ด้านการประมวลผลข้อมูล ด้านผลลัพธ์/การติดตามข้อมูล ด้านความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสำเร็จที่ทำ ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน ด้านการกำกับดูแล ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ด้านความถูกต้อง ด้านความโปร่งใส ด้านความรับผิดชอบ และด้านความมีประสิทธิผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งเป็นการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อนำเสนอค่าความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับอธิบายข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ศึกษา และใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อประเมินอิทธิพลเชิงทำนายของปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยค้ำจุน และปัจจัยแรงจูงใจที่มีต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของปัจจัยการปฏิบัติงาน ค้ำจุนและแรงจูงใจ ต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ในส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ต่อประสิทธิภาพการใช้งาน New GFMIS Thai ของส่วนราชการ จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai กลุ่มตัวอย่างจำนวน 276 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 30–40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน โดยส่วนมากมีประสบการณ์ใช้ระบบ New GFMIS Thai ประมาณ 1–3 ปี และใช้งานระบบเฉลี่ย 2–3 ครั้ง ต่อสัปดาห์

1. ปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ต่อประสิทธิภาพการใช้งาน New GFMIS Thai ของส่วนราชการ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบบริหารการเงินอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 1.01) ปัจจัยแรงจูงใจการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 1.04) และปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 1.03)

2. อิทธิพลปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai พบว่า ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ New GFMIS Thai

ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบบริหารการเงิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านการนำเข้าข้อมูล	3.71	1.02	มาก	2
2. ด้านการประมวลผลข้อมูล	3.72	1.00	มาก	1
3. ด้านผลลัพธ์/การติดตามข้อมูล	3.70	1.02	มาก	3
โดยรวม	**3.71**	**1.01**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบบริหารการเงินอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 1.01) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านการประมวลผลข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.72, S.D. = 1.00) อันดับ 2 ด้านการนำเข้าข้อมูล อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 1.02) และอันดับ 3 ด้านผลลัพธ์/การติดตามข้อมูลในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 1.02) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่	3.69	1.05	มาก	4
2. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	3.71	1.03	มาก	2
3. ด้านของความสำเร็จที่ทำ	3.73	1.04	มาก	1
4. ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์	3.70	1.03	มาก	3
โดยรวม	**3.71**	**1.04**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.71, S.D. = 1.04) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านของความสำเร็จที่ทำค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.73, S.D. = 1.04) อันดับ 2 ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน อยู่ในระดับมาก

($\overline{X}$= 3.71, S.D. = 1.03) และอันดับที่ 3 ด้านค่าตอบแทนและผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 1.03) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน	3.67	1.01	มาก	2
2. ด้านการกำกับดูแล	3.67	1.04	มาก	3
3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	3.68	1.03	มาก	1
โดยรวม	**3.67**	**1.03**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 1.03) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.68, S.D. = 1.03) อันดับ 2 ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 1.01) และอันดับ 3. ด้านการกำกับดูแล อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67, S.D. = 1.04) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai

ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านความถูกต้อง	3.70	1.05	มาก	4
2. ด้านความโปร่งใส	3.73	1.03	มาก	3
3. ด้านความรับผิดชอบ	3.77	1.01	มาก	1
4. ด้านความมีประสิทธิผล	3.74	1.05	มาก	2
โดยรวม	**3.74**	**1.04**	**มาก**	

จากตารางที่ 4 พบว่า ประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.74, S.D. = 1.04) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านความรับผิดชอบค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77, S.D. = 1.01) อันดับ 2 ด้านความมีประสิทธิผล อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.74, S.D. = 1.05) และอันดับ 3 ด้านความโปร่งใส อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.73, S.D. = 1.03) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ

ตัวแปร	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน		Beta	T	p-value	Collinearity Statistics	
	B	S.E.				Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	.006	.086		0.074	.000		
1. ปัจจัยการปฏิบัติงาน	.136	.026	.132	5,168	.000	.616	1.624
2. ปัจจัยแรงจูงใจ	.322	.054	.319	5.977	.000*	.140	7.140
3. ปัจจัยด้านค้ำจุน	.555	.054	.553	6.642	.000*	.136	7.367
R = 0.944 SE = 0.23442 R^2= 0.891 Adjusted R^2 = 0.890							

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระบบบริหารการเงินคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ New GFMIS Thai คือ ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai ปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน ซึ่งตัวแปรดังกล่าวสามารถทำนายผลประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ได้ร้อยละ 89.10 (R^2 =0.891, Adjusted R^2 = 0.890) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ New GFMIS Thai เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อโดยมีค่า B = 0.136 ค่า p-value = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai ส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ปัจจัยแรงจูงใจในการในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai โดยมีค่า B = 0.322 ค่า p-value = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการในการปฏิบัติงาน ส่งผลทางบวกต่อ ประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai และปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานระบบ New GFMIS Thai โดยมีค่า B = 0.555 ค่า p-value = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงานส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยและประสิทธิภาพการใช้งานระบบ จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในส่วนราชการจังหวัดฉะเชิงเทราให้คะแนน ปัจจัยที่ศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันสำหรับปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ ($\overline{X}$ = 3.71), ปัจจัยแรงจูงใจ ($\overline{X}$ = 3.71) และปัจจัยค้ำจุน ($\overline{X}$ = 3.67) สำหรับปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ พบว่าปัจจัยด้านการประมวลผลข้อมูลได้รับคะแนนสูงสุด ($\overline{X}$ = 3.72) ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่นของบุคลากรต่อความสามารถของระบบในการจัดการข้อมูลทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ

งานวิจัยของวรรณปวีณ์ แข้งกระจ่าง (2566) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ความสะดวกในการใช้งานระบบสารสนเทศมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ในส่วนของปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยด้านความสำเร็จที่ได้รับ ($\overline{X}$ = 3.71) ถือว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของ Herzberg ที่กล่าวถึงความสำเร็จและการเติบโตในงานที่มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงาน สำหรับปัจจัยค้ำจุน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\overline{X}$ = 3.68) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดีในการใช้งานระบบสารสนเทศ ประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.74) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรับผิดชอบ ($\overline{X}$ = 3.77) ซึ่งบ่งชี้ว่า การใช้งานระบบนี้ส่งผลเชิงบวกต่อการเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการดำเนินงานของภาครัฐ.

2. อิทธิพลปัจจัยต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) พบว่า ปัจจัยทั้งสามสามารถร่วมกันทำนายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจรวม (R^2) สูงถึง 0.891 ซึ่งแสดงถึงอำนาจในการทำนายที่สูงมาก

เมื่อพิจารณาขนาดของอิทธิพลตามค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (Beta) พบว่า ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน (β = 0.555) มีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ, รองลงมาคือปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (β = 0.322), และปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ (β = 0.136). ผลการวิจัยนี้ยืนยันความสำคัญของปัจจัยค้ำจุน (Organizational Support) เช่น นโยบายการกำกับดูแล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพการใช้งานระบบสารสนเทศทางการเงินการคลังภาครัฐ การสนับสนุนเหล่านี้สามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรในการใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิด Resource-Based View (RBV) ที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนทรัพยากรและองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงปฏิบัติ ในส่วนของปัจจัยแรงจูงใจนั้น การให้ความสำคัญกับการสร้างความสำเร็จในงานและการให้รางวัลที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่, ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จในระยะยาว ซึ่งก็สอดคล้องกับ ทฤษฎีแรงจูงใจของ Herzberg เชื่อว่าความสำเร็จในงานและการเติบโตในหน้าที่มีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลสูงสุดต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ตามมาด้วยปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ องค์กรภาครัฐควรให้ความสำคัญในการเสริมสร้างปัจจัยค้ำจุนและแรงจูงใจอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้ประโยชน์จากระบบ New GFMIS Thai ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือในการบริหารการเงินการคลังของภาครัฐในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

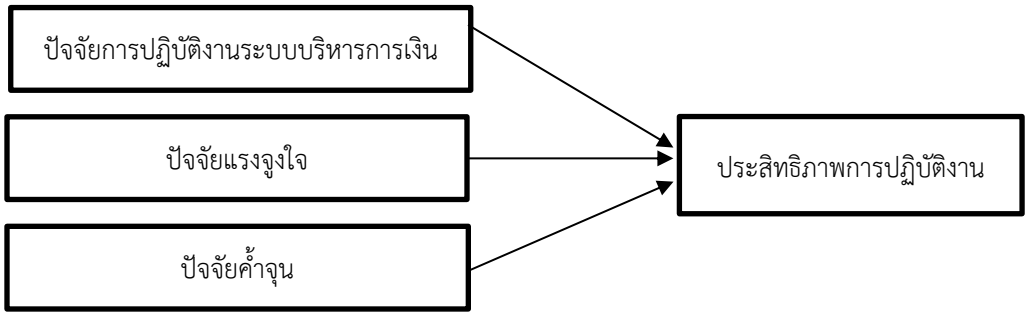

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยสามด้านหลัก ๆ คือ ปัจจัยการปฏิบัติงานระบบ, ปัจจัยแรงจูงใจ, และปัจจัยค้ำจุน ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน การจะบรรลุประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงขึ้นนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยเดียว แต่เป็นผลจากการบูรณาการและการทำงานร่วมกันของปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุนการมีระบบบริหารจัดการและการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ (เช่น ขั้นตอนการทำงาน, การวางแผน, การควบคุม) เป็นรากฐานสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากร ปัจจัยแรงจูงใจเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนให้พนักงานทุ่มเทและใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและปริมาณของผลงานที่ได้ การสนับสนุนที่จำเป็น ปัจจัยค้ำจุนหรือการสนับสนุน (เช่น เครื่องมือ, งบประมาณ, การฝึกอบรม, สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม) เป็นสิ่งจำเป็นในการอำนวยความสะดวกและลดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การพัฒนาระบบ New GFMIS Thai ให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพภาครัฐควรลงทุนในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น ระบบเครือข่าย เซิร์ฟเวอร์ และฐานข้อมูลกลาง เพื่อให้รองรับการใช้งานพร้อมกันจากหลายหน่วยงาน ลดความล่าช้าและข้อขัดข้อง รวมถึงออกแบบระบบให้ใช้งานง่ายขึ้นเพื่อลดภาระของผู้ปฏิบัติงาน

2. การสร้างแรงจูงใจและพัฒนาศักยภาพบุคลากรควรกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรบุคคลที่ชัดเจน เช่น การฝึกอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

อย่างต่อเนื่อง การสร้างเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ รวมถึงการจัดสรรค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน

3. การกำกับดูแลและการสนับสนุนจากองค์กรเสนอให้มีการกำกับดูแลระบบ New GFMIS Thai อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะด้านทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พร้อมทั้งส่งเสริมการสื่อสารภายในองค์กร เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การพัฒนาทักษะบุคลากรอย่างต่อเนื่องหน่วยงานควรจัดอบรมและเวิร์กช็อปเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ให้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นทั้งการใช้งานพื้นฐานและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อลดความผิดพลาดในการทำงาน

2. การจัดตั้งทีมสนับสนุนภายในหน่วยงานควรแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบ New GFMIS Thai ภายในหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและผู้ช่วยแก้ไขปัญหาเบื้องต้นแก่บุคลากรคนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยลดการหยุดชะงักของงานและเพิ่มความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

3. การปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในควรกำหนดคู่มือขั้นตอนการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ให้ชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติตาม เช่น ขั้นตอนการบันทึกข้อมูล การตรวจสอบและการรายงานผล เพื่อให้บุคลากรทุกคนสามารถทำงานได้อย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. การเสริมสร้างแรงจูงใจเชิงปฏิบัติผู้บริหารหน่วยงานควรมีมาตรการเชิงปฏิบัติ เช่น การให้รางวัล การยกย่องเชิดชูเกียรติ หรือการให้โอกาสก้าวหน้าในสายงานแก่บุคลากรที่สามารถใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจและความรับผิดชอบต่อการใช้งานระบบ

5. การติดตามและประเมินผลการใช้งานควรมีการประเมินผลการใช้งานระบบ New GFMIS Thai เป็นระยะ เช่น รายไตรมาสหรือรายปี โดยอาศัยแบบสอบถาม ความคิดเห็นผู้ใช้งาน และการตรวจสอบข้อมูลจริง เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง และนำผลไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายพื้นที่การศึกษาควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังหน่วยงานราชการในจังหวัดอื่น ๆ หรือในระดับประเทศ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

2. การใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods)นอกจากการใช้แบบสอบถามเชิงปริมาณ ควรเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่อธิบายถึงปัญหาและความต้องการของผู้ปฏิบัติงานได้อย่างลึกซึ้ง

3. การศึกษาเปรียบเทียบระบบสารสนเทศอื่น ๆ อาจทำการศึกษาเปรียบเทียบระบบ New GFMIS Thai กับระบบสารสนเทศการเงินการคลังในหน่วยงานอื่น หรือประเทศอื่น เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบให้มีมาตรฐานและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การศึกษาผลลัพธ์ในระยะยาวควรมีการวิจัยติดตามผลการใช้งานระบบ New GFMIS Thai ในระยะยาว เช่น 3–5 ปี เพื่อประเมินความยั่งยืน ผลกระทบเชิงนโยบาย และการปรับตัวของบุคลากรต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการคลัง. (2564). *การพัฒนาระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMIS Thai)*. สืบค้น 7 มิถุนายน 2568, จาก https://www.mof.go.th/

วรรณปวีณ์ แจ้งกระจ่าง. (2566). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการเบิกจ่ายเงินในระบบบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่* (New GFMIS Thai) ของสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม (การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาบัญชี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สัมมนาและการประชุมวิชาการการคลังภาครัฐ. (2563). *การพัฒนาระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐ (GFMIS)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคลังจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2567). *ข้อมูลบัญชีใช้งานระบบ New GFMIS Thai*. สืบค้น 11 มิถุนายน 2568 จาก, https://shorturl.asia/37VGM

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *ผลการสำรวจความพึงพอใจของบุคลากรภาครัฐต่อการใช้งานระบบ GFMIS*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรม กับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*

THE RELATIONSHIP BETWEEN SERVICE QUALITY AND HOTEL IMAGE ON CUSTOMER LOYALTY: A CASE STUDY OF A HOTEL IN BANGKOK

หทัยย์กรณ์ กรชวัลกัญญ์, รังสิมา หอมเศรษฐี
Hathaikornth Khornchawankhan, Rungsima Homsettee
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Faculty of Education, Ramkhamhaeng University
Corresponding Author E-mail: 6612672010@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร 2. เปรียบเทียบความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ และ 3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรม กับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือผู้ที่เคยใช้บริการโรงแรมอย่างน้อย 1 คืน จำนวน 385 คน ผ่านการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติ Independent Sample T-Test และ F-test (One way ANOVA) และการวิเคราะห์สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.05, SD = 0.34) ภาพลักษณ์ของโรงแรมอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.09, SD = 0.35) และความภักดีของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.04, SD = 0.33) 2. ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลแตกต่างกันต่อความภักดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3. คุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ของโรงแรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภักดีของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ; ภาพลักษณ์ของโรงแรม; ความภักดีของผู้ใช้บริการ

*Received December 10, 2025; Revised February 26, 2026; Accepted April 7, 2026

Abstract

This research aims to 1. study the level of service quality and hotel image of a hotel in Bangkok, 2. compare the loyalty of hotel guests in Bangkok classified by personal factors, namely gender, age, marital status, education level, and income, and 3. study the relationship between service quality and hotel image and the loyalty of hotel guests in Bangkok. T The sample group consisted of 385 respondents who had stayed at a hotel for at least one night. The samples were selected using purposive sampling. A questionnaire was used as the instrument for data collection. The statistical methods used for data analysis included the independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and Pearson's correlation coefficient.

The research results found that: 1. the level of service quality was high ($\overline{X}$ = 4.05, SD = 0.34), the hotel image was at a high level ($\overline{X}$ = 4.09, SD = 0.35), and customer loyalty was also at a high level ($\overline{X}$ = 4.04, SD = 0.33); 2. personal factors, including gender, age, educational level, and income, had statistically significant differences in customer loyalty at the 0.05 level; and 3. service quality and hotel image had a positive relationship with customer loyalty at a statistically significant level of 0.05.

Keywords: Service Quality; Hotel Image; Customer Loyalty

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างชาตินิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ทำให้การท่องเที่ยวนับเป็นอีกอุตสาหกรรมของประเทศไทยที่มีความสำคัญและมีบทบาทเป็นอย่างมาก (เสาวภาคย์ ศรีเปารยะ, 2564) ในปีพ.ศ. 2568 ประเทศไทยต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งสิ้นประมาณ 32.97 ล้านคน สะท้อนถึงความแข็งแกร่งของภาคการท่องเที่ยวในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าประเทศอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังสามารถสร้างรายได้รวมกว่า 2.70 ล้านล้านบาท จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งต่างชาติและในประเทศตลอดทั้งปี ถือเป็นส่วนสำคัญของรายได้ประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568)

ในขณะเดียวกัน การให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการ ภาพลักษณ์ของโรงแรม และความภักดีของผู้ใช้บริการ ถือเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้ธุรกิจโรงแรมสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า ความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า

มีรากฐานมาจากกระบวนการรับรู้ (Perception) และความคาดหวัง (Expectation) ของผู้บริโภค โดยหากประสบการณ์ที่ได้รับสอดคล้องหรือสูงกว่าความคาดหวัง จะนำไปสู่ความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความผูกพันทางอารมณ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความภักดีในระยะยาว (Oliver, 1999) นอกจากนี้ มาตรฐานการให้บริการที่ดี เช่น ความสะอาด ความรวดเร็ว ความเป็นมืออาชีพ ตลอดจนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเลที่ตั้ง ราคา และบรรยากาศของโรงแรม ล้วนมีอิทธิพลต่อการสร้างความพึงพอใจและภาพลักษณ์ของโรงแรมในมุมมองของผู้ใช้บริการ (รัศมี ทองศรีเทพ, 2561) เมื่อโรงแรมสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีได้ ย่อมทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณค่าและเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการเข้าพัก ซึ่งเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงโดยตรงกับความภักดี ของผู้ใช้บริการสอดคล้องกับงานของวรัชญา ทวีพงษ์ และจิรวัฒน์ ทิพยรส (2564) ที่พบว่า การจัดโปรโมชั่น บรรยากาศที่น่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน รวมถึงการอำนวย ความสะดวกในการเดินทางและการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถกระตุ้นให้ลูกค้า เกิดความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ และนำไปสู่ความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว ขณะเดียวกัน ธนภร จรูญนิมมาน (2566) ระบุว่า ความภักดีของลูกค้าเป็นกลยุทธ์สำคัญด้านการตลาด ของธุรกิจโรงแรม เนื่องจากไม่เพียงส่งผลต่อการบอกต่อและการใช้บริการซ้ำเท่านั้น แต่ยังช่วย ลดความอ่อนไหวต่อราคาในภาวะการแข่งขันสูงอีกด้วย

นอกจากนี้ Oliver (1999) ได้นำเสนอทฤษฎีความจงรักภักดีของผู้บริโภค (Loyalty Theory) ซึ่งอธิบายว่า ความภักดีมีพัฒนาการเป็นลำดับ 4 ขั้น ได้แก่ ความภักดีด้านการรับรู้ ความภักดีด้านอารมณ์ ความภักดีด้านเจตนา และความภักดีด้านพฤติกรรม แนวคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ความภักดีไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากการใช้บริการครั้งเดียว แต่เป็นผลจาก ประสบการณ์เชิงบวกที่สะสมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการหรือภาพลักษณ์ ของโรงแรมกับความพึงพอใจหรือความภักดีของผู้ใช้บริการในภาพรวม ขณะที่งานวิจัยที่ศึกษา ความสัมพันธ์ร่วมกันของทั้งคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ของโรงแรมที่มีต่อความภักดี โดยเฉพาะในบริบทของโรงแรมในกรุงเทพมหานครยังมีจำนวนจำกัด นอกจากนี้ งานวิจัย หลายชิ้นยังมิได้ให้ความสำคัญกับการเปรียบเทียบความภักดีของผู้ใช้บริการตามปัจจัย ส่วนบุคคลอย่างเป็นระบบ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ ภาพลักษณ์โรงแรม สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และความสามารถในการเข้าถึงต่อ ความภักดีของผู้ใช้บริการโรงแรมในกรุงเทพมหานคร โดยผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในการบริหารจัดการและปรับกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อสร้างและรักษาความภักดีของลูกค้า ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. การศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการ ภาพลักษณ์ของโรงแรม และความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรมกับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครอย่างน้อย 1 คืน ซึ่งไม่ทราบจำนวนของประชากรที่แน่นอน ซึ่งไม่ทราบจำนวนของประชากรที่แน่นอนจึงใช้การคำนวณตามสูตรไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่นประมาณร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ คือ เพศ อายุ สัญชาติ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ วัตถุประสงค์ในการเข้าพัก และความถี่ในการเข้าพักโรงแรม

ส่วนที่ 2 คุณภาพการให้บริการ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ข้อ 1. ความเป็นรูปธรรมของบริการ จำนวน 5 ข้อ 2. ความเชื่อถือไว้วางใจได้ จำนวน 5 ข้อ 3. การตอบสนองต่อลูกค้า จำนวน 5 ข้อ 4. การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า จำนวน 5 ข้อ และ 5. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 3 ภาพลักษณ์ของโรงแรม มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) ประกอบด้วย 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ 1. สิ่งดึงดูดใจ จำนวน 5 ข้อ 2. สิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 5 ข้อ และ 3. ความสามารถในการเข้าถึง จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 ความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน จำนวน 15 ข้อ ได้แก่ 1. พฤติกรรมการบอกต่อ

จำนวน 5 ข้อ 2. ความตั้งใจเข้าใช้บริการ จำนวน 5 ข้อ และ 3. ความไม่อ่อนไหวต่อราคา จำนวน 5 ข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใช้บริการของโรงแรมแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เตรียมความพร้อมของเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ส่วนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของโรงแรม และส่วนที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการ

2. ทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Pilot Test) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ความเหมาะสมของคำถาม และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) เพื่อยืนยันความเที่ยงของเครื่องมือ จากการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาคมีค่า เท่ากับ 0.883 ซึ่งเป็นค่าที่มีระดับความเชื่อถือสูงมากแบบสอบถามนี้สามารถนำไปใช้ได้ในระดับใช้ได้ดีมาก

3. กระบวนการเก็บข้อมูลจริง เมื่อแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ณ โรงแรมที่เป็นกรณีศึกษา และแจกผ่านช่องทางออนไลน์ (เช่น Google Forms) เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้สะดวกและรวดเร็ว โดยมีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้นประมาณ 4 สัปดาห์

4. การควบคุมคุณภาพของข้อมูล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามก่อนนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ หากพบว่าแบบสอบถามฉบับใดมีการตอบไม่ครบถ้วนหรือมีความคลาดเคลื่อน จะไม่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อรักษาความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละตัวแปรที่ศึกษา

5.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์โดยใช้สถิติ Independent Sample T-Test และ F-test (One way ANOVA) และทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้ และการวิเคราะห์สถิติค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบทิศทางและระดับความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ของโรงแรมกับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับคุณภาพการให้บริการของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของคุณภาพการให้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

(n=385)

คุณภาพการให้บริการ	$\bar{X}$	ระดับคุณภาพการให้บริการ
ความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.02	ระดับมาก
ความเชื่อถือไว้วางใจได้	4.05	ระดับมาก
การตอบสนองต่อลูกค้า	4.05	ระดับมาก
การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.10	ระดับมาก
การรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.04	ระดับมาก
รวม	**4.05**	**ระดับมาก**

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.10 รองลงมา คือ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 และด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 4.05 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ระดับภาพลักษณ์ของโรงแรมของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยของภาพลักษณ์ของโรงแรมของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

(n=385)

ภาพลักษณ์ของโรงแรม	$\bar{X}$	ระดับภาพลักษณ์ของโรงแรม
สิ่งดึงดูดใจ	4.07	ระดับมาก
สิ่งอำนวยความสะดวก	4.10	ระดับมาก
ความสามารถในการเข้าถึง	4.09	ระดับมาก
รวม	**4.09**	**ระดับมาก**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ภาพลักษณ์ของโรงแรมของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.10 รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และด้านสิ่งดึงดูดใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.07 ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ระดับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความภักดีของผู้เข้าใช้บริการของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร

(n=385)

ความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ	$\bar{X}$	ระดับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ
พฤติกรรมการบอกต่อ	4.02	ระดับมาก
ความตั้งใจเข้าใช้บริการ	4.05	ระดับมาก
ความไม่อ่อนไหวต่อราคา	4.05	ระดับมาก
รวม	**4.04**	**ระดับมาก**

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความภักดีของผู้เข้าใช้บริการของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความตั้งใจเข้าใช้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.05 รองลงมา คือ ด้านความไม่อ่อนไหวต่อราคา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 และด้านพฤติกรรมการบอกต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเท่ากับ 4.02 ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศมีผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการต่อโรงแรม

ความภักดีของผู้เข้าใช้บริการต่อโรงแรม	เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
ความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ	ชาย	4.16	0.28	3.330	0.001*
ต่อโรงแรมรวม	หญิง	4.02	0.42		

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการต่อโรงแรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการต่อโรงแรม

ปัจจัย	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p-value
ด้านอายุ	ระหว่างกลุ่ม	1.719	4	0.430	3.002	0.018*
	ภายในกลุ่ม	54.388	380	0.143		
	รวม	56.106	384			
ด้านสถานภาพสมรส	ระหว่างกลุ่ม	0.232	2	0.116	0.792	0.454
	ภายในกลุ่ม	55.875	382	0.146		
	รวม	56.106	384			
ด้านระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2.023	2	1.012	7.145	0.001*
	ภายในกลุ่ม	54.083	382	0.142		
	รวม	56.106	384			
ด้านรายได้	ระหว่างกลุ่ม	2.825	3	0.942	6.734	0.000*
	ภายในกลุ่ม	53.281	381	0.140		
	รวม	56.106	384			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการต่อโรงแรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการต่อโรงแรมโดยรวมไม่แตกต่างกัน

5. การวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรม มีความสัมพันธ์ต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างคุณภาพการให้บริการภาพลักษณ์ของโรงแรม และความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ

ตัวแปร	ความภักดีของผู้รับบริการ	ระดับความสัมพันธ์
ความเป็นรูปธรรมของบริการ	.152*	ต่ำ
ความเชื่อถือไว้วางใจได้	.045	ต่ำมาก
การตอบสนองต่อลูกค้า	.460*	ปานกลาง
การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	.099	ต่ำมาก
การรู้จักและเข้าใจลูกค้า	.196*	ต่ำ
สิ่งดึงดูดใจ	.144*	ต่ำ
สิ่งอำนวยความสะดวก	.194*	ต่ำ
ความสามารถในการเข้าถึง	.149*	ต่ำ

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการ และภาพลักษณ์ของโรงแรมกับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการโรงแรมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรการตอบสนองต่อลูกค้า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ขณะที่ตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวกและความสามารถในการเข้าถึง มีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความเชื่อถือไว้วางใจได้ และการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า พบว่า มีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำมากหรือไม่มีความสัมพันธ์กับความภักดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลต่อระดับความภักดีต่อโรงแรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านเพศ พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มภักดีต่อโรงแรมสูงกว่าเพศชาย เนื่องจากให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านอารมณ์และความเอาใจใส่มากกว่า ซึ่งหมายถึงผู้หญิงมักให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านอารมณ์ ความเอาใจใส่และประสบการณ์การบริการที่สร้างความพึงพอใจมากกว่าเพศชาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ใจ ลิ่มวัฒนา และคณะ (2563) ซึ่งศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรมในอำเภอหาดใหญ่ พบว่า ผู้หญิงมีระดับการรับรู้ด้านความเอาใจใส่และการตอบสนองสูงกว่าผู้ชาย และสิ่งนี้ส่งผลต่อความภักดีโดยตรง ส่วนด้านอายุ พบว่า กลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปีมีระดับความภักดีสูงที่สุด โดยเฉพาะด้านการบอกต่อและการกลับมาใช้บริการซ้ำ สะท้อนลักษณะของคนรุ่นใหม่ที่พร้อมแบ่งปันประสบการณ์และสร้างความภักดีเชิงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของตรีภัต บุญทม และคณะ (2563) พบว่า ปัจจัยด้านอายุส่งผลต่อความภักดีของผู้เข้าพักโรงแรมระดับ 3 ดาวในพัทยาอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับงานของอารยา บุญปลูก (2563) ที่พบว่าลักษณะส่วนบุคคล รวมถึงอายุ มีผลต่อการรับรู้คุณภาพบริการและความภักดีต่อโรงแรม สำหรับด้านระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มภักดีมากกว่า เนื่องจาก ผู้บริโภคจะเกิดความพึงพอใจและความภักดีเมื่อประสบการณ์ที่ได้รับตรงกับความคาดหวัง หากผู้ใช้บริการที่มีการศึกษาสูงได้รับบริการที่เหนือกว่าความคาดหวัง จะมีแนวโน้มจงรักภักดีต่อโรงแรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของโศภิษฐา เต็มรัตน์ (2561) พบว่าผู้เข้าพักที่มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญกับปัจจัยคุณภาพบริการทั้ง 5 ด้านมากกว่า และสิ่งนี้มีผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำ ในขณะที่ด้านรายได้ พบว่า รายได้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ โดยกลุ่มผู้มีรายได้สูงมักให้ความสำคัญกับการบริการที่เป็นพรีเมียม มีสิทธิพิเศษ และสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลได้ การที่รายได้สูงสัมพันธ์กับความภักดี สอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของอารยา บุญปลูก (2563) พบว่า ความคุ้มค่าด้านราคาและคุณภาพบริการมีอิทธิพลต่อความภักดี ซึ่งสะท้อนว่าแม้ราคาสูง แต่หากสอดคล้องกับประสบการณ์ที่ได้รับ ก็สามารถสร้าง

ความภักดีได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกานต์ รุ่งเรือง และคณะ (2567) ที่พบว่า รายได้มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าที่เข้าพักในโรงแรมระดับ 3 ดาว ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

2. จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการและภาพลักษณ์โรงแรมกับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงแรม ความสะอาด ความทันสมัยของอุปกรณ์และสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความภักดีของผู้เข้าใช้บริการในระดับต่ำ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติ ความเป็นรูปธรรมของบริการเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ผู้ใช้บริการคาดหวังอยู่แล้ว จึงมีอิทธิพลต่อความภักดีในระดับต่ำเมื่อเทียบกับปัจจัยด้านการบริการและประสบการณ์โดยรวม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านกายภาพยังคงมีความสำคัญต่อความพึงพอใจและภาพลักษณ์ของโรงแรม ดังนั้นผู้ประกอบการควรรักษามาตรฐานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อเสริมสร้างความภักดีในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564) พบว่า ความเป็นรูปธรรมของบริการมีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้เข้าพักโรงแรมระดับ 3 ดาว ในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ พบว่า ความเชื่อถือไว้วางใจได้มีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำ เนื่องจากผู้ใช้บริการมองว่าเป็นมาตรฐานพื้นฐานที่โรงแรมต้องมีอยู่แล้ว จึงไม่สร้างความแตกต่างในการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำมากนัก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยนี้ยังเป็นรากฐานสำคัญของความภักดี ดังนั้นผู้บริหารควรรักษามาตรฐานความถูกต้องและความโปร่งใสในการให้บริการควบคู่กับการสร้างประสบการณ์ที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของโศภิษฐา เต็มรัตน์ (2561) และอารยา บุญปลูก (2563) ต่างยืนยันว่า ความน่าเชื่อถือของการบริการมีผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำและการสร้างความภักดี โดยเฉพาะในตลาดโรงแรมระดับหรูที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของบริการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภชัย ศรีทับทิม และคณะ (2568) ที่พบว่าด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า พบว่า มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับความภักดีในครั้งนี้ โดยอยู่ในระดับปานกลางและมีนัยสำคัญทางสถิติสะท้อนให้เห็นว่า การให้บริการที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และใส่ใจต่อความต้องการของลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความประทับใจและกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการกลับมาใช้บริการซ้ำ ดังนั้น โรงแรมควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการบริการของพนักงาน ระบบการให้บริการที่คล่องตัว และกระบวนการแก้ไขปัญหาที่รวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของตรีภัต บุญทม และคณะ (2563) พบว่า ด้านการตอบสนองของพนักงานเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อภาพลักษณ์และความภักดีของนักท่องเที่ยวในโรงแรมระดับ 3 ดาวในเมืองพัทยา สำหรับด้านการให้ความมั่นใจ พบว่า ความมั่นใจมีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำ สะท้อนว่าผู้ใช้บริการมองความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่โรงแรมต้องมีอยู่แล้ว จึงไม่สร้างความแตกต่างต่อความภักดีมากนัก อย่างไรก็ตาม โรงแรมควรรักษามาตรการด้านความปลอดภัยและความเป็นมืออาชีพของพนักงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานของ

เสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564) ก็พบว่า การรู้จักและเข้าใจลูกค้าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้เข้าพักโรงแรมระดับ 3 ดาวในกรุงเทพฯ อย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรมิตา จันทสูตร นันทะเสน และคณะ (2568) ที่พบว่า การให้ความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการส่งผลกระทบเชิงบวกต่อความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการธุรกิจโรงแรมในเขตจังหวัดมหาสารคามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่า มีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้แม้ไม่ใช่แกนหลัก แต่สามารถสร้างความแตกต่างและเพิ่มโอกาสในการที่ลูกค้าจะกลับมาใช้บริการ สอดคล้องกับงานของเสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564) ชี้ว่าสิ่งดึงดูดใจมีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้เข้าพักในโรงแรมระดับสามดาว ขณะที่งานของอารยา บุญปลูก (2563) ก็สะท้อนว่าความคุ้มค่าและสิ่งที่ทำให้โรงแรมโดดเด่นสามารถเสริมสร้างความภักดีได้ อย่างไรก็ตาม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ามีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำ เช่นกัน แต่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งหมายถึงลูกค้ายังคงให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ที่จอดรถ อินเทอร์เน็ต สระว่ายน้ำ หรือห้องฟิตเนส แม้จะไม่ได้เป็นตัวแปรที่มีผลสูงที่สุด แต่การขาดสิ่งเหล่านี้อาจทำให้ลูกค้าไม่กลับมาใช้บริการซ้ำ งานวิจัยของเสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564) ระบุว่าสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อความภักดีของผู้เข้าพักโรงแรมระดับสามดาวในกรุงเทพฯ ซึ่งสะท้อนความสำคัญของตัวแปรนี้อย่างชัดเจน และด้านความสามารถในการเข้าถึง พบว่า มีความสัมพันธ์กับความภักดีในระดับต่ำ แต่มีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มองว่าความสะดวกในการเดินทางเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเลือกโรงแรม อย่างไรก็ตาม สำหรับลูกค้าที่ให้ความสำคัญกับเวลาและความสะดวก ปัจจัยนี้ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำ ดังนั้นโรงแรมควรพิจารณาปรับปรุงการเข้าถึงและให้ข้อมูลการเดินทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564) พบว่า ความสามารถในการเข้าถึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้เข้าพักโรงแรมระดับสามดาวในกรุงเทพฯ

องค์ความรู้จากการวิจัย

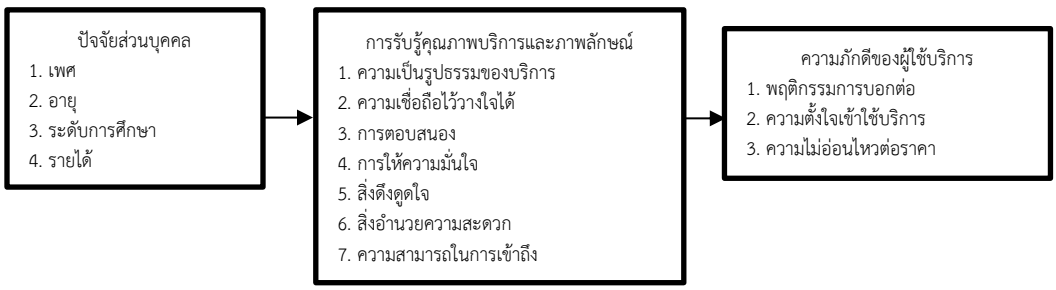

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้เป็น โมเดลการก่อรูปความภักดีของผู้ใช้บริการโรงแรม ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล คุณภาพการบริการ ภาพลักษณ์โรงแรม และความภักดีของลูกค้า โดยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีอิทธิพลโดยตรงต่อระดับความภักดี ขณะเดียวกัน การรับรู้คุณภาพการบริการและภาพลักษณ์โรงแรมทำหน้าที่เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ซึ่งประกอบด้วย 7 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความเชื่อถือไว้วางใจได้ การตอบสนอง การให้ความมั่นใจ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และความสามารถในการเข้าถึง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า มิติการตอบสนองของการบริการเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อความภักดี สะท้อนว่าประสบการณ์เชิงอารมณ์และความรวดเร็วในการให้บริการเป็นกลไกหลักในการสร้างความผูกพันของลูกค้า ในขณะที่ปัจจัยด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกมีบทบาทเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยเสริมความพึงพอใจและภาพลักษณ์โดยรวม โมเดลนี้จึงอธิบายได้ว่า ความภักดีของผู้ใช้บริการโรงแรมเกิดจากกระบวนการเชิงระบบที่ผสานระหว่างลักษณะของลูกค้าและคุณภาพประสบการณ์บริการ

ในเชิงทฤษฎี โมเดลมีฐานมาจากแนวคิดคุณภาพการบริการ (SERVQUAL) แนวคิดความพึงพอใจสู่ความภักดี และทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค โดยช่วยขยายความเข้าใจว่า ปัจจัยเชิงประสบการณ์ โดยเฉพาะการตอบสนองของการบริการ เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของความภักดีมากกว่าปัจจัยเชิงกายภาพเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายยกระดับมาตรฐานการให้บริการของโรงแรม โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและส่งเสริมความภักดีของลูกค้าในระยะยาว

2. ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบริการ เช่น การฝึกอบรมด้านการสื่อสาร การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการดูแลลูกค้า เพื่อให้พนักงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรปรับปรุงระบบการให้บริการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น ลดขั้นตอนการเช็กอิน–เช็กเอาต์ หรือใช้เทคโนโลยีช่วยในการให้บริการ เพื่อเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการ

2. ควรปรับปรุงและดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงแรม เช่น ห้องพัก พื้นที่ส่วนกลาง และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความสะอาด ทันสมัย และพร้อมใช้งานอยู่เสมอ

3. โรงแรมควรจัดทำระบบรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากลูกค้า เช่น แบบประเมินความพึงพอใจ หรือช่องทางออนไลน์ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการศึกษาไปยังโรงแรมในจังหวัดท่องเที่ยวหลักหรือโรงแรมระดับอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความภักดี

2. เพิ่มตัวแปรเชิงจิตวิทยา เช่น ความไว้วางใจ ความผูกพันทางอารมณ์ หรือการรับรู้คุณค่า เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีได้ลึกซึ้งขึ้น

3. ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม โดยผนวกการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมาสนับสนุนผลเชิงปริมาณ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). *สถิติการท่องเที่ยวปี 2568: นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าไทยกว่า 32,974,321 คน สร้างรายได้รวมกว่า 2.7 ล้านล้านบาท.* สืบค้น 2 มกราคม 2568, จาก https://shorturl.asia/CckX7

ณัฐกานต์ รุ่งเรือง และคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าโรงแรมระดับ 3 ดาว ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 6(6), 71–84.

ตรีภัต บุญทม และคณะ. (2563). คุณภาพการบริการที่มีผลต่อภาพลักษณ์และความภักดีต่อโรงแรมระดับ 3 ดาวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในเขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. ใน *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 ประจำปีการศึกษา 2563.* ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

ธนภร จรูญนิมมาน. (2566). กลยุทธ์นวัตกรรมบริการและการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของลูกค้าธุรกิจ ที่พักแรมในจังหวัดชุมพร. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 9, 106-118.

นิรมิตา จันทสูตร นันทะเสน และคณะ (2568). คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้ใช้บริการธุรกิจโรงแรมในเขตจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(2), 183-196.

พิมพ์ใจ ลิ่มวัฒนา และคณะ. (2563). การรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *วารสารปาริชาตมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 33(2), 86-99.

รัศมี ทองศรีเทพ. (2561). *ปัจจัยภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วรัชญา ทวีพงษ์ และจิรวัฒน์ ทิพยรส. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการเลือกใช้บริการโรงแรมเครือบลูมังกี้โฮเทลส์จังหวัดภูเก็ตหลังเปิดโครงการแซนด์บ็อกซ์. *วารสารการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 1(14), 95-105.

ศุภชัย ศรีทับทิม และคณะ. (2568). อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าโรงแรมเครือข่าย โดยมีระดับดาวของโรงแรมเป็นตัวแปรกำกับ. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 15(3-4), 2594–2609.

โศภิษฐา เต็มรัตน์. (2561). *คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำในโรงแรมระดับ 5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เสาวภาคย์ ศรีเปารยะ. (2564). *อิทธิพลของคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ของโรงแรมที่ส่งผลต่อความภักดีของแขกที่เข้าพักโรงแรมระดับสามดาวในเขตกรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อารยา บุญปลูก. (2563). *คุณภาพบริการ คุณภาพห้องพัก ชื่อเสียงและความคุ้มค่าด้านราคาที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและความภักดีต่อโรงแรมของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร* (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Oliver, R. L. (1999). Whence customer loyalty. *Journal of Marketing,* 12, 33-31.

กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษากรณีการเลือกตั้ง พ.ศ. 2565*

STRATEGY FOR ELECTION CAMPAIGN OF THE CHIEF EXECUTIVE OF ROI ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION CASE STUDY OF THE 2022 ELECTION IN B.E. 2565

ณิชนันทน์ สุเดชะ
Nichanan Sudecha
วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก
College of Political Communication, Krirk University
Corresponding Author E-mail: sudechanichanan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. บริบทการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565 และ 2. กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง คือ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และนางรัชนี พลซื่อ โดยใช้ระเบียบวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกแบบเจาะจง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง 1 ท่าน ทีมงานหาเสียงฝ่ายละ 1 ท่าน นักการเมืองท้องถิ่น 2 ท่าน นักวิชาการด้านสื่อสารการเมือง 3 ท่าน สื่อสารมวลชน 2 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 20 ท่าน โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบผู้มีส่วนร่วม และผู้วิจัยยังใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร รายงานการวิจัย นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่ออธิบายผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบททางการเมืองระดับชาติส่งผลต่อการเลือกตั้งของจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดมีความผูกพัน ให้การสนับสนุนต่อพรรคเพื่อไทยเป็นอย่างมาก จึงเป็นบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565 แต่เมื่อพิจารณาในด้านนโยบายการหาเสียงและตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้วนั้น การสนับสนุนของพรรคเพื่อไทยย่อมส่งผลต่อการได้รับชัยชนะอย่างขาดลอย และ 2. ผลการศึกษากลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ผู้ชนะ พบว่า

*Received October 23, 2025; Revised November 22, 2025; Accepted December 1, 2025

นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ มีการนำเอาทฤษฎีการตลาดทางการเมือง มาประยุกต์ใช้ในการหาเสียงอย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน และการใช้นักการเมืองระดับชาติมาร่วมปราศรัย ทำให้ประสบความสำเร็จได้รับเลือกตั้งเป็นนายก อบจ.ร้อยเอ็ด ส่วนนางรัชนี พลซื่อ ในนามอิสระไม่ได้ทฤษฎีการตลาดทางการเมืองมาใช้อย่างครบถ้วน ทำให้มีคะแนนมาเป็นอันดับสอง ตามหลังอันดับหนึ่งถึงสองเท่าตัว

คำสำคัญ: การสื่อสารการเมือง; กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง; องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study The national and local political contexts that influenced the campaign strategies used in the 2022 election for the Chieve Executive of the Roi Et Provincial Administrative Organization and 2. To study the campaign processes of the two candidates who won the highest number of votes in the 2022 election Mr. Seksit Wainiyompong and Mrs. Ratchanee Phonsue A qualitative research methodology was employed. In-depth interviews were conducted with purposefully selected key informants, including one election candidate, one campaign staff member from each side, two local politicians, three political communication scholars, two mass media professionals, and a sample group of twenty eligible voters in Roi Et Province, using a participatory in-depth interview format. The researcher also utilized non-participant observation. Documentary research was conducted by collecting and analyzing information from documents, textbooks, and research reports. The collected data were then analyzed descriptively to provide a systematic explanation of the research findings.

The research findings revealed 1. The national political context impacted the Roi Et election because the people in Roi Et Province have a strong attachment to the Pheu Thai Party and consistently support candidates from this political party. This political context influenced the election of the Roi Et PAO Chief Executive in 2022. Furthermore, when considering the campaign policies and the candidates, the comprehensive support from the Pheu Thai Party contributed to the election results, leading to an overwhelming victory; and 2. The study of the campaign strategy of Mr. Seksit Winiyompong, the winning candidate for Roi Et PAO Chief Executive, was found that Mr. Seksit Winiyompong fully applied the Political Marketing Theory throughout the entire campaigning process. His strategy,

which included defining the 4Ps marketing mix and utilizing national-level politicians to join campaign rallies, led to great success, resulting in his election as the Roi Et PAO Chief Executive. Conversely, Mrs. Ratchanee Phonsue, his competitor in this election who ran as an independent, did not fully utilize the Political Marketing Theory, leading her to secure second place with a score approximately half that of the winner.

Keywords: Political Communication; Election Campaign Strategy; Provincial Administrative Organization

บทนำ

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดโดยตรงครั้งแรกเกิดขึ้นในวันที่ 14 มีนาคม 2547 นางรัชนี พลซื่อ เป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง ได้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดคนแรก เมื่อบริหารครบวาระ 4 ปี คณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้จัดให้มีการเลือกตั้งนายก อบจ.ร้อยเอ็ด เป็นครั้งที่ 2 ในปี 2551 บรรยากาศการแข่งขันเป็นไปอย่างเข้มข้น ผลการเลือกตั้งนายมังกร ยนต์ตระกูล เป็นผู้ชนะ ต่อมาในปี 2555 นายมังกร ยนต์ตระกูล ก็ได้รับเลือกตั้งเป็นสมัยที่ 2 และดำรงตำแหน่งเรื่อยมาจนถึงปี 2563 เนื่องจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองประเทศแล้วประกาศให้ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รักษาการในตำแหน่งเดิม ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 จนกระทั่งในปี 2563 จึงประกาศให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้นพร้อมกันทั่วประเทศ (มติชนสุดสัปดาห์, 2562)

บรรยากาศการเลือกตั้งนายก อบจ.ร้อยเอ็ด มีความคึกคักเพราะว่างเว้นจากการเลือกตั้งมาถึง 8 ปี ซึ่งในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายมังกร ยนต์ตระกูล เป็นผู้อยู่ในตำแหน่งลงแข่งขัน โดยมีผู้ท้าชิงคนสำคัญ คือ นายเอกภาพ พลซื่อ แต่ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ นายเอกภาพ พลซื่อ มีชัยชนะเหนือนายมังกร ยนต์ตระกูล แต่นายเอกภาพ พลซื่อ ดำรงตำแหน่ง นายก อบจ.ร้อยเอ็ด ได้ไม่นาน ก็ต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ ด้วยเหตุศาลอุทธรณ์ภาค 4 ให้เพิกถอนสิทธิสมัครและรับเลือกตั้งของนายเอกภาพ พลซื่อเป็นเวลา 10 ปี (ผู้นำท้องถิ่นออนไลน์, 2564) คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดร้อยเอ็ด ได้จัดให้มีการเลือกตั้งซ่อมนายก อบจ.ร้อยเอ็ด ขึ้นในวันที่ 25 กันยายน 2565 โดยการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้นายเอกภาพ พลซื่อ ได้ส่งภรรยา คือ นางรัชนี พลซื่อ ลงแข่งขันแทนตนเอง โดยมีคู่แข่งขันสำคัญจากพรรคเพื่อไทย คือ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ทางพรรคเพื่อไทยให้การสนับสนุนเต็มที่ โดยนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ได้ขึ้นปราศรัยรณรงค์หาเสียง สร้างความตื่นตัวแก่ชาวร้อยเอ็ดเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ชนะเลือกตั้งอย่างถล่มทลายด้วยคะแนน 301,187 คะแนนทิ้งห่างอันดับสอง คือ นางรัชนี พลซื่อ ที่มาด้วยคะแนน 116,027 คะแนน (กรุงเทพธุรกิจ, 2565)

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565 นี้ เป็นการแข่งขันระหว่างนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ลงสมัครในนามพรรคเพื่อไทยกับนางรัชนี พลซื่อ ที่ลงสมัครในนามจึงทำให้ผู้วิจัยได้เริ่มศึกษา โดยอ้างถึงข้อมูลจากงานวิจัยของธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์ (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร ในปี 2556 พบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนมาเป็นอันดับหนึ่ง ได้นำเอาทฤษฎีการตลาดทางการเมือง ของ Bruce I Newman (Newman, 1999) มาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งอย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน ส่วนผู้ที่ได้คะแนนมาเป็นอันดับสอง ไม่ได้นำทฤษฎีการตลาดทางการเมืองมาประยุกต์ใช้ (ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์, 2556) สอดคล้องกับงานของไพบูลย์ บุตรเลียบ (2554) ที่ศึกษากลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ปี 2554 พบว่า ผู้ที่ได้คะแนนมาเป็นอันดับหนึ่ง ได้ประยุกต์ทฤษฎีการตลาดทางการเมืองมาใช้อย่างเต็มรูปแบบเช่นกัน (ไพบูลย์ บุตรเลียบ, 2554) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยว่าการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ในปี 2565 นั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้นำทฤษฎีการตลาดทางการเมืองมาใช้อย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งและส่งผลต่อคะแนนเสียงในการเลือกตั้งอย่างไร

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model K. Berlo (Berlo, 1960) ได้ และทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ (McNair, 1999) รวมทั้งทฤษฎีการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) Jennifer Lees - Marshment (นันทนา นันทวโรภาส, 2557) มาเป็นทฤษฎีเริ่มต้นในการศึกษากลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565 เพื่อทำให้เห็นข้อแตกต่างของการเมืองในจังหวัดร้อยเอ็ด กับบริบทการเมืองระดับชาติที่สอดคล้องกันมาโดยตลอดและยังแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ ที่ได้เคยมีผู้ศึกษา

ด้วยเหตุนี้แม้ว่าจะมีการประยุกต์แนวคิดทางการตลาดในการรณรงค์ทางการเมือง โดยอาศัยกลยุทธ์ที่เรียกว่า ส่วนประสมทางการตลาด 4P (4Ps of Marketing) ซึ่งมีพื้นฐานเหมือนกับหลักการตลาดแบบ 4P นั้น แต่ด้วยบริบททางการเมืองนั้นมีความแตกต่างจากหลักการตลาด องค์ประกอบสำคัญจึงต้องมีการจำแนกเพิ่มเติมให้ชัดเจนตรงตามพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ 1. Product หมายถึง “ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง” ซึ่งอาจเป็นตัวผู้สมัคร แนวนโยบาย หรืออุดมการณ์ของพรรค 2. Push Marketing หรือ “การตลาดแบบผลักดัน” คือ การเผยแพร่ข้อมูลและนโยบายผ่านกลไกของพรรคการเมือง 3. Pull Marketing หรือ “การตลาดแบบดึงดูด” เป็นการสร้างกระแสและแรงสนับสนุนผ่านสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ 4. Polling หรือ “การสำรวจความคิดเห็น” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้พรรคและผู้สมัครเข้าใจทิศทางความต้องการของประชาชน ซึ่งทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นและแนวคิดทั้งทางการตลาดทางการเมือง จำเป็นที่ต้องมีการนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างครบถ้วน

ทุกองค์ประกอบ เหมาะสมกับช่วงเวลา บริบททางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นจึงจะประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบริบทการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565

2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง คือ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และอันดับสอง คือ นางรัชนี พลซื่อ ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2565

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษากรณีการเลือกตั้ง พ.ศ. 2565 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รายละเอียด ดังนี้

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ทีมงานหาเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ นายคมสรร ตันทัพไทย นายสุภาพ จันทร์ภิรมภ์ นักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ นายทินกร พันธโคตร นายอุปกรณ์ ดีเสมอ นักวิชาการด้านสื่อสารการเมือง ได้แก่ นันทนา นันทวโรภาส โอฬาร ถิ่นบางเตียว ยุทธพร อิสรชัย สื่อสารมวลชน ได้แก่ นายธนา บุญวิเศษ นางสาวโชติกา ทวนชัยภูมิ และประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 20 ท่าน ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2565 แบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบผู้มีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ได้แก่ แบบการจดบันทึก โดยผู้วิจัยไม่เข้าไปมีอิทธิพลหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้น ร่วมกับการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการอธิบายและสนับสนุนผลการศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นแบบปฐมภูมิ (Primary Data) และแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยทำการรวบรวมจากการถอดเทปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และมีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

และหาข้อมูลจากสื่อที่มีความหลากหลาย ได้แก่ บทความ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และสื่อประเภทใหม่ ได้แก่ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ค ยูทูป ทวิตเตอร์ ไลน์ เปรียบเทียบจากหลายๆแหล่งเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลมีความถูกต้อง ครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยจะทำการนัดหมายขออนุญาตสัมภาษณ์ และส่งคำถามให้กับผู้ให้ข้อมูลได้ทราบก่อน ใช้เวลาสัมภาษณ์ ไม่เกินคนละ 60 นาที และบันทึกเสียงลงในโปรแกรมก่อนแปลงเป็นข้อความ ให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องการสะกดคำ และความหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) 2. การแสดงข้อมูล (Data Display) 3. การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลการสรุป (Conclusion & Verification) จากนั้นผู้วิจัยทำการทดสอบข้อมูล เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนสรุปแล้วจึงยืนยันผลสรุป เพื่อนำมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายก อบจ. ที่ประสบความสำเร็จต่อไป

ผลการวิจัย

1. บริบทการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565 กล่าวคือ บริบททางการเมืองระดับชาติของพรรคเพื่อไทยที่ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดเชื่อมั่นและศรัทธาต่อพรรคและผู้นำของพรรค และมีผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนพรรคอยู่ในทุกชุมชนในจังหวัด แต่ในการเลือกตั้งนายก อบจ. ปี 2565 เป็นการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันจากการพ้นจากตำแหน่งของนายเอกภาพ พลซื่อ ทำให้ต้องมีการสานต่อนโยบายที่ทำไว้ โดยได้ส่งนางรัชนี พลซื่อ ลงสมัครแทนทันที เป็นการที่จะพยายามที่จะใช้ความได้เปรียบจากการที่เคยดำรงตำแหน่งและการขอความเห็นใจจากการที่ต้องโดนตัดสิทธิถึง 10 ปี ซึ่งทางด้านพรรคเพื่อไทย ที่มีการเตรียมตัวผู้สมัครมาแล้วหลายปี ได้ส่งนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ลงรับสมัครในนามพรรคทันที เพื่อเสนอให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงนโยบายกับรัฐบาลในอนาคต

สำหรับนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ แม้จะมีการใส่ร้ายเกี่ยวกับการทุจริตออกมา แต่เมื่อพรรคเพื่อไทยประกาศสนับสนุนนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ลงสมัครในนามพรรค ก็ทำให้คะแนนนิยมเพิ่มขึ้นทันที สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชนของพรรคก็พร้อมใจกันสนับสนุนนายเศกสิทธิ์ ทันที ยิ่งช่วงโค้งสุดท้ายนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ลงพื้นที่ปราศรัยหาเสียงช่วยผู้สมัครทำให้คะแนนความนิยมพุ่งขึ้นมากที่สุดตั้งแต่เริ่มหาเสียงมา

2. กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง คือ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และอันดับสอง คือ นางรัชนี พลซื่อ ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2565 พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดของนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ซึ่งเป็นผู้ชนะเลือกตั้งเป็นนายก อบจ. ด้วยคะแนน ที่ขาดลอย ได้นำกระบวนการตลาดทางการเมืองมาปรับใช้กับการรณรงค์หาเสียงอย่างเต็มรูปแบบ โดยการจัดโครงสร้างการรณรงค์หาเสียงที่แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ครอบคลุมการทำงานครบทุกส่วน มีนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ เป็นผู้อำนวยการเลือกตั้ง โดยมีการวางตำแหน่งทางการเมือง ใช้ความได้เปรียบในฐานะผู้สมัครในนามพรรคเพื่อไทย นำเสนอความเป็นคนทุ่มเททำงานจริงจัง เป็นผู้ที่อยู่กับพรรคมาอย่างยาวนานกว่า 30 ปี และยังเป็นผู้ที่ทำงานในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดมาโดยตลอด นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ มีนโยบายที่มีการกำหนดส่วนแบ่งการตลาด (Segmentation) อย่างชัดเจน กำหนดเป็นสาขาอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

โดยมีส่วนผสมทางการตลาดทางการเมือง 4Ps (Product) ผลิตภัณฑ์ทางการเมือง ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1. ผลิตภัณฑ์ที่เป็นตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และ 2. ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนโยบายที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นำเอานโยบายของพรรคเพื่อไทยมานำเสนอ ซึ่งล้วนเป็นนโยบายที่เห็นผลเป็นรูปธรรมมาแล้วทั้งสิ้น การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing) เป็นการสื่อสารจากนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และทีมงานไปถึงกลุ่มผู้เลือกตั้งโดยตรงทำการสื่อสารผ่านนักการเมืองท้องถิ่น และการสื่อสารผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และยังผ่านสื่อสาธารณะในรูปแบบของแผ่นพับ บัตรย้ำเบอร์ ป้ายคัทเอาต์ ป้ายฟิวเจอร์บอร์ด แบนเนอร์ไวนิล และเพลงสำหรับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยเน้นที่กิจกรรมการสื่อสารแบบเผชิญหน้าด้วยการจัดเวทีปราศรัย และการใช้รถกระจายเสียง ส่วนการเคาะประตูแนะนำตัว เป็นวิธีที่เลือกใช้น้อยที่สุด การตลาดแบบดึงดูด (Pull Marketing) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้นำแนวคิดการตลาดแบบดึงดูดมาปรับใช้กับการรณรงค์หาเสียง ด้วยวิธีการรณรงค์ผ่านสื่อออนไลน์ (Social Media) มาใช้ได้อย่างดีเยี่ยม แต่เนื่องจากบริบททางการเมืองในการเลือกตั้งครั้งนี้ และข้อจำกัดของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงทำให้ไม่ได้ผลตอบรับดีเท่าที่ควร การหยั่งเสียง (Polling) นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้แบ่งการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนออกเป็น 2 ด้านด้วยกัน คือ การสำรวจความต้องการและปัญหาของประชาชนเพื่อจัดทำเป็นนโยบาย และการสำรวจความนิยมในตัวนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้ใช้วิธีการสำรวจความนิยมของตนเองผ่านทีมงานหาเสียงเลือกตั้งที่ลงพื้นที่พบปะกับพี่น้องประชาชน

2.2 กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดของนางรัชนี พลซื่อ ผู้ได้รับคะแนนมาเป็นอันดับสอง โดยนางรัชนีไม่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองระดับชาติ อาศัยเพียงทีมงานที่ปรึกษาและทีมงานหาเสียงเลือกตั้งที่มีประสบการณ์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น แต่ในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นางรัชนี ไม่ได้นำกลยุทธ์การตลาดทางการเมืองมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ โดยการกำหนดตำแหน่ง (Positioning) มีการวางตำแหน่งให้เป็นผู้นำสืบต่อเจตนารมณ์ทางการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ของครอบครัว

“พลซื่อ” เพื่อสานนโยบายต่าง ๆ ให้สำเร็จตามที่รับปากพี่น้องประชาชนไว้ และมีการกำหนดส่วนแบ่งการตลาด (Segmentation) แบบกว้าง ๆ นโยบายเป็นนโยบายเก่าจากนายเอกภาพ พลซื่อ ไม่เจาะจงไปที่ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

โดยมีการนำส่วนผสมการตลาด 4Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) คือ นโยบายซึ่งนำเอานโยบายเดิมมาสานต่อ และนำเสนอนโยบายใหม่บางส่วน ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสียเพราะนโยบายต่างๆได้ถูกดำเนินการเป็นรูปธรรมแล้ว แต่ในอีกมุมมอง คือ การขาดความเป็นตัวตนถูกมองว่าเป็นตัวแทนเท่านั้น การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing) ใช้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ลงพื้นที่หาเสียงด้วยวิธีการเคาะประตูบ้าน พร้อมกับการใช้หัวคะแนนซึ่งเป็นการหาเสียงแบบเดิมที่ใช้มาอย่างยาวนาน การตลาดแบบดึงดูด (Pull Marketing) และมีการใช้สื่อเพิ่มเติมได้แก่ ใบปลิว แผ่นพับ โปสเตอร์ คัตเอาต์ สติกเกอร์ บัตรย้ำเบอร์ และเพลงสำหรับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นเครื่องมือ ขาดการใช้สื่อโซเชียลที่ชัดเจน เพราะมีการใช้สื่อโซเชียลของนายเอกภาพ พลซื่อ ในการหาเสียง จึงเกิดการสับสนและไม่สามารถสื่อสารกับผู้สมัครได้ การหยั่งเสียง (Polling) ไม่ได้มีการสำรวจคะแนนนิยมในตัวผู้สมัครนางรัชนี พลซื่อ และไม่มีการสำรวจคะแนนความพึงพอใจต่อนโยบายหลักของผู้สมัครแต่อย่างใด

ตารางที่ 1 การใช้กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และนางรัชนี พลซื่อ ในการเลือกตั้งนายก อบจ.ร้อยเอ็ด ในปี พ.ศ. 2565

กลยุทธ์การตลาดทางการเมือง	นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์	นางรัชนี พลซื่อ
1. ผลิตภัณฑ์ (Product)	ใช้เต็มรูปแบบ	ใช้บางด้าน
2. การตลาดแบบผลักดัน (Push Marketing	ใช้เต็มรูปแบบ	ใช้บางด้าน
3. การตลาดแบบดึงดูด (Pull Marketing)	ใช้เต็มรูปแบบ	ใช้บางด้าน
4. การหยั่งเสียง (Polling)	ใช้เต็มรูปแบบ	ไม่ได้ใช้

จากตารางที่ 1 พบว่า นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองครบทุกด้าน ซึ่งมีข้อแตกต่างจากนางรัชนี พลซื่อ ที่เลือกใช้เพียงบางด้าน และมีด้านการหยั่งเสียงที่ไม่ได้มีการใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองด้านนี้เลย

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในปี พ.ศ. 2565 พบว่า บริบททางการเมืองล้วนส่งผลต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายก อบจ.ร้อยเอ็ด ในปี พ.ศ. 2565 ในปี 2563 นายเอกภาพ พลซื่อ ถูกศาลอุทธรณ์ภาค 4 พิพากษาเพิกถอนสิทธิ์การเลือกตั้ง ทำให้เกิดการเลือกตั้งขึ้นใหม่แบบรวดเร็ว ทำให้พรรคเพื่อไทยที่มีความพร้อมสำหรับการเลือกตั้ง สามารถ

สนับสนุน นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้อย่างเต็มที่ไม่ต้องแบ่งทรัพยากรไปที่จังหวัดอื่น ๆ จึงเป็นบริบททางการเมืองสำคัญที่ส่งผลให้นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2565 ประกอบกับบริบททางการเมืองระดับชาติ ในปี พ.ศ. 2565 เป็นบริบทที่พรรคเพื่อไทยกำลังเตรียมพร้อมสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 โดยได้ประกาศเปิดตัวนางสาวแพทองธาร ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีของพรรคเพื่อไทย การที่นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้เป็นตัวแทนอย่างเป็นทางการของพรรคเพื่อไทย จึงถือเป็นความได้เปรียบเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งตัวนางสาวแพทองธาร ได้เดินทางไปปราศรัยหาเสียงช่วยนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ จึงกลายเป็นบริบททางการเมืองระดับชาติสำคัญ ที่เป็นปัจจัยบวก อันส่งผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งนายกอบจ.ร้อยเอ็ดในครั้งนี้

2. กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่ง คือ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และอันดับสอง คือ นางรัชนี พลซื่อ ในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2565 พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 พบว่า ชัยชนะของนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ เกิดขึ้นจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมืองอย่างเต็มรูปแบบทั้งการกำหนดตำแหน่งทางการเมือง (Positioning) ในการหาเสียง การกำหนดส่วนแบ่งทางการตลาด (Segmentation) ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมีนโยบายที่ตอบสนองต่อคนทุกกลุ่ม แล้วทำส่วนผสมทางการตลาด 4Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ที่เป็นตัวผู้สมัครและนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของผู้เลือกตั้ง การสื่อสารแบบผลักดัน (Push Marketing) อันได้แก่การเข้าถึงผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งอย่างทั่วถึงในทุกกลุ่ม ในช่องทางการปราศรัยที่จัดขึ้น การตลาดแบบดึงดูด (Pull Marketing) ใช้การสื่อสารผ่านสื่ออื่น ๆ อย่างดีมีการประชาสัมพันธ์ช่องทางการเข้าถึงให้ประชาชนรับทราบ โดยโพสต์เฟซบุ๊ค และยูทูบอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาที่ลงพื้นที่หาเสียง และทำการหยั่งเสียง (Polling) ทำให้รู้คะแนนความนิยม หรือจุดบกพร่องในตัวผู้สมัคร ที่ต้องแก้ไข ทำให้ชนะเลือกตั้งโดยมีคะแนนเหนือกว่า คู่แข่งอย่างนางรัชนี พลซื่อ อย่างขาดลอย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์ (2556) ที่พบว่า ผู้ชนะการเลือกตั้งนายก อบจ. ที่จังหวัดมุกดาหาร ใช้กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองอย่างเต็มรูปแบบ ในขณะที่คู่แข่งที่ได้คะแนนมาเป็นอันดับสองมิได้ใช้การตลาดทางการเมือง อย่างเต็มรูปแบบนั่นเอง สอดคล้องกับการค้นพบของเอกพล มาสู่สุข (2566) ที่พบว่า ผู้ชนะการเลือกตั้งนายก อบจ.สุราษฎร์ธานี ปี 2563 ใช้สื่อโซเชียลโน้มน้าวใจผู้เลือกตั้งได้เหนือกว่าคู่แข่ง

2.2 พบว่า ความพ่ายแพ้ของนางรัชนี พลซื่อ เกิดจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแบบดั้งเดิม ที่มิได้ให้ความสำคัญกับวิธีการตลาดทางการเมือง เป็นปัจจัยหลักทำให้นางรัชนี พลซื่อ พ่ายแพ้แก่นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ คือ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นนโยบาย ดังที่ผู้วิจัยได้พบว่าพรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็นพรรคที่เชี่ยวชาญด้านการตลาดทางการเมือง ได้วางกลยุทธ์การรณรงค์ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมืองให้แก่นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์อย่างครบวงจร รวมทั้งการกำหนดนโยบายที่จะตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนชาวร้อยเอ็ดอย่างตรงจุด

เมื่อนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ มีนโยบายที่ประชาชนต้องการมากกว่า จึงนำพาสู่ชัยชนะเหนือนางรัชนี พลซื่อ ได้ไม่ยาก ประกอบกับการจัดทำนโยบายของนางรัชนีนั้น แทบไม่มีอะไรใหม่ เพราะเชื่อว่านโยบายของนายเอกภาพนั้นชนะใจชาวร้อยเอ็ดได้ จึงยืนยันคำขวัญ “เอกภาพเริ่ม.. รัชนีสานต่อ” นโยบายของนางรัชนี พลซื่อ จึงไม่มีที่เป็นสีสัน ดึงดูดความสนใจของผู้เลือกตั้งได้เลย

นอกจากนี้การสื่อสารแบบถึงตัวชาวบ้าน ที่เรียกว่า Push Marketing (Ground War) นั้น นางรัชนี พลซื่อ ยืนยันการใช้รูปแบบเดิมที่เป็นการสื่อสารผ่านหัวคะแนน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเครือข่ายสตรีในร้อยเอ็ดที่เป็นเครือข่ายทีมงานหาเสียงที่กระจายอยู่ในอำเภอ ตำบล และชุมชนต่าง ๆ ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้ได้ผลดีในอดีต แต่ไม่อาจยึดกุมใจชาวบ้านได้ทั้งหมด

การสื่อสารประเภทอื่น ๆ ของนางรัชนี พลซื่อ อย่างเช่น ป้ายคัทเอาต์ ป้ายโฆษณา บัตรย้ำเบอร์ และเพลงโฆษณาหาเสียง ไม่สามารถสร้างความแตกต่างได้อย่างชัดเจน เป็นเพียงสื่อที่ใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์ตนเอง โดยไม่มีช่องทางให้ประชาชนได้เข้าไปดูนโยบายหรือผลงานย้อนหลังได้ ซึ่งนางรัชนี มีการเน้นการหาเสียงไปที่รูปแบบการเคาะประตูบ้านแนะนำตนเองกับประชาชนที่เป็นฐานเสียงเดิมของนายเอกภาพ ไม่ได้มีแผนการดำเนินการที่จะขยายพื้นที่หาเสียงไปยังพื้นที่อื่นที่เป็นพื้นที่ฐานเสียงของคู่แข่ง แม้ว่าทีมงานหาเสียงและนางรัชนี พลซื่อจะมีการปรับเปลี่ยนแผนการหาเสียงเพื่อสร้างคะแนนความนิยมโดยการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์จาก “เอกภาพเริ่ม.. รัชนีสานต่อ” เป็น “ร้อยเอ็ด ต้องไปต่อ” นำเสนอภาพลักษณ์อดีตนายก อบจ. และนักการเมืองสตรี โดยเพิ่มการตั้งเวทีปราศรัยใหญ่ในช่วงก่อนวันเลือกตั้ง แต่เมื่อเทียบกับการที่นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ หาเสียงโดยใช้หลักการตลาดมาอย่างต่อเนื่อง และมีการหยั่งเสียงรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาโดยตลอด การแก้ไขของทีมงานและนางรัชนี พลซื่อจึงไม่ได้ส่งผลทำให้ได้คะแนนนิยมจากประชาชนเพิ่มเติมเท่าที่ควร

การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน Pull Marketing (Air War) คือ จุดอ่อนที่สุดของนางรัชนี พลซื่อ เนื่องจากนางรัชนี พลซื่อ มิได้ใช้สื่อมวลชนกระแสหลัก เช่นวิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เคเบิ้ลทีวี ในการรณรงค์หาเสียง อีกทั้งสื่อโซเชียล ก็มิได้ริเริ่มนำมาใช้ ในขณะที่คู่แข่ง เช่น นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ได้นำเอาการสื่อสารผ่านโซเชียลมาใช้อย่างกว้างขวาง ผสานกับสื่อแบบเผชิญหน้า ย่อมทำให้การสื่อสารเข้าถึงกลุ่มผู้เลือกตั้งได้อย่างหลากหลาย ที่กลุ่มที่อายุน้อย กลุ่มสูงวัย กลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มเกษตร และไม่มีการทำการหยั่งเสียง (Polling) ทำให้ไม่รู้คะแนนความนิยม หรือข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข ทำให้แพ้การเลือกตั้งอย่างขาดลอย (เอกพล มาสู่สุข, 2566)

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์มาเป็นองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายก อบจ. ร้อยเอ็ด ปี 2565 ดังนี้

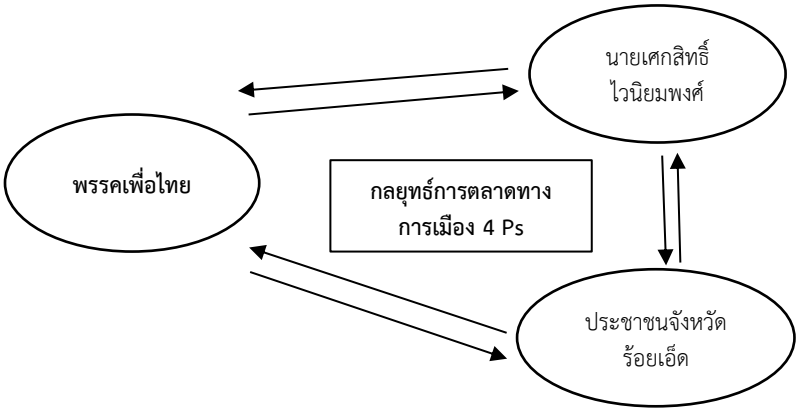

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

แบบจำลองดังกล่าว คือ กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ของนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ ที่ได้นำเอาทฤษฎีการตลาดทางการเมืองของบรูซ ไอนิวแมน มาผสมผสานกับทฤษฎีสื่อสารการเมืองของไบรอัน แมคแนร์ โดยนายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ และทีมงาน ได้ใช้ส่วนผสมทางการตลาด 4Ps มาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

1. การสนับสนุนจากพรรคเพื่อไทยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อผู้ชนะการเลือกตั้งนายก อบจ. ร้อยเอ็ด ในปี พ.ศ. 2565

2. การรณรงค์หาเสียงแบบเผชิญหน้าส่งผลต่อชัยชนะการเลือกตั้งมากกว่าการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน

3. การจัดทำนโยบาย ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ส่งผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้สมัครและทีมงานหาเสียงเลือกตั้ง ควรมีการกำหนดนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้ง ควรมีการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชน และนโยบายต้องสามารถปฏิบัติได้ผลจริงเป็นรูปธรรม

2. พรรคการเมืองควรสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่นในด้านที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับพรรคการเมืองและระบอบการเมืองระดับชาติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ควรมีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่นำแนวคิดการตลาดทางการเมือง และส่วนผสมการตลาดทางการเมือง 4P (Political Marketing) มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อย่างครบถ้วนเต็มรูปแบบสามารถนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้ง

2. ทีมงานหาเสียงเลือกตั้ง ควรมีการวางตำแหน่งและการสร้างภาพลักษณ์ นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน การวางตำแหน่งที่เหมาะสม และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจะส่งผลต่อคะแนนเสียงเลือกตั้งที่จะได้รับจากประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของจังหวัดอื่น ๆ ที่มีทรัพยากรและพื้นที่ใกล้เคียงกับจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบถึงการใช้แนวคิดการตลาดทางการเมืองและส่วนผสมการตลาดทางการเมือง 4P (Political Marketing) มาประยุกต์ใช้ใน กระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร อันจะนำไปสู่ข้อสรุปจากการนำแนวคิดการตลาดทางการเมือง และส่วนผสมการตลาดทางการเมือง 4P มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งว่ามีผลประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร

2. ควรมีการวิจัยเชิงลึกครั้งต่อไป ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายก อบจ. เป็นบุคคลที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับของประชาชน แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองที่ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งระดับชาติและท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายก อบจ. จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งหรือไม่

3. เนื่องจากปัจจุบันมีสื่อหลากหลายประเภท และหลากหลายชนิดควรศึกษาเพิ่มเติมว่ามีสื่อประเภทใดบ้างที่ เหมาะกับคนกลุ่มใด เพื่อสามารถเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้หลากหลายกลุ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *ผลเลือกตั้งนายก อบจ.ร้อยเอ็ด อย่างเป็นทางการ “เศกสิทธิ์” ชนะแลนด์สไลด์ 26 กันยายน 2565*, สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2567, จาก https://www.bangkokbiznews.com/politics/1028850

นันทนา นันทวโรภาส. (2557.). สื่อสาร*การเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: แมสมีเดีย.

ธีรภัทร์ ลอยวิรัตน์. (2562). *กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร: ศึกษากรณีการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2556* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

ผู้นำท้องถิ่นออนไลน์. (2564). *นายก อบจ.ร้อยเอ็ด ร้องถูก กกต. เชือดไม่เป็นธรรม.* สืบค้น 5 ธันวาคม 2567, จาก https://poonamtongtin.com/นายกอบจ-ร้อยเอ็ด-ร้องถูก/

มติชนสุดสัปดาห์. (2562). *แกนนำ “ก้าวต่อไปฯ” ประเดิม “ร้อยเอ็ด” ปราศรัยแรก ชวนเลือก ปชต. ให้ถล่มทลาย*. สืบค้น 5 ธันวาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/wLzYV

เอกพล มาสู่สุข. (2566). *กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายก อบจ.สุราษฎร์ธานี: ศึกษากรณีการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2563* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

ไพบูลย์ บุตรเลียบ. (2560). *กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม: ศึกษากรณีเลือกตั้งปีพ.ศ.2554* (ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการเมือง) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

Berlo, D. K. (1960). *The Process of Communication*. Bengaluru: Digital Library of India Scanning Centre.

McNair, B. (2003). *An Introduction to Political Communication*. London and New York: Routledge.

Bruce I. N. (1999). *Handbook of Political Marketing*. California: Sage Publication Inc.

การเมืองของการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี อินเดีย: บทเรียนเพื่อพัฒนาการแปรญัตติของประเทศไทย*

THE POLITICS OF LEGISLATIVE AMENDMENTS TO CLEAN AIR LAWS IN THE UNITED STATES, JAPAN, GERMANY AND INDIA: LEASSON FOR IMPROVING THAILAND's LEGISLATIVE AMENDMENTS

ชัชพันธุ์ ยิ้มอ่อน
Chatchaphanu Yimaon
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University
Corresponding Author E-mail: chatchaphanu.y@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการแปรญัตติของประเทศที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวในการจัดการมลพิษทางอากาศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย 2. เปรียบเทียบการแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย และ 3. นำเสนอบทเรียนเพื่อพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเอกสาร ซึ่งมีเครื่องมือวิจัย คือ แบบฟอร์มวิเคราะห์กฎหมาย แบบบันทึกสรุปสาระจากเอกสารทุติยภูมิ และแบบเปรียบเทียบหลักการและแนวทางของแต่ละประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า ประเทศที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลวมีกระบวนการแปรญัตติเหมือนกัน คือ การกำหนดหลักกฎหมายเพื่อแปรญัตติเป็นข้อมาตราหรือสร้างแรงจูงใจการพัฒนาสถาบันทางการเมือง แต่ข้อแตกต่างจากการเปรียบเทียบพบว่า ประสิทธิภาพของสถาบันทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ในทางปฏิบัติที่ ดังนั้น บทเรียนเพื่อการพัฒนาการแปรญัตติของประเทศไทย คือ การพัฒนาสถาบันทางการเมืองให้มีอำนาจอิสระและยืดหยุ่นเพื่อใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นแกนกลาง และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดระบบการจัดการอากาศสะอาดที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การเมือง; การแปรญัตติ; กฎหมายอากาศสะอาด

*Received November 15, 2025; Revised December 17, 2025; Accepted December 24, 2025

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the amendment processes of countries that have succeeded or failed in managing air pollution, namely the United States, Japan, Germany, and India; 2. To compare the amendment processes of the United States, Japan, Germany, and India; and 3. To present lessons for developing Thailand's Clean Air Act, conducted by the qualitative research employing documentary research, in which the research tools consisted of a legal analysis form, a summary recording form for secondary documents, and a comparative form for principles and approaches of each country.

Findings were as follows: successful and unsuccessful countries follow similar amendment processes, namely establishing legal principles to be amended into articles or used as incentives, and developing political institutions. However, comparative analysis showed that the key differentiating factor in practice was the effectiveness of political institutions. Therefore, the lesson for improving Thailand's amendment process is to develop political institutions that are independent and flexible, enabling scientific knowledge to serve as the core foundation and creating space for public participation. This will lead to an effective and sustainable clean air governance system.

Keywords: Politics; Legislative Amendment; Clean Air Law

บทนำ

ที่มาของการทำวิจัยเรื่องการเมืองของการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี อินเดีย: บทเรียนเพื่อพัฒนาการแปรญัตติของประเทศไทยมาจากประเทศไทยมีปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 นันทวรรณ วิจิตรวาทการ นักวิชาการด้านสาธารณสุขระบุว่า หมอกควัน (Haze) ซึ่งเกิดขึ้นในภาคเหนือเริ่มกระทบต่อสุขภาพและมีระดับ PM 2.5 อยู่ในขั้นวิกฤต (Vichit-Vadakan & Vajanapoom, 2011) ปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงและมีผลกระทบต่อสุขภาพและเศรษฐกิจของประชาชนมากขึ้นจนกระทั่งมีภาคเอกชนและภาคประชาสังคมยื่นร่างกฎหมายอากาศสะอาด เช่น หอการค้าไทย เครือข่ายอากาศสะอาด กรีนพีซประเทศไทย สุดท้ายรัฐสภาจึงยอมรับหลักการร่างกฎหมายอากาศสะอาดในวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2567

เมื่อรัฐสภามีมติรับหลักการแล้ว ร่างกฎหมายอากาศสะอาดจึงอยู่ในขั้นตอนการแปรญัตติ ขั้นตอนดังกล่าวจึงเป็นขั้นตอนสำคัญเพราะเป็นขั้นตอนการแปลงหลักกฎหมายมาเขียนเป็น

มาตราเพื่อบังคับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติให้มากที่สุด ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาหาแนวทางการแปรญัตติจากประเทศที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวเพื่อเป็นบทเรียนสำหรับการพัฒนากระบวนการนิติบัญญัติของประเทศไทย ดังนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเป็นประเทศต้นแบบด้านการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศต้นแบบด้านการดำเนินนโยบายสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่นเป็นต้นแบบด้านการดำเนินมาตรการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายโดยใช้ระบบราชการ นอกจากการศึกษาประเทศที่ประสบความสำเร็จแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า การวิจัยในเรื่องนี้ยังขาดการศึกษาจากประเทศที่ล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาทางอากาศได้ นั่นคือ ประเทศอินเดีย (Schreurs, 2003), (The Legal Quorum, 2025), (Al Jazeera, 2024)

แนวคิดในงานวิจัยนี้ คือ แนวคิดการเมืองของการพัฒนา (Politics of Development) เหตุผลที่เลือกใช้แนวคิดนี้มาจากการทบทวนวรรณกรรมและพบว่า แนวคิดนี้เกิดขึ้นในบริบทหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งบรรดาประเทศต่าง ๆ มุ่งเน้นการฟื้นฟูประเทศจากสงครามและสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า ผลลัพธ์มาจากการตัดสินใจทางการเมืองของผู้มีอำนาจในประเทศ ดังนั้นถ้าผู้มีอำนาจเลือกพัฒนาเศรษฐกิจ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ เศรษฐกิจเติบโตกับมลพิษของสิ่งแวดล้อมที่มาพร้อมกับวิถีการผลิตอุตสาหกรรม อีกแนวคิดสำหรับการใช้ศึกษาการแปรญัตติ คือ ทฤษฎีสถาบันนิยมใหม่ ทฤษฎีนี้เสนอว่าสถาบันทางการเมืองเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล แต่จะเน้นนำเสนอให้เห็นบทบาทของตัวแสดง (Actors) ต่อการปรับปรุงหรือแก้ไขกติกา (Patterson & Beunen, 2019) ดังนั้นกฎหมายหรือกติกาจึงมาจาก การกระทำโดยเจตนาของบุคคลเพื่อรักษาหรือเปลี่ยนแปลง แนวคิดการเมืองของการพัฒนาจึงใช้เพื่อศึกษาอิทธิพลทางการเมืองต่อการแปรญัตติและแนวคิดสถาบันนิยมใหม่ใช้เพื่อศึกษาบทบาทของตัวแสดงเรื่องการแก้ไข เปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ขอบเขต อำนาจหน้าที่ หรือบทลงโทษในกฎหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงตั้งคำถามว่า “การแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมนีแตกต่างจากกระบวนการแปรญัตติของประเทศอินเดียอย่างไร และเป็นบทเรียนให้กับการพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทยได้อย่างไร?”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการแปรญัตติของประเทศที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวในการจัดการมลพิษทางอากาศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย
2. เพื่อเปรียบเทียบการแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย
3. เพื่อนำเสนอบทเรียนเพื่อพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักเพื่อศึกษา ซึ่งใช้จากแหล่งเอกสาร ปฐมภูมิ ได้แก่ หลักการและกฎหมายอากาศสะอาด เอกสารการประชุมของคณะกรรมาธิการร่างกฎหมายอากาศสะอาดของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนีและอินเดีย กับเอกสารทุติยภูมิ

2. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยพบว่า มีแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษากฎหมายอากาศสะอาดในเชิงเนื้อหา (Desai, 2002) การศึกษากฎหมายอากาศสะอาดว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรและเหตุใดกฎหมายจึงมีการเปลี่ยนแปลงไป (Schreurs, 2003) วิธีการจะเริ่มต้นศึกษาจุดเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ระบบการเมือง ตัวอย่างเช่น กรณีประเทศเยอรมันประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากฝนกรดผลักดันปัญหามลพิษทางอากาศผ่านพรรคการเมือง ผลลัพธ์คือ ปัญหามลพิษทางอากาศกลายเป็นวาระที่รัฐบาลต้องให้ความสนใจ และการทบทวนกรณีศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนีและอินเดีย (Stern, 1982; Jacobs et al., 2018; Mukhopadhyay, 2009; McKean, 1981; Connelly et al., 2002) สุดท้าย คือ การศึกษาเอกสารเพื่อพัฒนาคำอธิบาย เช่น บทความของพอล เอ. ซาบาติเยร์ (Paul A. Sabatier) กับแฮงก์ ซี. เจนกินส์-สมิท (Hank C. Jenkins-Smith) เสนอให้ศึกษาปัจจัยการเปลี่ยนแปลง คือ การศึกษากลุ่มพันธมิตรผลประโยชน์ผลักนโยบายผ่านความเชื่อและข้อมูล (Sabatier & Jenkins-Smith, 1988)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเอกสาร คือ แบบฟอร์มวิเคราะห์กฎหมาย แบบบันทึกสรุปสาระจากเอกสารทุติยภูมิ และแบบเปรียบเทียบหลักการและแนวทางของแต่ละประเทศ ดังนี้

ตารางที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเอกสาร

แบบฟอร์มวิเคราะห์กฎหมาย	แบบบันทึกสรุปสาระจากเอกสารทุติยภูมิ	แบบเปรียบเทียบหลักการ
- ชื่อกฎหมายและปีที่ประกาศใช้ - หลักการพื้นฐานของกฎหมาย - หลักการการแปรญัตติ	- ชื่อผู้เขียนและปี - ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการการแปรญัตติ	- ลักษณะของการกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศ - กลไกการบังคับใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิจากกฎหมาย รายงานคณะกรรมาธิการสภา บันทึกการประชุมของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี อินเดียและไทย การเก็บรวบรวมจากเอกสารทุติยภูมิจะเป็นการเก็บรวบรวมเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี อินเดียและไทย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะเน้นแยกแยะหลักการออกจากเนื้อหาของกฎหมายเพื่อนำหลักการที่อยู่เบื้องหลังของแต่ละประเทศมาเปรียบเทียบและนำเสนอเป็นบทเรียนการพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. การแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย

1.1 ประเทศประสบความสำเร็จการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาด

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการแปรญัตติบนฐานของระบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ รัฐสภาให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในระยะยาว ดังนั้น หลักคิดสำคัญ คือ การออกกฎหมายที่มีความยืดหยุ่นเพื่อให้แต่ละมลรัฐสามารถปรับใช้ได้ และใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศ พร้อมทั้งการจัดตั้งสำนักงานปกป้องสิ่งแวดล้อม (EPA) เพื่อเป็นองค์กรอิสระสำหรับกำหนดมาตรฐาน และเปลี่ยนแปลงมาตรฐานตามข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัย นอกจากนี้คณะกรรมาธิการได้ใช้หลักการสำหรับการแปรญัตติเพื่อเขียนกฎหมาย เช่น หลักวิทยาศาสตร์เพื่อกำหนดมาตรการที่ทันสมัยที่สุด หลักการมีส่วนร่วมสาธารณะและสิทธิฟ้องร้องเพื่อเขียนกฎหมายเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน และหลักการใช้กลไกเศรษฐศาสตร์เพื่อจูงใจภาคเอกชนให้ภาคเอกชน

กรณีประเทศญี่ปุ่นคณะกรรมาธิการจึงพัฒนาหลักการสำหรับการแปรญัตติที่เน้นความคุ้มครองสุขภาพประชาชน การกำกับแหล่งกำเนิดมลพิษทั้งจากอุตสาหกรรมและการขนส่ง และการกำหนดมาตรฐานที่บังคับใช้ได้จริง หลักการนี้นำไปสู่การออกกฎหมายควบคุมมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมปี 1967 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทกำหนดความรับผิดชอบของรัฐ ท้องถิ่นและเอกชน ตลอดจนโครงสร้างประสานงานระดับประเทศในการควบคุมมลพิษ ต่อมาในปี 1968 ญี่ปุ่นออกกฎหมายควบคุมมลพิษทางอากาศที่กำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศโดยรอบ (AAQS) และให้อำนาจรัฐกำหนดค่าการปล่อยมลพิษอย่างเข้มงวดตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยกฎหมายปี 1967 ทำหน้าที่เป็นกรอบนโยบาย และกฎหมายปี 1968 เป็นเครื่องมือทางเทคนิคในการบังคับใช้ หลักสำคัญของการแปรญัตติญี่ปุ่นจึงอยู่ที่ 1. การยึดฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และสภาพแวดล้อมจริง 2. การควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษทั้งเคลื่อนที่และไม่เคลื่อนที่ 3. การเพิ่มอำนาจรัฐให้บังคับใช้กฎหมายอย่างแท้จริง และ 4. การยอมรับข้อมูลระบาดวิทยาเป็นเครื่องมือพิสูจน์ความเสียหายเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบเข้าถึงความยุติธรรม (Hayamizu, 2025), (Nishimura, 1992,)

กรณีประเทศเยอรมนี คณะกรรมาธิการนำหลักการมาใช้เพื่อแปรญัตติการควบคุมมลพิษทางอากาศ ได้แก่ หลักการป้องกันไว้ก่อน (Precautionary Principle) ซึ่งเน้นการป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพแม้ยังไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

ที่สรุปชัดเจน และ หลักการใช้เทคโนโลยีควบคุมมลพิษที่ดีที่สุดเท่าที่มีอยู่ (Best Available Technology: BAT) หลักการเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดลงในมาตรา 5 ของกฎหมายควบคุมมลพิษของรัฐบาลกลางเยอรมนี (Bundes-Immissionsschutzgesetz หรือ Federal Immersion Control Act (BImSchG) และต่อมาถูกยกระดับเป็นมาตรฐานระดับสหภาพยุโรป เช่น Directive 2010/75/EU on Industrial Emissions ซึ่งบังคับให้ประเทศสมาชิกใช้มาตรการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเพื่อลดผลกระทบทางอุตสาหกรรม (Schmitz, 2022), (Currie, 1982)

1.2 ประเทศประสบความล้มเหลวการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาด

ประเทศอินเดีย คณะกรรมาธิการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดให้สอดคล้องกับ 1. ปฏิญญาสตอกโฮล์ม ค.ศ. 1972 และหลักการสำคัญว่ามนุษย์มีสิทธิพื้นฐานที่จะดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ หลักการดังกล่าวสะท้อนเข้าสู่ระบบกฎหมายอินเดียผ่านการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ 42 ในปี ค.ศ. 1976 ที่บัญญัติหน้าที่ของรัฐในการปกป้องสิ่งแวดล้อม (มาตรา 48A) และหน้าที่ของประชาชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติ (มาตรา 51A(g) ต่อมา คือ 2. การใช้หลักการป้องกันไว้ก่อน ที่ให้อำนาจรัฐเข้าดำเนินมาตรการป้องกันแม้หลักฐานวิทยาศาสตร์ยังไม่สมบูรณ์ 3. หลักผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้จ่ายผ่านกลไกค่าปรับและการเยียวยา 4. หลักความรับผิดร่วมกันแต่แตกต่างกัน ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐย่อย และ 5. หลักความเป็นธรรมระหว่างรุ่นเพื่อคุ้มครองสิทธิคนรุ่นอนาคต (Astutya & Raj, 2021), (Bhardwaj, 2007), (Government of India, 1981), (Kohli & Menon, 2021), (Verma, 2021)

2. เปรียบเทียบการแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย

ประเด็นเปรียบเทียบ	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	เยอรมนี	อินเดีย
หลักคิดสำคัญในการแปรญัตติ	ความยืดหยุ่นตามบริบทมลรัฐ + วิทยาศาสตร์นำ	วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ + พัฒนาตามสถานการณ์จริง	หลักป้องกันไว้ก่อน + เทคโนโลยีดีที่สุด	สิทธิสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญ
องค์ประกอบหลักของการแปรญัตติ	- กำหนด NAAQS - จัดตั้ง EPA - สิทธิฟ้องร้อง (Citizen suit) - แรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์	- กฎหมายแม่บท + กฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมแหล่งกำเนิด - ใช้ข้อมูลระบาดวิทยาพิสูจน์ผลกระทบ	- กฎหมาย BImSchG (1974) - บังคับ BAT - หลักป้องกันไว้ก่อน	- แก้รัฐธรรมนูญเพิ่ม ม.48A และ 51A(g)
กลไกบังคับใช้	EPA อิสระ + ศาล + อำนาจแทรกแซงมลรัฐ	ส่วนกลางกำกับเข้มงวด + ผู้ว่าราชการจังหวัด	หน่วยงานส่วนกลางและภูมิภาค + กฎหมาย EU	คณะกรรมการควบคุมมลพิษ + ศาลสูงสนับสนุนสำคัญ

จากการเปรียบเทียบหลักการและกระบวนการแปรญัตติด้านกฎหมายอากาศสะอาดของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย พบว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในการควบคุม

มลพิษทางอากาศมีลักษณะร่วม คือ การออกแบบกฎหมายที่ครอบคลุม มีสถาบันบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ยึดฐานข้อมูลวิทยาศาสตร์ และใช้กลไกตรวจสอบถ่วงดุลอย่างเป็นระบบ ตรงกันข้ามประเทศที่ล้มเหลวจะขาดสถาบันทางการเมืองบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และประสบความท้าทายด้านการบังคับใช้กฎหมายและความพร้อมด้านสถาบัน

ประเทศที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมนีมีโครงสร้างสถาบันและบทบาทรัฐที่เข้มแข็ง เช่น สหรัฐฯ จัดตั้ง EPA เป็นองค์กรอิสระที่ใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และมาตรฐาน NAAQS เป็นฐานสำหรับกำหนดนโยบาย ญี่ปุ่นสร้างระบบกฎหมายสองชั้นคือกฎหมายแม่บทและกฎหมายเฉพาะ ขณะเดียวกันเยอรมนีเลือกใช้หลักการป้องกันไว้ก่อนและบังคับให้ใช้เทคโนโลยีที่ดีที่สุด (BAT) ก่อนเริ่มการประกอบกิจการ ทั้งสามประเทศมี “เครื่องมือบังคับใช้ทางกฎหมาย” ที่ชัดเจน ทั้งโทษปรับ การสั่งปิดกิจการ และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบรัฐและภาคเอกชนอย่างจริงจัง แต่อินเดียขาดระบบการบังคับใช้ส่วนกลางและมลรัฐยังมีข้อจำกัด ประชาชนต้องพึ่งพาศาลเพื่อบังคับใช้สิทธิ แต่การปฏิบัติในระดับภาคสนามยังไม่เสถียร ผลลัพธ์จึงเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ที่มีการตัดสินของศาลกับพื้นที่ที่รัฐและท้องถิ่นไม่มีแรงขับเคลื่อนเพียงพอ ดังนั้นอินเดียมีเจตนารมณ์ทางกฎหมายก้าวหน้า แต่กลไกสถาบันและเครื่องมือบังคับใช้ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอทำให้ผลการจัดการมลพิษทางอากาศไม่สม่ำเสมอและยังคงประสบปัญหาในหลายเมืองหลัก

ความแตกต่างระหว่างประเทศที่บริหารจัดการอากาศสะอาดสำเร็จกับประเทศอินเดียสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการเมืองของการพัฒนาได้ว่า ปัจจัยทางการเมืองมีผลโดยตรงต่อผลลัพธ์การแปรญัตติของแต่ละประเทศ กล่าวคือ กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและเยอรมนีมีกระบวนการพัฒนาให้ปัญหามลพิษทางอากาศเข้าสู่วาระทางการเมืองจากการเรียกร้องของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเหมือนกัน จากนั้นพรรคการเมืองได้นำข้อเรียกร้องดังกล่าวนำเสนอในรัฐสภาเพื่อพัฒนาเป็นวาระทางการเมืองแลกเปลี่ยนกับคะแนนนิยม ตรงกันข้ามกับอินเดียที่มีกระบวนการพัฒนาปัญหามลพิษทางอากาศจากการขับเคลื่อนของรัฐบาลในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อใช้รักษาความชอบธรรมของรัฐบาล ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ประเทศที่ประสบความสำเร็จจะมีแนวคิดที่พัฒนาระบบและกลไกรวมถึงสถาบันทางการเมืองเพื่อรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาร่วมกันกับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. บทเรียนเพื่อพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย

3.1 จัดตั้งองค์กรอิสระด้านอากาศสะอาด หรือ ดำเนินงานแบบบูรณาการในระบบราชการ

ประเทศไทยสามารถพิจารณาทางเลือกในการจัดตั้งกลไกกำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายอากาศสะอาดได้ในสองแนวทางหลัก ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรอิสระเฉพาะด้านอากาศสะอาด และการดำเนินงานแบบบูรณาการภายในระบบราชการเดิม แนวทางแรกมีจุดเด่นที่ความคล่องตัว ความโปร่งใส และการตอบสนองได้ทันท่วงที โดยสามารถยึดถือแบบอย่าง

จากสำนักงานปกป้องสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (EPA) ของสหรัฐอเมริกา ที่ประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่ดูแลคุณภาพอากาศอย่างมีประสิทธิผล อีกทางเลือกหนึ่ง คือ ประเทศไทยอาจใช้โครงสร้างและหน่วยงานที่มีอยู่เดิม เช่น กรมควบคุมมลพิษเพื่อเป็นกลไกหลักในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ผ่านรูปแบบการดำเนินงานแบบบูรณาการ แนวทางนี้เหมาะสมในระยะเริ่มต้น เพราะสามารถใช้ทรัพยากรและบุคลากรเดิมได้โดยไม่ต้องจัดตั้งองค์กรใหม่

3.2 ปรับปรุงระบบกฎหมายให้มีความทันสมัยและปรับตัวได้

ประเทศไทยจำเป็นต้องแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดที่กำหนดโครงสร้างการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจน อำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน การกำหนดค่ามาตรฐาน การบังคับใช้เชิงปกครอง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.3 การใช้เทคโนโลยีตรวจสอบมลพิษแบบเรียลไทม์

ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาระบบตรวจสอบการปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิด เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ด้วยเทคโนโลยีการวัดและรายงานข้อมูลแบบเรียลไทม์ ซึ่งญี่ปุ่นใช้ได้ผลอย่างมาก พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลาง และกำหนดให้ผู้ประกอบการรายใหญ่ต้องติดตั้งระบบดังกล่าว พร้อมเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะเพื่อสร้างความโปร่งใส

3.4 การใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ควบคู่บทลงโทษ

ประเทศไทยควรผสมผสานมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ร่วมกันกับบทลงโทษทางกฎหมาย เช่น การจัดเก็บภาษีมลพิษ ระบบซื้อขายสิทธิปล่อยมลพิษ และมาตรการลดหย่อนภาษี

3.5 การเพิ่มอำนาจประชาชนในการตรวจสอบและฟ้องร้อง

ประเทศไทยควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบและดำเนินคดี เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาและเยอรมนี ซึ่งให้สิทธิประชาชนและองค์กรภาคประชาชนฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมได้แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรง รวมถึงกำหนดให้รัฐมีหน้าที่เปิดเผยข้อมูลสิ่งแวดล้อมอย่างโปร่งใสและเข้าถึงได้ง่าย

3.6 การออกแผนฟื้นฟูเฉพาะพื้นที่วิกฤต

ประเทศไทยควรกำหนดเขตควบคุมพิเศษด้านคุณภาพอากาศในพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง เช่น เชียงใหม่ กรุงเทพฯ และเขตอุตสาหกรรมชายฝั่งตะวันออก พร้อมออกมาตรการเฉพาะพื้นที่ เช่น การสั่งหยุดกิจกรรมในช่วงวิกฤต การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และการควบคุมแหล่งกำเนิดแบบเข้มงวด

ข้อเสนอเหล่านี้สะท้อนให้เห็นกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อบังคับใช้กฎหมายอากาศสะอาดในประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยทั้งการปฏิรูประบบสถาบัน การบูรณาการหน่วยงาน การใช้เทคโนโลยีและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ ตลอดจนการเสริมพลังให้แก่ภาคประชาชนและการจัดการเฉพาะพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลการแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย

การแปรญัตติและการกำหนดรายละเอียดของกฎหมาย คือขั้นตอนที่ชี้ขาดความสำเร็จรัฐที่มีกระบวนการนิติบัญญัติและสถาบันที่โปร่งใสสามารถทำให้กฎหมายอากาศสะอาดมีประสิทธิผลจริง ผลการวิจัยดังกล่าวสนับสนุนงานของมิแรนดา ชเรียร์ส (Miranda Schreurs) ซึ่งศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายอากาศสะอาดเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอธิบายการประสบความสำเร็จจากแนวทางสถาบันทางการเมือง (Schreurs, 2003) ซึ่งแตกต่างจากกรณีของอินเดียที่ขาดการแปรญัตติเพื่อพัฒนาสถาบันทางการเมืองเพื่อเป็นระบบและกลไกการขับเคลื่อน

2. อภิปรายผลการเปรียบเทียบการแปรญัตติของประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และอินเดีย

การแปรญัตติของกฎหมายอากาศสะอาดในแต่ละประเทศสะท้อน ฐานคิดทางการเมือง กฎหมาย และสถาบัน ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการมลพิษทางอากาศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมนี ต่างมีจุดร่วมสำคัญ คือ “การมีกลไกทางสถาบันที่เข้มแข็ง และใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เป็นฐานของการแปรญัตติ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพอล เอ. ซาบาติเยร์ (Paul A. Sabatier) กับแฮงก์ ซี. เจนกินส์-สมิท ซึ่งอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะเกิดจาก “พันธมิตรของกลุ่มผลประโยชน์” ที่ใช้ข้อมูลและความเชื่อร่วมกันผลักดันให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายในระยะยาว ส่วนกรณีของประเทศอินเดียขาดองค์ประกอบสำคัญในขั้นตอนการแปรญัตติ คือ ขาดการพัฒนาสถาบันสำหรับเป็นระบบและกลไกขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายอากาศสะอาด

3. อภิปรายผลบทเรียนเพื่อพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย

บทเรียนเพื่อพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย คือ แนวทางการแปรญัตติซึ่งเชื่อมโยงมิติรัฐที่เข้มแข็ง สถาบันที่โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อรองรับการออกกฎหมายอากาศสะอาดอาจที่สามารถบังคับใช้ได้จริง ดังนั้น กฎหมายอากาศสะอาดจึงมิใช่เพียงการเขียนกฎหมายเพื่อบังคับใช้ แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ได้จริงผ่านโครงสร้างรัฐ สถาบัน และแรงสนับสนุนจากสังคมพลเมือง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องคุณภาพสถาบันทางการเมือง (Institutional Quality) ที่มีต่อการควบคุมมลพิษทางอากาศ องค์ประกอบของสถาบันทางการเมืองที่มีคุณภาพ ได้แก่ คุณภาพของการกำกับดูแลของรัฐ ระดับหลักนิติธรรม การควบคุมคอร์รัปชัน และประสิทธิภาพของรัฐบาล ทุกองค์ประกอบมีผลต่อการลดการปล่อยมลพิษอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน (Chen et al., 2022)

องค์ความรู้จากการวิจัย

การเมืองของการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดเป็นกระบวนการที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการจัดการคุณภาพอากาศแต่ละประเทศ ประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเยอรมนี ล้วนมีระบบสถาบันที่เข้มแข็ง ใช้ฐานข้อมูลวิทยาศาสตร์ในการกำหนดมาตรฐาน และมีกลไกตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างรัฐกับสังคม ขณะที่ประเทศอินเดียมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างสถาบันและการบังคับใช้ จึงต้องพึ่งพาศาลเป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิในอากาศสะอาด องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้จึงเสนอว่า การพัฒนากฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทยควรมุ่งสร้าง “สถาบันที่มีอำนาจอิสระและยืดหยุ่น” ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นแกนกลางของการตัดสินเชิงนโยบาย และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดระบบการจัดการอากาศสะอาดที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพได้ดังต่อไปนี้

<table>
<tr><td colspan="3">ข้อเรียกร้องจากภาคประชาสังคม
ความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ</td></tr>
<tr><td></td><td>⬇</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">การเมืองของการพัฒนา</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>⬇</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>สถาบันทางการเมือง</td></tr>
<tr><td>ฐานข้อมูลวิทยาศาสตร์
ในการกำหนดมาตรฐาน</td><td>ความรับผิดชอบ</td><td>ความโปร่งใส</td></tr>
<tr><td colspan="3">หลักการกฎหมาย
ความยืดหยุ่นตามบริบทมลรัฐ + วิทยาศาสตร์นำ วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ + พัฒนาตามสถานการณ์จริง
หลักป้องกันไว้ก่อน + เทคโนโลยีดีที่สุด สิทธิสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญ</td></tr>
<tr><td></td><td>⬇</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">การแปรญัตติ</td></tr>
<tr><td></td><td>⬇</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">กฎหมายอากาศสะอาด</td></tr>
</table>

ภาพที่ 1 กระบวนการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาด

ภาพนี้อธิบายว่า “การแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาด” ซึ่งมิใช่เพียงกระบวนการนิติบัญญัติเท่านั้น แต่เป็นผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างแรงกดดันจากสังคม สถาบัน

ทางการเมือง ซึ่งส่งผลต่อการแปรญัตติเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ จุดเริ่มต้นของการแปรญัตติกฎหมายอากาศสะอาดมาจาก ข้อเรียกร้องจากภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ซึ่งได้รับความเสียหายจากปัญหามลพิษทางอากาศ ความต้องการดังกล่าวผลักดันให้เกิดร่างกฎหมายอากาศสะอาดลำดับต่อมา คือ การพัฒนาร่างกฎหมายจำเป็นต้องบรรจุเข้าสู่ระบบการเมือง ซึ่งกฎหมายอากาศที่จะออกมานั้นจะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของชนชั้นนำทางการเมือง เศรษฐกิจและ เสถียรภาพของสถาบันการเมือง ดังนั้น การแปรญัตติจึงต้องเริ่มต้นจากการเขียนถึงอำนาจและหน้าที่ให้กับสถาบันทางการเมืองและเครื่องมือเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า หลักการพื้นฐานที่ได้จากกระบวนการแก้ไขกฎหมายของประเทศต้นแบบบ่งชี้ว่า กฎหมายอากาศสะอาดที่ประสบความสำเร็จมักเน้นการเสริมสร้างสถาบันทางการเมืองให้เป็นกลไกเชิงระบบ การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อการกำหนดมาตรฐานและการใช้แรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์เพื่อยกระดับการจัดการคุณภาพอากาศ บทเรียนสำคัญสำหรับการแปรญัตติของประเทศไทย คือ การแก้ไขกฎหมายควรสอดคล้องกับหลักการประเทศต้นแบบและสอดรับกับระบบราชการไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การแปรญัตติควรคำนึงถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม นักกฎหมาย สถาบันทางการเมือง และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเข้าด้วยกัน โดยยึดหลักการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังจากประเทศต้นแบบ 3 ประเทศ คือ ความเป็นอิสระและสิทธิของประชาชน ความยืดหยุ่นและข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์ และการป้องกันไว้ก่อนและเทคโนโลยีที่ดีที่สุด

2. การแปรญัตติควรกำหนดกลไกกำกับดูแลให้ชัดเจนครอบคลุมทั้งการกำหนดมาตรฐานและเทคโนโลยีที่ดีที่สุด การเฝ้าระวัง การรายงานข้อมูลแบบเปิดเผยต่อสาธารณะและบทลงโทษที่มีประสิทธิภาพ โดยต้องพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานรัฐให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้จริง และสร้างระบบตรวจสอบภาคประชาชนเพื่อลดโอกาสการทุจริต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดทำ “คู่มือการแปรญัตติ (Amendment Playbook)” สำหรับคณะกรรมาธิการไทยคือ การพัฒนาคู่มือที่ระบุขั้นตอน วิธีคิด และข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จำเป็นสำหรับการแปรญัตติ เช่น เกณฑ์การกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศโดยอิงข้อมูลวิทยาศาสตร์ รูปแบบองค์กรกำกับแบบต่างประเทศ (EPA, Pollution Control Boards, คณะกรรมการอิสระ) รูปแบบกลไกบังคับใช้ เช่น BAT, Real-Time Monitoring คู่มือดังกล่าวจะช่วยให้การแปรญัตติในสภามีมาตรฐานเดียวกัน มีระบบ ลดความคลาดเคลื่อนของถ้อยคำ

2. จัดทำ “ระบบมีส่วนร่วมสาธารณะอย่างเป็นทางการสำหรับการแปรญัตติ” ประเทศไทยควรสร้างระบบสำหรับรับฟังความคิดเห็นที่เป็นมาตรฐานเพื่อให้ประชาชน นักวิชาการและ

กลุ่มผู้ได้ผลกระทบสามารถเข้าร่วมในกระบวนการแปรญัตติ เช่น จัดทำประชาพิจารณ์เชิงพื้นที่ในจังหวัดที่มีปัญหารุนแรง และกำหนดให้คณะกรรมาธิการต้องเปิดเผยเหตุผลรองรับการรับหรือไม่รับข้อเสนอของภาคประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การนำผลการวิจัยโดยเฉพาะการนำผลเรื่องหลักการที่อยู่เบื้องหลังการแปรญัตติไปเปรียบเทียบหลักการที่อยู่เบื้องหลังการแปรญัตติของคณะกรรมาธิการประเทศไทย

2. การศึกษาการแปรญัตติของคณะกรรมาธิการร่างกฎหมายอากาศสะอาดของประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ 2568 ในครั้งนี้ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่เอื้ออำนวยข้อมูล แนวคิด และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอรับไว้เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

Al Jazeera. (2024). *Delhi air pollution: Why has India failed to clean up its toxic smog?*. Retrieved November 20, 2025, from https://shorturl.asia/Yy8Kj

Astutya, P. & Raj, S. (2021). Air pollution and the Constitution of India. *Law Times Journal*, 1–5.

Bhardwaj, R. C. (2007). *Constitution amendment in India (with Constitution of India)*. New Delhi: Universal Law Publishing.

Chen, Z. et al. (2022). Does institutional quality affect air pollution?. *Environmental Science and Pollution Research International*, 29(19), 28317-28338.

Connelly, J. et al. (2002). *Politics and the environment: From theory to practice* (2nd ed.). London: Routledge.

Currie, D. P. (1982). Air pollution control in West Germany. *The University of Chicago Law Review*, 49(2), 355–393.

Desai, U. (Ed.). (2002). *Environmental politics and policy in industrialized countries.* Cambridge: MIT Press.

Government of India. (1981). *The Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981 (pp. 4–5)*. Retrieved November 25, 2025, from https://shorturl.asia/DkCt4

Hayamizu, T. (2025). Development of air pollution control framework in Japan and cooperation with Asian countries. Tokyo: Center of Health and Environmental Risk Research.

Jacobs, E. T. et al. (2018). The Donora smog revisited: 70 years after the event that inspired the Clean Air Act. *American Journal of Public Health*, 108(S2), S85-S88.

Kohli, K. & Menon, M. (2021). *Development of environmental laws in India*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

McKean, M. A. (1981). *Environmental protest and citizen politics in Japan*. Berkeley, CA: University of California Press.

Mukhopadhyay, K. (2009). *Air pollution in India and its impact on the health of different income groups*. New York: Nova Science Publishers.

Nishimura, H. (1992). *How to conquer air pollution: A Japanese experience*. Nagoya, Japan: United Nations Centre for Regional Development.

Patterson, J. J. & Beunen, R. (2019). Institutional work in environmental governance. *Journal of Environmental Planning and Management*, 62(1), 1–11.

Sabatier, P. A. & Jenkins-Smith, H. C. (1988). *Symposium editors' introduction. Policy Sciences, 21(2–3)*. Retrieved November 5, 2025, from https://shorturl.asia/3hJ5k

Schmitz, S. (2022). Conceptualizing the legal notion of "state of the art" in the context of IT security [Conference presentation]. *16th IFIP Summer School on Privacy and Identity Management*. Retrieved November 15, 2025, from https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=315

Schreurs, M. A. (2003). *Environmental politics in Japan, Germany, and the United States*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Stern, A. C. (1982). History of air pollution legislation in the United States. *Journal of the Air Pollution Control Association*, 32(1), 44–61.

The Legal Quorum. (2025). *Environmental crisis: Cause and effect of Stockholm Conference in India*. Retrieved November 5, 2025, from https://shorturl.asia/63YKk

Verma, A. (2021). Law of environment in India: Problems and challenges in its enforcement. *Research Ambition: An International Multidisciplinary E-Journal*, 6(2), 17–26.

Vichit-Vadakan, N. & Vajanapoom, N. (2011). Health impact from air pollution in Thailand: Current and future challenges. *Environmental Health Perspectives*, 119(5), A197–A198.

อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*

THE INFLUENCE OF INTROVERTED LEADER ON THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLS IN SAMUT SAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

อนุกูล เด็ดขาด, พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, สุชาดา นันทะไชย
Anukoon Detkard, Prompilai Buasuwan, Suchada Nantachai
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Educational Administration, Kasetsart University
Corresponding Author E-mail: anukoon.d@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 3. ศึกษาอิทธิพลผู้นำแบบเก็บตัวที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีการวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน นำไปใช้กับกลุ่มประชากร จำนวน 102 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 90 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 4.14 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีสมาธิจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่เมื่ออยู่คนเดียว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารใช้เวลาอยู่กับตนเองมากกว่าอยู่ร่วมกับผู้อื่นในการครุ่นคิดเพื่อแก้ไขปัญหา 2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ได้ร้อยละ 63.6 ($R = 0.636$) ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3. อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวที่มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยใช้สถิติการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย พบว่าด้านที่ส่งผลมากที่สุด คือ ด้านความพึงพอใจ ($R^2 = 0.503$) และด้านที่ส่งผลน้อยที่สุด คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ ($R^2 = 0.479$) ข้อค้นพบนี้สนับสนุนแนวคิดที่ว่าผู้นำแบบเก็บตัวสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิผล โดยใช้จุดแข็งด้านการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ช่วยเพิ่มประสิทธิผล

*Received October 21, 2025; Revised November 17, 2025; Accepted November 24, 2025

ของสถานศึกษาผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความคิดริเริ่มของบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้นำ; ผู้นำแบบเก็บตัว; ประสิทธิผลของสถานศึกษา

Abstract

Objectives of the research article were: 1. To investigate the levels of introverted leadership characteristics among school administrators and school effectiveness, 2. To explore the relationship between introverted leadership and school effectiveness, and 3. To study the influence of introverted leadership on school effectiveness. The research instrument was a questionnaire, validated for content by five experts, and administered to a population of 102 school administrators under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office, yielding samples of 90 respondents.

The findings revealed that 1. The overall average level of introverted leadership characteristics was 4.14. The highest mean item was able to concentrate fully on work when alone, while the lowest mean item was administrators spend more time alone contemplating problem solutions than with others, 2. The relationship between introverted leadership and school effectiveness was positive and statistically significant at a moderate-to-high level, with a Pearson correlation coefficient of 0.636 (R = 0.636), and 3. Regarding the influence of introverted leadership on school effectiveness, analyzed using simple linear regression, the aspect with the most impact was satisfaction (R^2 = 0.503), and the least impact was achievement (R^2 = 0.479). These findings supported the notion that introverted leaders can succeed effectively by utilizing their strength in one-on-one relationship building, thereby enhancing school effectiveness through promoting personnel engagement and initiatives within the educational area.

Keywords: Leadership Characteristics; Introverted Leader; Effectiveness of School

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาถือเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศและสร้างคนไทยให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีกรอบทิศทางระยะยาว 20 ปี ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างหลักประกันว่าคนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาส

และความเสมอภาคทางการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคลไปยังสถานศึกษาโดยตรง ความสำเร็จของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาตินี้จึงขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งโดยยึดหลักเกณฑ์ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความสำเร็จในวิชาชีพ และต้องสามารถพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้มาตรฐานระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553) เพื่อให้มั่นใจว่า การบริหารจัดการทรัพยากรและการจัดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิผล

ในบริบทระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรสาคร ภาวะผู้นำระดับสูงของผู้บริหารไม่ได้ขึ้นอยู่กับอายุหรือประสบการณ์เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะเฉพาะของผู้บริหารด้วย (ฐิติมา มูลวันดี, 2565) ท่ามกลางคุณลักษณะภาวะผู้นำที่หลากหลาย หนึ่งในคุณลักษณะที่น่าสนใจและมีบทบาทสำคัญคือ ภาวะผู้นำแบบเก็บตัว (Introverted Leadership) ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะแบบเก็บตัวมักใช้เวลาส่วนใหญ่ทบทวนความคิดอยู่กับตนเอง มีสมาธิจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่เมื่ออยู่คนเดียว เป็นผู้ฟังที่ดีและเป็นนักคิดอย่างลึกซึ้ง ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้สามารถนำไปสู่การสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้อื่น และชี้นำหรือโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นแสดงความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ งานวิจัยของคมกริช สังขรัตน์ (2563) เรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำแบบเก็บตัวที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในสถานศึกษา ได้ศึกษาประสิทธิผลแบ่งออกไว้เป็น 4 ด้านได้แก่ ด้านความสามารถในการปรับตัว ด้านความพึงพอใจ ด้านความร่วมมือ และด้านผลสัมฤทธิ์

อีกทั้งงานวิจัยต่างประเทศจากการศึกษาของ Hotz (2021) เรื่อง A Case Study of Introverted Leadership in a Suburban High School พบว่า ผู้นำที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวสามารถเสริมสร้างพลังงานต่อตัวเองได้ดีในสภาพแวดล้อมที่โดดเดี่ยว สามารถไตร่ตรองได้เด็ดเดี่ยวดีกว่าการนำตัวเองไปอยู่ในที่ชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Wood (2019) เรื่อง Principal Personality Types: A Case Study of Introverted Principals ได้ศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีนิสัยเก็บตัวมักส่งเสริมความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบตัวต่อตัว ได้เปรียบในการใช้สื่อสังคมภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ผู้นำเหล่านี้มักใช้การฟังจากผู้อื่นมากกว่าการออกความคิดตนเองครอบงำผู้อื่น ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากการตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้งนี้เป็นที่ยอมรับจากทีมงานส่งผลให้ภาวะผู้นำแบบนี้เป็นจุดแข็งสำคัญในการพัฒนางานที่เป็นทีมในระดับสถานศึกษา

คุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวได้รับการศึกษาในบริบทต่างประเทศ แต่การศึกษาที่เจาะจงคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

ในบริบทของภายในประเทศและในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครยังคงมีจำกัด การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารในพื้นที่นี้ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างไร จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารจัดการสถานศึกษาในอนาคต

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวนี้มีลักษณะอย่างไร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในสถานศึกษาหรือไม่ และจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างไร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำแบบเก็บตัว เพื่อช่วยให้สถานศึกษามีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในระดับจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารและยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว และระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว กับประสิทธิผลของสถานศึกษา
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัว ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ เพื่อสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา มีทั้งหมด 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา ช่วงอายุ วิทยฐานะ และขนาดของโรงเรียน ตอนที่ 2 อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัว ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ใช้แบบสอบถาม 5 ระดับ จำนวน 8 ข้อ และตอนที่ 3 ประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 22 ข้อ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาทั่วทั้งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2567 ที่มีประชากร 102 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างด้วยตารางของ Morgan ได้จำนวน 90 คน (วุฒิไกร ป้อมมะรัง, 2568)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้ค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.8 และ IOC รายข้อมีค่าระหว่าง 0.2-1.0 และปรับแก้ไขข้อคำถามจนมีความน่าเชื่อถือ หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ผลการตรวจสอบความเที่ยงได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.960 และค่าความเที่ยงรายด้าน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.778 – 0.930 หลังจากปรับแก้ไขแล้วโดยคำแนะนำแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสอบถามรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Form กระจายให้ผู้บริหารผ่านระบบสารบรรณของธุรการทั่วสังกัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จากนั้นรวบรวมผล Google Sheet

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแปรผลผ่านโปรแกรม Jamovi 2.6.26 โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และสถิติการถดถอยเชิงอย่างง่ายระหว่างตัวแปรต้น (IL-Introverted Leader) และตัวแปรตาม (EFS-Effectiveness of Schools) โดยเลือกใช้เมนู Correlation ตามด้วย Correlation Matrix หรือ Bivariate Correlation เพื่อดูค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และในผลลัพธ์จากเมนู Linear Regression ก็จะแสดงค่าสหสัมพันธ์ (R)

ผลการวิจัย

ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่และร้อยละ พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.11 มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโท ร้อยละ 56.67 มีช่วงอายุ 28-43 ปี (Generation Y) ร้อยละ 58.89 มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ร้อยละ 46.67 และอยู่โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 58.89

1. ระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 1 ระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว

ข้อ	ตัวแปรคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ผู้บริหารมักจะเก็บตัวใช้เวลาส่วนใหญ่ทบทวนความคิดอยู่กับตนเอง	3.75	0.99	มาก
2	ผู้บริหารใช้เวลาอยู่กับตนเองมากกว่าอยู่ร่วมกับผู้อื่นในการครุ่นคิดเพื่อแก้ไขปัญหา	3.72	0.84	มาก
3	ผู้บริหารเป็นผู้ฟังที่ดีและสามารถเข้าใจความคิดของผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง	4.33	0.68	มาก
4	ผู้บริหารใช้เวลาในการทำความเข้าใจและค้นหาอุปสรรคที่แท้จริงของปัญหา	4.26	0.77	มาก
5	ผู้บริหารมีสมาธิจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่เมื่ออยู่คนเดียว	4.48	0.72	มาก
6	ผู้บริหารสามารถใช้กลวิธีโน้มน้าวใจผู้อื่นให้คล้อยตาม	3.97	0.77	มาก

ตารางที่ 1 ระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว (ต่อ)

ข้อ	ตัวแปรคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
7	ผู้บริหารสามารถทำให้ผู้อื่นแสดงความรู้ความสามารถในการทำงานได้อย่างเต็มที่	4.25	0.70	มาก
8	ผู้บริหารเข้าใจสภาวะอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น	4.36	0.58	มาก
	รวม	**4.14**	**0.76**	**มาก**

จากตารางที่ 1 แสดงว่าผู้บริหารมีสมาธิจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่เมื่ออยู่คนเดียว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.72) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารใช้เวลาอยู่กับตนเองมากกว่าอยู่ร่วมกับผู้อื่นในการครุ่นคิดเพื่อแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 0.84) ส่วนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.14 ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.76) อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในภาพรวม

ข้อ	ตัวแปรคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านความสามารถในการปรับตัว	4.36	0.67	มาก
2	ด้านความพึงพอใจ	4.58	0.62	มากที่สุด
3	ด้านความร่วมมือ	4.45	0.62	มาก
4	ด้านผลสัมฤทธิ์	4.42	0.68	มาก
	รวม	**4.45**	**0.65**	**มาก**

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ด้านความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.62) ด้านความสามารถในการปรับตัว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.67) และในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, S.D = 0.65)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product-moment Correlation Coefficient) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (n = 90)

ตัวแปร	IL	EF1	EF2	EF3	EF4	EFS	ระดับความสัมพันธ์
IL	-						
EF1	0.595	-					ปานกลาง
EF2	0.596	0.738	-				ปานกลางค่อนไปทางสูง
EF3	0.542	0.659	0.873	-			ปานกลาง
EF4	0.538	0.586	0.806	0.843	-		ปานกลางค่อนไปทางต่ำ
EFS	0.636	0.861	0.954	0.923	0.859	-	ปานกลางค่อนไปทางสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's R) = 0.636 องศาอิสระ (Degrees Of Freedom) = 90 ซึ่งมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางค่อนไปทางสูง ระหว่างผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ดังนั้น เมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะของผู้นำแบบเก็บตัวในระดับที่สูงขึ้น จะสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาที่สูงขึ้น

3. อิทธิพลผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา

ตารางที่ 4 ค่าความเหมาะสมของโมเดล

Model Fit Measures			
Model	R	R^2	Adjusted R^2
1	0.663	0.440	0.391

Note: Models estimated using sample size of N = 90

จากตารางที่ 4 แสดงค่าความเหมาะสมของโมเดลระหว่างตัวแปรคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา (R = 0.663) อยู่ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง ซึ่งตัวแปรคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 44 (R^2 = 0.440) เมื่อนำสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (Square Multiple Correlation) มาปรับแล้ว ค่าอำนาจในการทำนาย (Coefficient of Determination) อยู่ที่ร้อยละ 39.1 (Adjusted R^2 = 0.391) สามารถทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

Model Coefficients - ประสิทธิผลโดยรวม (EFS)				
Predictor	Estimate	SE	t	p
Intercept	1.643	0.3641	4.51	<0.01
คุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัว (IL)	0.678	0.0877	7.73	<0.01

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Model Coefficients) พบว่า ค่าของประสิทธิผลโดยรวม (EFS) ได้รับอิทธิพลจากคุณลักษณะของผู้นำแบบเก็บตัว (IL) มีค่าเท่ากับ 1.643 (Intercept = 1.643, p <0.01) มีนัยสำคัญทางสถิติ อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัว (IL) ทุก ๆ การเพิ่มขึ้น 1 หน่วยของคุณลักษณะของผู้นำแบบเก็บตัว (IL) จะทำให้ประสิทธิผลโดยรวม (EFS) เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 0.678 หน่วย (Estimate = 0.678) คิดเป็นร้อยละ 67.8 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า คุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวมีอิทธิพลต่อ

ประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ และมีค่ามาตรฐานสอดคล้องกับค่า R แสดงถึงอิทธิพลในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง (Stand. Estimate = 0.678)

ตารางที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย

ประสิทธิผลแต่ละด้าน	R	R^2	F	p
ด้านความสามารถในการปรับตัว (EF1)	0.488	0.488	3.00	<0.01
ด้านความพึงพอใจ (EF2)	0.503	0.503	3.09	<0.01
ด้านความร่วมมือ (EF3)	0.535	0.535	3.29	<0.01
ด้านผลสัมฤทธิ์ (EF4)	0.479	0.479	2.95	<0.01
ภาพรวม (EFS)	0.636	0.530	3.26	<0.01

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย พบว่า คุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษา (IL) ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในภาพรวมร้อยละ 53 (R^2 = 0.530) และในแต่ละด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวที่มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษามากที่สุด คือ ด้านความร่วมมือ (R^2 = 0.535) รองลงมา คือ ด้านความพึงพอใจ (R^2 = 0.503) ด้านความสามารถในการปรับตัว (R^2 = 0.488) และอิทธิพลน้อยที่สุด คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ (R^2 = 0.479) แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษา จะส่งผลต่อประสิทธิผลด้านความพึงพอใจ ด้านความร่วมมือ ด้านการปรับตัว และด้านผลสัมฤทธิ์ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาระดับคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า คุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งคุณลักษณะที่ผู้นำแบบเก็บตัว ได้แก่ การใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับตนเองเพื่อทบทวนความคิด มีสมาธิจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่ และเป็นผู้ฟังที่ดี รวมถึงเป็นนักคิดอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าผู้นำแบบเก็บตัวสามารถเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้ งานวิจัยของ Wood (2019) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวมักจะส่งเสริมความสัมพันธ์ส่วนตัวแบบตัวต่อตัว และยอมรับภาวะผู้นำแบบร่วมมือ ซึ่งเป็นแนวทางที่เน้นการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษา นอกจากนี้งานวิจัยของ Hoz (2021) ยังสนับสนุนว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำแบบเก็บตัว การคิดวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน และการใช้เวลาในการไตร่ตรองก่อนการสื่อสาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานวิชาการและการนำทีม สมหญิง จันทรุไทย (2567) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในเขตมัธยมศึกษาสมุทรสาครและสมุทรสงครามมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับ

ประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้งภาวะผู้นำและประสิทธิผลอยู่ในระดับสูงซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพของสถานศึกษา

2. จากผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางค่อนไปทางสูงระหว่างภาวะผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำแบบเก็บตัวมีกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษาผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ผู้นำแบบเก็บตัวเป็นผู้ฟังที่ดีอย่างลึกซึ้ง และมีแนวโน้มที่จะรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงรุกของพนักงาน อย่างตั้งใจมากกว่าผู้นำแบบเปิดเผย (Wood, 2019) การรับฟังอย่างใส่ใจนี้ทำให้บุคลากรในสถานศึกษารู้สึกว่าตนเองได้รับการเคารพและมีคุณค่าต่อองค์กร ซึ่งนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ ภาวะผู้นำแบบเก็บตัวมักเชื่อมโยงกับรูปแบบการเป็นผู้นำแบบมีส่วนร่วม หรือแบบแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำกับสมาชิก ผู้นำลักษณะนี้มักส่งเสริมและยอมรับการบริหารจัดการแบบแบ่งปันการให้อิสระแก่ครูและบุคลากรในการตัดสินใจ (Wood, 2019) และการทำงานเป็นทีมด้วยวิธีการที่เป็นระเบียบแบบแผน จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือในโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านความสามารถในการปรับตัวของสถานศึกษา และด้านความร่วมมือของบุคลากร (คมกริช สังขรัตน์, 2563) ส่วนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าส่งผลต่ำที่สุด ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบของนักเรียน โดยการศึกษาหา วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย สร้างนิสัยให้นักเรียนมีศีลธรรม มีพฤติกรรมการเรียนที่ดี มีผลคะแนนสอบพัฒนาในระดับสูงขึ้น โดยส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น มีการเข้าร่วมการประกวดการแข่งขันทางวิชาการกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมให้ครูตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองและมีมุมมองต่อนักเรียนและสถานศึกษาในทางที่ดี (กมลพรรณ พึ่งด้วง, 2560)

3. จากการศึกษาอิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายแสดงให้เห็นว่า ผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษา แสดงว่าคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถกำหนดความสำเร็จของสถานศึกษาได้จริง อิทธิพลนี้สะท้อนว่าในบริบทของการศึกษา ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้และการร่วมมือมากกว่าการแข่งขันสูงในองค์กรทั่วไป ความสามารถในการวางแผนอย่างรอบคอบ การตัดสินใจอย่างสงบและมีเหตุผล และการมุ่งเน้นรายละเอียดเชิงโครงสร้าง ของผู้นำแบบเก็บตัวนั้น เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ คุณลักษณะเหล่านี้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในสถานศึกษา (Hoz, 2021) นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับผู้นำแบบเก็บตัวยังเน้นย้ำว่า การทำงาน

เบื้องหลังและการไม่พยายามครอบงำด้วยการสั่งการเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ผู้ตามเกิดความคิดริเริ่มและสามารถทำงานเชิงรุกได้ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพโดยรวมของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงเป็นการสนับสนุนงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำแบบเก็บตัวไม่ใช่อุปสรรค แต่เป็นจุดแข็งที่นำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผล (Wood, 2019)

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ระดับคุณลักษณะของผู้นำแบบเก็บตัวในบริบทสถานศึกษามีคุณลักษณะโดดเด่น คือ สามารถจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่เมื่ออยู่คนเดียวเป็นผู้ฟังที่ดี และใช้เวลาในการทบทวนและคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารด้วยความรอบคอบและมีเหตุผล ชี้ให้เห็นว่าผู้นำเก็บตัวสามารถเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลได้เช่นเดียวกับผู้นำแบบเปิดเผย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบเก็บตัวมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับปานกลางค่อนไปทางสูงกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งหมายความว่า เมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะของผู้นำแบบเก็บตัวสูงขึ้น ประสิทธิผลของสถานศึกษาก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะด้านความร่วมมือและด้านความพึงพอใจของบุคลากร การฟังอย่างลึกซึ้งและการให้โอกาสบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความผูกพันและแรงจูงใจในการทำงาน

3. คุณลักษณะของผู้นำแบบเก็บตัวที่ต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านความพึงพอใจ รองลงมาคือด้านความร่วมมือ ด้านการปรับตัว และด้านผลสัมฤทธิ์ตามลำดับ ผู้นำลักษณะนี้เน้นการวางแผน การตัดสินใจอย่างสงบ มีเหตุผล และสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ซึ่งเอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิผล ทำให้สถานศึกษามีแนวโน้มพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

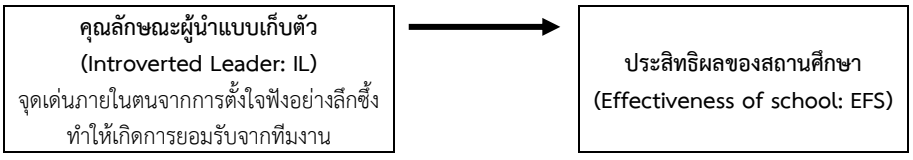

ภาพที่ 1 โมเดลคุณลักษณะผู้นำแบบเก็บตัวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัย อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า ผู้บริหารมีสมาธิจดจ่อกับงานได้อย่างเต็มที่เมื่ออยู่คนเดียว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้มีวิจัยและพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำแบบเก็บซึ่งเป็นตัวแปรอื่นใดเพิ่มเติม หรือการวิเคราะห์เทคนิคอันชาญฉลาดในการอยู่ตัวคนเดียวโดยใช้สมาธิในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา จากการทำวิจัยในครั้งนี้นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษา

2. ผลการวิจัยอิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า อิทธิพลของผู้นำแบบเก็บตัวส่งผลต่อประสิทธิผลด้านความพึงพอใจมากที่สุด ทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ในระดับกลางค่อนข้างมาก แสดงว่าตัวแปรด้านอื่น ๆ สามารถทำนายประสิทธิผลได้เพิ่มเติม จึงควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวแปรด้านอื่น ๆ ให้ความครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลพรรณ พึ่งด้วง. (2560). *การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คมกริช สังขรัตน์. (2563). *อิทธิพลของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐมและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วุฒิไกร ป้อมมะรัง. (2568). *โปรแกรมคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร Krejcie & Morgan [โปรแกรมคอมพิวเตอร์]*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2568, จาก https://statsmartly.com/Pop/KM.php

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (2567). *แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สืบค้น 23 ตุลาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/LQhfl

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 3)*. สืบค้น 23 ตุลาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/zVOcU

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. สืบค้น 23 ตุลาคม 2567*, จาก https://www.moe.go.th

สมหญิง จันทรุไทย. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม. *วารสารปัญญาพัฒน์*, 6(2), 509-516.

Hotz, J. R. (2021). *A case study of introverted leadership in a suburban high school in Central Texas* (Doctoral dissertation). Abilene, TX: Abilene Christian University.

Wood, S. M. (2019). *Principal personality types: A case study of introverted principals* (Doctoral dissertation). Terre Haute, IN: Indiana State University.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี*

MARKETING MIX FACTORS AFFECTING THE DECISION TO BUY TICKETS VIA ONLINE APPLICATIONS OF GENERATION Z PASSENGERS

นันทพันธ์ วิเศษแก้ว, ณัฏฐ์พงษ์ จันทชโลบล
Nantapun Wiseadkaew, Nattapong Jantachalobon
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Krungthep
Corresponding Author E-mail: nuntapun.w@mail.rmutk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี และ 2. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี โดยงานวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างที่ไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น ประเภทการเลือกตัวอย่างตามความสะดวก เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีกลุ่มเจเนอเรชัน ซี เป็นจำนวนมากอยู่ในแพลตฟอร์ม จำนวน 400 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาพรวมของความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ภาพรวมของระดับความคิดเห็นของการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มากที่สุด คือ การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ และ 2. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี มีทั้งหมด 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

*Received November 14, 2025; Revised December 8, 2025; Accepted December 17, 2025

ด้านการส่งเสริมการตลาดส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; การตัดสินใจซื้อ; เจเนอเรชัน ซี

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the marketing mix factors and the purchasing decisions of Generation Z passengers when buying tickets through online applications, and 2. To investigate which marketing mix factors influence their purchasing decisions through such applications. A quantitative research method was employed. The samples consisted of 400 Generation Z passengers selected using a non-probability sampling method, specifically convenience sampling. Data were collected through an online questionnaire distributed via social media platforms with a high concentration of Generation Z users. Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used, along with inferential statistics, specifically multiple regression analysis.

The findings revealed that: 1. Overall, respondents' opinions toward the marketing mix factors were at a high level, with the highest scores in the process and physical environment dimensions. The overall level of purchasing decision-making via online applications was also high, with the highest rating in the dimension of problem or need recognition; and 2. Hypothesis testing indicated that two marketing mix factors significantly influenced the purchasing decisions of Generation Z passengers: the process factor and the physical environment factor, both of which had a statistically significant positive effect at the 0.01 level. Conversely, the promotion factor had a statistically significant negative effect on purchasing decisions at the 0.05 level.
Keywords: Marketing Mix; Decision to Buy; Generation Z

บทนำ

ธุรกิจการคมนาคมขนส่งมีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพช่วยลดเวลาเดินทาง เพิ่มเวลาในการท่องเที่ยว และส่งเสริมให้เกิดการเดินทางมากขึ้น โดยในปี 2566 ประเทศไทยมีผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย 249 ล้านคน และชาวต่างชาติ 66 ล้านคน สร้างรายได้รวมกว่า 2 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา,

2567) สะท้อนการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการคมนาคมขนส่งอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการคมนาคมขนส่งผู้โดยสารต้องปรับตัวเพื่อแข่งขัน ทั้งด้านกลยุทธ์การทำกำไรและการเพิ่มส่วนแบ่งตลาด โดยหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญคือ กลยุทธ์แอปพลิเคชันที่เป็นการขายสินค้าและบริการผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ซึ่งได้รับความนิยมสูงหลังสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนพฤติกรรมมาซื้อสินค้าและบริการผ่านออนไลน์มากขึ้น โดยในปัจจุบันผู้ดำเนินธุรกิจการคมนาคมขนส่งผู้โดยสารได้พัฒนาช่องทางในการจำหน่ายบัตรโดยสารจากเดิมที่ให้บริการผ่านเว็บไซต์ของตนเองเพิ่มเป็นการจำหน่ายบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้โดยสารในการจองบัตรโดยสารได้ทุกที่ ทุกเวลา แอปพลิเคชันช่วยให้ผู้โดยสารสามารถจองตั๋ว ตรวจสอบสถานะ เปลี่ยนแปลงเที่ยวเดินทาง และชำระเงินได้อย่างสะดวก รวมถึงมีโปรโมชั่น ส่วนลด และระบบสะสมคะแนนที่ดึงดูดให้ผู้ใช้หันมาใช้บริการมากขึ้น แทนการจองผ่านตัวแทนหรือเว็บไซต์โดยตรง

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) รายงานว่า ในปี 2564 กลุ่มเจเนอเรชัน ซี เป็นกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด เฉลี่ยวันละ 12 ชั่วโมง 5 นาที และมีประชากรราว 19% ของประเทศ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริโภคนั้นให้ความสำคัญกับความสะดวก ความรวดเร็ว และความน่าเชื่อถือของแพลตฟอร์มออนไลน์ (Kotler & Armstrong, 2010) คนกลุ่มนี้เติบโตมากับเทคโนโลยี มีทักษะดิจิทัลสูง ใช้สมาร์ทโฟนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และนิยมใช้แอปพลิเคชันสำหรับค้นหาข้อมูลท่องเที่ยว รีวิว เส้นทาง การจองยานพาหนะและที่พัก รวมถึงการทำธุรกรรมออนไลน์ (Marketingoops, 2563) ข้อมูลจาก Booking.Com และ Travelteach ชี้ว่า มากกว่า 97% ใช้โซเชียลมีเดียเป็นแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว และ 68% พึ่งพาอินเทอร์เน็ตในการวางแผนการเดินทาง (Salika, 2566) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการรับรู้มูลค่า ประสบการณ์ผู้ใช้ และความตั้งใจในการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์ (Çınar & Altunay, 2024) นอกจากนี้ การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคนั้นยังต้องพิจารณากระบวนการตัดสินใจซื้อที่ประกอบด้วย การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ (Kotler & Keller, 2016) ซึ่งในยุคดิจิทัลนี้มีงานวิจัยจำนวนมากชี้ว่า กลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลจากแพลตฟอร์มออนไลน์ในการตัดสินใจซื้อมากกว่าการตัดสินใจซื้อสินค้าโดยตรงจากทางร้านค้า (Verina et al., 2024)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมการซื้อรูปแบบออนไลน์ แต่ยังขาดงานวิจัยที่มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ในบริบทการซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภค

ที่มีแนวโน้มจะเป็นฐานลูกค้าหลักของระบบขนส่งในอนาคต ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้าใจพฤติกรรม ความต้องการ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการออนไลน์ เพื่อพัฒนาแอปพลิเคชันและกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับลักษณะผู้ใช้กลุ่มนี้ จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารแอปพลิเคชันได้ทราบถึงข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี นอกจากนี้ผู้บริหารแอปพลิเคชันยังสามารถนำผลการศึกษาที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์เพื่อหาแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี และเพื่อขยายตลาดผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ที่จะกลายเป็นผู้บริโภคหลักในอนาคต ตลอดจนเพื่อเพิ่มโอกาสทางธุรกิจ และเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของบริษัทต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชากรกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ชาวไทยที่มีช่วงอายุระหว่าง 18-29 ปี (คนที่เกิดหลัง พ.ศ. 2538-2552) ซึ่งมีประชากรทั้งหมด จำนวน 10,525,456 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567)

2.2 ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างที่ไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ประเภทการเลือกตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) เนื่องจากประชากรกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ส่วนใหญ่อยู่ในแพลตฟอร์มดิจิทัล ทำการกำหนดขนาดของตัวอย่างด้วยวิธีของทาโร่ยามาเน่ (Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างที่ 400 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผ่านตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.6-1.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha มากกว่า 0.8 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) โดยให้เลือกได้เพียง 1 คำตอบ จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม พฤติกรรมการซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ แบบสอบถามจะเป็นลักษณะของการตรวจสอบรายการ (Check-List) เป็นการออกแบบสอบถามที่ให้ตอบเพียงเลือก 1 คำตอบ ส่วนที่ 3 แบบสอบถาม ตัวแปรอิสระเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านพนักงาน ด้านกระบวนการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ส่วนที่ 4 แบบสอบถาม ตัวแปรตามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ ประกอบด้วย การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมหลังการซื้อ โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) โดยให้เลือกได้เพียง 1 คำตอบ ซึ่งแบบสอบถามส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Five-Point Likert Scales) และส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมถึงข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม และดำเนินการสร้างแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ในรูปแบบของกูเกิลฟอร์ม (Google Form) โดยแจกแบบสอบถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีกลุ่มเจเนอเรชัน ซี เป็นจำนวนมากอยู่ในแพลตฟอร์ม ได้แก่ กลุ่มเฟซบุ๊ก (Facebook) ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และแอปพลิเคชันไลน์ (LINE)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชัน

ออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps พบว่า ระดับความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 (S.D. = 0.54) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (S.D. = 0.54) และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (S.D. = 0.55) รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 (S.D. = 0.50) ด้านการส่งเสริมการตลาด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 (S.D. = 0.50) ด้านราคา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 (S.D. = 0.54) ด้านพนักงาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 (S.D. = 0.55) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 (S.D. = 0.56) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	3.98	0.5004	มาก
2. ด้านราคา (Price)	3.96	0.54	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.93	0.56	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.97	0.50	มาก
5. ด้านพนักงาน (People)	3.95	0.55	มาก
6. ด้านกระบวนการ (Process)	4.00	0.54	มาก
7. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) (Physical Evidence)	4.00	0.55	มาก
รวม	**3.97**	**0.54**	**มาก**

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ พบว่า ระดับความคิดเห็นของการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 (S.D. = 0.54) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 (S.D. = 0.61) รองลงมา คือ การแสวงหาข้อมูล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 (S.D. = 0.55) การประเมินทางเลือก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (S.D. = 0.56) การตัดสินใจซื้อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 (S.D. = 0.48) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พฤติกรรมหลังการซื้อ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 (S.D. = 0.50) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

การตัดสินใจซื้อบัตรโดยสาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการ	4.05	0.61	มาก
2. การแสวงหาข้อมูล	4.01	0.55	มาก
3. การประเมินทางเลือก	4.00	0.56	มาก
4. การตัดสินใจซื้อ	3.82	0.48	มาก
5. พฤติกรรมหลังการซื้อ	3.80	0.50	มาก
รวม	**3.94**	**0.54**	**มาก**

2. การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ การตรวจสอบภาวะร่วมของตัวแปรแบบเส้นตรง (Multi-Collinearity) ด้วยค่าสถิติ Tolerance และค่า VIF ตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่า Tolerance ไม่เข้าใกล้ศูนย์ กล่าวคือมีค่ามากกว่า 0.10 และค่า VIF ของตัวแปรอิสระ ทุกตัวต่ำกว่า 10 ทำให้ไม่มีปัญหา Multi-collinearity จึงสามารถใช้ตัวแปรอิสระทุกตัวที่เก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีทั้งหมด 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านกระบวนการ (β = 0.160) และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (β = 0.603) ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากผู้ใช้รับรู้ว่ากระบวนการสั่งซื้อมีความสะดวก รวดเร็ว และไม่ซับซ้อน ประกอบกับแอปพลิเคชันที่มีความสวยงาม ใช้งานง่าย ไม่มีสิ่งรบกวน และมีความน่าเชื่อถือทำให้เพิ่มโอกาสตัดสินใจซื้อ ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (β = –0.143) ส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้ใช้รับรู้ถึงการส่งเสริมการตลาดหรือโปรโมชั่นที่มากเกินไป อาจรู้สึกรบกวนหรือมองว่าไม่จริงใจ ส่งผลให้ตัดสินใจซื้อลดลง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps	การตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์			t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	β			Tolerance	VIF
1. ด้านผลิตภัณฑ์	-.016	.036	-.019	-.440	.660	.691	1.448
2. ด้านราคา	-.003	.035	-.004	-.085	.932	.691	1.448
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	.047	.035	.068	1.338	.182	.485	2.062
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	-.107	.041	-.143*	-2.586	.010	.412	2.430
5. ด้านพนักงาน	.015	.032	.024	.472	.637	.499	2.004
6. ด้านกระบวนการ	.144	.045	.160**	3.234	.001	.512	1.954
7. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	.414	.032	.603**	12.834	.000	.567	1.765
F				58.267			
R Square (R^2)				.510			
Sig.				.000			
Adjusted R Square (R^2)				.501			
S.E.				.210			
R				.714			

*p < .05 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**p < .01 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี โดยภาพรวม ระดับความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านราคา ด้านพนักงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการให้บริการของแอปพลิเคชันออนไลน์นั้นสร้างความสะดวกให้กับผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี อย่างมาก อีกทั้งยังมีรูปแบบแอปพลิเคชันที่ทันสมัย สวยงาม น่าสนใจ ง่ายต่อการใช้งาน โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของณัฐวรรณ เกิดมุข และคณะ (2567) ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของส่วนประสมการตลาดบริการและกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน TikTok ของลูกค้าภาพรวม มีค่าเฉลี่ยระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของขนิษฐา ขำวิลัย (2564) ผลการวิจัย พบว่า ผู้โดยสารส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสายการบินภายในประเทศให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่มีความสำคัญมาก ส่วนระดับความคิดเห็นของการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวม

อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการรองลงมา คือ การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ พฤติกรรมหลังการซื้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์มีความสะดวก สามารถซื้อได้ทุกที่ ทุกเวลา มีบัตรโดยสารที่ตรงตามความต้องการ ประกอบกับหลายแอปพลิเคชันมีชื่อเสียง และมีความน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี หันมาซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์มากขึ้น โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของณัฐวรรณ เกิดมุข และคณะ (2567) ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของลูกค้าโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของคัมภีวัฒน์ คำถาเครือ และคณะ (2567) ผลการวิจัย พบว่า การตัดสินใจซื้อสมาร์ทโฟนของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก

2. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์ของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้กลุ่มเจเนอเรชัน ซี ให้ความสำคัญกับกระบวนการซื้อบัตรโดยสารที่ สะดวก รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน และมีขั้นตอนที่ชัดเจน สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของผู้ใช้กลุ่มนี้ คือ ชอบความรวดเร็วและไม่ชอบการรอคอย ยิ่งแอปพลิเคชันใช้งานง่ายเท่าไร ยิ่งช่วยลดความเสี่ยงที่ผู้ใช้จะละทิ้งกระบวนการซื้อกลางคัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี UX (User Experience) ที่กล่าวว่าผู้บริโภคในยุคดิจิทัลคาดหวังประสบการณ์ที่สามารถตอบสนองต่อความรู้สึกของผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนของการใช้งาน (สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ และประภาพร กุลลิ้มรัตน์ชัย, 2565) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แสดงให้เห็นว่า การออกแบบหน้าแอปพลิเคชัน และความสวยงามโดยรวมส่งผลกระทบต่อการรับรู้ของผู้ใช้กลุ่มเจเนอเรชัน ซี และมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ และประภาพร กุลลิ้มรัตน์ชัย (2565) ที่ให้ความสำคัญกับการออกแบบแพลตฟอร์มให้ใช้งานง่ายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ เพราะส่งผลต่อความรู้สึก ความพึงพอใจ และแรงจูงใจในการใช้งาน เช่น การเลือกสี ฟอนต์ การจัดวางข้อมูล ปุ่ม และกราฟิกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้มีประสบการณ์ที่ดีเมื่อใช้งานแพลตฟอร์มนั้น ในขณะที่ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แสดงว่า ยิ่งมีการรับรู้ถึงโปรโมชั่นมากขึ้น ยิ่งลดโอกาสในการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะผู้ใช้กลุ่มเจเนอเรชัน ซี ที่มักไม่ชอบข้อความโฆษณาที่รุกล้ำหรือไม่เกี่ยวข้องกับความต้องการจริงของตน การได้รับโปรโมชั่นบ่อยครั้ง อาจทำให้เกิดทัศนคติด้านลบและลดความตั้งใจซื้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธี สนธิ และโมไนยพล รณเวช (2566) ที่กล่าวว่าทัศนคติต่อการรับโฆษณาในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงโฆษณา

ในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเป็นความสัมพันธ์ทางลบ กล่าวคือ หากผู้บริโภคมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการได้รับโฆษณาบนแพลตฟอร์มจะมีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงสิ่งนั้นสูง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลวิจัยในครั้งนี้ ทำให้สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สะท้อนพฤติกรรมผู้ใช้บริการออนไลน์ในยุคดิจิทัล และนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการให้บริการได้ ดังนี้

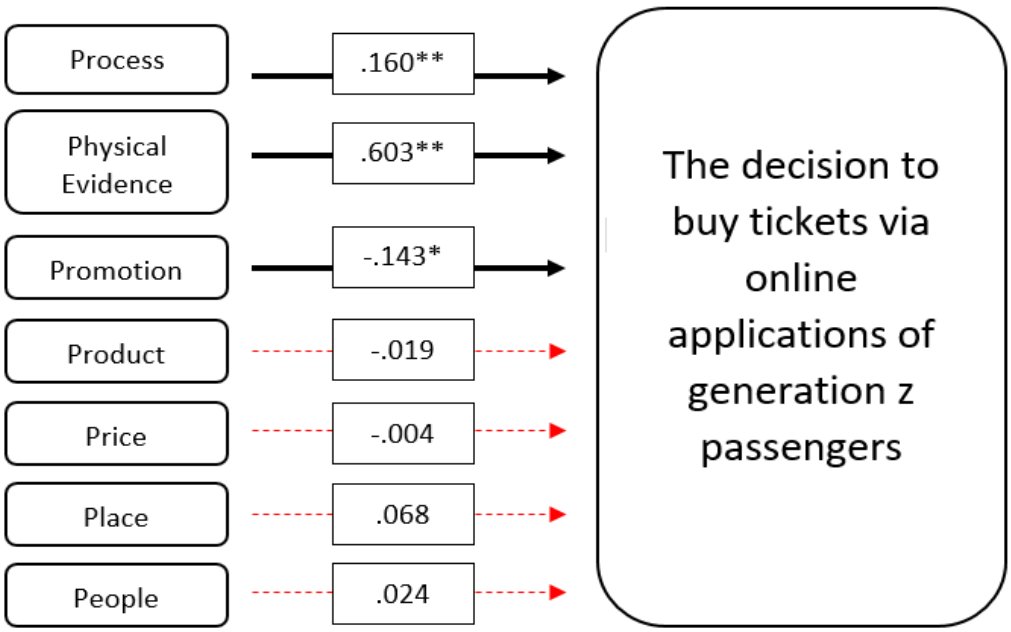

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์การใช้งานที่สะดวก รวดเร็ว และการออกแบบแอปพลิเคชันที่มีความทันสมัย สวยงาม ไม่มีโฆษณารบกวน มีระบบปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล และมีความเสถียร เป็นส่วนสำคัญในการสร้างคุณค่ารับรู้ของผู้ใช้บริการ ซึ่งทำให้ผู้ใช้เกิดความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะตัดสินใจซื้อบัตรโดยสารออนไลน์มากขึ้น แม้ว่าปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ แต่ผลการวิจัยพบว่าเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโปรโมชั่นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถจูงใจให้เกิดการซื้อได้ หากผู้ใช้รู้สึกว่าการใช้งานแอปพลิเคชันไม่ราบรื่นหรือไม่ตอบโจทย์ด้านประสบการณ์ผู้ใช้ ส่วนปัจจัยด้าน

ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และพนักงาน ไม่ได้มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ จึงแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมผู้บริโภคกลุ่มเจเนอเรชัน ซี มุ่งเน้นไปที่คุณภาพของระบบดิจิทัลและความง่ายในการใช้งานมากกว่าการพิจารณาปัจจัยด้านการตลาดแบบดั้งเดิม จากข้อสรุปดังกล่าว งานวิจัยครั้งนี้ช่วยยืนยันว่ากรอบแนวคิด 7Ps จำเป็นต้องตีความใหม่เมื่อประยุกต์ใช้กับบริการออนไลน์ และเป็นฐานข้อมูลเชิงทฤษฎีสำหรับการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัล นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังนำไปสู่ข้อเสนอการพัฒนาเชิงรูปธรรม ได้แก่ การออกแบบแอปพลิเคชันที่เน้นความเรียบง่ายและสวยงาม การลดขั้นตอนการทำรายการ การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารแบบไม่รบกวน และการนำข้อมูลพฤติกรรมผู้ใช้งานมาปรับปรุงประสบการณ์ซื้อในอนาคต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้กลุ่มเจเนอเรชัน ซี ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรพัฒนากระบวนการให้บริการในแอปพลิเคชันให้มีความรวดเร็ว ราบรื่น และลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นเพื่อเพิ่มประสบการณ์ผู้ใช้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้โดยสารกลุ่มเจเนอเรชัน ซี

2. ควรออกแบบแอปพลิเคชันให้มีความทันสมัย ใช้งานง่าย ไม่มีโฆษณารบกวน ระบบแสดงข้อมูลชัดเจน และมีความปลอดภัยสูง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มแรงจูงใจในการตัดสินใจซื้อ

3. ควรกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่มุ่งเน้นคุณค่าที่ผู้ซื้อได้รับ เช่น ความคุ้มค่า การให้สิทธิพิเศษ ระบบสะสมแต้ม หรือบริการเสริมที่เป็นประโยชน์ แทนการใช้โปรโมชั่นเพียงอย่างเดียวในการกระตุ้นยอดซื้อ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการเปรียบเทียบกลุ่มเจเนอเรชัน ซี และกลุ่มเจเนอเรชันอื่น ๆ ด้วย เช่น กลุ่มเบบี้บูมเมอร์ หรือ กลุ่มเจเนอเรชันวาย

2. ควรนำการทำวิจัยเชิงปริมาณมาใช้ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพด้วย เช่น การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ผลวิจัยที่สมบูรณ์มากขึ้น

3. ควรขยายขอบเขตงานวิจัยให้มีวงกว้างมากยิ่งขึ้นทั้งผู้บริโภคชาวไทยและชาวต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). *จำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทย ชาวต่างชาติ และรายได้รวมจากผู้เยี่ยมเยือนสะสม รายงานเบื้องต้นเดือนมกราคม-เดือนธันวาคม ปี 2566*. สืบค้น 7 มีนาคม 2567, จาก https://www.mots.go.th/news/category/705

ขนิษฐา ขำวิลัย. (2564). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสายการบินภายในประเทศของผู้โดยสารชาวไทย ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

คัมภีวัฒน์ คำถาเครือ และคณะ. (2567). การตลาดดิจิทัลและส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ทโฟนของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม*, 6(2), 68-101.

ณัฐวรรณ เกิดมุข และคณะ. (2567). ส่วนประสมการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน TikTok ของลูกค้าในจังหวัดเพชรบุรี. *Lanna Academic Journal of Social Science*, 1(2), 62-75.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *ชั่วโมงการใช้งานอินเตอร์เน็ตตามเจเนอเรชั่นโดยเฉลี่ย*. สืบค้น 7 มีนาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/qLohl

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน)*. สืบค้น 7 มีนาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/tj7X9

สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์ และประภาพร กุลลิ้มรัตน์ชัย. (2565). การประยุกต์ใช้ User Interface (UI) และ User Experience (UX) ในการออกแบบแพลตฟอร์ม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 16(2), 63-77.

สุธี สนธิ และโมไนยพล รณเวช. (2566). โฆษณาบนยูทูบ: ทัศนคติและพฤติกรรมการหลีกเลี่ยง. *Media and Communication Inquiry*, 5(3), 28-83.

Çınar, D. & Altunay, S. (2024). The Role of Marketing Mix Elements in Online Purchase Intention. *Multidisipliner Akademik Yaklaşım Araştırmaları*, 4(1), 34-50.

Kotler, P. & Armstrong, G. (2010). *Principle of marketing*. New Jersey: Prentice Halls.

Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Harlow, England: Pearson Education Limited.

Marketingoops. (2563). *7 ทัศนคติ 'Gen Z ประเทศไทย' ผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ มีพลังเปลี่ยนโลกการตลาด-แบรนด์จะชนะใจอย่างไร*. สืบค้น 7 มีนาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/4DlhY

Salika. (2566). *สำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวของ คน Gen Z ว่าที่ "ผู้บริโภคหลัก" ของโลกในอนาคต*. สืบค้น 7 มีนาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/cB3G7

Seskhumbong, K. (2023). Factors affecting re-purchase decisions through food delivery applications. In *Proceedings of the International Academic Multidisciplinary Research Conference in Munich 2023* (pp. 59–64). Munich, Germany.

Verina, R. N. et al. (2024). The Influence of Marketing Mix on Purchasing Decisions on E-Commerce Live Streaming Platforms. *International Journal of Education, Management, and Technology*, 2(1), 1-25.

Yamane, T. (1967). *Elementary Sampling Theory*. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs.

การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล: ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563*

COMMUNICATIONS FOR ROAD SAFETY CAMPAIGNS ACCORDING TO GOVERNMENT POLICY : STUDYING DURING THE YEAR 2011 – 2020

สันติ เพชรแก้ว, นันทนา นันทวโรภาส
Santi Phetkaew, Nantana Nantavaropas
วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก
College of Political Communication, Krirk University
Corresponding Author E-mail: santiphetkaew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ส่งผลต่อองค์ประกอบการสื่อสาร SMCR ในการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563 และ 2. ศึกษาและวิเคราะห์ ถึงกระบวนการสื่อสาร SMCR เพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2563 ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ การสัมภาษณ์เชิงลึกการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีเครื่องมือวิจัยได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 38 คน การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและการวิจัยเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการลดทอนข้อมูลแสดงข้อมูลอธิบายและทำการสังเคราะห์ตามหลักเหตุผลทางวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบททางสังคมพบว่าผู้ใช้รถใช้ถนนจำนวนมากมองความปลอดภัยทางถนนเป็นเรื่องไกลตัว และเชื่อว่าการไม่ปฏิบัติตามกฎจราจรไม่ก่อให้เกิดอันตรายถึงชีวิต ขณะที่บริบททางเศรษฐกิจสะท้อนว่าอุบัติเหตุทางถนนเป็นสาเหตุสำคัญของการเสียชีวิตและความพิการ ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจกว่า 500,000 ล้านบาทต่อปี ด้านบริบททางการเมืองยังขาดความเอกภาพในการบูรณาการของหน่วยงานรัฐ การรณรงค์มักเกิดเฉพาะช่วงปีใหม่และสงกรานต์ ผู้นำรัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญอย่างจริงจัง และ 2. กระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนพบว่า “ผู้ส่งสาร” มองว่า ปัจจัยด้านคนเป็นสาเหตุหลักของอุบัติเหตุ “สาร” ที่ใช้ในการรณรงค์มีลักษณะเป็นกิจกรรมเฉพาะช่วงเทศกาล ไม่มีความต่อเนื่อง “ช่องทางการสื่อสาร” ครอบคลุมสื่อวิทยุ สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ออนไลน์ สาธารณะ และสื่อบุคคล

*Received September 26, 2025; Revised December 4, 2025; Accepted December 11, 2025

แต่จำกัดอยู่ในช่วงเทศกาล ส่วน “ผู้รับสาร” แม้ได้รับข้อมูลจากหลายช่องทาง แต่ความไม่ต่อเนื่องทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ สาเหตุสำคัญมาจากค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ยังมองความปลอดภัยทางถนนว่าเป็นเรื่องไกลตัว

คำสำคัญ: การสื่อสาร; การรณรงค์; ความปลอดภัยทางถนน

Abstract

Objectives of the research article were: 1. examine the social, economic, and political contexts influencing the SMCR communication components in government-led road safety campaigns during 2011–2020, and 2. analyze the SMCR communication processes of these campaigns in terms of formats, content, and methods. The study employed a qualitative research approach, utilizing in-depth interviews, content analysis, and comparative analysis. Research instruments included in-depth interviews with 38 key informants, non-participant observation, and documentary research from various sources. Data were analyzed through data reduction, data display, interpretation, and synthesis based on academic reasoning.

The findings revealed that 1. In the social context, many road users perceive road safety as a distant issue and believe that failing to follow traffic rules does not pose a life-threatening risk. The economic context shows that road accidents are a major cause of death and disability, generating more than 500 billion baht in economic losses annually. Politically, there is a lack of unity and integrated efforts among government agencies, with campaigns mostly limited to the New Year and Songkran festivals, indicating that national leaders do not prioritize road safety sufficiently; and 2. Regarding the communication process for road safety campaigns, “message senders” identify human factors as the main cause of accidents. The “messages” used in campaigns are event-based and limited to festive periods, lacking continuity. The “communication channels” include radio, print media, television, online platforms, public media, and interpersonal communication, but are mainly used only during festivals. Although “message receivers” access information from multiple channels, the lack of continuous communication fails to effectively change behavior, largely due to cultural attitudes that still view road safety as a distant concern.

Keywords: Communication; Campaign; Roadsafety

บทนำ

อุบัติเหตุบนท้องถนนเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตของประชากรโลกในอันดับต้น ๆ จากรายงานข้อมูลสถานการณ์ความปลอดภัยบนท้องถนนขององค์การอนามัยโลก (WHO) พบว่าทั่วโลกมีสถิติผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนถึงปีละ 12.5 ล้านคน เฉลี่ย 3,400 รายต่อวัน โดยมาจากสาเหตุหลัก 5 ประการ คือ เมาแล้วขับ ขับรถเร็วเกินกำหนด ไม่สวมหมวกกันน็อค ไม่คาดเข็ดนิรภัยและไม่ติดตั้งเบาะนิรภัยสำหรับเด็ก (World Health Organization, 2025) นับเป็นการสูญเสียทรัพยากรทั้งทางสาธารณสุข เศรษฐกิจ และบุคลากรมหาศาล

สำหรับประเทศไทยมีสถิติการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนสูงเป็นอันดับสองของโลกและเป็นอันดับหนึ่งของเอเชีย ซึ่งสาเหตุมาจากผู้ใช้รถจักรยานยนต์สูงถึง 24.3 ต่อแสนประชากร โดยในช่วงทศวรรษ 2554 - 2563 มีข้อมูลการบูรณาการ 3 ฐานของหน่วยรัฐ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุขและบริษัทกลางคุ้มครองผู้ประสบภัยรถยนต์ จำกัด) ระบุว่าในทศวรรษดังกล่าว มีผู้เสียชีวิตสูงสุด และอุบัติเหตุทางถนน รวม 210,630 รายเฉลี่ยปีละ 21,063 ราย ในจำนวนนี้กลุ่มเยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี เป็นกลุ่มที่เสียชีวิตสูงสุด และอุบัติเหตุจำนวนมากมักเกิดในช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น (Thailand Research Development Institute, 2020)

จากสถิติการเสียชีวิตจำนวนมากดังกล่าว อุบัติเหตุทางถนนยังคงมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นด้วยบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่ส่งผลทำให้รัฐบาลพยายามหาทางลดอุบัติเหตุทางถนนลง โดยกำหนดให้ปี พ.ศ. 2554 - 2563 เป็น “ทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน (Decade of Action for Road Safety)” เพื่อบูรณาการการดำเนินงานทุกภาคส่วนโดยมีเป้าหมายเพื่อลดอัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน ให้ต่ำกว่า 10 ต่อแสนประชากร ภายในปี พ.ศ. 2563 โดยใช้แผนแม่บทในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน และการสื่อสารการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล

ศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนนได้จัดทำแผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน (ศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน, 2562) เพื่อให้ประเทศไทยมีแผนมหภาคใช้ในการบริหารจัดการปัญหาอุบัติเหตุทางถนนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ให้สามารถลดปัจจัยเสี่ยงการเกิดอุบัติเหตุทางถนนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การปฏิรูประบบการจัดการด้านความปลอดภัยทางถนน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 ประเทศไทยขนส่งทางถนนปลอดภัย 4.0 ยุทธศาสตร์ที่ 4 ประชารัฐเพื่อถนนปลอดภัย โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะมุ่งมั่นสู่มาตรฐานการสัญจรที่ปลอดภัยด้วยกัน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2564)

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบจำลองการสื่อสาร SMCR ของเบอร์โล (Berlo, 1960) มาเป็นกรอบการศึกษา เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563 ผู้ส่งสาร (Sender) ประกอบด้วย ภูมิหลัง ความรู้ ทักษะในการสื่อสาร ทัศนคติ และระบบสังคมวัฒนธรรม สาร (Message) ประกอบด้วย เนื้อหาของสาร โครงสร้างสาร และสารที่ถูกส่งออกไปในช่วงเทศกาล ส่วนช่องทางการสื่อสาร (Channel) ได้แก่ การใช้สื่อผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิเช่น สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อสาธารณะ และสื่อบุคคล ส่วนผู้รับสาร (Receiver) ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไปที่ผู้ใช้รถ ใช้ถนน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน เมื่อสื่อสารออกไปแล้วประชาชนรับรู้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และกระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554-2563 อย่างไร

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองในการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนของรัฐบาลช่วงทศวรรษแห่งความปลอดภัยยังไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ (วิวัฒน์ ศีตมโนชญ์, 2564) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล : ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2563” เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลด้านความปลอดภัยทางถนน ที่ประสบความสำเร็จต่อไป จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ส่งผลต่อองค์ประกอบการสื่อสาร SMCR ในการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ ถึงกระบวนการสื่อสาร SMCR เพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2563 ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาความเกี่ยวข้องกับประเด็นด้านความปลอดภัยทางถนน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมทุกมิติ ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 38 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้ส่งสาร จำนวน 6 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานระดับนโยบายที่มีบทบาทในการกำหนดมาตรการและแนวทางการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนน ซึ่งครอบคลุมงานด้านการวางแผนมาตรการ การจัดทำแผนแม่บท การผลักดันยุทธศาสตร์ความปลอดภัย การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติด้านอุบัติเหตุ รวมถึงการสนับสนุนการผลิตสื่อรณรงค์ตามนโยบายของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านสาธารณสุข คมนาคม และการสร้างเสริมสุขภาพ กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องด้านช่องทางการสื่อสาร จำนวน 16 คน เป็นตัวแทนจากสื่อหลากหลายประเภท ทั้งวิทยุ สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์ สื่อสาธารณะ และสื่อบุคคล ซึ่งมีบทบาทในการเผยแพร่สารเกี่ยวกับความปลอดภัยทางถนนให้ประชาชนได้รับรู้ และกลุ่มที่ 3 ผู้รับสาร จำนวน 16 คน เป็นประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนที่สามารถสะท้อนประสบการณ์ ความตระหนักรู้ พฤติกรรม และการรับสารจากการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนได้โดยตรง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) การสังเกตการณ์ (Observation Form) และการบันทึกภาคสนาม (Field Notes)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมและนัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า แจ้งวัตถุประสงค์และขอความยินยอม (Informed Consent) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสังเกตทั้งในสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ บันทึกเสียงและถอดความ (Transcription) ควบคู่กับบันทึกภาคสนาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding) ตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2543) เปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายวิธีเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนนในสังคมไทยยังไม่เข้มแข็ง ผู้ใช้รถใช้ถนนจำนวนมากยังไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด เช่น การสวมหมวกนิรภัย การไม่ดื่มแล้วขับ และการเคารพกฎจราจรพื้นฐาน แม้พฤติกรรมเหล่านี้เป็นค่านิยมที่สังคมไทยปฏิบัติมาเป็นเวลานาน แต่ยังสะท้อนการมองว่า “อุบัติเหตุเป็นเรื่องปกติ” และ “การไม่ทำตามกฎไม่เป็นอันตรายถึงชีวิต” ผลการวิจัยสอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2565) ที่ระบุว่าผู้กระทำผิดเมาแล้วขับมักประเมินความสามารถเกินจริงภายใต้อิทธิพลของแอลกอฮอล์ ขาดความตระหนักรู้ถึงขีดจำกัด รวมทั้งได้รับผลจากการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวด ส่งผลให้

ไม่เกรงกลัวต่อบทลงโทษ และการสอบสวนที่เน้นความผิดบุคคลมากกว่าการวิเคราะห์เชิงระบบ ส่งผลให้การป้องกันไม่ยั่งยืน ในบริบททางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า อุบัติเหตุทางถนนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทั้งด้านค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมทรัพย์สิน และการสูญเสียรายได้ของผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของธนาคารโลก (World Bank, 2018) ที่ประเมินความสูญเสียทางเศรษฐกิจของไทยจากอุบัติเหตุทางถนนมากกว่า 500,000 ล้านบาทต่อปี

สำหรับบริบททางการเมือง การวิจัยพบว่า ยังขาดความเป็นเจ้าภาพหลักและการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานรัฐ แม้จะมีคณะกรรมการนโยบายการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนแห่งชาติ แต่การทำงานมักเป็นลักษณะต่างฝ่ายต่างดำเนินงาน โดยมีลักษณะเป็นแผนประจำปีมากกว่าการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ ผลวิจัยสอดคล้องกับงานของศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน (2564) ที่ชี้ว่าการขาดเอกภาพและผู้รับผิดชอบหลักส่งผลให้การดำเนินนโยบายไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แม้รัฐบาลในหลายสมัยตั้งแต่สมัยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จะมีนโยบายด้านความปลอดภัยทางถนนตามแผนแม่บทเช่นเดียวกัน แต่ยังไม่สามารถลดอุบัติเหตุได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า โครงสร้างวัฒนธรรมสังคมไทย ระบบเศรษฐกิจ และนโยบายรัฐที่ขาดเอกภาพล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุบัติเหตุทางถนนยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังและจำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และระดับนโยบายเพื่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืน

2. ผลการวิจัยพบว่า การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ด้านความปลอดภัยทางถนนของรัฐบาลเน้นการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อแขนงต่าง ๆ ทั้งสื่อภาครัฐและเอกชน การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงการใช้สื่อบุคคลผ่านกลไกศูนย์อำนวยความปลอดภัยทางถนน (ศปถ.) ในแต่ละระดับ โดยเน้นเฉพาะช่วงเทศกาลปีใหม่และสงกรานต์เท่านั้น สาระสำคัญจากการรณรงค์เน้น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. สาเหตุหรือปัจจัยของอุบัติเหตุทางถนน ส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยด้านคน เช่น พฤติกรรมการขับรถเร็ว เมาแล้วขับ และไม่สวมหมวกนิรภัย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยจากยานพาหนะ วิศวกรรมจราจร และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ 2. แผนสื่อสารการรณรงค์ รัฐบาลเน้นการบูรณาการภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เช่น การเตรียมความพร้อมของหน่วยกู้ชีพและกู้ภัย การตั้งจุดตรวจถนนสายหลักและสายรอง เพื่ออำนวยความสะดวกและประชาสัมพันธ์ผู้ใช้รถใช้ถนน โดยดำเนินงานเฉพาะช่วงเทศกาลและผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ออนไลน์ และป้ายโฆษณา และ 3. แนวทางการบริหารจัดการแก้ปัญหาอุบัติเหตุ การรณรงค์ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดความต่อเนื่องของแผนการสื่อสาร การประเมินผล และการใช้ทฤษฎีหรือแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งช่องทาง ช่องทางการสื่อสารแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. สื่อมวลชน เช่น สปอตวิทยุสั้น ๆ หนังสือพิมพ์ วารสาร โทรทัศน์ของรัฐและสื่อออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐ และ 2. สื่อบุคคล ผ่านกลไก ศปถ. เพื่อสร้างการรับรู้แก่ประชาชน

ในพื้นที่ ทั้งสายหลัก สายรอง และถนนในหมู่บ้าน โดยเน้นมาตรการ “ด่านชุมชน ด่านครอบครัว” และเฝ้าระวังจุดเสี่ยงอุบัติเหตุ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายผู้รับสารแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. ประชาชนทั่วไป 2. องค์กรพัฒนาเอกชน 3. นักวิชาการด้านวิศวกรรมจราจร และ 4. สื่อมวลชน

ผลการวิจัยสะท้อนว่า กระบวนการสื่อสารของรัฐบาลยังจำกัดเฉพาะช่วงเทศกาลปีใหม่และสงกรานต์ ขาดความต่อเนื่องในการรณรงค์และการนำทฤษฎีใหม่มาแก้ไขปัญหา ทำให้ไม่สามารถปรับพฤติกรรมของผู้ใช้รถใช้ถนนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน (2564) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (2565)

จากการศึกษาวิจัยซึ่งนำไปสู่การศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล : ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2563 ผู้ส่งสารเห็นตรงกันว่าอุบัติเหตุทางถนนที่เกิดขึ้นเกิดจากปัจจัยด้าน คน ที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด ส่วนกระบวนการสื่อสารของรัฐบาล กำหนดมาตรการในการส่งสารการรณรงค์เกี่ยวกับอุบัติเหตุทางถนนแค่ในช่วงเทศกาลปี ใหม่ และสงกรานต์ เท่านั้น ไม่ได้มีแผนการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง และไม่ได้นำทฤษฎีใหม่ ๆ มาแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุทางถนนอย่างจริงจัง

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563

บริบททางสังคม ผู้ใช้รถใช้ถนนในไทยยังขาดจิตสำนึกด้านความปลอดภัย เนื่องจากวัฒนธรรมที่มองว่าอุบัติเหตุเป็นเรื่องปกติและไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด สาเหตุสำคัญมาจากพฤติกรรมผู้ขับขี่ขาดความรู้ ขาดการประเมินความเสี่ยง และตระหนักรู้ในสถานการณ์ คนไทยมีแนวโน้มในการยอมรับพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ การขับรถเร็ว เมาแล้วขับ การขับรถย้อนศร บริบททางสังคมที่ผู้ขับขี่ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอจากรัฐบาลในการรณรงค์ มาตรการการสื่อสารต้องเข้มข้นและมีประสิทธิภาพ ให้ผู้ใช้รถใช้ถนนแต่ละกลุ่มตระหนักรู้ว่าความปลอดภัยทางถนนเป็นเรื่องสำคัญ โดยอาศัยกระบวนการการสื่อสาร ทักษะ ความรู้ มาตรการ วิธีการให้ผู้รับสาร เกิดการรับรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

บริบททางเศรษฐกิจ อุบัติเหตุทางถนนก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจมหาศาล ทั้งค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายทรัพย์สิน และการสูญเสียผลิตภาพแรงงาน รัฐลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านความปลอดภัยมากขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอ บริบททางเศรษฐกิจ รัฐบาลต้องนำนโยบายที่มีประสิทธิภาพและการส่งเสริมความปลอดภัยทางถนนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสื่อสารเชิงรุกไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ตรงจุด เพื่อลดการสูญเสียจากอุบัติเหตุทางถนน สร้างกระแสสังคมให้รับรู้ถึงการสูญเสียทางเศรษฐกิจ อย่างเป็นระบบด้วยการใช้หลัก SMCR

บริบททางการเมือง ขาดความร่วมมือและการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหา ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพและข้อมูลไม่เชื่อมโยงกัน ส่งผลต่อความบกพร่องขององค์ประกอบ ผู้ส่งสาร (Sender) รัฐบาลต้องมีผู้เชี่ยวชาญ ที่มีทักษะ ความรู้ในการออกมาตรการหรือนโยบายของรัฐบาล ด้วยการใช้สาร (Message) สร้างการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยที่ถูกต้อง ผ่านช่องทางสื่อ (Channal) ทั้งสื่อหลัก และสื่อรองและสื่อบุคคล ไปยังกลุ่มผู้รับสาร (Receiver) ที่ตรงกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ใช้รถสาธารณะ เป็นต้น และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าการส่งเสริมความปลอดภัยด้านพฤติกรรมศาสตร์

2. กระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2563 ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ

กระบวนการสื่อสารงานวิจัยดังกล่าวเป็นตามแบบจำลองการสื่อสาร SMCR ของเบอร์โล (Berlo) (นันทนา นันทวโรภาส, 2563) ได้แก่

ผู้ส่งสาร (Sender) ในการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนของงานวิจัยนี้ โดยผู้ส่งสารในแต่ละระดับมีความรู้ ความสามารถ ทั้งภูมิหลังความรู้ ทัศนคติ ทักษะในการสื่อสารและระบบสังคมวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้านความปลอดภัยทางถนนมาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บทด้านความปลอดภัยทางถนน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้การสื่อสารด้านการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนของรัฐบาลยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย “ทศวรรษแห่งความปลอดภัยช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563” ว่า รัฐบาลขับเคลื่อนแผนการณรงค์เพียงแค่ช่วงเทศกาลปีใหม่ และสงกรานต์ เท่านั้นไม่ได้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

สาร (Messages) แผนการสื่อสารในการรณรงค์การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของรัฐบาล สารที่ใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุทางถนน ด้านการสื่อสารรัฐบาลพยายามผลักดันแผนการรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาด้วยการบูรณาการจากภาคส่วนต่าง ๆ มุ่งเน้นในช่วงเทศกาลปีใหม่ และสงกรานต์ ประสิทธิผลจากการรณรงค์จึงยังไม่บรรลุวัตุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากแผนการสื่อสารการรณรงค์ไม่มีความต่อเนื่องที่จะกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักและปฏิบัติได้ แผนกระบวนการรณรงค์การสื่อสารของรัฐบาลนำมาตรการเดิมจากปีก่อนมาใช้ ขาดการวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติ และสาเหตุที่เกิดขึ้นในแต่ละปีว่าควรจัดทำแผนหรือมาตรการการสื่อสารการรณรงค์เรื่องใดเป็นสำคัญ

ช่องทางการสื่อสาร (Channels) ช่องการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลใช้ช่องทางการสื่อสารการรณรงค์ในห้วงช่วงเทศกาลปีใหม่และสงกรานต์เท่านั้น วัฒนธรรมด้านความปลอดภัยของสังคมไทยจึงรับรู้ไม่ต่อเนื่อง รัฐบาล

ต้องใช้สื่อเชิงรุกหรือสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสื่อสารให้ผู้ใช้รถใช้ถนนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

ผู้รับสาร (Receive) จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้รับสาร และผู้ใช้รถใช้ถนนให้ข้อมูลในแนวทางเดียวกันว่า แผนการสื่อสารการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนของรัฐบาลรับรู้เพียงแค่ช่วงเทศกาลปีใหม่ และสงกรานต์เป็นหลักเท่านั้น ไม่ได้รับข่าวสารด้านการรณรงค์อุบัติเหตุทางถนนอย่างต่อเนื่อง และการสื่อสารการรณรงค์มีแคมเปญหลากหลายไม่ได้เฉพาะเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย เป็นเพียงรณรงค์มาตรการทั่วไป เช่น ขับรถทุกครั้ง ต้องสวมหมวกนิรภัย และคาดเข็มขัดนิรภัย เป็นต้น ส่งผลให้การสื่อสารของรัฐบาลไม่ได้ใช้กระบวนการสื่อสารอย่างเป็นระบบให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

การสื่อสารมีความจำเป็นต่อสังคม ต้องอาศัยการสื่อสารมาเป็นตัวกลางให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารจึงมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย กลุ่มเป้าหมายที่สื่อสารไปถึงนั้นเกิดความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมตามที่ผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสารต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความคิดและพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น ผู้สื่อสารจะต้องเข้าใจบริบทและวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยทางถนน ตลอดจนวิธีการในการรณรงค์และสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการผลักดันนโยบาย เพื่อสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน ลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน ใช้กระบวนการสื่อสารในการสื่อสารการรณรงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลัก SMCR อย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาระสำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้าง องค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับ “กระบวนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล ช่วงปี พ.ศ. 2554–2563” โดยสรุปได้เป็นรูปแบบการสื่อสารเชิงระบบเพื่อความปลอดภัยทางถนน (Systemic Road Safety Communication Model) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง นโยบายภาครัฐ กลไกการสื่อสาร และพฤติกรรมของประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย
ที่มา: สันติ เพชรแก้ว (2568)

1. บริบททางสังคมที่ส่งผลให้การสื่อสารต้องมุ่งสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย

1.1 บริบททางสังคม

สังคมไทยมีความเคยชินกับพฤติกรรมเสี่ยง เช่น ขับเร็ว เมาแล้วขับ และไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้ประชาชนขาดจิตสำนึกด้านความปลอดภัยและไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอ งานวิจัยจึงชี้ว่า การสื่อสารต้องมุ่งสร้างความตระหนักรู้และเปลี่ยนพฤติกรรม โดยใช้สื่อสังคมและสื่อมวลชนควบคู่กันเพื่อสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในระยะยาว

1.2 บริบททางเศรษฐกิจ

อุบัติเหตุทางถนนสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจจำนวนมาก ทั้งค่ารักษา ความสูญเสียแรงงาน และทรัพย์สิน แม้รัฐลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้น แต่จะไม่มีประสิทธิผล

หากการสื่อสารไม่ต่อเนื่องและไม่ถึงกลุ่มเสี่ยง งานวิจัยชี้ว่า จำเป็นต้องทำ “การสื่อสารเชิงรุก” ตามกรอบ SMCR เพื่อให้การส่งสารมีประสิทธิภาพและช่วยลดความสูญเสียได้จริง

1.3 บริบททางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานรัฐขาดการประสานงานและข้อมูลไม่เชื่อมโยง ทำให้ผู้ส่งสารไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มที่ อีกทั้ง นโยบายมักเน้นโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย จึงเกิดองค์ความรู้ว่า การรณรงค์ต้องมีนโยบายที่ต่อเนื่อง การทำงานร่วมกันข้ามหน่วยงาน และการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงจะเกิดผลอย่างยั่งยืน

2. ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลอง SMCR

2.1 ผู้ส่งสาร (Sender)

แม้มีหลายหน่วยงานร่วมดำเนินการ แต่การรณรงค์ยังจำกัดเฉพาะเทศกาลและไม่เกิดผลถาวร จึงสรุปได้ว่า ผู้ส่งสารต้องมีความเชี่ยวชาญ เข้าใจปัจจัยมนุษย์ ทำงานต่อเนื่องและบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้การสื่อสารสร้างผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมได้จริง

2.2 สาร (Message)

สารรณรงค์ส่วนใหญ่ซ้ำเดิมและไม่ใช้ข้อมูลสถิติรายพื้นที่ ทำให้ไม่ตอบโจทย์สาเหตุของอุบัติเหตุแต่ละกลุ่ม งานวิจัยชี้ว่า ต้องออกแบบสารแบบ Data-Driven มุ่งเฉพาะเจาะจง เช่น กลุ่มเยาวชน รถจักรยานยนต์ หรือรถบรรทุก เพื่อให้เกิดการปรับพฤติกรรมได้จริง

2.3 ช่องทางการสื่อสาร (Channels)

การใช้สื่อยังจำกัดช่วงเทศกาล ทำให้ความรู้ไม่ต่อเนื่อง งานวิจัยเสนอว่า ต้องใช้การสื่อสารแบบ Multi-channel ตลอดทั้งปี ผ่านสื่อออนไลน์ สื่อชุมชน สื่อบุคคล และสื่อดั้งเดิม พร้อมเสริมมาตรการกฎหมาย เพื่อสร้างบรรทัดฐานสังคมด้านความปลอดภัย

2.4 ผู้รับสาร (Receiver)

ประชาชนรับรู้แคมเปญเป็นครั้งคราวและไม่รู้สึกว่าสารตรงกับตน ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม องค์ความรู้ที่ได้คือ ต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมายเชิงลึก โดยคำนึงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อให้การสื่อสารสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องกับตนเองและนำไปสู่พฤติกรรมที่ปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรให้มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานอุบัติเหตุทางถนนโดยตรง และบูรณาการอย่างมีเอกภาพ

2. รัฐบาลควรออกนโยบายให้มีการจัดตั้งสำนักสื่อสารความปลอดภัยทางถนนแห่งชาติที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการกำหนดสารและช่องทางสื่อสารกลาง เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนและ

การสื่อสารที่ขัดแย้งกันของหน่วยงานอื่น และส่งเสริมสื่อบุคคลในชุมชนเป็นผู้ส่งสารหลักอย่างต่อเนื่องไม่ใช่แค่ช่วง 7 วันอันตราย

3. ควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านความปลอดภัยทางถนน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับตำบล หมู่บ้านในการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุทางถนนอย่างเข้มแข็ง

2. ควรเน้นการดำเนินการให้เกิดธรรมนูญชุมชน เพื่อเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันและการบริหารด้านความปลอดภัยทางถนนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนตามนโยบายของรัฐบาล ช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2563 และช่วงปี พ.ศ. 2564 – 2573 ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติตนในการขับขี่ของประชาชนว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการขับขี่ในการรณรงค์ด้านความปลอดภัยทางถนนของรัฐบาล

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ในการกำหนดนโยบายป้องกันและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุด้านความปลอดภัยทางถนน

เอกสารอ้างอิง

นันทนา นันทวโรภาส. (2563). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิวัฒน์ ศีตมโนชญ์. (2564). เป้าหมายทศวรรษความปลอดภัยครั้งที่สอง ฝันที่เป็นจริง?. *วารสารการแพทย์ฉุกเฉินแห่งประเทศไทย*, 1(2), 198–208.

ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน. (2564). *การบริหารจัดการความปลอดภัยทางถนนในประเทศไทย: บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน.

ศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน. (2562). *แผนแม่บทความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2561–2564*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยทางถนน.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2565). *รายงานความปลอดภัยทางถนนในประเทศไทย*. สืบค้น 27 ตุลาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/UpgXu

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2564). *รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง แนวทางป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในประเทศไทย*. สืบค้น 30 ตุลาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/oBV3k

สุภางค์ จันทวานิช. (2543). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Berlo, D. K. (1960). *The process of communication: An introduction to theory and practice.* New York: Holt, Rinehart and Winston.

Thailand Research Development Institute. (2020). *Road accidents biggest health crisis*. Retrieved October 31, 2025, from https://tdri.or.th/en/2020/11/road-accidents-biggest-health-crisis/

World Bank. (2018). *The High Toll of Traffic Injuries: Unacceptable and Preventable. Global Road Safety Facility*. Retrieved October 27, 2025, from http://documents.worldbank.org/curated/en/374881515180592957/

World Health Organization. (2025). *Road safety*. Retrieved October 28, 2025, from https://www.who.int/health-topics/road-safety/

ปัจจัยเชิงสาเหตุของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา*

CAUSAL FACTORS INFLUENCING ARTIFICIAL INTELLIGENCE LITERACY AND LEARNING PERFORMANCE AMONG UNIVERSITY STUDENTS

ฐาปนี เพ็งสุข, ปณิธาน เมฆกมล, สาวิตรี บุญมี
Thapanee Phengsuk, Panithan Mekkamol, Sawitree Boonmee
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Faculty of Management Science, Udon Thani Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: thapanee.ph@udru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา และ 2. ศึกษาอิทธิพลของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยพิจารณาปัจจัยด้านความสามารถทางดิจิทัล ประสบการณ์การใช้ AI ความตระหนักด้านจริยธรรม AI และการสนับสนุนจากสถาบัน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบอธิบาย กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 470 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี (χ^2/df = 2.372, CFI = 0.976, RMSEA = 0.054) ประสบการณ์การใช้ AI มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มากที่สุด (β = 0.802, $p < .001$) รองลงมาคือ ความตระหนักด้านจริยธรรม AI (β = 0.240, $p < .01$) ขณะที่การสนับสนุนจากสถาบันมีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ (β = −0.104, $p < .05$) ส่วนความสามารถทางดิจิทัลไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ (β = 0.690, $p < .001$) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์

*Received January 14, 2026; Revised March 19, 2026; Accepted April 7, 2026

ควรมุ่งส่งเสริมประสบการณ์การใช้ AI ควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรม AI อย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาในยุคปัญญาประดิษฐ์
คำสำคัญ: ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์; ประสบการณ์การใช้ AI; ความตระหนักด้านจริยธรรม AI; ความสามารถทางดิจิทัล; ประสิทธิภาพการเรียนรู้

Abstract

Objectives of the research article were: 1. examine the causal factors influencing artificial intelligence literacy among higher education students and 2. investigate the effect of AI literacy on students' learning performance. The antecedent factors considered included digital capability, AI usage experience, AI ethics awareness, and institutional support. A quantitative explanatory research design was utilized. The study included 470 higher-education students from Mueang District, Udon Thani Province, Thailand. Data was collected through a questionnaire and analyzed using descriptive statistics, confirmatory factor analysis, and structural equation modeling (SEM).

The proposed model demonstrated an acceptable fit with the empirical data (χ^2/df = 2.372, CFI = 0.976, RMSEA = 0.054). AI usage experience had the strongest positive effect on AI literacy (β = 0.802, p < .001), followed by AI ethics awareness (β = 0.240, p < .01). Institutional support exhibited a significant negative effect (β = −0.104, p < .05), whereas digital capability did not have a statistically significant effect. Additionally, AI literacy had a significant positive effect on learning performance (β = 0.690, p < .001). These results indicate that experiential interaction with AI tools is essential for promoting AI literacy and that both practical and ethical approaches are important for enhancing learning performance in higher education.
Keywords: Artificial Intelligence Literacy; AI Usage Experience; AI Ethics Awareness; Digital Capability; Learning Performance

บทนำ

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล ช่วยเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหา

ที่ซับซ้อน เพิ่มการมีส่วนร่วม ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Techasermwattanakul & Suwannatthachote, 2025) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้และเครื่องมือการเรียนรู้แบบใหม่ที่มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลได้ (Tongchai & Malakul, 2025) ด้านการศึกษา AI สามารถปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ (Sun & Zhou, 2024) นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงลึก ประมวลผลเอกสารวิชาการ และการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning) ที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและปรับเนื้อหาให้เหมาะกับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การศึกษาที่เหมาะกับความต้องการได้ (Bewersdorff et al., 2025)

อย่างไรก็ตาม การที่นักศึกษาจะสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมนั้น จำเป็นต้องมีความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ที่เพียงพอ ซึ่งความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์เป็นชุดของความสามารถที่ทำให้บุคคลสามารถประเมินการใช้ AI ได้อย่างมีวิจารณญาณ สื่อสารและทำงานร่วมกับ AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Long & Magerko, 2020) จึงเป็นสมรรถนะที่ครอบคลุมการคิดเชิงวิพากษ์ จริยธรรม ทัศนคติ และการตระหนักถึงผลกระทบทางสังคม โดยมีพื้นฐานจากความฉลาดรู้ด้านข้อมูลและความฉลาดรู้ด้านสารสนเทศ (Yang et al., 2025) แม้ว่า Generative AI จะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาการเรียนรู้ แต่จากการเติบโตของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วได้สร้างความท้าทายในการกำกับดูแลจริยธรรมความซื่อสัตย์ทางวิชาการจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ เพราะหากใช้ไม่เหมาะสมอาจทำให้ผู้เรียนพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป ขาดการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรมตามมา (Tongchai & Malakul, 2025)

นอกจากนี้ แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาจะศึกษาการใช้ AI ในการเรียนรู้ของนักศึกษาไว้จำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นเชิงแนวคิดและยังขาดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และประสิทธิภาพการเรียนรู้อย่างเป็นระบบด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) โดยเฉพาะในบริบทอุดมศึกษาไทยที่มีลักษณะเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและการสนับสนุนจากสถาบัน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยพัฒนาและทดสอบแบบจำลองเชิงสาเหตุที่ครอบคลุมตัวแปรสำคัญทั้งหมดในโมเดลเดียว เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบหลักสูตรและนโยบายการบูรณาการ AI ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษา ได้แก่ ความสามารถทางดิจิทัล ประสบการณ์การใช้ AI ความตระหนักด้านจริยธรรม AI และการสนับสนุนจากสถาบัน

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเชิงอธิบาย (Explanatory Quantitative Research) ที่ใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เป็นศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ และผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรหลักในการวิจัย ประกอบด้วย ความสามารถทางดิจิทัล ประสบการณ์การใช้ปัญญาประดิษฐ์ ความตระหนักในจริยธรรม AI การสนับสนุนจากสถาบัน ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ และประสิทธิภาพการเรียนรู้ โดยกำหนดสมมติฐานดังต่อไปนี้

1.1 ความสามารถทางดิจิทัลมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์

1.2 ประสบการณ์การใช้ปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์

1.3 ความตระหนักในจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ปัญญาประดิษฐ์

1.4 การสนับสนุนจากสถาบันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์

1.5 ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของงานวิจัย

ตัวแปร (Construct)	ตัวบ่งชี้ (Indicators)	อ้างอิง
ความสามารถทางดิจิทัล (Digital Literacy)	1. สามารถค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลดิจิทัลได้ 3. สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาได้	(Tinmaz et al., 2022; UNESCO, 2018)
ประสบการณ์การใช้ AI (AI Usage Experience)	1. มีประสบการณ์ใช้เทคโนโลยี AI ในชีวิตประจำวัน 2. ใช้เครื่องมือ AI เพื่อช่วยในการทำงาน, การเรียน 3. สามารถระบุได้ว่าเทคโนโลยีใดที่ใช้ AI เป็นพื้นฐาน	(Ng et al., 2021; Wang et al., 2025)

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของงานวิจัย (ต่อ)

ตัวแปร (Construct)	ตัวบ่งชี้ (Indicators)	อ้างอิง
ความตระหนักในจริยธรรม AI (AI Ethics Awareness)	1. ตระหนักถึงประเด็นความเป็นส่วนตัวของการใช้ AI 2. เข้าใจความสำคัญของความโปร่งใสในระบบ AI 3. ตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมจากการใช้ AI	(Unesco, 2022; Wang et al., 2025)
การสนับสนุนจากสถาบัน (Institutional Support)	1. สถาบันมีนโยบายสนับสนุนการใช้ AI 2. สถาบันจัดอบรมการใช้เทคโนโลยี AI 3. สถาบันส่งเสริมการใช้ AI ในการเรียนการสอน	(Ngoveni, 2025; Scherer et al., 2021)
ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy)	1. ใช้เครื่องมือ AI เพื่อแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม 2. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลจาก AI ได้ 3. เข้าใจความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม	(Long & Magerko, 2020; Y. Yang et al., 2025)
ประสิทธิภาพการเรียนรู้ (Learning Performance)	1. AI ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาลึกซึ้งขึ้น 2. AI ช่วยให้แก้ปัญหาซับซ้อนได้ดีขึ้น 3. ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองดีขึ้นเมื่อใช้ AI	(Chun et al., 2025; Singh et al., 2025)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวนทั้งสิ้น 14,810 คน ข้อมูลจากกลุ่มพัฒนาและบริหารจัดการข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ (พข.) สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.)

2.2 กลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จากสูตร n=N/1+N(e)2 ได้จำนวนขั้นต่ำ 389 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละสถาบัน ผลการเก็บรวบรวมพบว่ามีแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปวิเคราะห์ได้ จำนวน 470 ชุด ซึ่งมีความเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Hair et al., 2019)

2.3 ผู้ให้ข้อมูล คือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ครอบคลุมสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วิทยาลัยสันตพล มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดอุดรธานี การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม

ออนไลน์ผ่าน Google Form ผ่านช่องทางอีเมลและสื่อสังคมออนไลน์ของสถาบัน โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและรักษาข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการใช้ AI ของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ความสามารถทางดิจิทัล ประสบการณ์การใช้ AI ความตระหนักในจริยธรรม AI การสนับสนุนจากสถาบัน ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ และประสิทธิภาพการเรียนรู้ ซึ่งวัดด้วยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทั้งนี้ แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.74–1.00 (≥ 0.50) จากนั้นทำการประเมินความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยค่า (Cronbach's Alpha) มีค่ามากกว่า 0.70 (Cortina, 1993)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม พ.ศ. 2568 โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ Google Form จากนั้นเผยแพร่แบบสอบถามผ่านช่องทางอีเมลนักศึกษา สื่อสังคมออนไลน์และกลุ่มนักศึกษาออนไลน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและการประเมินโมเดลการวัด ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น ความตรงเชิงโครงสร้าง และความเหมาะสมของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยและศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยพิจารณาความเหมาะสมของโมเดลจากดัชนี Chi-square/df, GFI, CFI, TLI, NFI และ RMSEA รวมถึงการทดสอบสมมติฐานโดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficients) ค่า C.R. และค่า p-value เพื่อประเมินอิทธิพลตัวแปรในโมเดล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 64.47) เพศชาย(ร้อยละ 35.53) ด้านอายุพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20–22 ปี คิดเป็น (ร้อยละ 77.02) รองลงมาคือกลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี (ร้อยละ 11.49) และช่วงอายุ 23–25 ปี (ร้อยละ 8.72) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามชั้นปี พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในชั้นปีที่ 4 (ร้อยละ 43.62) รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 3 (ร้อยละ 34.04) สำหรับพฤติกรรมการใช้งาน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้งานอยู่ในระดับมาก โดยใช้งาน ทุกวันหรือเกือบทุกวัน (ร้อยละ 42.55) รองลงมาคือ การใช้งาน 3–6 ครั้งต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 25.11) ในด้านลักษณะการใช้งาน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามนำไปใช้เพื่อการค้นคว้าหาความรู้มากที่สุด (ร้อยละ 71.28) รองลงมาคือ การทำงานวิชาการ การทำรายงาน (ร้อยละ 50.00) และการฝึกภาษา (ร้อยละ 40.43) สำหรับเครื่องมือ Generative AI พบว่า ChatGPT เป็นเครื่องมือที่เลือกใช้มากที่สุด (ร้อยละ 90.43) รองลงมา Gemini (ร้อยละ 61.70) และยังเลือกใช้เครื่องมืออื่น ๆ ได้แก่ Grammarly, Claude, DALL-E และ GitHub Copilot

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และดัชนีความสอดคล้องของโมเดล พบว่าโมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยค่า (χ^2/df) เท่ากับ 2.618 ตามเกณฑ์ (< 3.00) Hair et al. (2019) ค่า GFI = 0.963, CFI = 0.975, TLI = 0.949 และ NFI = 0.961 (Hu & Bentler, 1999; Hair et al., 2019) นอกจากนี้ ค่า RMSEA เท่ากับ 0.059 ซึ่ง (< 0.06) และ PCLOSE เท่ากับ 0.111 ซึ่ง (>0.05) (Hu & Bentler, 1999; MacCallum et al., 1996) เมื่อพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ระหว่าง 0.614–0.902 ซึ่ง (≥ 0.60) แสดงให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้สามารถในการอธิบายตัวแปรแฝงได้อย่างเหมาะสม (Hair et al., 2019) การประเมินความเชื่อมั่นภายในของโมเดลการวัดโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) พบว่า ตัวแปรทั้งหมดอยู่ระหว่าง 0.708–0.908 (≥ 0.70) (Hair et al., 2019; Nunnally & Bernstein, 1994) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นเชิงประกอบ (Composite Reliability: CR) พบว่า ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่า CR (>0.70) ขณะที่ (Average Variance Extracted: AVE) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.472–0.768 โดยตัวแปรส่วนใหญ่มีค่า AVE สูงกว่าเกณฑ์ 0.50 ยกเว้น ความตระหนักในจริยธรรม AI ต่ำกว่าเกณฑ์ 0.50 เล็กน้อย แต่ยังอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Fornell & Larcker, 1981) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง

Construct	Indicator	Factor Loading	α	CR ≥ 0.70	AVE ≥ 0.50	Tolerance > 0.10	VIF < 3
Digital Literacy (DL)	DL1	0.765	**0.811**	**0.826**	**0.613**	0.54	1.85
	DL2	0.724					
	DL3	0.855					
AI Usage Experience (AUE)	AUE1	0.741	**0.755**	**0.77**	**0.529**	0.437	2.286
	AUE2	0.666					
	AUE3	0.77					

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง (ต่อ)

Construct	Indicator	Factor Loading	α	CR ≥ 0.70	AVE ≥ 0.50	Tolerance > 0.10	VIF < 3
AI Ethics (AIE)	AIE1	0.684	**0.708**	**0.729**	**0.472***	0.676	1.479
	AIE2	0.714					
	AIE3	0.663					
Institutional	IS1	0.771	**0.876**	**0.878**	**0.707**	0.774	1.292
Support (IS)	IS2	0.902					
	IS3	0.844					
AI Literacy (AIL)	AIL1	0.829	**0.779**	**0.799**	**0.573**	0.616	1.624
	AIL2	0.81					
	AIL3	0.614					
Learning	LP1	0.902	**0.908**	**0.908**	**0.768**	0.576	1.735
Performance (LP)	LP2	0.89					
	LP3	0.835					

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Discriminant Validity)

ตัวแปร	DL	AUE	AIE	IS	AIL	LP
DL	**0.783**					
AUE	.657**	**0.727**				
AIE	.360**	.423**	**0.687**			
IS	.243**	.308**	.458**	**0.841**		
AIL	.509**	.582**	.381**	.222**	**0.757**	
LP	.500**	.564**	.326**	.377**	.510**	**0.876**

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทั้งหมดมีค่าเป็นบวก โดยมีค่าตั้งแต่ 0.222 ถึง 0.582 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกัน ในด้านการตรวจสอบความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) เกณฑ์ของ Fornell–Larcker พบว่า ค่ารากที่สองของค่า AVE (√AVE) ของตัวแปรแฝงแต่ละตัว ซึ่งแสดงอยู่บนแนวทแยงมุม มีค่าสูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนั้นกับตัวแปรอื่นทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรแฝงแต่ละตัวมีความแตกต่างกันและแสดงให้เห็นว่าแบบจำลองการวัดมีความตรงเชิงจำแนกอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

3. ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่า $\chi^2/df = 2.372$ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด ($\chi^2/df < 3.00$) (Hair et al., 2019) ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ GFI = 0.956, CFI = 0.976, TLI = 0.954 และ NFI = 0.959 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด (CFI > 0.90, TLI > 0.90) แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความเหมาะสมในภาพรวม (Baumgartner & Homburg, 1996; Bentler & Bonett, 1980; Hair et al., 2019; Kline, 2023; Schermelleh-

Engel et al., 2003) นอกจากนี้ ค่า RMSEA = 0.054 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (RMSEA < 0.08) และค่า PCLOSE = 0.237 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hu & Bentler, 1999; MacCallum et al., 1996)

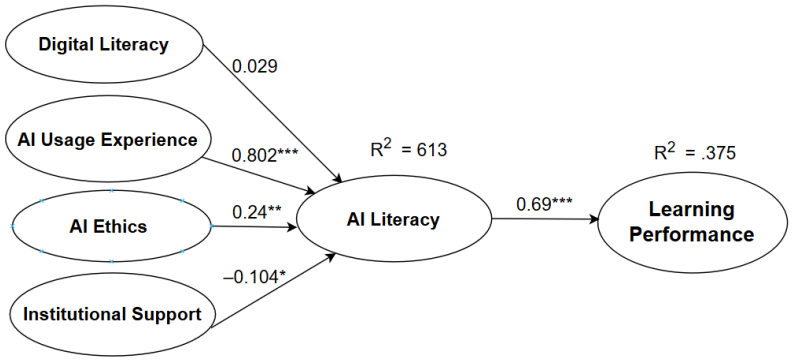

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	เส้นทางอิทธิพล	β	S.E.	C.R.	p-value	ผลการทดสอบ
H1	Digital Literacy ⟶ AI Literacy	0.029	0.201	0.146	0.884	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
H2	AI Usage Experience ⟶ AI Literacy	0.802	0.181	4.424	***	ยอมรับสมมติฐาน
H3	AI Ethics Awareness ⟶ AI Literacy	0.24	0.076	3.175	0.001**	ยอมรับสมมติฐาน
H4	Institutional Support ⟶ AI Literacy	–0.104	0.052	–2.026	0.043*	ไม่ยอมรับสมมติฐาน
H5	AI Literacy ⟶ Learning Performance	0.69	0.058	11.989	***	ยอมรับสมมติฐาน

หมายเหตุ C.R. = Critical Ratio เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของเส้นทางอิทธิพล
*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, R^2 AI Literacy = .613, R^2 Learning Performance = .375

4. การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษา ได้แก่ความสามารถทางดิจิทัล ประสบการณ์การใช้ AI ความตระหนักด้านจริยธรรม AI และการสนับสนุนจากสถาบัน พบว่า ประสบการณ์การใช้ AI มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มากที่สุด (β = 0.802, $p < .001$) รองลงมาคือความตระหนักด้านจริยธรรม AI (β = 0.240, $p < .01$) ขณะที่การสนับสนุนจากสถาบันมีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = –0.104, $p < .05$) ส่วนความสามารถทางดิจิทัลไม่พบอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทาง

ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ตัวแปรอิสระในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ได้ร้อยละ 61.3 (R^2 = 0.613)

5. การศึกษาอิทธิพลของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลการวิเคราะห์พบว่า ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.690, $p < .001$) แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่มีระดับความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์สูงมีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่ดีขึ้น สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ได้ลึกซึ้ง และสามารถใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาได้ร้อยละ 37.5 (R^2 = 0.375)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวทางของ Hair et al. (2019) และ Hu & Bentler (1999) และสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ ได้แก่ ความสามารถทางดิจิทัล ประสบการณ์การใช้ AI ความตระหนักด้านจริยธรรม AI และการสนับสนุนจากสถาบัน พบว่า ประสบการณ์การใช้ AI มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาซึ่งมีอิทธิพลมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะของผู้เรียนจากการเรียนรู้เกี่ยวกับ AI ของนักศึกษาเกิดขึ้นจากประสบการณ์การใช้งานจริงมากกว่าการเรียนรู้แต่เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว การที่นักศึกษาได้ใช้ AI ในกิจกรรมการเรียน การทำงาน และอย่างต่อเนื่อง จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและสามารถในการประยุกต์ใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ Singh et al. (2025) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมกับเทคโนโลยีและเครื่องมือ AI จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและทักษะที่เกี่ยวข้องกับ AI ซึ่งนำไปสู่ผลการเรียนรู้และผลการศึกษาที่ดีขึ้นของผู้เรียนกลุ่ม Generation Z ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Long & Magerko (2020) ที่อธิบายว่าความฉลาดรู้ด้าน AI เกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีจริง เช่นเดียวกับ Ng et al. (2021) ที่พบว่า ประสบการณ์ในการใช้ AI เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจและทักษะด้าน AI ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

ในด้านความตระหนักในจริยธรรม AI มีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ แสดงให้เห็นว่า ความเป็นส่วนตัว ความโปร่งใส และผลกระทบทางสังคมของ AI เป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดรู้ทาง AI นักศึกษาที่มีความตระหนักด้านจริยธรรมมีแนวโน้มที่จะประเมิน

และใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น เช่นเดียวกับ Yang, Xie and Ni (2025) ที่ระบุว่า ความสามารถด้านจริยธรรมนั้นส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2022) ที่เน้นว่า การพัฒนา AI Literacy จำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางดิจิทัล ไม่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่านักศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม Generation Z ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและมีทักษะด้านเทคโนโลยีพื้นฐานอยู่แล้ว ดังนั้นทักษะดิจิทัลพื้นฐานอาจไม่เพียงพอที่จะพัฒนา AI Literacy ได้ หากไม่ได้มีการเรียนรู้เชิงลึกเกี่ยวกับการทำงานของ AI และการใช้ AI ในบริบทของการเรียนรู้จริง เช่นเดียวกับ Kohnke et al. (2025) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า แม้นักศึกษาจะมีทักษะดิจิทัลพื้นฐานและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี แต่ปัจจัยเหล่านี้อาจไม่เพียงพอในการพัฒนา AI Literacy หากขาดการนำไปฝึกปฏิบัติใช้งานจริงและส่งเสริมการใช้อย่างมีจริยธรรม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่าการสนับสนุนจากสถาบันมีอิทธิพลเชิงลบต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน H4 ที่ตั้งไว้ ผลนี้ชี้ให้เห็นว่า การสนับสนุนในปัจจุบันอาจมุ่งเน้นการจัดหาเครื่องมือเทคโนโลยีมากกว่าการพัฒนาทักษะการใช้ AI อย่างแท้จริง แม้นักศึกษาจะเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย แต่หากขาดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ก็อาจไม่สามารถประยุกต์ใช้ AI ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ Long & Magerko (2020) ที่ระบุว่า ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ครอบคลุมการคิดวิพากษ์และการตัดสินใจใช้ AI อย่างมีเหตุผล ไม่ใช่เพียงการใช้งานเครื่องมือ และสอดรับกับ Ngoveni (2025) ที่พบว่า การสนับสนุนจากสถาบันที่ขาดทิศทางชัดเจนอาจไม่ส่งผลต่อการพัฒนา AI Literacy ของผู้เรียนในทางที่คาดหวัง

2. อิทธิพลของความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่มีความสามารถในการทำความเข้าใจ ประเมิน และใช้เทคโนโลยี AI อย่างเหมาะสม มีแนวโน้มที่จะวิเคราะห์ข้อมูล แก้ปัญหาที่ซับซ้อน และเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจาก AI ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้เชิงลึก สอดคล้องกับ Singh et al. (2025) ที่พบว่า ความฉลาดรู้ด้าน AI มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากลุ่ม Generation Z ในยุคดิจิทัล เช่นเดียวกับ Sun & Zhou (2024) และ Chun et al. (2025) ที่พบว่า AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และความสำเร็จทางวิชาการผ่านการสนับสนุนการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล ผลดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดที่ว่าความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการใช้เทคโนโลยีกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน กล่าวคือ นักศึกษาที่สามารถประเมิน วิพากษ์ และประยุกต์ใช้ AI ได้อย่าง

มีเหตุผลจะมีศักยภาพในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้เป็นเพียงทักษะเชิงเทคนิค แต่เป็นสมรรถนะเชิงองค์รวมที่มีนัยสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของนักศึกษาในยุคดิจิทัล

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการสำหรับการพัฒนาความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์มิได้เป็นผลลัพธ์โดยตรงของความสามารถทางดิจิทัลพื้นฐาน แต่เกิดจากการบูรณาการของประสบการณ์การใช้ AI อย่างมีเป้าหมาย ความตระหนักด้านจริยธรรมของ AI และการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา ปัจจัยเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาความเข้าใจเชิงลึก การประเมินความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์จาก AI และการใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบหลักสูตรและนโยบายการใช้ AI ในการศึกษา สามารถนำไปต่อยอดเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสถาบันอุดมศึกษา ในการพัฒนาความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ที่นำไปปฏิบัติได้ประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ผู้เรียนและสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล

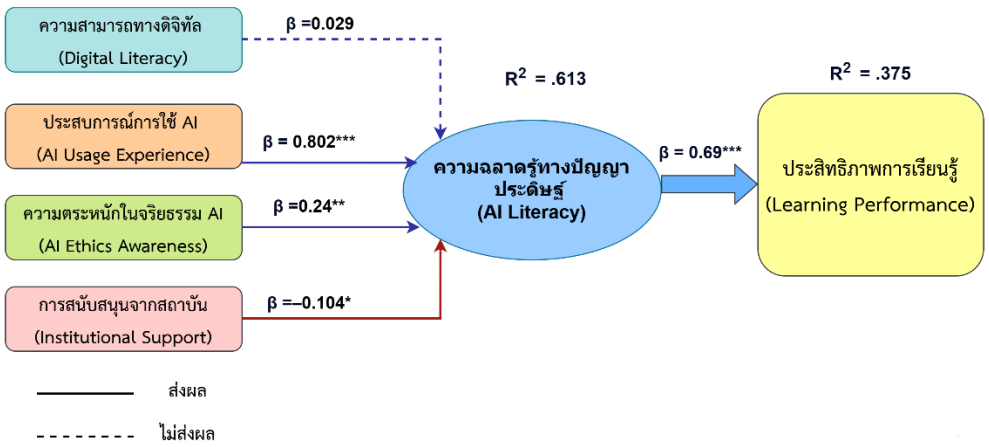

ภาพที่ 2 สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และประสิทธิภาพการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมการใช้ AI ในการเรียนการสอนอย่างควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อการใช้ AI สามารถประยุกต์ใช้ AI ให้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้เชิงลึกและการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการใช้งานจริงโดยการควบคุมการใช้งานของผู้สอนอย่างมีจริยธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัด โดยเฉพาะนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งอาจไม่สามารถสรุปอ้างอิงผลการวิจัยไปยังบริบทอื่นได้โดยตรง นอกจากนี้เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Study) จึงไม่สามารถสรุปความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในเชิงพลวัตระยะยาวได้ การทำวิจัยครั้งต่อสามารถศึกษาเชิงเปรียบเทียบความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาในภูมิภาคที่แตกต่างกันเพื่อเข้าใจบริบทและปัจจัยเฉพาะด้าน

2. การศึกษาบทบาทของปัจจัยเชิงจิตวิทยาและเชิงองค์กรเพิ่มเติม เช่น ทัศนคติต่อ AI แรงจูงใจในการเรียนรู้ หรือวัฒนธรรมองค์กร ที่อาจมีอิทธิพลต่อความฉลาดรู้ทางปัญญาประดิษฐ์และผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

Baumgartner, H. & Homburg, C. (1996). Applications of Structural Equation Modeling in Marketing and Consumer Research: A Review. *International Journal of Research in Marketing*, 13(2), 139–161.

Bentler, P. M. & Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588–606.

Bewersdorff, A. et al. (2025). Taking The Next Step with Generative Artificial Intelligence: The Transformative Role of Multimodal Large Language Models in Science Education. *Learning and Individual Differences*, 118, 102601.

Chun, Z. et al. (2025). Exploring The Interplay Among Artificial Intelligence Literacy, Creativity, Self-Efficacy, and Academic Achievement in College Students. *Education and Information Technologies*, 30, 1–34.

Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98–104.

Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.

Hair, J. F. et al. (2019). *Multivariate data analysis*. Hampshire: Cengage Learning.

Hu, L. T. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1–55.

Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Publications.

Kohnke, L. et al. (2025). Preparing future educators for AI-enhanced classrooms: Insights into AI literacy and integration. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 8, 100398.

Long, D. & Magerko, B. (2020). What is AI literacy? Competencies and design considerations. In *Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. (pp. 1–16). New York: Association for Computing Machinery.

MacCallum, R. C. et al. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1(2), 130–149.

Ngoveni, M. (2025). Bridging the AI knowledge gap: The urgent need for AI literacy and institutional support. *The International Journal of Technologies in Learning*, 32(2), 83.

Ng, D. T. K. et al. (2021). Conceptualizing AI literacy. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 2, 100041.

Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

Scherer, R. et al. (2021). Profiling teachers' readiness for online teaching and learning in higher education: Who's ready?. *Computers in Human Behavior*, 118, 106675.

Schermelleh-Engel, K. et al. (2003). Evaluating the fit of structural equation models. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23–74.

Singh, E. et al. (2025). AI-enhanced education: Exploring the impact of AI literacy on Generation Z's academic performance in Northern India. *Quality Assurance in Education*, 33(2), 185–202.

Sun, L. & Zhou, L. (2024). Does generative artificial intelligence improve the academic achievement of college students?. *Journal of Educational Computing Research*, 62(7), 1676–1713.

Techasermwattanakul, P. & Suwannatthachote, P. (2025). The application of generative AI in educational research: A systematic literature review. *Journal of Education and Innovation*, 27(1), 160–174.

Tinmaz, H. et al. (2022). A systematic review on digital literacy. *Smart Learning Environments*, 9(1), 1-18.

Tongchai, A. & Malakul, S. (2025). Thai Teachers' Perceptions of Integrating Generative AI in K-12 Education: Opportunities and Challenges. *TechTrends*, 1-13.

UNESCO. (2018). *A global framework of reference on digital literacy skills for indicator 4.4.2*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

UNESCO. (2022). *Recommendation on the ethics of artificial intelligence*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Wang, C. et al. (2025). Factors influencing university students' behavioral intention to use generative artificial intelligence: Integrating the theory of planned behavior and AI literacy. *International Journal of Human–Computer Interaction*, 41(11), 6649–6671.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

Yang, J. et al. (2025). A framework for AI ethics literacy: Development, validation, and its role in fostering students' self-rated learning competence. *Scientific Reports*, 15(1), 38030.

Yang, Y. et al. (2025). Navigating the landscape of AI literacy education: Insights from a decade of research (2014–2024). *Humanities and Social Sciences Communications*, 12, 1-12.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน*

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR DRIVING RENEWABLE ENERGY POLICY OF DEPARTMENT OF ALTERNATIVE ENERGY DEVELOPMENT AND ENERGY CONSERVATION

สิทธิชัย กฤชวิวรรธน์, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
Sittichai Kritvivat, Surapon Suyaprom, Kiettisak Suklueang
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author e-mail: skritvivat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน และ 3. นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณสุ่มตัวอย่าง จำนวน 292 ราย จากประชากรทั้งหมด 1,079 รายโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาในวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1. การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน พบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 3 ด้าน คือ การบริหารอย่างมืออาชีพ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน และการเชื่อมโยงผลสำเร็จของ

* Received March 1, 2026; Revised April 3, 2026; Accepted April 11, 2026

การปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ และหลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน พบว่า มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ เห็นคุณค่าของงาน ด้านวิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน มุ่งมั่น มีความเพียรต่อเนื่อง ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ มีสมาธิ ไม่สับสน และด้านวิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวน พิจารณา ประเมินผล และตัดสินใจบนฐานข้อมูล เข้ามาบูรณาการกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; การขับเคลื่อนนโยบาย; การใช้พลังงานทดแทน

Abstract

Objectives of this dissertation were: 1. To study the implementation of renewable energy policy of the Department of Alternative Energy Development and Energy Conservation; 2. To investigate the factors influencing such policy implementation; and 3. To propose an integrative model of Buddhadhamma to enhance the implementation of renewable energy policy. A mixed-methods research design was employed. The quantitative involved a sample of 292 respondents drawn from a population of 1,079 individuals, using a questionnaire as the data collection instrument. Data were analyzed using frequency, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The qualitative component involved in-depth interviews with 18 key informants and a focus group discussion with 10 participants. Data were analyzed using descriptive content analysis.

Findings were as follows: 1. The overall level of renewable energy policy implementation by the Department of Alternative Energy Development and Energy Conservation was high; 2. Significant factors influencing policy implementation included three dimensions of New Public Management professional management, clear specification of administrative objectives, and the linkage between performance outcomes and public resource allocation as well as the Four Bases of Success (Iddhipada 4), all of which demonstrated statistically significant effects; and 3. The integration of Buddhadhamma into renewable energy policy implementation involved the application of Iddhipada 4, namely: chanda (aspiration and intrinsic motivation grounded in valuing one's work), viriya

(perseverance and sustained effort), citta (attentiveness and concentrated engagement), and vimamsa (critical reflection, evaluation, and evidence-based decision-making), in conjunction with New Public Management principles.
Keywords: Buddhadhamma; Policy implementation; Renewable energy usage

บทนำ

ช่วงหลายปีที่ผ่านมาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกเห็นได้ชัดเจนขึ้น หลายส่วนของโลกเผชิญภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรง เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง และพายุ อันเป็นผลจากกิจกรรมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเข้าสู่ชั้นบรรยากาศมาอย่างต่อเนื่อง 51 พันล้านตันต่อปีและยังคงมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอด (Gates, 2021) โดยเชื้อเพลิงฟอสซิลยังคงเป็นแหล่งพลังงานหลักที่ทำหน้าที่สนับสนุนการขยายตัวของอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมของโลก ประกอบกับความต้องการพลังงานที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลแต่ละประเทศจึงเร่งสร้างนโยบายที่ปกป้องอิทธิพลของแหล่งพลังงานควบคู่กับการลดการพึ่งพิงการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นเพื่อบรรเทาปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศ โดยต่างหันมาให้ความสนใจแหล่งพลังงานทดแทนมากขึ้น โดยการผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เป็นหนึ่งในพลังงานทดแทนหลักที่ทั่วโลกเลือกใช้ และมีการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มมากขึ้นแต่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดย Solar Cells and Modules-Global Market Trajectory & Analytics คาดการณ์ว่า เซลล์แสงอาทิตย์และโมดูลทั่วโลกจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นถึง 127.7 พันล้านเหรียญสหรัฐภายในปี 2026 (Global Industry Analysts Inc, 2021)

ประเทศไทยมีแนวโน้มการใช้พลังงานที่สูงขึ้นตามการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยรายงานสถานการณ์พลังงานไทยใน 3 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2567 ระบุว่า มีการใช้ไฟฟ้ารวม 51,695 กิกะวัตต์ชั่วโมงเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11.3 (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2567) แต่กำลังการผลิตไฟฟ้าในประเทศยังคงไม่เพียงพอและต้องนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ อีกทั้งราคาพลังงานมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลกระทบต่อสถานการณ์พลังงานในประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐบาลจึงพยายามส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนให้มีมากขึ้นตามกรอบของแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกเพื่อมุ่งพัฒนาพลังงานทดแทนที่ยั่งยืนในอนาคต แต่ปัญหาและอุปสรรคของโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ยังมีอยู่มาก ทั้งข้อจำกัดด้านขนาดพื้นที่ต้องมีขนาดใหญ่ กำลังการผลิตไฟฟ้าที่ได้จะผันแปรไปตามสภาพอากาศและผลิตไฟฟ้าได้เฉพาะในช่วงที่มีแสงแดดเท่านั้น (พรพจน์ ศรีดัน, 2562) การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของประเทศ จึงจำต้องแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่โดยกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ในฐานะผู้รับผิดชอบหลัก

ที่ต้องขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลสำเร็จและเหมาะสมต่อสถานการณ์ด้านพลังงานทดแทนของประเทศ

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน โดยนำหลักอิทธิบาท 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/231/233) หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549) ซึ่งเป็นความสำเร็จทางโลกที่เหนือกระบวนการทางกายภาพมาบูรณาการกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2547) เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบาย และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายควรเป็นอย่างไร

ทั้งนี้ ผลการศึกษาวิจัยย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานเพื่อความสำเร็จด้านพลังงานทดแทนของประเทศอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ และจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ จำนวน 1,079 ราย (คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane (สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553) ได้จำนวน 292 ราย และใช้การสุ่มหาตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากร 13 กลุ่มตัวอย่างย่อย

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคนประกอบด้วยกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 รูปหรือคน กลุ่มผู้บริหารข้าราชการประจำและภาครัฐที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยผู้บริหารและอดีตผู้บริหารกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน จำนวน 4 คน และผู้บริหารและอดีตผู้บริหารองค์การภาครัฐด้านพลังงานทดแทน จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนของ Likert (1967) สอบถามเกี่ยวกับ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล 2. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 3. หลักอิทธิบาท 4 และ 4. การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.962

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ จำนวน 292 ตัวอย่าง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน สรุปผลการสัมภาษณ์ จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง จำนวน 10 รูปหรือคน สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะในเชิงพรรณนาเพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลและสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 78.8 ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.4 มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.3 เป็นพนักงานทั่วไปร้อยละ 31.9 เจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการร้อยละ 30.1 โดยมีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน มีผลการวิจัยดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ในภาพรวม

ข้อ	การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน ของกรมพัฒนาพลังงานทดแทน และอนุรักษ์พลังงาน	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	สัดส่วนการผลิตและการใช้พลังงานทดแทน	4.04	0.41	มาก
2.	ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน	4.00	0.40	มาก
3.	ประสิทธิภาพการจัดการองค์กรและพัฒนาองค์ความรู้ด้านพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน	3.99	0.41	มาก
	ภาพรวม	**4.01**	**0.25**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านสัดส่วนการผลิตและการใช้พลังงานทดแทนอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านประสิทธิภาพการใช้พลังงานอยู่ในระดับมาก และด้านประสิทธิภาพการจัดการองค์กรและพัฒนาองค์ความรู้ด้านพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานอยู่ในระดับมากเช่นกันตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน พบว่า

2.1 สมมติฐานที่ 1 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 3 ด้าน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ปัจจัยด้านการบริหารอย่างมืออาชีพ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน และด้านการเชื่อมโยงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ โดยร่วมกันพยากรณ์การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนได้ร้อยละ 47.8

2.2 สมมติฐานที่ 2 พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสำหรับหลักอิทธิบาท 4 ที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน

ตัวแปรหลักอิทธิบาท 4	B	β	SE	t	Sig.
วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน (X2_2)	.180	.312	.034	5.213*	.000
ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ (X2_1)	.142	.240	.035	4.075*	.000
วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา (X2_4)	.109	.181	.033	3.275*	.001
จิตตะ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ (X2_3)	.084	.139	.035	2.389*	.018

Multiple R = .753d, R^2 = .566, Adjusted R^2 = .560, SE = 0.240, F = 128.701
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนโดยเรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณได้ดังนี้ คือ วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา และจิตตะ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ และสามารถร่วมกันพยากรณ์การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนได้ร้อยละ 56.6 ซึ่งเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.969 + 0.180_{(X2_2)} + 0.142_{(X2_1)} + 0.109_{(X2_4)} + 0.084_{(X2_3)}$$

สมการพยากรณ์รูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = 0.312Z_{(X2_2)} + 0.240Z_{(X2_1)} + 0.181Z_{(X2_4)} + 0.139Z_{(X2_3)}$$

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ใช้แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการขับเคลื่อนนโยบาย ประกอบด้วย 1. การบริหารอย่างมืออาชีพ มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีความสอดคล้อง 3. การเชื่อมโยงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ จัดสรรคนและทรัพยากรให้เหมาะสมกับงาน จัดลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อเพิ่มความคุ้มค่า ยึดผลลัพธ์เป็นฐาน 4. ปรับปรุงโครงสร้างองค์การและระบบการทำงานให้มีขนาดเล็กกะทัดรัด มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ใช้เทคโนโลยีช่วยลดงานที่ซ้ำซ้อน 5. การส่งเสริมให้มีระบบแข่งขันในการจัดบริการสาธารณะ มีการป้องกันและลดปัญหา

การผูกขาด สนับสนุนให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีผ่านกลไกตลาด โปร่งใส เป็นธรรม 6. ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารให้มีความทันสมัย ให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์แก่ประชาชน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อลดความซ้ำซ้อนงาน และ 7. การส่งเสริมวินัยทางการเงินการคลัง เคร่งครัดในวินัยการใช้จ่ายงบประมาณ บริหารความเสี่ยง ยึดความคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยนำหลักอิทธิบาท 4 หลักธรรมแห่งความสำเร็จเข้ามาบูรณาการ ประกอบด้วย 1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน การเห็นคุณค่าของงาน จนเกิดความผูกพันธ์ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ 2. วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน สร้างความเข้มแข็ง มุ่งมั่น อดทน และมีความเพียรต่อเนื่อง 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ มีการเสริมสมาธิ ไม่สับสน เกิดความรับผิดชอบ มีการกำกับและติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ และ 4. วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา มีการเสริมการเรียนรู้เชิงระบบ การประเมินผล การตัดสินใจบนหลักฐานข้อมูล

อภิปรายผลการวิจัย

1. การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านสัดส่วนการผลิตและการใช้พลังงานทดแทน สร้างกลไกการกำกับและสนับสนุนให้ประเทศมีการพัฒนาด้านพลังงานทดแทน สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ-เอกชน ด้านประสิทธิภาพการใช้พลังงาน เพิ่มขีดความสามารถและสนับสนุนให้ประเทศมีใช้พลังงานทดแทนอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้พลังงานควบคู่กับเทคโนโลยี และด้านประสิทธิภาพการจัดการองค์กรและพัฒนาองค์ความรู้ด้านพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน บูรณาการการทำงานภายในและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากรในทุกระดับ อบรมทักษะใหม่ สร้างคนให้พร้อม ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริ รุ่งภัทรเศวต (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารงานตามยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมการส่งเสริมการบริหารงานตามยุทธศาสตร์อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาปัจจัยการผลิตให้มีคุณภาพ มีการเพิ่มประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่าย พัฒนากระบวนการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เหมาะสม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานให้องค์กรและบุคลากรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรมสร้างทักษะและปรับรูปแบบการบริการให้ทันยุคทันสมัย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ 1. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 3 ด้าน ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน คือ ด้านการบริหารอย่างมืออาชีพ มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีความสอดคล้องด้านการเชื่อมโยงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ จัดสรรคนและทรัพยากรให้เหมาะสมกับงาน จัดลำดับความสำคัญของโครงการเพื่อเพิ่มความคุ้มค่ายึดผลลัพธ์เป็นฐาน โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพงศ์นคร โภชากรณ์ (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ โดยผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารจัดการตามหลัก 7S ของบริษัท McKinsey ส่งผลต่อการบริหารจัดการโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ 4 ด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ 1. ด้านกลยุทธ์ กำหนดภารกิจที่ชัดเจน 2. ด้านโครงสร้าง แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน 3. ด้านระบบนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ 4. ด้านรูปแบบ ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำในการแก้ปัญหา 5. ด้านบุคคล มีการอบรมและเสริมทักษะ 6. ด้านทักษะ ใช้ทักษะและความเชี่ยวชาญที่เหมาะสมกับเนื้องาน 7. ด้านค่านิยมร่วม ให้ความสำคัญกับโครงการของรัฐบาล 2. หลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน ดังนี้ คือ วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน สร้างความเข้มแข็ง มุ่งมั่น อดทน และมีความเพียรต่อเนื่อง ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน การเห็นคุณค่าของงาน จนเกิดความผูกพันธ์ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา มีการเสริมการเรียนรู้เชิงระบบ การประเมินผล การตัดสินใจบนหลักฐานข้อมูล จิตตะ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำมีการเสริมสมาธิ ไม่สับสน เกิดความรับผิดชอบ มีการกำกับและติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลัย สาแก้ว (2566) ศึกษาวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน โดยพบว่า หลักอิทธิบาท 4 คือ หลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานได้

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ผู้บริหารและบุคลากรของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน มีการนำหลักอิทธิบาท 4 เข้ามา

บูรณาการ ประกอบด้วย 1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ 2. วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ และ 4. วิมังสา ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การและเกิดผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้นั้น ยังนำแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาเป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนนโยบาย ประกอบด้วย 1. การบริหารอย่างมืออาชีพ 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน 3. การเชื่อมโยงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ 4. ปรับปรุงโครงสร้างองค์การและระบบการทำงานให้มีขนาดเล็กกะทัดรัด 5. การส่งเสริมให้มีระบบแข่งขันในการจัดบริการสาธารณะ 6. ปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารให้มีความทันสมัย และ 7. การส่งเสริมวินัยทางการเงินการคลัง โดยจากการนำหลักอิทธิบาท 4 มาผสานกับแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ข้างต้น ส่งผลให้ 1. สัดส่วนการผลิตและการใช้พลังงานทดแทน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2. ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ดีขึ้นในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ 3. ประสิทธิภาพการจัดการองค์กรและพัฒนาองค์ความรู้ด้านพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน สามารถเสริมสมรรถนะและความยั่งยืนในการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม (2565) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรีมี 2 อย่าง คือ การบริหารสมัยใหม่และแรงจูงใจในการบริหารงาน โดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งมีลักษณะดังนี้ 1. ด้านฉันทะ มีใจรักและบริหารงานด้วยความสมัครใจ 2. ด้านวิริยะ พากเพียรทำ ทุ่มเทเวลา และหมั่นเพียรหาประสบการณ์ 3. ด้านจิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ในงานโดยการเกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์และรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่ และ 4. ด้านวิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบข้อบกพร่อง และค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยได้ศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายและปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน และนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน โดยสรุปได้ดังภาพที่ 1 ต่อไปนี้

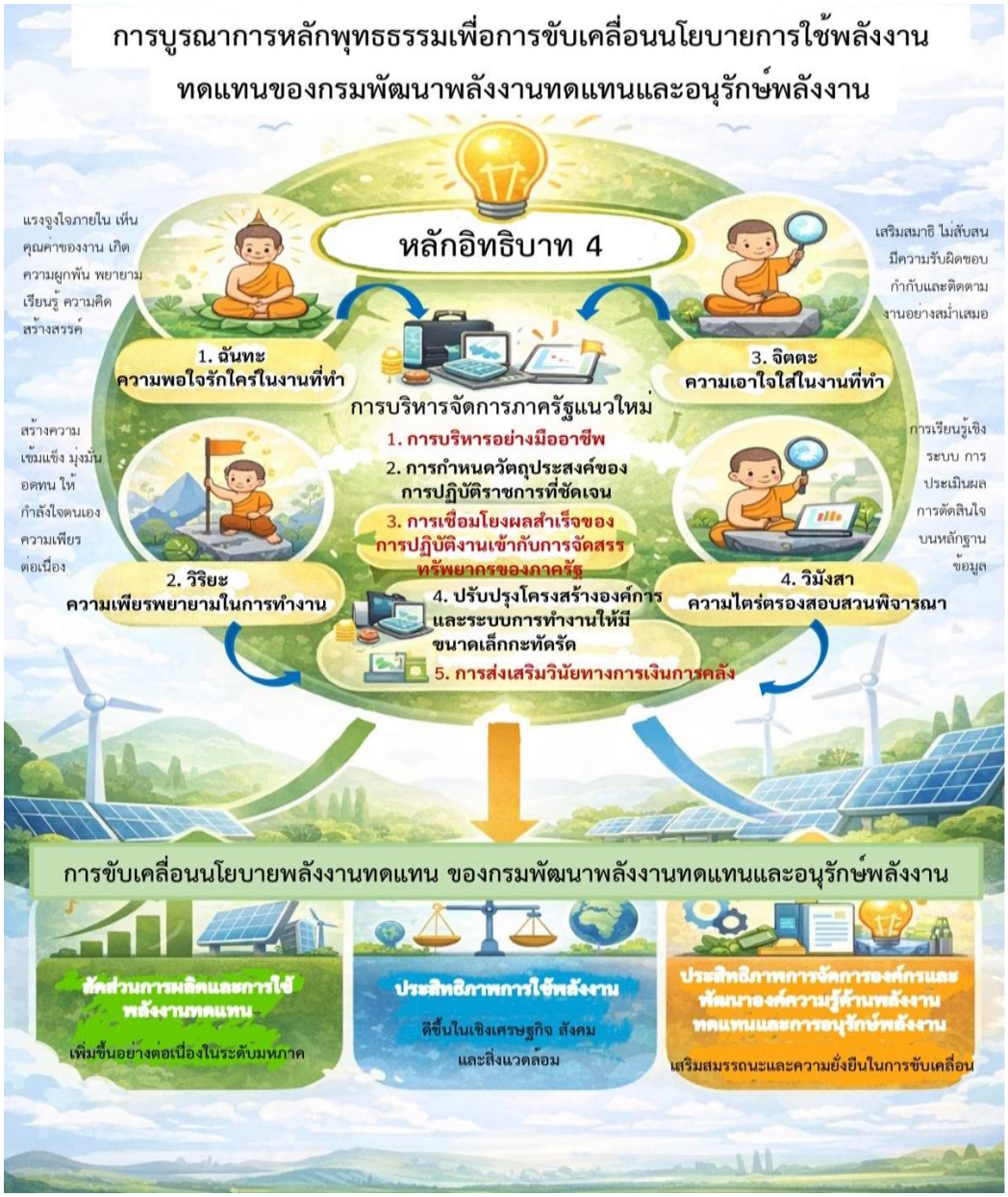

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน มีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักอิทธิบาท 4 ทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงคุณค่าที่กำกับการบริหาร กำหนดทิศทาง เป้าหมาย การดำเนินกิจกรรม และชี้นำการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยฉันทะและวิริยะส่งผลต่อการกำกับจิตพฤติกรรมระดับบุคคลเชิงวิชาชีพ สร้างผู้บริหารและ

ข้าราชการให้มีวินัย ปฏิบัติงานด้วยความทุ่มเทโดยสมัครใจผ่านการสร้างความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของการใช้พลังงานทดแทน จิตตะส่งผลต่อการทำงานในระดับองค์กรผ่านการสร้างกลไกระบบติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีความใส่ใจต่อผลลัพธ์ของนโยบายและปฏิบัติงานอย่างมีสมาธิ รับผิดชอบต่อหน้าที่ สำหรับวิมังสาส่งผลต่อการทำงานในระดับนโยบายการใช้พลังงานทดแทนที่ทำหน้าที่วิเคราะห์ผลจากการขับเคลื่อนนโยบายและวางกรอบกิจกรรมต่อเนื่องในการพัฒนาปรับปรุงการขับเคลื่อนนโยบาย มุ่งเพื่อยกระดับให้กลไกการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงปฏิบัติของการดำเนินงานจริงที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตรวจสอบ วัดผล และประเมินผลได้ตามองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย โดย 1. การบริหารอย่างมืออาชีพ บูรณาการฉันทะและวิริยะเพื่อสร้างความตระหนักรู้และการเห็นคุณค่าของงานแก่ผู้บริหารและข้าราชการ 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติราชการที่ชัดเจน 3. การเชื่อมโยงผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเข้ากับการจัดสรรทรัพยากรของภาครัฐ 4. ปรับปรุงโครงสร้างองค์การและระบบการทำงานให้มีขนาดเล็กกะทัดรัด บูรณาการจิตตะในการสร้างระบบการทำงานที่ชัดเจน มีเป้าหมายชัดเจน สอดคล้องกับทรัพยากรและกำลังคน และ 5. การส่งเสริมวินัยทางการเงินการคลังบูรณาการวิมังสาในการวิเคราะห์และวางกรอบกิจกรรมระดับนโยบายเพื่อความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมการขับเคลื่อนนโยบายได้ในลำดับต่อไป ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมต่อการสร้างสมดุลในการเปลี่ยนหลักการบริหารจัดการไปสู่การปฏิบัติงานที่สร้างความยั่งยืนด้านพลังงานทดแทนอย่างเป็นรูปธรรมและมีธรรมาภิบาล เพื่อผลสำเร็จต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานทั้งด้านสัดส่วนการผลิตและการใช้พลังงานทดแทน ด้านประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และด้านประสิทธิภาพการจัดการองค์กรและพัฒนาองค์ความรู้ด้านพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้านการส่งเสริมให้มีระบบแข่งขันในการจัดบริการสาธารณะและด้านปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารให้ทันสมัย มีค่าความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกับการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลรายด้าน สะท้อนความเป็นไปได้จากสาเหตุความล่าช้าในการพิจารณาโครงการที่ดำเนินการโดยเอกชน และความยากในการเข้าถึงบริการรัฐผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ยังให้ความสำคัญในการนำการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ทั้ง 2 ด้านดังกล่าวมาเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน โดยการส่งเสริมให้มีระบบแข่งขันในการจัดบริการสาธารณะส่งผลดีในการป้องกันและลดปัญหาการผูกขาด มีแข่งขันที่โปร่งใส เป็นธรรม ในส่วนของการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารให้ทันสมัย มีประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จะลดความซ้ำซ้อนของงานตลอดจนความรวดเร็วในการใช้ข้อมูลและความถูกต้องครบถ้วนของฐานข้อมูลขนาดใหญ่

เพื่อการวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย ดังนั้น การนำแนวคิด วิธีการของตัวแปรอิสระทั้ง 2 ด้านของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ดังกล่าวมาใช้ จึงยังคงมีความจำเป็น แต่ควรใช้ความระมัดระวังในการประยุกต์ใช้เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงผกผัน

ข้อเสนอแนะ

การขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทนของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน นำหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ บูรณาการกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ควบคู่กัน ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพทั้งในระดับบุคคล องค์กร และนโยบาย งานวิจัยนี้เสนอให้ภาครัฐพัฒนานโยบายที่มีความชัดเจนต่อเนื่อง ส่งเสริมองค์ความรู้ควบคู่คุณธรรม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและธรรมาภิบาล อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนด้านพลังงานทดแทนและเป็นต้นแบบเชิงบูรณาการที่มีคุณค่าในเชิงวิชาการและการพัฒนาสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ควรเป็นแกนหลักในการสร้างความชัดเจนต่อแนวทางระยะยาวของนโยบายการใช้พลังงานทดแทน ซึ่งส่งผลต่อความต่อเนื่องและความเชื่อมั่นของผู้ลงทุนที่เป็นภาคเอกชน

2. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ควรพัฒนารูปแบบการให้บริการที่ทันสมัยที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีในปัจจุบัน ให้ประชาชนและภาคเอกชนได้รับบริการที่รวดเร็ว ครอบคลุมทุกการให้บริการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ควรจัดอบรมเชิงสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน เพื่อสร้างพลังความมุ่งหวังในความสำเร็จของงาน

2. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ควรพัฒนาคลังความรู้ด้านพลังงานทดแทนให้เกิดขึ้นและสามารถเข้าถึงคลังความรู้ดังกล่าวได้โดยง่าย

3. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ควรเพิ่มมาตรการในการควบคุมการดำเนินการของโครงการด้านพลังงานทดแทนที่อาจส่งผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมให้ปฏิบัติตามข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพิ่มเติมนอกเหนือจากหลักอิทธิบาท 4 เช่น หลักพรหมวิหาร 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเพิ่มมิติแห่งปัจจัยหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการขับเคลื่อนนโยบายการใช้พลังงานทดแทน

2. ควรมีการวิจัยความสามารถในการปรับตัวของนโยบายการใช้พลังงานทดแทนในปัจจุบันที่ตอบสนองต่อบริบทความต้องการของกระแสโลก

3. ควรมีการวิจัยปัจจัยด้านแนวคิดในการบริหารจัดการอื่นที่ครอบคลุมองค์รวมของความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2568). *รายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์*. สืบค้น 16 สิงหาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/37jrW

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2547). *"การพัฒนาระบบราชการไทย" รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่ายและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงศ์นคร โภชากรณ์. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(3), 170-184.

พรพจน์ ศรีดัน. (2562). *พลังงานทดแทน กับแนวทางในการพัฒนาด้านพลังงานอย่างยั่งยืนในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม. (2565). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(4), 198-210.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาลัย สาแก้ว. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(6), 157-170.

ศิริ รุ่งภัทรเศวต. (2567). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารงานตามยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(2), 234-246.

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2567). *สถานการณ์พลังงานรายไตรมาส มกราคม–มีนาคม ปี 2567*. สืบค้น 9 ธันวาคม 2567, จาก https://shorturl.asia/fMm1O

สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ. (2553). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Gates, B. (2021). *How to Avoid a Climate Disaster: The Solutions We Have and the Breakthroughs We Need* (First Edition). New York: Doubleday.

Global Industry Analysts Inc. (2021). *Solar Cells and Modules-Global Market Trajectory & Analytics* (PR Newswire). Retrieved December 10, 2024, from https://shorturl.asia/zo2U0

Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale. Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.

อคติ 4 กับบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*

BIAS 4 AND ITS ROLE IN BUILDING CREDIBILITY FOR POLITICAL OFFICE HOLDERS

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ)
Phra Nattapong Yanamethi (Kraithep)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus
Corresponding Author E-mail: nattapongsongsam@gmail.com

บทคัดย่อ

ความน่าเชื่อถือ (Credibility) คือ หัวใจสำคัญของตำแหน่งทางการเมือง แต่บ่อยครั้งที่การตัดสินใจและการกระทำของนักการเมืองถูกบิดเบือนด้วย “อคติ 4” ซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่กล่าวถึงเหตุแห่งความลำเอียง อันได้แก่ ฉันทาคติ (รักใคร่), โทสาคติ (โกรธแค้น), โมหาคติ (เขลา, หลง), และภยาคติ (กลัว) อคติเหล่านี้มีบทบาทโดยตรงในการกัดกร่อนความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากไม่ได้รับการควบคุมและตระหนักถึงอย่างแท้จริง ฉันทาคติ หรือความลำเอียงเพราะความรักชอบ เมื่อนักการเมืองใช้อำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง ญาติสนิท หรือกลุ่มทุนที่สนับสนุนตนเอง โดยละเลยประโยชน์สาธารณะ การกระทำเช่นนี้เป็นการทำลายหลักการความเสมอภาค โทสาคติ ซึ่งเป็นความลำเอียงเพราะความโกรธแค้นหรือเกลียดชัง การตัดสินใจลงโทษหรือกีดกันคู่แข่งทางการเมือง หรือฝ่ายที่เห็นต่าง ด้วยอารมณ์ส่วนตัว แทนที่จะอ้างอิงหลักการ กฎหมาย หรือเหตุผล ถือเป็นการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมและแสดงถึงวุฒิภาวะที่บกพร่องของผู้นำ โมหาคติ หรือความลำเอียงเพราะความเขลา ไม่รู้จริง เป็นอคติที่เกิดขึ้นเมื่อผู้นำตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง หรือด้วยความเชื่อส่วนตัวโดยปราศจากการตรวจสอบและวิเคราะห์อย่างรอบด้าน สุดท้ายคือ ภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว ผู้นำที่ตัดสินใจตามแรงกดดันจากกลุ่มอำนาจมืด กลุ่มผลประโยชน์ หรือแม้แต่ความกลัวที่จะสูญเสียตำแหน่ง โดยยอมแลกกับผลประโยชน์ของประเทศชาติ ย่อมเป็นผู้นำที่ขาด ความกล้าหาญ และ ความซื่อสัตย์ บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ การทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินที่เป็นกลาง ผู้ที่ยึดมั่นใน

*Received November 21, 2025; Revised January 3, 2026; Accepted February 25, 2026

ธรรมาธิปไตย (การถือธรรมเป็นใหญ่) และตระหนักรู้ถึงอคติ 4 และพยายามควบคุมมันได้เท่านั้น จึงจะสามารถสร้างและรักษา ความน่าเชื่อถือ ในฐานะผู้นำที่ยุติธรรม มีเหตุผล มีความสามารถ และกล้าหาญไว้ได้ในระยะยาว เพราะความน่าเชื่อถือไม่ใช่แค่คำพูด แต่คือผลรวมของการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: อคติ 4; บทบาท; ความน่าเชื่อถือ; ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

Abstract

Credibility is the heart of political office. Yet, politicians' decisions and actions are often distorted by the "Four Bias," a Buddhist principle that describes the causes of bias Chanda-gati (love), Dosagati (anger), Moha-gati (ignorance, delusion), and Bhaya-gati (fear). These biases play a direct role in eroding the credibility of politicians if they are not properly controlled and realized. Chandagati, or bias due to love, occurs when politicians use their power to benefit their cronies, close relatives, or financial groups that support them, while neglecting the public interest. This action undermines the principle of equality. Dosagati, or bias due to anger or hatred, is a decision to punish or exclude political opponents or those who disagree with them, based on personal emotions instead of referring to principles, laws, or reason. This is an unfair abuse of power and demonstrates the leader's lack of maturity. Moha-gati, or bias due to ignorance and ignorance, is a bias that occurs when leaders make decisions based on incomplete or incorrect information, or personal beliefs without thorough examination and analysis. Finally, Bhaya-gati, bias due to fear. A leader who makes decisions based on pressure from dark forces, vested interests, or even fear of losing his position at the expense of the nation's interests lacked courage and integrity. The role of a political officeholder is to act as an impartial judge. Only those who uphold Dhamma (the supremacy of righteousness) and are aware of the four biases and strive to control them can build and maintain credibility as a just, reasonable, capable, and courageous leader over the long term. Because credibility is not just words, but the sum of actions that truly benefit the public.

Keywords: Bias 4; Role; Credibility; Political Office Holders

บทนำ

อคติ 4 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่หมายถึง ความลำเอียง ใน 4 ประการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่เที่ยงธรรมและนำไปสู่การขาดความน่าเชื่อถือของผู้มีอำนาจ หลักการนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะตำแหน่งเหล่านี้ต้องอาศัย ศรัทธาและความเชื่อมั่น จากประชาชนเป็นพื้นฐาน อคติ 4 ประกอบด้วย ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบใจ), โทสาคติ (ลำเอียงเพราะโกรธเกลียด), โมหาคติ (ลำเอียงเพราะเขลา/หลง), และ ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญฺโญ และคณะ, 2562) สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การปล่อยให้อคติ 4 เข้าครอบงำการตัดสินใจ ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อความน่าเชื่อถือ (Credibility) ฉันทาคติและโทสาคตินำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เป็นธรรม เช่น การเอื้อประโยชน์ให้พวกพ้อง (ฉันทาคติ) หรือการกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม (โทสาคติ) การกระทำเหล่านี้จะถูกรับรู้ว่า เป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ ซึ่งกัดกร่อนศรัทธาของสาธารณชนทันที โมหาคติ คือ การตัดสินใจบนพื้นฐานของ ความไม่รู้ ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน หรือความเชื่อผิด ๆ แทนที่จะใช้หลักการ เหตุผล และข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-Based) ผู้นำที่แสดงความเขลาในการบริหารจะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าขาดความสามารถ และไม่ไว้วางใจในการนำพาประเทศ ภยาคติ เป็นการตัดสินใจภายใต้ความกลัว เช่น กลัวจะเสียตำแหน่ง กลัวอิทธิพลมืด หรือกลัวจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ จนทำให้เลือกที่จะหลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาที่ยากลำบาก หรือประนีประนอมกับกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้องแทนที่จะยึดมั่นใน ประโยชน์ส่วนรวม (สงวน หล้าโพนทัน, 2567)

ดังนั้น การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะสามารถสร้างและธำรงรักษาความน่าเชื่อถือไว้ได้นั้น จึงต้องอาศัยการปฏิบัติหน้าที่ด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต และ ความเที่ยงธรรม โดยการตระหนักรู้และควบคุมไม่ให้อคติทั้งสี่เข้ามามีอิทธิพลในการบริหารประเทศ การแสดงให้เห็นว่า ตนเองยึดมั่นในหลัก ธรรมาภิบาล และปฏิบัติกับทุกคนด้วยมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นมิตรหรือศัตรู จะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้าง ความไว้วางใจ และได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนอย่างแท้จริง

ฉันทาคติและโทสาคติ การใช้หลักพรรคพวกและการกลั่นแกล้งทางการเมือง

ฉันทาคติ และโทสาคติ เป็นอคติสองประการที่มักปรากฏควบคู่กันในการบริหารอำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก่อให้เกิดภาวะที่การตัดสินใจไม่ได้อิงหลักการของความถูกต้องหรือประโยชน์สาธารณะ แต่เป็นไปเพื่อตอบสนองความรู้สึกส่วนตัวเท่านั้น การเลือกปฏิบัติพวกพ้องนิยม เครือญาตินิยม แรงจูงใจงาน ความพึงพอใจ (Nyein Nyein Hlaing และสุนิดา พิริยะภาดา, 2564) ฉันทาคติ คือ การที่ผู้นำตัดสินใจโดยมีพื้นฐานจากความรัก ความชอบพอหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวต่อบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อคตินี้แปรเปลี่ยนไปเป็น ระบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน เช่น การแต่งตั้งคนสนิทที่ขาดความสามารถให้ดำรงตำแหน่งสำคัญโดยไม่มีการ

แข่งขันที่เป็นธรรม การจัดสรรโครงการหรือให้สัมปทานที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มทุนที่เป็นพวกพ้อง หรือการมองข้ามการทุจริตของคนในกลุ่ม การกระทำเหล่านี้ทำให้ประชาชนรู้สึกว่า รัฐบาลกำลังทำงานเพื่อผลประโยชน์ของคนวงในเท่านั้น ซึ่งทำลายหลักการของความเสมอภาคในทางตรงกันข้าม โทสาคติ คือ การใช้อำนาจที่มีเพื่อทำลายหรือกลั่นแกล้งผู้ที่ตนเองไม่ชอบหรือผู้ที่เป็นปฏิปักษ์ทางการเมือง อคตินี้แสดงออกในรูปแบบของการใช้กลไกของรัฐ เช่น การตรวจสอบทางกฎหมาย การสอบสวนทางวินัย หรือการเผยแพร่ข้อมูลเชิงลบผ่านสื่อของรัฐเพื่อมุ่งเป้าทำลายคู่แข่งทางการเมืองอย่างไม่ยุติธรรม การตัดสินใจเพิกเฉยต่อความเดือดร้อนของพื้นที่ที่สนับสนุนฝ่ายค้าน หรือการตัดงบประมาณของโครงการที่ริเริ่มโดยฝ่ายตรงข้ามก็จัดอยู่ในประเภทนี้ ผลลัพธ์ร่วมของอคติทั้งสองประการนี้คือ การทำลายความน่าเชื่อถือและหลักนิติรัฐ อย่างรุนแรง เพราะประชาชนเห็นว่าอำนาจไม่ได้อยู่ใต้กฎหมาย แต่เป็นไปตามอารมณ์และแรงขับเคลื่อนส่วนตัวของผู้นำ การให้รางวัลแก่พวกพ้องและลงโทษศัตรูอย่างเปิดเผยนี้ทำให้ความเชื่อมั่นในความเป็นกลางและความยุติธรรมของรัฐบาลสูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิง

ฉันทาคติ การเอื้อประโยชน์โดยมิชอบและระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง

ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบใจ) เป็นรากฐานสำคัญของการเกิดระบบอุปถัมภ์และการทุจริตเชิงนโยบายในวงการเมือง เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งยึดติดกับความชอบพอส่วนตนต่อบุคคลหรือกลุ่มพวกพ้อง การตัดสินใจทั้งหมดก็จะเบี่ยงเบนออกจากหลักการของความเที่ยงธรรม การตัดสินใจที่มาจากฉันทาคติมักแสดงออกในรูปของการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่มีความสามารถแต่เป็นคนใกล้ชิดให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ การจัดสรรงบประมาณโครงการที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนที่สนับสนุนพรรค หรือการออกกฎหมายที่ผ่อนปรนแก่พวกพ้องโดยเฉพาะ การกระทำเหล่านี้ คือ การใช้อำนาจสาธารณะ เพื่อตอบสนองความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่แคบกว่า ผลลัพธ์ คือ การสูญเสียประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ เนื่องจากการคัดเลือกบุคลากรไม่ได้วัดจากความรู้ความสามารถ แต่มาจากความสัมพันธ์ อีกทั้ง ยังเป็นการกัดกร่อนความเชื่อมั่น ของประชาชนว่ารัฐบาลกำลังทำงานเพื่อประโยชน์ของคนกลุ่มเล็ก ๆ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในวงจรของความสัมพันธ์นี้จะรู้สึกว่าพวกเขาถูกปฏิเสธโอกาสอย่างไม่ยุติธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความแตกแยกและความรู้สึกว่ารัฐบาลไม่น่าไว้วางใจในการเป็นผู้ดูแลทรัพยากรของชาติอย่างซื่อสัตย์ การมีส่วนร่วมของชุมชนนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับผู้อยู่อาศัย ธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมการสนทนาที่เปิดกว้างและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ นโยบายที่กำหนดโดยรัฐบาลท้องถิ่นควรเอื้อต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ (วริสรา มีชัย และคณะ, 2566) หลักธรรมะต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้าช่วยในการเกลาจิตใจผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป (โอภาส ศุภจิตเมตตา และธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, 2568)

สรุป ความลำเอียงที่เกิดจากความรักใคร่หรือ ฉันทาคติ มักเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิด ระบบอุปถัมภ์ ในโครงสร้างอำนาจทางการเมืองไทย ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่าย

ความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้ให้และผู้รับการสนับสนุน จนนำไปสู่การใช้อำนาจหน้าที่ในการ เอื้อประโยชน์โดยมิชอบ ให้แก่พวกพ้องหรือเครือญาติอย่างเป็นขบวนการ พฤติการณ์เหล่านี้นอกจากจะบ่อนทำลายหลักธรรมาภิบาลและระบบคุณธรรมแล้ว ยังส่งผลให้ทรัพยากรของชาติถูกผูกขาดอยู่ในกลุ่มอภิสิทธิ์ชนเพียงไม่กี่กลุ่ม แทนที่จะถูกกระจายเพื่อประโยชน์สุขของสาธารณชนอย่างเท่าเทียม

โทสาคติ การใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการทำลายคู่แข่งทางการเมือง

โทสาคติ (ลำเอียงเพราะโกรธเกลียด) คือ การที่ผู้มีอำนาจใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเป็นเครื่องมือในการ กลั่นแกล้ง และทำลายผู้ที่ตนเองไม่ชอบพอ หรือผู้ที่เป็นคู่แข่งทางการเมือง การแสดงออกของโทสาคติมักจะละเอียดอ่อนและแฝงอยู่ภายใต้กระบวนการทางกฎหมายหรือการบริหารงานที่เป็นทางการ (รุจี ตันติอัศวโยธี และบุญเลิศ โอฐสู, 2563) เช่น การตั้งคณะกรรมการสอบสวนที่มุ่งเป้าหมายไปยังฝ่ายตรงข้ามเพียงอย่างเดียว การดำเนินการตรวจสอบภาษีอย่างเข้มงวดเป็นพิเศษ การตัดงบประมาณหรือยุบโครงการในพื้นที่ที่ผู้ว่าการเป็นฝ่ายค้าน หรือการใช้สื่อของรัฐเผยแพร่ข้อมูลที่บิดเบือนเพื่อทำลายชื่อเสียงของนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม การกระทำเหล่านี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อความยุติธรรม หรือการบังคับใช้กฎหมายอย่างแท้จริง แต่เป็นไปเพื่อการแก้แค้นหรือการขจัดอุปสรรคทางการเมือง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนหลักการของรัฐ จากการเป็นผู้พิทักษ์กฎหมายไปเป็นอาวุธส่วนตัวของผู้มีอำนาจ เมื่อประชาชนเห็นว่า อำนาจรัฐถูกใช้เพื่อตอบสนองความขัดแย้งส่วนตัวหรือทางการเมืองเท่านั้น ความน่าเชื่อถือของสถาบันทางการเมืองและกระบวนการยุติธรรม โดยรวมก็จะพังทลายลงเพราะพวกเขาไม่สามารถเชื่อได้อีกต่อไปว่ากฎหมายจะถูกนำมาใช้อย่างเท่าเทียมและเป็นกลางต่อทุกคน

สรุป โทสาคติ หรือความลำเอียงที่ขับเคลื่อนด้วยความโกรธแค้นอาฆาต มักถูกใช้เป็นชนวนเหตุในการบิดเบือนอำนาจรัฐเพื่อกำจัดฝ่ายตรงข้ามผ่านกระบวนการที่ไม่เป็นธรรม โดยการนำกลไกทางกฎหมายและองค์กรตรวจสอบมาเป็นเครื่องมือทางเมืองเพื่อกดขี่หรือทำลายล้างคู่แข่งอย่างเป็นระบบ พฤติการณ์นี้สร้างบรรยากาศแห่งความหวาดระแวงและบ่อนทำลายหลักนิติธรรมอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งที่ฝังรากลึกในสังคม จนสูญเสียโอกาสในการพัฒนาประเทศเพราะมุ่งเน้นแต่การชิงไก่ถอนอำนาจมากกว่าการสร้างสรรค์ร่วมกัน

ผลกระทบร่วม ความน่าเชื่อถือที่พังทลายและการทำลายหลักนิติรัฐ

เมื่อฉันทาคติ และโทสาคติ ทำงานคู่กัน ผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก การใช้หลักนิติรัฐสำหรับชุมชน ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของราษฎร เพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ คำว่า “นิติรัฐ” เป็นรัฐแห่งความมีเหตุผล อันเป็นรูปแบบการปกครองตามเจตจำนงโดยรวม (สิริณัฏฐ์ อัคคีเจริญ และคณะ, 2566) เนื่องจากมันเป็นการยืนยันว่า การปกครองไม่ได้อยู่ภายใต้กฎหมายแต่เป็นไปตามอารมณ์และความพอใจส่วนตัวของผู้นำ การบ่อนทำลายหลักนิติรัฐ (Rule of Law) การให้รางวัลแก่พวกพ้อง (ฉันทาคติ) และการลงโทษศัตรู (โทสาคติ) ทำให้ประชาชนเห็น

อย่างชัดเจนว่า กฎหมายไม่ได้ศักดิ์สิทธิ์หรือใช้ได้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ผู้มีอำนาจสามารถอยู่เหนือกฎหมายได้หากเป็นพวกเดียวกัน และกฎหมายจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำลาย หากเป็นศัตรูการสูญเสียความชอบธรรม (Legitimacy) รัฐบาลสูญเสียความชอบธรรมเมื่อการตัดสินใจไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการรับใช้สาธารณะ แต่เป็นการรับใช้อคติส่วนตัว ความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้นำที่จะแยกแยะระหว่างส่วนตัวและสาธารณะจะหมดไป ความขัดแย้งทางสังคม การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกถูกรังแกและความคับแค้นใจในหมู่ประชาชนที่ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ความเชื่อมั่นที่สูญเสียไปนี้สร้างช่องว่างที่กว้างใหญ่ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองทำให้เกิดความแตกแยก ความไม่ไว้วางใจ และการต่อต้านการปกครองอย่างรุนแรงยิ่งขึ้นในระยะยาว

สรุป ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก) และโทสาคติ (ลำเอียงเพราะเกลียด) เป็นอคติที่บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือทางการเมืองโดยตรง ฉันทาคติ นำไปสู่การใช้หลักพรรคพวก (Cronyism) โดยการเอื้อประโยชน์และตำแหน่งหน้าที่ให้กับคนใกล้ชิดที่ไม่มีความสามารถเพียงพอ ซึ่งทำให้การบริหารประเทศขาดประสิทธิภาพและเกิดการทุจริตเชิงนโยบาย ในทางกลับกัน โทสาคติผลักดันให้ผู้มีอำนาจใช้กลไกของรัฐ เช่น การตรวจสอบทางกฎหมายหรือการสอบสวนเพื่อกลั่นแกล้ง และทำลายชื่อเสียงของคู่แข่งทางการเมืองโดยไม่เป็นธรรม การปฏิบัติที่ไม่เป็นกลางนี้เป็นการยืนยันแก่สาธารณชนว่าอำนาจไม่ได้อยู่ภายใต้หลักนิติรัฐ แต่เป็นไปตามอารมณ์ความชอบและไม่ชอบส่วนตัวของผู้นำ ส่งผลให้ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อความยุติธรรมและความชอบธรรมของรัฐบาลลดลงอย่างรุนแรง

โมหาคติ ความเขลาและการตัดสินใจที่ไร้หลักฐานในนโยบายสาธารณะ

โมหาคติ คือ อคติที่หยั่งรากลึกที่สุด มีจิตกอปรด้วยความหลง ไม่รอบคอบ รีบพิพากษาตัดสิน (พระมหาวิเชียร ไกรฤกษ์ศิลป์, 2564) ซึ่งบ่งชี้ถึงการที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตัดสินใจบริหารราชการแผ่นดินบนพื้นฐานของ ความเขลา ความเข้าใจผิด หรือความเชื่อที่ไม่ได้รับการพิสูจน์ แทนที่จะใช้หลักการ เหตุผล และข้อมูลเชิงประจักษ์ อคตินี้ไม่ได้หมายถึง การขาดความรู้ในทุกมิติ แต่คือ การปฏิเสธที่จะนำความรู้ ความเชี่ยวชาญ และหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเป็นองค์ประกอบหลักในการพิจารณานโยบาย ผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของโมหาคติมักจะยึดติดกับ ความคิดเก่า หรือ ความเชื่อที่ตนเองศรัทธา โดยไม่มีความยืดหยุ่นทางปัญญา พวกเขาจะเลือกรับและตีความเฉพาะข้อมูลที่ ยืนยันความคิดเดิม ของตนเองเท่านั้น (Confirmation Bias) และเพิกเฉยต่อเสียงคัดค้านจากนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญที่ชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาด เมื่อนโยบายถูกสร้างขึ้นจากความเขลา ย่อมส่งผลให้เกิด การบริหารที่ไร้ประสิทธิภาพ และความเสียหายอย่างใหญ่หลวง งบประมาณแผ่นดินอาจถูกนำไปลงทุนในโครงการที่ไร้ผล หรือมีการกำหนดมาตรการที่ขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานทางเศรษฐกิจหรือวิทยาศาสตร์ การตัดสินใจเหล่านี้มักเกิดจากความต้องการที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ฉาบฉวย หรือความหลงเชื่อ

ในแนวคิดที่ไม่ผ่านการทดสอบ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วย่อมสร้างภาระทางการคลังและความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาที่แท้จริงของประเทศ การที่ผู้นำตัดสินใจโดยปราศจากความรอบรู้และความเป็นกลางทางปัญญา ทำให้ความน่าเชื่อถือในมิติของความสามารถ (Competence) สูญสิ้นไป ประชาชนจะไม่ไว้วางใจในวิสัยทัศน์และการนำพาประเทศ เพราะมองเห็นว่าผู้มีอำนาจตัดสินใจบนความเสี่ยงและความมืดบอด โมหาคติ จึงเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อธรรมาภิบาล และความเชื่อมั่นที่ว่าผู้นำจะใช้วิจารณญาณที่รอบคอบในการดูแลผลประโยชน์ของชาติอย่างแท้จริง

โมหาคติ การยึดมั่นในความเชื่อส่วนตัวเหนือข้อเท็จจริงและหลักฐาน

โมหาคติ (Bias Due To Delusion/Ignorance) คือ การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตัดสินใจบริหารประเทศบนพื้นฐานของความเขลา ความเข้าใจผิด หรือความเชื่อที่ผิดเพี้ยนแทนที่จะใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และหลักการทางวิชาการที่ถูกต้อง ผู้นำทุกคนพึงควรละเว้นจากอคติ 4 อย่างเด็ดขาดหลักการบริหารจัดการของผู้นำ (เกษม ฐิติสิทธา, 2561) อีกทั้งอคตินี้ไม่ได้หมายถึง การขาดความรู้โดยสิ้นเชิง แต่หมายถึงการปฏิเสธที่จะเรียนรู้หรือยอมรับความรู้ใหม่ ๆ ที่ขัดแย้งกับความเชื่อหรือความรู้สึกส่วนตัว ผู้ที่ถูกครอบงำด้วยโมหาคติมักยึดมั่นในอคติทางความคิดที่ยืนยันตนเอง พวกเขาจะเลือกรับและตีความข้อมูลที่สอดคล้องกับสิ่งที่พวกเขาเชื่ออยู่แล้ว และเพิกเฉยต่อข้อมูลที่ไม่สนับสนุนแนวคิดเดิมของตน ซึ่งอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่อิงกับความรู้สึก หรือความเชื่อโชคลางมากกว่าการวิเคราะห์ที่เข้มงวด การตัดสินใจที่ไร้พื้นฐานทางปัญญาและความรู้ความสามารถนี้ นำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่ผิดพลาด การลงทุนในโครงการที่ไม่สร้างผลตอบแทน หรือการกำหนดนโยบายที่ส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ความน่าเชื่อถือของผู้นำจะลดลงอย่างมาก เมื่อประชาชนตระหนักว่านโยบายที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของพวกเขานั้น ถูกสร้างขึ้นจากความไม่รู้หรือความหลงผิด

ผลกระทบต่อนโยบายสาธารณะ การบริหารที่ขาดประสิทธิภาพและสร้างความเสียหาย

เมื่อโมหาคติแทรกซึมเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ผลลัพธ์ที่ตามมา คือการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพและสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ตัวอย่างเช่น การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกับหลักการตลาดพื้นฐาน การจัดการด้านสาธารณสุขโดยไม่ฟังคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ หรือการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ปฏิเสธผลการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ความเขลาในการตัดสินใจทำให้เกิด นโยบายที่ไม่มีประสิทธิผลหรือนโยบายที่ให้ผลตรงกันข้าม กับที่ตั้งใจไว้ (Unintended Consequences) เนื่องจากผู้นำไม่ได้ประเมินความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบด้านก่อนที่จะดำเนินการ การตัดสินใจที่มาจากโมหาคติมักจะเกิดจากความรีบร้อน ความต้องการที่จะสร้างภาพลักษณ์ หรือการมองโลกในแง่ดีเกินความเป็นจริง โดยไม่มีการทดสอบหรือวิเคราะห์ความน่าจะเป็นของความสำเร็จอย่างเพียงพอ การใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินจำนวนมหาศาลไปกับโครงการที่ไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับ ไม่เพียงแต่เป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรอย่างสูญเปล่าเท่านั้น แต่ยังเป็น

สัญญาณที่บ่งบอกถึงความล้มเหลวทางสติปัญญา (Intellectual Failure) ของผู้บริหาร ทำให้ประชาชนหมดศรัทธาในความสามารถของรัฐบาลในการจัดการปัญหาที่ซับซ้อนของประเทศ ดังนั้น ผู้นำควรมีความรับผิดชอบต่อสังคม แสดงออกถึงความมีจิตสาธารณะ (ฉันทนา จันทร์บรรจง และคณะ, 2554)

สรุป การบริหารราชการที่ตั้งอยู่บนฐานขององคติส่งผลโดยตรงต่อนโยบายสาธารณะที่บิดเบือนไปจากเจตนารมณ์เพื่อส่วนรวม จนกลายเป็นเพียงเครื่องมือตอบสนองผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มที่ขาดการวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ความบกพร่องเชิงโครงสร้างนี้ก่อให้เกิดการบริหารที่ขาดประสิทธิภาพ ทรัพยากรและงบประมาณมหาศาลถูกใช้อย่างละเลยต่อความคุ้มค่าและหลักวิชาการ ผลลัพธ์ที่ตามมา คือ ความเสียหายต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ถดถอยลงอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวิกฤตความเชื่อมั่นที่ฝังรากลึกและยากต่อการฟื้นฟูในระยะยาว

การบ่อนทำลายความน่าเชื่อถือ ความไม่ไว้วางใจในความสามารถและวิสัยทัศน์

ความเสียหายที่เกิดจากโมหาคติไม่ได้จำกัดอยู่แค่ตัวนโยบายเท่านั้น แต่ยังทำลายความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในมิติของความสามารถและวิสัยทัศน์ เมื่อผู้นำตัดสินใจบนความเขลาซ้ำ ๆ ประชาชนจะตั้งคำถามถึงความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่ง พวกเขาจะไม่เชื่อมั่นว่าผู้นำคนนี้มีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอต่อการนำพาประเทศไปในทิศทางที่ถูกต้องและทันสมัย โมหาคติจึงเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อความเชื่อที่ว่าผู้บริหารประเทศมีความสามารถในการจัดการกับความท้าทายที่ซับซ้อนของโลกสมัยใหม่ การสร้างความน่าเชื่อถือในยุคปัจจุบันต้องอาศัยการแสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจนั้นอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ข้อมูลที่เชื่อถือได้ และการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ การที่ผู้นำเลือกที่จะปฏิเสธองค์ความรู้เหล่านี้เพื่อยึดมั่นในความเชื่อส่วนตัว ทำให้ภาพลักษณ์ของพวกเขาเป็นผู้ที่ ขาดความรับผิดชอบทางปัญญาและเป็นอันตรายต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่คาดหวังว่าผู้แทนที่ได้รับเลือกจะดำเนินการบนพื้นฐานของความรอบรู้และเป็นกลาง

สรุป โมหาคติ คือ อคติที่ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตัดสินใจบนพื้นฐานของความไม่รู้ ความเชื่อที่ผิด หรือการปฏิเสธหลักฐานทางวิชาการและข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence) อคตินี้ทำให้ผู้นำมักจะยึดมั่นใน ความคิดส่วนตัว หรือแนวคิดที่ตนเชื่ออยู่ก่อนแล้ว โดยไม่เปิดรับการวิเคราะห์ที่รอบด้านหรือคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ การตัดสินใจที่มาจากความเขลาส่งผลให้เกิดนโยบายสาธารณะที่ไร้ประสิทธิภาพ การจัดสรรงบประมาณที่ผิดพลาด และการลงทุนในโครงการที่สร้างความเสียหายหรือสูญเปล่าแก่ประเทศ โมหาคติจึงทำลายความน่าเชื่อถือของผู้บริหารในมิติของ ความสามารถ (Competence) ทำให้ประชาชนหมดความไว้วางใจในวิสัยทัศน์ของผู้นำ และตั้งคำถามถึงความเหมาะสมในการจัดการปัญหาที่ซับซ้อนของชาติ

ภยาคติ การยอมจำนนต่ออิทธิพลและผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อรักษาอำนาจ

ภยาคติ คือ อคติที่เกิดจากความกลัว ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตัดสินใจอย่างไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม เพื่อรักษาอำนาจ ความปลอดภัย หรือสถานะของตนเองไว้ ความกลัวที่ว่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ความกลัวทางร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงความกลัวที่จะเสียตำแหน่ง กลัวจะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก กลัวอิทธิพลมืด หรือกลัวจะทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจที่อยู่เบื้องหลังไม่พอใจ เมื่อความกลัวเหล่านี้เข้าครอบงำ ผู้บริหารจะละทิ้งหลักการของความซื่อสัตย์ และประโยชน์ส่วนรวมการแสดงออกของภยาคติมักเป็นการประนีประนอมกับกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง หรือการหลีกเลี่ยงการตัดสินใจที่ยากลำบากแต่จำเป็นต่อประเทศ การสื่อสารการจัดสวัสดิการแห่งรัฐ ทำให้รู้สึกว่า การขอรับสวัสดิการเป็นเรื่องยาก ทำให้ไม่กล้าขอรับการจัดสวัสดิการ ภยาคติทำให้ตัดสินใจปฏิบัติงานด้วยความกลัว (สมศักดิ์ สุนันทา และณัฏฐกานต์ หงษ์กุลเศรษฐ์, 2568) เช่น การไม่กล้าปฏิรูปกฎหมายที่ล้าสมัย เพราะกลัวการต่อต้านจากกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ หรือการเพิกเฉยต่อการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลเพราะกลัวภัยคุกคามที่ตามมา การตัดสินใจภายใต้ภยาคติเป็นการส่งสัญญาณว่าตำแหน่งและผลประโยชน์ส่วนตน มีความสำคัญเหนือกว่า ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การกระทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่ทำให้รัฐบาลขาดความกล้าหาญในการนำพาประเทศเท่านั้น แต่ยังสร้างความรู้สึกว่าผู้นำเป็นเพียง หุ่นเชิด ของอำนาจที่มองไม่เห็น ซึ่งกัดกร่อนความน่าเชื่อถือและความเคารพที่ประชาชนมีต่อผู้บริหารประเทศอย่างสิ้นเชิง

ภยาคติและอำนาจมืด การยอมจำนนต่อกลุ่มผลประโยชน์และอิทธิพลนอกระบบ

ภยาคติ (Bias due to fear) คืออคติที่เกิดจากความกลัวในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกลัวที่จะสูญเสียสถานะ ความปลอดภัย หรือแม้แต่ชีวิตของตนเอง ความกลัวประเภทนี้มักทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตัดสินใจอย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเผชิญหน้ากับอิทธิพลนอกระบบ (Dark Influence) หรือกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) ที่มีอำนาจต่อรองสูง ผู้นำที่ถูกครอบงำด้วยภยาคติจะเลือกที่จะยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องหรือคำขู่ของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งอำนาจรัฐที่ไม่ชอบธรรม แทนที่จะยึดมั่นในหลักการและกฎหมาย การกระทำนี้อาจรวมถึงการเพิกเฉยต่อการตรวจสอบการทุจริตที่เชื่อมโยงกับกลุ่มเหล่านี้ การออกใบอนุญาตหรือสัมปทานพิเศษเพื่อแลกกับความปลอดภัยทางการเมือง หรือการยุติการสอบสวนใด ๆ ที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อผู้มีอำนาจที่ตนกลัว การยอมจำนนเช่นนี้เป็นการส่งสัญญาณที่ชัดเจนว่า อำนาจนอกระบบ มีอิทธิพลเหนือ หลักนิติรัฐ ทำให้ประชาชนสิ้นศรัทธาต่อความเป็นอิสระและสุจริตของผู้บริหารประเทศ เพราะพวกเขาตระหนักว่า ผู้นำของตนถูกควบคุมและขาดความกล้าหาญในการยืนหยัดเพื่อประโยชน์ของสาธารณะอย่างแท้จริง

ภยาคติและแรงกดดันทางการเมือง การหลีกเลี่ยงการตัดสินใจที่ถูกต้องแต่ไม่เป็นที่นิยม

ภยาคติยังปรากฏในรูปแบบของความกลัวทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความกลัวที่จะสูญเสียคะแนนเสียง ความนิยม หรือถูกโจมตีทางการเมืองอย่างรุนแรง การกลัวในรูปแบบนี้ทำให้ผู้นำเลือกที่จะหลีกเลี่ยงการตัดสินใจที่ถูกต้อง แต่ไม่เป็นที่นิยมในทันที แม้ว่าการตัดสินใจนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศในระยะยาวก็ตาม ตัวอย่างเช่น การไม่กล้าปฏิรูปโครงสร้างภาษี หรือการปรับขึ้นราคาพลังงานตามกลไกตลาด เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่พอใจของประชาชนในวงกว้าง หรือการเพิกเฉยต่อปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนและต้องใช้ความเด็ดขาดในการแก้ไข เพราะเกรงว่าการดำเนินการจะทำให้เกิดแรงต้านและนำไปสู่การถูกถอดถอนจากอำนาจ การตัดสินใจที่เกิดจากภยาคติเช่นนี้เป็นการ จำกัดวิสัยทัศน์ของผู้นำให้สั้นลงเหลือเพียงแค่การอยู่รอดทางการเมืองในช่วงเวลาปัจจุบันเท่านั้น แทนที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์และความยั่งยืนของชาติในอนาคต ทำให้ประเทศต้องเผชิญกับปัญหาที่สะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่มีใครกล้าแตะต้องแก้ไขอย่างจริงจัง

ผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือ การสูญเสียความเคารพและความไว้วางใจในความเป็นผู้นำ

ผลกระทบที่สำคัญที่สุดของภยาคติ คือ การทำลายความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในมิติของความเป็นผู้นำ (Leadership) และความกล้าหาญ (Courage) เมื่อประชาชนรับรู้ว่า ผู้นำของตนดำเนินการด้วยความกลัว ยอมจำนนต่ออิทธิพลมืด และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับปัญหาที่ยากลำบาก พวกเขาจะหมดความเคารพและความไว้วางใจ ผู้นำที่ถูกมองว่า อ่อนแอ ขาดความเด็ดขาด และกระทำการตามแรงจูงใจของการรักษาอำนาจส่วนตน จะไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจหรือศรัทธาให้แก่สาธารณชนได้ ภยาคติทำให้เกิดความรู้สึกว่า ผู้บริหารประเทศเป็นเพียงเครื่องมือที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้มีอำนาจหรือความกลัวส่วนตัว ไม่ใช่ผู้รับใช้สาธารณะที่ยึดมั่นในอุดมการณ์และความถูกต้อง การสูญเสียความเชื่อมั่นนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอยู่ในภาวะวิกฤตและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปกครองภายใต้หลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลและการกำกับควบคุมตนเอง กลไกต้านอคติ 4 เพื่อสร้างศรัทธา

ธรรมาภิบาล (Good Governance) ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการบริหารประเทศ ตลอดจนองค์การภาครัฐต่าง ๆ นอกจากนั้นองค์การภาคเอกชนยังได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ โดยเรียกว่า บรรษัทภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในการบริหารองค์การ (สานิตย์ หนูนิล, 2559) ถือเป็นเกราะป้องกันและกลไกสำคัญที่สุดในการต่อต้านอคติ 4 ประการ (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ) ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หลักการของธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และหลักนิติธรรม ทำหน้าที่เป็นระบบตรวจสอบภายนอกที่ทำให้การตัดสินใจของผู้มีอำนาจต้อง

เปิดเผยต่อสาธารณะและสามารถถูกตรวจสอบได้ การดำเนินการตามกระบวนการที่ชัดเจนและเป็นไปตามกฎหมายจะช่วยจำกัดโอกาสที่ฉันทาคติ และโทสาคติ จะนำไปสู่การเอื้อประโยชน์ให้พวกพ้องหรือการกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม ควบคู่ไปกับธรรมาภิบาลภายนอก ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องมีการกำกับควบคุมตนเอง และจริยธรรมทางการเมืองที่แข็งแกร่ง นี่คือการตระหนักรู้และบังคับตนเองไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอคติ การยึดมั่นในความซื่อสัตย์ การแสวงหาข้อมูลที่รอบด้านเพื่อต่อต้าน โมหาคติ และความกล้าหาญที่จะยืนหยัดต่อต้านแรงกดดันหรือความกลัวเพื่อเอาชนะ ภยาคติ การรวมกันของกลไกตรวจสอบภายนอกและการควบคุมตนเองภายใน เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้าง ศรัทธาและความเชื่อมั่น ให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน เพราะเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารประเทศไม่ได้ตัดสินใจตามอารมณ์หรือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ยึดมั่นในความยุติธรรม เหตุผล และประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้งอย่างแท้จริง

สรุป ภยาคติ คือ อคติที่เกิดจาก ความกลัว ที่ผลักดันให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตัดสินใจอย่างไม่เป็นธรรม โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การรักษาอำนาจ ความปลอดภัย หรือสถานะส่วนตนไว้ ความกลัวนี้รวมถึงความกลัวที่จะสูญเสียตำแหน่ง กลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง หรือที่สำคัญที่สุดคือความกลัวต่อ อิทธิพลนอกระบบ หรือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจมืด การกระทำที่มาจากภยาคติจึงมักเป็นการยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของกลุ่มเหล่านี้ หรือการหลีกเลี่ยง การตัดสินใจที่ถูกต้องแต่ไม่เป็นที่นิยม (Unpopular But Necessary Decisions) เช่น การไม่กล้าปฏิรูปเพราะกลัวแรงต่อต้าน หรือการเพิกเฉยต่อการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจ พฤติกรรมนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับ ความอยู่รอดทางการเมืองของตนเองเหนือกว่า ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ทำให้ประชาชนมองว่าผู้นำขาด ความกล้าหาญ และ ความเป็นอิสระ ซึ่งกัดกร่อนความน่าเชื่อถือและความเคารพในความเป็นผู้นำลงอย่างสิ้นเชิง เพราะพวกเขาถูกมองเป็นเพียงเครื่องมือของความกลัว ไม่ใช่ผู้รับใช้ที่ยึดมั่นในหลักการ

สรุป

อคติ 4 ตามหลักธรรมในพุทธศาสนา เป็นบ่อเกิดแห่งความลำเอียง ใน 4 ประการที่เป็นภัยคุกคามต่อความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรง การควบคุมและตระหนักรู้ถึงอคติเหล่านี้จึงเป็นแกนหลักของการปกครองภายใต้หลักธรรมาภิบาล ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะรัก) นำไปสู่การใช้หลักพรรคพวกและระบบอุปถัมภ์ การเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้องโดยมิชอบ และการแต่งตั้งบุคคลที่ขาดความสามารถ ซึ่งทำลายหลักการของความเสมอภาคและความโปร่งใส ทำให้ประชาชนสิ้นศรัทธาในความเป็นธรรมของรัฐบาล โทสาคติ (ลำเอียงเพราะโกรธ) เป็นแรงผลักดันให้ใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งและทำลายคู่แข่งทางการเมือง การดำเนินการสอบสวนหรือกฎหมายอย่างเลือกปฏิบัติเพื่อตอบสนองความขัดแย้งส่วนตัว ซึ่งบ่อนทำลายหลักนิติรัฐและความเชื่อมั่นในความเป็นกลาง

ของสถาบัน โมหาคติ (ลำเอียงเพราะเขลา) ก่อให้เกิดการตัดสินใจบนพื้นฐานของความไม่รู้ ความเชื่อที่ผิด หรือการปฏิเสธหลักฐานทางวิชาการและข้อมูลเชิงประจักษ์นำไปสู่นโยบายสาธารณะที่ไร้ประสิทธิภาพ และสร้างความเสียหายแก่ประเทศ ซึ่งทำลายความน่าเชื่อถือของผู้บริหารในมิติของความสามารถ และวิสัยทัศน์ ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) เกิดจากความกลัวที่จะสูญเสียอำนาจ ความปลอดภัย หรือการต่อต้าน จึงนำไปสู่การยอมจำนนต่ออิทธิพลมืด หรือการหลีกเลี่ยง การตัดสินใจที่ถูกต้องแต่ไม่เป็นที่นิยม การกระทำนี้ทำให้ประชาชนมองว่าผู้นำขาด ความกล้าหาญ และเป็นเพียงเครื่องมือของอำนาจที่มองไม่เห็น

การที่ผู้ดำรงตำแหน่งจะสามารถสร้างและธำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือได้อย่างยั่งยืน จึงต้องอาศัยกลไกสองส่วน กลไกภายนอก คือ การยึดมั่นในธรรมาภิบาล (ความโปร่งใส, ความรับผิดชอบ, หลักนิติธรรม) เพื่อเป็นระบบตรวจสอบการใช้อำนาจ และกลไกภายใน คือ การมีจริยธรรมทางการเมือง และการกำกับควบคุมตนเอง เพื่อเอาชนะอคติเหล่านี้การแสดงให้เห็นว่า ตนเองยึดมั่นในประโยชน์สาธารณะ เหนือความรัก ความเกลียด ความเขลา หรือความกลัวใด ๆ คือ กุญแจสำคัญในการได้รับ ความไว้วางใจ และความเคารพจากประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

เกษม ฐิติสิทธา. (2561). อคติ 4: หลักการบริหารจัดการของผู้นำ. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 1(2), 85-99.

ฉันทนา จันทร์บรรจง และคณะ. (2554). ผลกระทบของนโยบายรัฐบาลต่อการปลูกฝังจิตสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(2), 73-91.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญโญ และคณะ. (2562). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ปราศจากอคติ 4. *วารสารสันติศึกษาบริทรรศน์ มจร*, 7(6), 1797-1804.

พระมหาวิเชียร ไกรฤกษ์ศิลป์. (2564). อคติ 4: หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำราฉันท์วรรณพฤติ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าวาสุกรี) สมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ 7. *มจร พุทธโสธรปริทรรศน์*, 1(1), 15-30.

รุจี ตันติอัศวโยธี และบุญเลิศ โอฐสู. (2563). นัยอคติในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภาษาพาดหัวข่าว ของหนังสือพิมพ์ออนไลน์. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 16(3), 1-12.

วริสรา มีชัย และคณะ. (2566). การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารวิจัยและพัฒนาเพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 1(2), 14-24.

สงวน หล้าโพนทัน. (2567). An การประยุกต์ใช้หลักอคติ 4 เพื่อสร้างระบบความยุติธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. *วารสาร มจร ภาษาและวัฒนธรรม*, 4(1), 87-105.

สมศักดิ์ สุนันทา และณัฏฐกานต์ หงษ์กุลเศรษฐ์. (2568). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อสื่อสารเพื่อการจัดสวัสติการแห่งรัฐขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีนาวา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก. *วารสาร ภาคประชาสังคมนครราชสีมา*, 2(1), 72-84.

สานิตย์ หนูนิล . (2559). ธรรมาภิบาลในองค์การภาคเอกชน : ธุรกิจภาคบริการ (Good Governance in Private Organization: Service Business). *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 36(2), 57-76.

สิริณัฏฐ์ อัคคีเจริญ และคณะ. (2566). การใช้หลักนิติรัฐสำหรับชุมชน. *วารสารนิสิตวัง*, 25(1), 139-146.

โอภาส ศุภจิตเมตตา และธนรัฐ สะอาดเอี่ยม. (2568). นิติศาสตร์แนวพุทธ. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 462-467.

Nyein Nyein Hlaing และสุนิดา พิริยะภาดา. (2564). ผลกระทบของการให้สิทธิพิเศษต่อแรงจูงใจในการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงาน และความมุ่งมั่นขององค์กร: การศึกษาภาคการธนาคารของเมียนมาร์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 38(1), 1-25.

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การบริหารภาครัฐยุคใหม่*

LOCAL GOVERNMENT MANAGEMENT TOWARDS MODERN PUBLIC ADMINISTRATION

ณัชชาวีล์ วาณิชย์สุรางค์
Natchawee Wanitsurang
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: 6701104238@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ปัญหาและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อรับมือกับบริบทแวดล้อมที่ซับซ้อนและมีความคาดหวังจากประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น อปท. จำนวนมากยังคงติดอยู่ในรูปแบบการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ซึ่งนำไปสู่การขาดประสิทธิภาพและปัญหาธรรมาภิบาลที่เรื้อรัง ปัญหาหลักที่วิเคราะห์ครอบคลุมสองมิติสำคัญ คือ ปัญหาด้านองค์กรและประสิทธิภาพ ปัญหาด้านธรรมาภิบาลที่ร้ายแรงจากการบริหารแบบพรรคพวกมากินมากกว่าจัดการองค์การ ซึ่งรวมถึงการใช้อำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์ในการแต่งตั้งและการจัดซื้อจัดจ้าง ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่บิดเบือนการตัดสินใจสาธารณะ การปฏิรูปจึงต้องมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านสู่หลักการ ธรรมาภิบาลภาครัฐแนวใหม่ โดยมีกลยุทธ์หลัก คือภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ธรรมาภิบาลที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเชิงกลยุทธ์ และการปกครองแบบมีส่วนร่วม การนำแนวทางเหล่านี้ไปปฏิบัติอย่างจริงจังจะช่วยให้ อปท. กลายเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ คล่องตัว และเป็นที่เชื่อถือของสาธารณะ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของพลเมืองในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การบริหารจัดการภาครัฐ; การปกครองส่วนท้องถิ่น; ศตวรรษที่ 21

*Received December 11, 2025; Revised January 19, 2026; Accepted February 17, 2026

Abstract

Objectives of this academic article were to analyze the problems and to propose management approaches for local administrative organizations (LAOs) to address the complex context and increasing public expectations. Many LAOs remain trapped in traditional management models, leading to inefficiencies and chronic governance issues. The main problems analyzed encompassed two key dimensions: organizational and efficiency issues, and serious governance problems stemming from cronyism rather than effective organizational management. This included the abuse of power in appointments and procurement, and conflicts of interest that distorted public decision-making. Therefore, reform must focus on transitioning to a new model of public sector governance, with key strategies including transformational leadership, transparent and accountable governance, strategic human resource development, and participatory governance. The effective implementation of these approaches will enable LAOs to become efficient, agile, and trustworthy organizations, which are crucial foundations for sustainable local development and responsiveness to the needs of 21st-century citizens.

Keywords: Public Administration; Local Government; 21st Century

บทนำ

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนและผันแปรสูง ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กร ได้แก่ ประชาชน กฎหมาย และรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและตื่นตัวทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากกว่าที่เคยเป็นมา ส่งผลให้เกิดความคาดหวังและความต้องการต่อผู้บริหารท้องถิ่นสูงขึ้น (กนก วงษ์ตระหน่าน, 2528) การบริหารงานท้องถิ่นให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิผลนั้นเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ท้องถิ่น โดยต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชนและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงต้องการผู้นำที่มีศักยภาพในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม สำหรับเทศบาลตำแหน่งผู้บริหารสูงสุด คือ “นายกเทศมนตรี” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กร นายกเทศมนตรีในฐานะผู้บริหารจึงต้องแสดงภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความเต็มใจและความมุ่งมั่นในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์

และคณะ, 2541) ในการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจนิเทศติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อพิจารณาคัดเลือกส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสมจะได้รับเงินอุดหนุนเป็นรางวัลจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน จากการประเมินพบว่า เทศบาลส่วนใหญ่มักมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง นอกจากนี้ การศึกษาด้านประสิทธิผลของการบริหารจัดการในเทศบาลยังชี้ให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญ เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การให้ความสำคัญกับประชาชน ระบบสารสนเทศ การสร้างแรงจูงใจให้กับเจ้าหน้าที่และลูกจ้าง รวมถึงประชาชนผู้รับบริการ กระบวนการบริหารจัดการ และบรรยากาศขององค์กรต่างล้วนส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลทั้งสิ้น (Peter, 1973)

ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยเฉพาะเทศบาลกำลังเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น กระแส โลกาภิวัตน์ และความตื่นตัวของประชาชนที่นำมาซึ่งความคาดหวังที่สูงขึ้น ในยุคที่ประชาชนมีข้อมูลข่าวสารและมีความต้องการสูงนี้ การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตและได้รับความไว้วางใจ เพื่อรับมือกับความท้าทายนี้ นายกเทศมนตรีในฐานะผู้บริหารสูงสุดต้องแสดงภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง เพื่อกระตุ้นและสร้างความมุ่งมั่นให้กับบุคลากร แม้ว่าจะมีการตั้งรางวัลจูงใจ แต่ผลการประเมินชี้ว่า ประสิทธิผลการบริหารส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลนี้ ได้แก่ ภาวะผู้นำ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การให้ความสำคัญกับประชาชน ระบบสารสนเทศ และการสร้างแรงจูงใจ ดังนั้น ความจำเป็นเร่งด่วน ในการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเทศบาลเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ขององค์กรจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามได้

ข้อจำกัดของการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทสมัยใหม่

แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จะมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน แต่รูปแบบการบริหารจัดการที่สืบทอดกันมาหลายทศวรรษ หรือที่เรียกกันอย่างติดปากว่า “การบริหารจัดการยุคคุณปู่” นั้น ได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและความผันผวน ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงตำหนิเล็กน้อย แต่เป็นโครงสร้างที่ถ่วงความก้าวหน้า ทำให้การทำงานของ อปท. ไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของประชาชนที่ตื่นตัวและต้องการความโปร่งใสได้อย่างแท้จริง การวิเคราะห์ถึงปัญหาเหล่านี้อย่างเข้าใจจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการแสวงหาแนวทางการปฏิรูปเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นองค์กรภาครัฐยุคใหม่ที่คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ (ปรัชญา จำนงค์, 2566)

1. ปัญหาด้านโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งตัว โครงสร้างแบบลำดับชั้นที่เข้มงวดของ อปท. ในอดีตถูกออกแบบมาเพื่อความมั่นคงและการควบคุม แต่กลับกลายเป็น

ปัจจัยหลักที่บั่นทอนความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือความต้องการที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนของผู้คนในท้องถิ่น ความเฉื่อยชา (Inertia) ที่ฝังลึกในกระบวนการทำงานทุกขั้นตอนส่งผลให้โครงการพัฒนาต้องใช้เวลานานในการผ่านการอนุมัติหลายขั้นตอน (Red Tape) ก่อนที่จะสามารถเริ่มต้นดำเนินการได้จริง ทำให้การแก้ปัญหามักไม่ทันการณ์ วัฒนธรรมที่ยึดถือระเบียบเป็นสรณะ (Rule-bound culture) ได้สร้างความกลัวที่จะคิดนอกกรอบหรือริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ (ชลิดา แย้มศรีสุข, 2567) ในหมู่เจ้าหน้าที่ พวกเขาเลือกที่จะทำตามระเบียบที่ปลอดภัยที่สุด แม้ว่าจะมีแนวทางที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพมากกว่าในการให้บริการประชาชนก็ตาม การขาดการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ (Decentralization of authority) ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ อปท. ไม่สามารถใช้ศักยภาพของบุคลากรได้อย่างเต็มที่ เจ้าหน้าที่ที่ใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชนที่สุดกลับไม่มีอำนาจในการแก้ปัญหานั้น ๆ ทันที ต้องรอการตัดสินใจจากส่วนกลาง ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกหงุดหงิดทั้งในฝ่ายผู้ให้บริการและผู้รับบริการ นอกจากนี้ แนวคิดการทำงานแบบไซโลยังคงเป็นอุปสรรคขวางกั้นการบูรณาการบริการ เช่น การขออนุญาตก่อสร้างที่ต้องผ่านหลายหน่วยงานโดยไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลกัน ทำให้ประชาชนต้องยื่นเอกสารชุดเดิมซ้ำ ๆ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความไม่มีประสิทธิภาพอันเป็นผลมาจากโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรแบบคุณปู่

2. ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลและการพัฒนาศักยภาพที่ไร้ทิศทาง ปัญหาบุคลากรใน อปท. ไม่ได้อยู่ที่ปริมาณ หากแต่อยู่ที่คุณภาพและความสอดคล้องของทักษะที่มีอยู่กับภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (พิมพ์ลภัส จิตต์ธรรม, 2567) การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรในอดีตอาจเน้นไปที่การปฏิบัติตามขั้นตอนของราชการมากกว่าการค้นหาผู้ที่มีทักษะเชิงนวัตกรรม (Innovative Skills) หรือทักษะการเป็นผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งจำเป็นต่อการปฏิรูปองค์กร การขาดการวางแผนกำลังคนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Workforce Planning) ทำให้ อปท. หลายแห่งประสบปัญหาบุคลากรขาดแคลนในสายงานเฉพาะทาง เช่น วิศวกร นักผังเมือง หรือผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ขณะที่บางหน่วยงานมีบุคลากรในสายงานที่ไม่จำเป็นมากเกินไป การพัฒนาบุคลากรก็มักเป็นการฝึกอบรมแบบผิวเผิน ไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างขีดความสามารถหลัก (Core Competency) ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานจริง และขาดการติดตามผลอย่างจริงจัง การขาดระบบการจัดการผลการปฏิบัติงาน (Performance Management System) ที่เป็นธรรมและโปร่งใส ทำให้การให้รางวัลและการลงโทษไม่สอดคล้องกับผลงานที่แท้จริง เจ้าหน้าที่ที่มีความมุ่งมั่นทุ่มเทอาจไม่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือค่าตอบแทนที่เหมาะสม ขณะที่ผู้ที่ทำงานตามหน้าที่ไปวัน ๆ กลับไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ระบบที่ไม่ยุติธรรมนี้ไม่เพียงแต่ลดทอนขวัญและกำลังใจเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความไม่สนใจในการพัฒนาตนเองและละเลยการให้บริการที่ดีแก่ประชาชน การขาดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ในระดับหัวหน้างานหลายคนก็เป็นปัญหาที่ทำให้การถ่ายทอดความรู้และการสร้างแรงบันดาลใจในองค์กรไม่สามารถเกิดขึ้นได้

3. ปัญหาด้านความโปร่งใสและระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ล้าหลัง ในยุคที่ข้อมูล คือ พลัง ระบบการจัดการข้อมูลของ อปท. หลายแห่งยังคงตกอยู่ในยุคสมัยเก่า (Legacy Systems) ซึ่งไม่เพียงแต่สิ้นเปลืองทรัพยากรและเวลาในการจัดการเอกสารเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ข้อมูลที่กระจัดกระจายและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันทำให้ยากต่อการวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจ เช่น การวางแผนงบประมาณที่ไม่สามารถอ้างอิงข้อมูลประชากรหรือข้อมูลการใช้บริการที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันได้ การลงทุนด้านเทคโนโลยีของ อปท. มักเป็นไปในลักษณะการซื้อเครื่องมือ (Hardware/Software) แต่ขาดการลงทุนในด้านบุคลากรที่จะมาดูแลและใช้เครื่องมือเหล่านั้นอย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาเทคโนโลยีถูกทิ้งร้าง (Technology Abandonment) ในที่สุด (จรัส สุวรรณมาลา, 2549)

ส่วนในด้านความโปร่งใสและธรรมาภิบาล (Transparency and Good Governance) ระบบบริหารจัดการยุคคุณปู่เปิดช่องให้เกิดปัญหาการใช้ดุลยพินิจที่ไม่เหมาะสมและการทุจริต การขาดช่องทางการตรวจสอบที่เข้มแข็งจากภายนอกและการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เพียงพอ ทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการก็ตาม แต่การเข้าถึงข้อมูลมักมีความยุ่งยากและมีต้นทุนสูง การขาด ช่องทางการมีส่วนร่วมทางดิจิทัล (Digital Participation Channels) ที่เปิดกว้างและสะดวกต่อการใช้งาน ทำให้การรับฟังความคิดเห็นและการรับเรื่องร้องเรียนยังคงเป็นเพียงพิธีการมากกว่าการนำมาสู่การแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เมื่อประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลไม่สามารถตรวจสอบได้ และไม่สามารถมีส่วนร่วมได้ ความไว้วางใจต่อ อปท. ก็จะลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ, 2561)

ดังนั้น การก้าวข้ามปัญหาการบริหารจัดการยุคคุณปู่นี้ต้องอาศัยการปฏิรูปที่ครอบคลุมในทุกมิติ โดยเริ่มตั้งแต่การปรับเปลี่ยนความคิด (Mindset Shift) ของผู้บริหารและบุคลากรให้เห็นความสำคัญของความคล่องตัว การบริการ และการใช้เทคโนโลยี ตามด้วยการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรให้เป็นแบบเครือข่าย (Networked) และมีการให้อำนาจมากขึ้น การลงทุนอย่างจริงจังในการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะดิจิทัลและทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ และที่สำคัญที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการเพิ่มความโปร่งใสและส่งเสริมธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความไว้วางใจกลับคืนมาสู่ท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่จะต้องเป็นองค์กรที่เปิดกว้าง คล่องตัว และขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เพื่อเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน

ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นภัยเงียบที่ร้ายแรงที่สุดประการหนึ่งต่อหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ปัญหานี้เกิดขึ้นเมื่อผลประโยชน์ส่วนตน หรือ ผลประโยชน์ของพวกพ้อง เข้ามามีอิทธิพลหรือมีศักยภาพที่จะเข้ามามีอิทธิพลเหนือ การตัดสินใจอย่างเป็นกลาง ที่ต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในทางปฏิบัติความขัดแย้งนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การทุจริตในรูปแบบของการรับสินบนเท่านั้น แต่รวมถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อนและแนบเนียนกว่า เช่น การใช้ตำแหน่ง อำนาจ และข้อมูลภายใน เพื่อสร้างความได้เปรียบทางธุรกิจหรือทางการเงินให้กับตนเอง เครือญาติ หรือกลุ่มผู้สนับสนุน (ธนจรส พูนสิทธิ์, 2557)

1. การใช้ข้อมูลภายในและตำแหน่งหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ทางการเงินส่วนตัว ผู้บริหารท้องถิ่น โดยเฉพาะนายกเทศมนตรี หรือนายก อบต. มักเป็นบุคคลแรก ๆ ที่เข้าถึงข้อมูลความลับหรือข้อมูลที่ยังไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณะเกี่ยวกับ แผนการพัฒนาพื้นที่ โครงการสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ หรือการเปลี่ยนแปลงผังเมือง ข้อมูลเหล่านี้มีมูลค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจ หากบุคคลเหล่านี้หรือเครือญาติใช้ข้อมูลดังกล่าวในการกว้านซื้อที่ดิน ในพื้นที่ที่คาดว่า จะมีการตัดถนนสายใหม่ การสร้างศูนย์ราชการ หรือพื้นที่ที่กำลังจะถูกเปลี่ยนเป็นเขตเศรษฐกิจ (พะยอม วงศ์สารศรี, 2552) พฤติกรรมดังกล่าวถือเป็นหนึ่งในรูปแบบของความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่ร้ายแรง เนื่องจากมีการใช้อำนาจรัฐเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ทรัพย์สินส่วนบุคคลและมอบความได้เปรียบเชิงธุรกิจที่ไม่เป็นธรรมต่อสาธารณชน นอกจากนี้ การตัดสินใจอนุมัติโครงการพัฒนาบางประเภทอาจไม่ได้ยึดหลักความจำเป็นสาธารณะโดยแท้จริง แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มมูลค่าทรัพย์สินหรือกิจการที่ผู้บริหารมีส่วนได้เสีย การเบี่ยงเบนจากเป้าหมายประโยชน์ส่วนรวม แม้เพียงเล็กน้อย อาจนำไปสู่ผลตอบแทนทางการเงินจำนวนมากสำหรับกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม และส่งผลต่อการจัดสรรทรัพยากรและการเติบโตของท้องถิ่นในระยะยาว ตัวอย่างความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่พบเห็นได้บ่อยคือ การแทรกแซงและบิดเบือนกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อบริษัทที่ตนเองมีส่วนได้เสีย ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมผ่านเครือญาติหรือบุคคลใกล้ชิด โดยการดำเนินการเหล่านี้มักอยู่ภายใต้กลไกที่ซับซ้อน

2. ผลกระทบต่อธรรมาภิบาลและความไว้วางใจของประชาชน ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ส่งผลกระทบเชิงลึกต่อทั้งสถานะทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหลักการธรรมาภิบาล ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับประชาชนซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารท้องถิ่น เมื่อมีกรณีเปิดเผยหรือเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (เด่น ชะเนติยัง, 2556) ผู้บริหารท้องถิ่นจะสูญเสียความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม ส่งผลให้ประชาชนตั้งข้อสงสัยต่อแรงจูงใจในการตัดสินใจขององค์กรและมองว่าการดำเนินงานไม่ได้มุ่งเพื่อประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบดังกล่าวนำไปสู่การลดความไว้วางใจ โดยประชาชนมีแนวโน้มที่จะไม่ให้ความร่วมมือในโครงการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม เช่น

โครงการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดเก็บภาษี หรือการปรับปรุงกฎระเบียบท้องถิ่น ส่งผลให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ยังบั่นทอนระบบคุณธรรมและขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่และบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ หากเห็นว่า การเติบโตในสายงานขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดหรือความภักดีต่อกลุ่มอำนาจ มากกว่าความสามารถหรือผลงาน เจ้าหน้าที่จะขาดแรงจูงใจในการทำงาน เกิดภาวะ “ทำดีไม่ได้ดี” และอาจนำไปสู่ความเฉื่อยชาในการดำเนินงาน หรือในกรณีร้ายแรงอาจเกิดแรงกดดันให้เจ้าหน้าที่ละเลยการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้บริหาร นำไปสู่วงจรที่ทำให้บุคลากรที่มีคุณภาพถูกผลักออกจากระบบ หรือยอมจำนนต่อการเอื้อประโยชน์ (Price, 2004)

ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนใน อปท. เป็นมากกว่าเรื่องการเงิน แต่เป็น วิกฤตทางจริยธรรมและธรรมาภิบาล ที่บ่อนทำลายรากฐานของการปกครองท้องถิ่น ประเด็นนี้มีความซับซ้อน ตั้งแต่การใช้ข้อมูลภายในในการทำกำไรทางการเงิน ไปจนถึงการกัดกร่อนความเชื่อมั่นของประชาชนและการทำลาย ระบบคุณธรรมในองค์กร การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยการปฏิรูปที่เด็ดขาดและรอบด้าน โดยเน้นไปที่การสร้างกลไกการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นมาตรฐานและเข้มงวด (Mandatory Disclosure) การให้อำนาจและอิสระแก่หน่วยงานตรวจสอบ ทั้งภายในและภายนอก และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการตัดสินใจทั้งหมดมีความโปร่งใส (Transparency) และสามารถตรวจสอบได้โดยสาธารณะอย่างแท้จริง การกู้คืนความไว้วางใจของประชาชน คือภารกิจสำคัญที่สุดในการสร้างการบริหารท้องถิ่นยุคใหม่ที่ยึดผลประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง

แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่

การบริหารจัดการภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในยุคสมัยใหม่นี้จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเผชิญหน้ากับปัญหาเรื้อรังมากมายที่บ่อนทำลายความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพขององค์กร ความเปลี่ยนแปลงไม่ได้เป็นเพียงแค่ทางเลือก แต่คือ ทางรอดที่จะนำพา อปท. ให้ก้าวข้ามความท้าทาย สู่การเป็นองค์กรที่คล่องตัว โปร่งใส และตอบโจทย์ ความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง แนวทางการปฏิรูปที่สำคัญจึงต้องครอบคลุมทั้งมิติของการบริหารงานบุคคล ระบบธรรมาภิบาล การสร้างเครือข่าย และการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืน

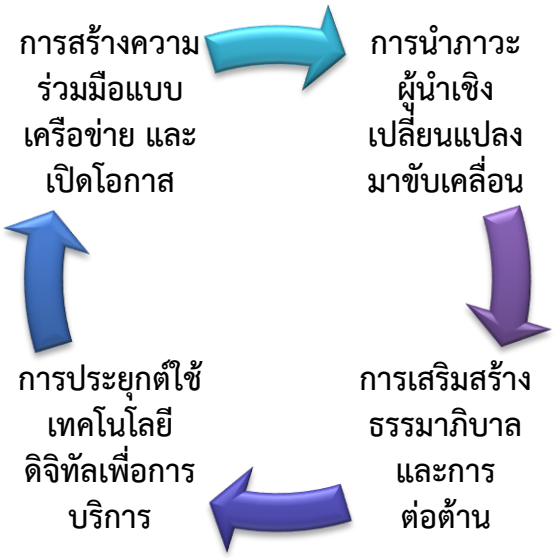

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่

1. การนำภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงมาขับเคลื่อน ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาใช้เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กรให้หลุดพ้นจากวงจรความเฉื่อยชา ภาวะผู้นำแบบนี้จะเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการสื่อสารคุณค่าของงานให้บุคลากรเกิดความเข้าใจและศรัทธา ผู้นำต้องทำหน้าที่เป็นผู้จุดประกายความคิดและสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) ให้แก่เจ้าหน้าที่ทุกคน เพื่อให้พวกเขาเกิดความกระตือรือร้นและพร้อมที่จะท้าทายสถานะเดิม ๆ ของการทำงานมาปรับใช้ ซึ่งจะแตกต่างจากผู้นำแบบดั้งเดิมที่เน้นเพียงแค่การสั่งการและควบคุมตามกฎระเบียบเก่าก่อน ผู้นำต้องส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการคิดเชิงนวัตกรรมและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ (Intellectual Stimulation) รวมถึงการให้ความสำคัญและใส่ใจต่อความต้องการของบุคลากรแต่ละบุคคล (Individualized Consideration) ทุกเมื่อ การมีผู้นำที่เข้มแข็งและมองการณ์ไกลจะช่วยให้ อปท. สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกล้าที่จะดำเนินโครงการพัฒนาที่สร้างสรรค์และมีผลกระทบต่อท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูป อปท. เพื่อคนในชาตินั้น

2. การเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการต่อต้าน การเสริมสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ เกราะป้องกันที่ต้องสร้างเสริม เพื่อการต่อต้านการทุจริตและการใช้ดุลยพินิจที่มิชอบมาหลักการพื้นฐานคือความโปร่งใส (Transparency) ที่ต้องเปิดเผยข้อมูลสาธารณะทั้งหมดอย่างครบถ้วนและเข้าใจง่าย เปิดเผยทุกเรื่องตั้งแต่การจัดซื้อจัดจ้างไปจนถึงงบประมาณและผลการดำเนินงาน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) เพื่อให้ประชาชน

สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นอิสระ ตามกฎหมาย นอกจากนี้ ต้องมีการสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) ที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ โดยเฉพาะการให้อำนาจแก่หน่วยตรวจสอบภายในให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ไม่มีใครขวางได้ การกำหนดมาตรการจัดการกับความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (COI) อย่างจริงจังก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บริหารนำตำแหน่งหน้าที่ไปแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง เป็นกฎเกณฑ์ การสร้างช่องทางการร้องเรียนและการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส (Whistleblowing Protection) ที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ (Accountability) และความซื่อสัตย์สุจริตภายในองค์กร โดยมีรางวัล

3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริการ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลขนาดใหญ่เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพของการบริการให้มีความรวดเร็วและเข้าถึงง่าย อปท. ต้องเร่งการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) โดยการปรับปรุงการให้บริการสาธารณะให้สามารถทำธุรกรรมแบบเบ็ดเสร็จผ่านช่องทางออนไลน์ (E-Service) ได้อย่างสมบูรณ์ ให้ทุกคนใช้ ซึ่งจะช่วยลดขั้นตอนที่ยุ่งยากและลดต้นทุนทั้งของภาครัฐและประชาชนได้สบายใจ การนำข้อมูล (Data) มาใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Data-Driven Decision Making) จะช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรและการวางแผนโครงการพัฒนาท้องถิ่นมีความแม่นยำและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นหลักการ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยียังเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใส โดยเฉพาะการใช้ระบบ E-Procurement ที่ทำให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างมีความยุติธรรมและเปิดเผยมากขึ้น ไม่ต้องปิดบัง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นสมาร์ทโลคอลกัฟเวอร์เมนต์ที่คล่องตัวและทันสมัย มีแต่ประโยชน์

4. การสร้างความร่วมมือแบบเครือข่าย และเปิดโอกาส อปท. ยุคใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเดี่ยวไปสู่การเป็นผู้ประสานงานและผู้สร้างความร่วมมือแบบเครือข่าย (Network Governance) ให้เป็นจุดเด่น การเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นร่วมกันถือเป็นสิ่งจำเป็น สำคัญกว่าใคร การใช้งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) เป็นแนวทางที่สำคัญในการให้อำนาจประชาชนในการเสนอและตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตของพวกเขาให้เสียงนั้นได้ดัง การทำงานร่วมกันกับ อปท. อื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันและไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือการจัดการขยะข้ามเขต จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร ช่วยกันทั้งจังหวัด การสร้างความร่วมมือนี้จะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อชุมชน

สรุป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับแรงกดดันมหาศาลจากสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนและประชาชนที่มีความคาดหวังสูงขึ้นกว่าในอดีตมาก การบริหารจัดการแบบดั้งเดิมหรือยุคคุณปู่ที่เน้นความเฉื่อยชา การยึดติดกฎระเบียบ และโครงสร้างแบบลำดับชั้น จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประสิทธิผลของ อปท. ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ปัญหาหลักถูกแบ่งออกเป็นสองมิติใหญ่ ๆ คือ ปัญหาด้านประสิทธิภาพและการปรับตัว และปัญหาด้านธรรมาภิบาลและการเอื้อประโยชน์

ปัญหาด้านการจัดการองค์กรที่ล้าสมัย ประกอบด้วย โครงสร้างที่แข็งตัว ขาดความยืดหยุ่นในการทำงานแบบบูรณาการ ทรัพยากรบุคคลที่ไร้ทิศทาง ขาดการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและมีแรงจูงใจต่ำ และระบบดิจิทัลที่ล้าหลัง ทำให้การบริการล่าช้าและขาดการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ ปัญหาด้านธรรมาภิบาลคือปัญหาเรื้อรังของพรรคพวกมากินมากกว่าจัดการองค์การ ซึ่งแสดงออกผ่านการใช้อำนาจเหนือระบบคุณธรรมในการแต่งตั้งโยกย้ายความขัดแย้งทางผลประโยชน์ของผู้บริหารที่แสวงหากำไรส่วนตนจากการใช้ข้อมูลภายในและการจัดซื้อจัดจ้าง กลไกการตรวจสอบที่อ่อนแอ และการปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นผู้ตรวจสอบภายนอกที่สำคัญ

ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐของ อปท. ยุคใหม่จึงต้องเป็นการปฏิรูปที่ครอบคลุมและมุ่งเน้นการสร้าง ความโปร่งใส และ ความคล่องตัว โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

1. การนำภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง มาใช้ในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ สร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้บุคลากรกล้าที่จะสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว

2. การเสริมสร้างธรรมาภิบาลอย่างเข้มงวด ด้วยการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะทั้งหมด (Open Data) ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล การบังคับใช้กฎหมายต่อความขัดแย้งทางผลประโยชน์และการให้อิสระแก่หน่วยงานตรวจสอบ

3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อยกระดับการให้บริการสาธารณะให้เป็นแบบเบ็ดเสร็จ (E-Service) และการใช้ข้อมูล (Data-Driven) ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความแม่นยำในการจัดสรรทรัพยากร

4. การสร้างความร่วมมือแบบเครือข่าย (Network Governance) และการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น งบประมาณแบบมีส่วนร่วม เพื่อทวงคืนความเป็นเจ้าของและอำนาจในการกำกับดูแล อปท. กลับคืนสู่มือของพลเมืองอย่างแท้จริง การปฏิรูปเหล่านี้ถือเป็นภารกิจสำคัญที่สุดในการสร้างความเชื่อมั่นและนำพา อปท. สู่การเป็นกลไกหลักของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กนก วงษ์ตระหน่าน. (2528). *การเมืองในระบอบประชาธิปไตย ฉบับปรับปรุง*. กรงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรัส สุวรรณมาลา. (2549). *ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมท้องถิ่นในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลิดา แย้มศรีสุข. (2567). การสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริการสาธารณะของเมืองสร้างสรรค์จังหวัดภูเก็ต. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 4(3), 435-448.

เด่น ชะเนติยัง. (2556). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธนจรส พูนสิทธิ์. (2557). *การจัดการองค์การและการบริหาร*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

ปรัชญา จำนงค์. (2566). นวัตกรรมการบริหารจัดการงานบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(4), 1402-1413.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พะยอม วงศ์สารศรี. (2552). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: พรานนกการพิมพ์.

พิมพ์ลภัส จิตต์ธรรม. (2567). นวัตกรรมการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การภาครัฐสู่ยุคดิจิทัล. *วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ*, 2(1), 10-19.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ. (2561). *คู่มือ: แนวทางการดำเนินการจัดตั้งห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐในระดับพื้นที่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และคณะ. (2541). *การกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เฉิมชัยการพิมพ์.

Peter, F. D. (1973). *Management: Tasks, Responsibilities*. New York: Harper & Row.

Price, A. (2004). *Human Resource Management* (2nd ed.). London: Thomson Learning.

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนวิทยาลัยชุมชน*

GUIDELINES FOR DEVELOPING ENTREPRENEURIAL COMPETENCIES FOR COMMUNITY COLLEGE STUDENTS

วัชรพงษ์ พนิตธำรง, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, อัจฉรา วัฒนาณรงค์, ธารินทร์ รสานนท์
Watcharapong Panittumrong, Sakchai Nirantawee, Achara Whattananarong, Tharin Rasanon
วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา
Management College, University of Payao
Corresponding Author E-mail: visionwpg@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิทยาลัยชุมชนเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญาที่มีหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการในการประกอบอาชีพของชุมชนโดยมีวิทยาลัยชุมชนในประเทศไทย จำนวน 20 แห่ง ภายใต้การกำกับดูแลของสถาบันวิทยาลัยชุมชน ซึ่งยุทธศาสตร์และทิศทางการบริหารงานของวิทยาลัยชุมชนกำหนดให้ส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้ประกอบการพร้อมทั้งได้รับการจ้างงานกับตลาดแรงงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งต้องมีการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่เหมาะสมต่อการนำไปเป็นผู้ประกอบการหลังสำเร็จการศึกษา การพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนวิทยาลัยชุมชนประกอบไปด้วยการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดทำสื่อการเรียนการสอน และการศึกษาดูงานสถานประกอบการ เป็นต้น โดยเนื้อหาที่ใช้สำหรับพัฒนาผู้เรียนเกี่ยวข้องกับ กลยุทธ์การตลาด การสร้างแรงจูงใจ การบริหารการเงิน การสร้างทีมงาน ภาวะความเป็นผู้นำ และการพัฒนานวัตกรรม เป็นต้น

คำสำคัญ: สมรรถนะ; ความเป็นผู้ประกอบการ; วิทยาลัยชุมชน

Abstract

Community colleges are higher education institutions that offer under graduated degree programs with curricula aligned with the employment needs of the community. There are 20 community colleges in Thailand under the

*Received December 30, 2025; Revised February 10, 2026; Accepted March 9, 2026

supervision of the Community College Institute. The strategies and management directions of community colleges aim to promote entrepreneurship among students and secure employment in the labor market that aligns with the community context. This requires developing entrepreneurial competencies in terms of knowledge, skills, and attitudes that are appropriate for becoming an entrepreneur after graduation. Developing entrepreneurial competencies for community college students includes curriculum development, extracurricular activities, the creation of teaching materials, and field trips to businesses, among others. The content used for student development relates to marketing strategies, motivation, financial management, team building, leadership, and innovation development, among others.

Keywords: Competency; Entrepreneurship; Community College

บทนำ

วิทยาลัยชุมชนเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญา โดยจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2545 ทำหน้าที่ให้บริการการศึกษาระดับสูง และจัดการอบรมระยะสั้นแก่ชุมชนที่วิทยาลัยตั้งอยู่ทั้งในด้านวิชาชีพและวิชาการ รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอาชีพคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การจัดหลักสูตรมีความยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยหลักสูตรของวิทยาลัยชุมชนประกอบด้วยอนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรและสัมฤทธิบัตร (สถาบันวิทยาลัยชุมชน, 2568) โดยแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิทยาลัยชุมชนระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ไว้ให้มีจำนวนผู้ประกอบการรายใหม่ที่เพิ่มขึ้นของวิทยาลัยชุมชนแต่ละแห่ง บทบาทของสถาบันวิทยาลัยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนทั้ง 20 แห่งให้ความสำคัญกับการสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้ประกอบการและบ่มเพาะผู้เรียนให้มีศักยภาพในการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานและเป็นผู้ประกอบการในชุมชน (สมพร ปานดำ, 2564)

การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียนของวิทยาลัยชุมชน สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามการศึกษาฐานสมรรถนะ ซึ่งการพัฒนาบุคคลให้มีการเรียนรู้ตามสมรรถนะเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attitude) (Marr, 2022) ในขณะเดียวกันการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการจึงให้ความสำคัญต่อการเริ่มต้นและขับเคลื่อนธุรกิจด้วยตนเองภายใต้การเรียนรู้จากวิทยาลัยชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาสมรรถนะนั่นเอง

ดังนั้น บทความนี้จึงให้ความสนใจและนำเสนอผลแนวทางที่สำคัญของวิทยาลัยชุมชนต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ โดยมุ่งนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 1. การจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยชุมชน 2. การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของสถาบันอุดมศึกษา และ 3. นำเสนอถึงแนวทางการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนในสังกัดวิทยาลัยชุมชน

สมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการหมายถึง การเข้าไปรับผิดชอบ หรือบุคคลที่อาสารับผิดชอบต่อการดำเนินธุรกิจ อันมีรากศัพท์มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า “Entreprenerd” ในขณะเดียวกัน Hatten (2006) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้ประกอบการเป็นบุคคลที่มีโอกาสและเล็งเห็นประโยชน์ทางธุรกิจ สามารถเผชิญกับการริเริ่มธุรกิจ และมีความรู้ความเข้าใจที่ดีด้านการเงิน การตลาด วัตถุดิบ รวมถึงการบริหารงานบุคคล (Block et al., 2017)

ในขณะที่ ความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) หมายถึงบุคคลที่มีแรงบันดาลใจสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อริเริ่มก่อตั้งกิจการ เมื่อเริ่มก่อตั้งและต้องลงทุนกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังความคิด เพื่อให้ธุรกิจเกิดรายได้ สร้างผลกำไรในเชิงพาณิชย์ภายใต้ความเสี่ยงที่ต้องเผชิญ ในขณะเดียวกัน Feld (2020) ยังเห็นว่า ความเป็นผู้ประกอบการ ก็ต้องมีลักษณะการตัดสินใจต่อการแสวงหาโอกาสทางธุรกิจ พร้อมทั้งมีศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดด้วย

เมื่อกล่าวถึงสมรรถนะจะพบว่าแนวคิด สมรรถนะ เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1970 โดยที่สำนักงานข่าวสารแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ว่าจ้าง ศาสตราจารย์แมคคัลแลนด์ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดให้มาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการคัดเลือกบุคลากรขององค์กรด้วยการสร้างเครื่องมือการคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ หลังจากนั้น แนวคิดสมรรถนะจึงเป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และด้านการศึกษา (Brueggemann & Matthews, 2024) โดยสมรรถนะอาจแบ่งได้เป็น สมรรถนะหลัก (Core Competency) ซึ่งเป็นแก่นหรือแกนหลักขององค์กรนั้น ๆ ที่ทำให้บุคลากรทุกคนมีคุณสมบัติที่เหมือนกัน และสมรรถนะตามหน้าที่ (Functional Competency) ที่ให้กำหนดบทบาทหน้าที่ ภารกิจของแต่ละตำแหน่งแต่ละบุคคล โดยสมรรถนะมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ประกอบด้วย 1. ความรู้ (Knowledge) อันเป็นความสามารถทางความคิด เช่น ความคิดเชิงวิเคราะห์ ความคิดรวบยอด เป็นต้น 2. ทักษะ (Skill) อันเป็นความสามารถทางด้านร่างกายที่มีต่อการกระทำและการแสดงออก และ 3. ทัศนคติ (Attitude) เป็นคุณลักษณะทางการแสดงความคิดเห็น ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น

สมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการจึงหมายถึงศักยภาพโดยรวมของบุคคลที่ประกอบไปด้วยความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการเริ่มต้นและดำเนินธุรกิจ

โดยต้องเผชิญความเสี่ยงในการแสวงหาผลกำไรในการดำเนินงาน ภายใต้การจัดการด้านการตลาด การผลิต และการเงิน เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยชุมชน

ปรัชญาของวิทยาลัยชุมชนทั่วโลกนั้นมุ่งเน้นให้เกิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการจ้างงานให้กับชุมชน (Beach & Grubb, 2023) โดยวิทยาลัยชุมชนของไทยก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ตามพระราชบัญญัติสถาบันวิทยาลัยชุมชน พ.ศ. 2558 กำหนดให้วิทยาลัยชุมชนจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษาวิจัย ให้บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นและชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน เสริมสร้างศักยภาพบุคคล ตอบสนองและสอดคล้องต่อความต้องการและการประกอบอาชีพของท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ (ณรัฐ วัฒนพานิช, 2564) โดยในปัจจุบันวิทยาลัยชุมชนมีโครงสร้างการบริหารด้วยการกำกับดูแลของสภาพสถาบันวิทยาลัยชุมชน และสภาวิทยาลัยชุมชน พร้อมทั้งมีวิทยาลัยชุมชน จำนวน 20 แห่ง และขึ้นอยู่กับการบริหารงานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดหลักสูตรเพื่อให้มีการเรียนการสอนตามมาตรฐานและคุณภาพทางวิชาการของวิทยาลัยชุมชนต้องได้รับความเห็นชอบโดยสภาของวิทยาลัยชุมชน ซึ่งต้องมีเนื้อหาและโครงสร้างเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สภาสถาบันวิทยาลัยชุมชนกำหนดไว้ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนมีทั้งในระดับอนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตร และสัมฤทธิบัตร อีกทั้งการสร้างหลักสูตรสำหรับการเรียนการสอนในวิทยาลัยชุมชนต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนด้วย โดยหลักสูตรที่ดำเนินการโดยวิทยาลัยชุมชนมีหลากหลายสาขา เช่น การบัญชี การศึกษาปฐมวัย การแพทย์แผนไทย คอมพิวเตอร์ธุรกิจ การจัดการโลจิสติกส์ การท่องเที่ยว สาธารณสุขชุมชน เป็นต้น ในขณะเดียวกันวิทยาลัยชุมชนก็ได้มีการจัดหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ทันที อันประกอบไปด้วยหลักสูตรเฉพาะ เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร ช่างซ่อมเครื่องยนต์ การท่องเที่ยวชุมชน การประกอบอาหาร เป็นต้น ดังนั้น จุดแข็งของวิทยาลัยชุมชนจึงเกื้อหนุนต่อการสร้างความเป็นผู้ประกอบการอันทำให้เกิดกลไกการจ้างงานในชุมชนมากขึ้นด้วย

ผู้สอนในวิทยาลัยชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย ครูผู้สอนประจำที่มีอัตราตำแหน่งตามคุณวุฒิอันได้รับการบรรจุกับกระทรวงศึกษาธิการ มีกรอบอัตราไม่เกิน 20 ตำแหน่งต่อวิทยาลัยชุมชนหนึ่งแห่ง และครูผู้สอนพิเศษที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ชาวบ้านที่ปฏิบัติหน้าที่หรือมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนแห่งนั้น โดยต้องได้รับการพิจารณาจากสภาวิทยาลัยชุมชนและขึ้นบัญชีเป็นครูผู้สอนพิเศษของแต่ละหลักสูตรที่ดำเนินการในแต่ละวิทยาลัยชุมชนด้วย โดยผู้สอนในวิทยาลัยชุมชนมีแผนงานและโครงการในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามแผนพัฒนา

สถาบันวิทยาลัยชุมชน รวมทั้งผู้สอนหรือครูในสังกัดวิทยาลัยชุมชนยังต้องทำผลงานวิชาการเพื่อประเมินวิทยฐานะและเลื่อนระดับตำแหน่งตามหลักเกณฑ์ที่สถาบันวิทยาลัยชุมชนกำหนดไว้

การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยมีการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียนในหลายลักษณะ ประกอบด้วย 1. การจัดหลักสูตรด้านความเป็นผู้ประกอบการในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา 2. การจัดรายวิชาเพื่อเสริมความเป็นผู้ประกอบการในหลักสูตรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรายวิชาเฉพาะ วิชาเอก หรือวิชาโท 3. การจัดโครงการฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนโดยอาจนับหรือไม่นับเป็นชั่วโมงกิจกรรมสำหรับผู้เรียน และ 4. การจัดให้มีหน่วยงานด้านการบ่มเพาะความเป็นผู้ประกอบการโดยเฉพาะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี เช่น มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มีหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาผู้ประกอบการฐานนวัตกรรม สถาบันเทคโนโลยีจิตรลดา มีหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการเป็นผู้ประกอบการ ในขณะเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านความเป็นผู้ประกอบการ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดลจัดให้มีหลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต สาขาภาวะผู้ประกอบการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่นจัดให้มีหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาความเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จัดให้มีหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการความเป็นผู้ประกอบการ นวัตกรรมและความยั่งยืน

2. การจัดรายวิชาเสริมความเป็นผู้ประกอบการในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น รายวิชาความเป็นผู้ประกอบการ ของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต หรือ หลักสูตรการจัดการบัณฑิต ทั้งนี้ ในบางสถาบันอุดมศึกษายังได้มีการจัดวิชาเอก หรือวิชาโท ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ประกอบการด้วย เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำหนดให้มีวิชาโท สาขาความเป็นผู้ประกอบการ สำหรับผู้เรียนหลักสูตรปริญญาตรี เป็นต้น

3. การจัดโครงการฝึกอบรมระยะสั้นสำหรับผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาทั้งที่นับเป็นชั่วโมงกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาและอาจไม่นับเป็นชั่วโมงกิจกรรมก็ได้ โดยโครงการฝึกอบรมระยะสั้นด้านการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการถือเป็นการให้บริการวิชาการในระดับคณะหรือสถาบันอุดมศึกษา และมีผลต่อการบรรลุผลตามตัวบ่งชี้ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาอีกด้วย โดยเนื้อหาสำหรับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับหัวข้อต่าง ๆ เช่น การศึกษาความเป็นไปได้ทางธุรกิจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการเป็นผู้ประกอบการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การบริหารความเสี่ยง การจัดหาทำเลที่ตั้ง เป็นต้น

4. การจัดให้มีหน่วยงานด้านการบ่มเพาะผู้ประกอบการธุรกิจ โดยที่หลายสถาบันอุดมศึกษาเรียกว่า “ศูนย์บ่มเพาะธุรกิจ (Business Incubator)” ซึ่งมีหน้าที่สำคัญของการ

ดำเนินงาน ประกอบไปด้วย การส่งเสริมการฝึกงานด้านธุรกิจให้กับผู้เรียน การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ การสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ประกอบการหลังสำเร็จการศึกษา การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์สำหรับผู้เรียนเพื่อประกอบธุรกิจจริง เป็นต้น ซึ่งการจัดให้มีศูนย์บ่มเพาะธุรกิจในสถานศึกษาจะทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการเป็นผู้ประกอบการในอนาคตได้อย่างดี (Kennard, 2021)

5. การส่งเสริมการฝึกงานหรือฝึกอาชีพจากสถานประกอบการที่ได้รับการตรวจสอบกลั่นกรองจากสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาศักยภาพและมีประสบการณ์ตรงด้านความเป็นผู้ประกอบการจากองค์กรธุรกิจต้นแบบ

การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียนของสถาบันอุดมศึกษาที่กล่าวมานั้น มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยสถาบันการศึกษา เช่น การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างหลักสูตรเสริม หรือการตั้งหน่วยงานรองรับ หรือแม้แต่การดำเนินการโดยบุคลากร เช่น การจัดการสอนรายวิชา การปรับปรุงเนื้อหาบางรายวิชา เป็นต้น โดยที่สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งสามารถสร้างผู้ประกอบการที่เริ่มต้นธุรกิจใหม่ (Startup) ได้จำนวนมากที่ภาคสังคมอีกด้วย

การพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนวิทยาลัยชุมชน

วิทยาลัยชุมชนในฐานะที่จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานในชุมชนพร้อมทั้งสร้างผู้ประกอบการในชุมชนจากการศึกษาหรือฝึกอบรมในระดับต่าง ๆ มีแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียน ดังนี้

1. พัฒนาครูผู้สอนที่เป็นผู้สอนประจำ และผู้สอนพิเศษให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียนในหลักสูตรต่าง ๆ ของวิทยาลัยชุมชน (สุภาวดี มาศบาง, 2566)

2. พัฒนาหลักสูตรระดับอนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตร และสัมฤทธิบัตร โดยให้มีรายวิชาด้านความเป็นผู้ประกอบการเป็นวิชาเอก วิชาแกน หรือวิชาเลือก ให้กับผู้เรียนเพื่อเสริมด้านวิชาการหรือวิชาชีพในหลักสูตร

3. จัดโครงการฝึกอบรมระยะสั้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติ ที่เกื้อหนุนต่อความเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนในหลักสูตรต่าง ๆ ที่ยังมีสถานภาพเป็นนักศึกษาของวิทยาลัยชุมชน

4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ เช่น ตำรา คู่มือ มัลติมีเดีย ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ด้านความเป็นผู้ประกอบการได้ ตลอดจนถึง การออกแบบสื่อการสอนที่สามารถสร้างการรับรู้ กระตุ้นจูงใจให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้ประกอบการหลังสำเร็จการศึกษา (พรประสิทธิ์ เด่นโมฬี และคณะ, 2565)

5. จัดทำเครื่องมือวัดประเมินศักยภาพตนเองด้านความพร้อมต่อการเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนในหลักสูตรต่าง ๆ ที่ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความพร้อมและพัฒนาตนเองก่อนที่จะเข้าสู่สถานะการเป็นผู้ประกอบการหลังสำเร็จการศึกษา

6. จัดทำฐานข้อมูลผู้ประกอบการต้นแบบในชุมชน และผู้มีศักยภาพด้านความเป็นผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อนำไปเป็นวิทยากรหรือครูผู้สอนพิเศษในการพัฒนาผู้เรียนในวิทยาลัยชุมชนเมื่อมีโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

แนวทางทางที่กล่าวมานี้ ถือเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทของวิทยาลัยชุมชนและอยู่ภายใต้บทบาทหน้าที่ของการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้ในพันธกิจของวิทยาลัยชุมชนด้วย หากนำไปปฏิบัติจริงจะสามารถพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียนของวิทยาลัยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียนของวิทยาลัยชุมชนเป็นการสร้างหรือส่งเสริมให้กับผู้เรียนได้มีความรู้ ที่เป็นศักยภาพทางความคิดแก่ผู้เรียน ทักษะอันเป็นความสามารถทางร่างกายต่อการประกอบธุรกิจ และทัศนคติ อันเป็นความเชื่อและค่านิยมของผู้เรียน ที่เกื้อหนุนต่อการสร้างธุรกิจด้วยตนเอง สามารถเผชิญความเสี่ยงในการประกอบการได้ มีความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ มีความสามารถด้านการจูงใจและการตลาด โดยวิธีการที่วิทยาลัยชุมชนสามารถดำเนินการได้ ประกอบไปด้วย การพัฒนาสมรรถนะผู้สอนด้านความเป็นผู้ประกอบการ จัดพัฒนาหลักสูตรให้มีรายวิชา ขอบเขตและเนื้อหาที่รายละเอียดด้านความเป็นผู้ประกอบการ การจัดฝึกอบรมระยะสั้นให้กับผู้เรียน การจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านความเป็นผู้ประกอบการที่หลากหลาย รวมไปถึงการจัดทำฐานข้อมูลบุคคลในชุมชนที่มีศักยภาพด้านความเป็นผู้ประกอบการ พร้อมทั้งการกำหนดแนวทางการกำกับดูแลของหน่วยงานกำหนดนโยบายให้มีแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ณรัฐ วัฒนพานิช. (2564). *วิทยาลัยชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พรประสิทธิ์ เด่นโมฬี และคณะ. (2565). การพัฒนาหลักสูตรผู้ประกอบการ 5.0 สำหรับนักศึกษาผ่านการเรียนการสอนออนไลน์โดยใช้แอดดี้โมเดล, *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 17(3), 54-63.

สถาบันวิทยาลัยชุมชน. (2568). *รายงานประจำปี สถาบันวิทยาลัยชุมชน 2567.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาลัยชุมชน.

สมพร ปานดำ. (2564). วิทยาลัยผู้ประกอบการเพื่อการสร้างผู้ประกอบการนวัตกรรมเพื่อสังคม, *วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง.* 5(2), 1-8.

สุภาวดี มาศบาง. (2566). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพฐานชุมชนโดยวิทยาลัยชุมชน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ,* 9(2), 337–358.

Beach, J. M. & Grubb, W. N. (2023). *Gateway to opportunity?: A history of the community college in the United States.* New York: Routledge.

Block, J. H. et al. (2017). The Schumpeterian entrepreneur: a review of the empirical evidence on the antecedents, behaviour and consequences of innovative entrepreneurship. *Industry and innovation Journal*, 24(1), 61-95.

Brueggemann, R. F. & Matthews, C. H. (2024). *Innovation and entrepreneurship: A competency framework.* New York: Routledge.

Feld, B. (2020). *Startup communities: Building an entrepreneurial ecosystem in your city.* New York: John Wiley & Sons.

Hatten, T. S. (2006). *Small Business Management: Entrepreneurship and Beyond.* (3rd ed.). Boston: Houghton Mifflin

Kennard, M. (2021). *Innovation and entrepreneurship.* New York: Routledge.

Marr, B. (2022). *Future skills: The 20 skills and competencies everyone needs to succeed in a digital world.* Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

การวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองผ่านกรอบวรรณกรรมเชิงทฤษฎี*

AN ANALYSIS OF THE DYNAMICS BETWEEN POLITICAL PARTIES AND POLITICAL ECONOMY STRUCTURES THROUGH THEORETICAL LITERATURE FRAMEWORKS

อเนก สุขดี
Anek Sookdee
คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Faculty of Social Sciences and Local Development, PibulsongkramRajabhat University
Corresponding Author E-mail: anek.s@psru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโดยใช้การสังเคราะห์วรรณกรรมเชิงทฤษฎีด้านเศรษฐกิจการเมืองเป็นฐานในการศึกษา ผ่านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ ซึ่งครอบคลุมแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองกระแสหลัก แนวคิดมาร์กซิสต์ และสถาบันนิยมใหม่ เพื่อแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างพรรคการเมืองกับบริบททางโครงสร้างทั้งในระดับสากลและประเทศไทย ผลการวิเคราะห์พบว่า พรรคการเมืองมิได้เป็นเพียงองค์กรแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจรัฐ หากแต่ทำหน้าที่เป็นจุดประสานเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ตลาด และสังคม โดยพฤติกรรมเชิงองค์กรและยุทธศาสตร์ทางการเมืองถูกกำกับด้วยปัจจัยเชิงโครงสร้างสามมิติ ได้แก่ 1. มิติเชิงสถาบันและประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาแบบพึ่งพิงเส้นทาง 2. มิติความสัมพันธ์ทางชนชั้นที่กำหนดบทบาทของพรรคทั้งในฐานะเครื่องมือของชนชั้นนำหรือพื้นที่ต่อรองเชิงการกระจายทรัพยากร และ 3. มิติการจัดสรรทรัพยากรบนฐานชาติพันธุ์ซึ่งกำหนดรูปแบบการแข่งขันและการเข้าถึงผลประโยชน์เชิงนโยบาย ในบริบทประเทศไทย พลวัตดังกล่าวสะท้อนผ่านระบบพรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นสถาบันลูกผสมซึ่งพึ่งพิงเครือข่ายอุปถัมภ์และอิทธิพลของทุน อันก่อให้เกิดความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างระหว่างชนชั้นนำทางเศรษฐกิจกับประชาชนฐานราก ผลการศึกษาชี้ว่า การสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน

*Received January 7, 2026; Revised March 16, 2026; Accepted April 7, 2026

จากการจัดสรรทรัพยากรเชิงประชานิยมระยะสั้นไปสู่การพัฒนาสถาบันรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า เพื่อปรับสมดุลอำนาจต่อรองทางสังคม
คำสำคัญ: พลวัต; พรรคการเมือง; โครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง

Abstract

This article offers a theoretical analysis of the dynamics shaping the relationship between political parties and political economy structures through a synthesis of political economy literature as its analytical foundation. Employing a qualitative research design based on documentary analysis, the study engages with mainstream political economy perspectives, Marxist theory, and New Institutionalism to examine how political parties are embedded within structural contexts at both global and Thai levels. The analysis demonstrate that political parties are not merely electoral organizations competing for state power; rather, they operate as interactive nexuses connecting the state, market, and society. Their organizational behavior and political strategies are shaped by three structural dimensions: 1. institutional and historical conditions that produce path-dependent trajectories; 2. class relations that position parties either as instruments of elite interests or as arenas for negotiating redistributive claims; and 3. ethnic-based resource allocation that structures political competition and access to policy benefits. In the Thai context, these dynamics are manifested in a hybridized party system characterized by patronage networks and capital influence, generating structural imbalances between economic elites and grassroots citizens. The analysis suggests that advancing sustainable democracy requires a strategic shift from short-term populist resource distribution toward the institutional development of a universal welfare state capable of rebalancing social bargaining power and mitigating structural inequality.
Keywords: Dynamics; Political Parties; Political Economy Structure

บทนำ

เศรษฐกิจการเมือง (Political Economy) เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาปฏิสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ระหว่างอำนาจทางการเมืองและการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ กระบวนการจัดสรรทรัพยากรดังกล่าวมิได้ดำเนินไปอย่างเป็นอิสระ แต่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างอำนาจและพลวัตของความสัมพันธ์ทางสังคม (Haggard & Kaufman, 1995) การกำหนดลำดับ

ความสำคัญของนโยบายเศรษฐกิจบ่อยครั้งมักสะท้อนถึงการธำรงผลประโยชน์ของชนชั้นนำ (Power Elite) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลของอำนาจที่แฝงตัวอยู่ในระบบ (North et al., 2009) ในบริบทนี้ พรรคการเมืองจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงสถาบันทางการเมืองตามกฎหมาย แต่เป็น “กลไกเชิงโครงสร้าง” สำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐ ตลาด และสังคม โดยมีบทบาททั้งในการสะท้อนผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ และการกำหนดทิศทางสถาบันทางเศรษฐกิจของรัฐ (Acemoglu & Robinson, 2012)

พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองปรากฏชัดผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เช่น การก่อรูปของพรรคแรงงานในยุโรปเพื่อตอบสนองต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Przeworski & Sprague, 1986) และในประเทศไทยที่การปรับนโยบายเศรษฐกิจของคณะราษฎรส่งผลต่อโครงสร้างสังคมและรากฐานการศึกษาของประชาชน (เขมภัทร ทฤษฎิคุณ, 2564) อย่างไรก็ตาม ในบริบทร่วมสมัย พลวัตดังกล่าวมีความซับซ้อนมากขึ้นจากแรงต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย การใช้นโยบายประชานิยมเพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองซึ่งอาจกระทบความยั่งยืนเชิงนโยบายในระยะยาว (Hewison, 2010) ตลอดจนผลของความไม่แน่นอนทางการเมืองต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจโดยรวม (ยุทธนา เศรษฐปราโมทย์, 2564)

แม้จะมีการศึกษาพรรคการเมืองในมิติต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย แต่การวิเคราะห์ที่ผ่านมามักมีลักษณะเป็นเอกนิยม (Monism) ที่แยกส่วนการอธิบายระหว่างกลไกตลาด โครงสร้างชนชั้น หรือสถาบันทางการเมืองออกจากกัน ส่งผลให้ขาดการมองเห็นปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในลักษณะสองทิศทางที่พรรคการเมืองเป็นทั้งผู้ถูกกำกับโดยโครงสร้างและเป็นผู้กำหนดโครงสร้างเศรษฐกิจไปพร้อมกัน โดยเฉพาะการขาดการสังเคราะห์ผ่านกรอบวรรณกรรมทางเศรษฐกิจการเมืองที่หลากหลาย เพื่ออธิบายความทับซ้อนของมิติทางชนชั้นและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ภายใต้บริบทสถาบันที่เปลี่ยนไป บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ดังกล่าว ผ่านการสังเคราะห์องค์ความรู้จากกรอบทฤษฎีที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดกระแสหลัก มาร์กซิสต์ และสถาบันนิยมใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของพรรคการเมืองในฐานะสถาบันที่มีพลวัตและเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

กรอบวรรณกรรมเชิงทฤษฎีในการวิเคราะห์พลวัตพรรคการเมือง

การวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองจำเป็นต้องบูรณาการกรอบแนวคิดที่หลากหลาย เนื่องจากเศรษฐกิจการเมืองเป็นศาสตร์ที่ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการเมืองกับกลไกเศรษฐกิจ พรรคการเมืองจึงมิใช่เพียงสถาบันตัวแทนทางการเมือง แต่เป็นทั้งผลผลิตและตัวขับเคลื่อนของพลวัตเชิงโครงสร้าง การทำความเข้าใจบทบาทของพรรคการเมืองในฐานะตัวกลางระหว่างรัฐ ตลาด และสังคม จำเป็นต้องพิจารณาร่วมกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างสังคม และกฎเกณฑ์เชิงสถาบันที่กำกับอยู่

ความหมายของพลวัตพรรคการเมือง

ในงานศึกษานี้ “พลวัต” หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจและแรงผลักดันเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากความขัดแย้งของผลประโยชน์ในระบบ ขณะที่ “พรรคการเมือง” หมายถึงสถาบันตัวกลางที่เชื่อมโยงและต่อรองผลประโยชน์ระหว่างรัฐ ตลาด และประชาสังคม ดังนั้น “พลวัตพรรคการเมือง” จึงหมายถึง กระบวนการปรับตัวเชิงยุทธศาสตร์ของพรรคภายใต้แรงกดดันจากโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง ทั้งในมิติการเข้าถึงอำนาจรัฐ การตอบสนองต่อตลาด และการเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

แนวคิดเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยบทบาทรัฐและตลาด

แนวคิดเศรษฐกิจการเมืองช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ตลาด และประชาชน รวมถึงบทบาทของพรรคการเมืองในการกำหนดนโยบายสาธารณะ แนวคิดของเคนส์ชี้ให้เห็นบทบาทรัฐในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจผ่านนโยบายการคลังและการเงิน ส่งผลให้พรรคที่ยึดแนวทางนี้มักสนับสนุนนโยบายรัฐสวัสดิการ ในทางตรงกันข้าม เสรีนิยมใหม่ของฮาเยคเน้นการลดบทบาทรัฐและส่งเสริมตลาดเสรี ซึ่งสะท้อนในนโยบายลดภาษีและลดการแทรกแซงภาครัฐ ขณะที่โปลานีเสนอแนวคิด “การเคลื่อนไหวสองทิศทาง” ที่ชี้ว่า การขยายตัวของตลาดเสรีมักกระตุ้นปฏิกิริยาจากรัฐและสังคมเพื่อสร้างสมดุล

แนวคิดเหล่านี้สะท้อนว่า พรรคการเมืองเป็นพื้นที่ปะทะของอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐกับตลาด และต้องปรับยุทธศาสตร์ตามบริบทเศรษฐกิจและสังคม การบูรณาการกรอบคิดดังกล่าวจึงช่วยให้เข้าใจพลวัตพรรคการเมืองได้อย่างรอบด้าน

แนวคิดมาร์กซิสต์

แนวคิดมาร์กซิสต์ของคาร์ล มาร์กซ์ และฟรีดริช เองเกลส์ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองผ่านมโนทัศน์ “ฐานราก” (Base) ซึ่งกำหนด “โครงสร้างส่วนบน” (Superstructure) ที่รวมถึงสถาบันการเมือง กฎหมาย และอุดมการณ์ สะท้อนว่าสังคมและการเมืองถูกกำหนดโดยรูปแบบการผลิตและผลประโยชน์ของชนชั้นที่ครอบครองปัจจัยการผลิต (Marx & Engels, 1848) ภายใต้ทุนนิยม สังคมแบ่งเป็นชนชั้นนายทุนและชนชั้นแรงงาน ความสัมพันธ์เชิงการแสวงหามูลค่าส่วนเกินก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง (Marx & Engels, 1848)

ในการวิเคราะห์พรรคการเมือง พรรคมิได้เป็นกลาง หากมีแนวโน้มทำหน้าที่ค้ำจุนผลประโยชน์ชนชั้นนายทุนผ่านนโยบายและกฎหมายที่เอื้อต่อการสะสมทุน ทำให้รัฐปกป้องกลุ่มทุนมากกว่าประโยชน์สาธารณะ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาจิตสำนึกทางชนชั้นของแรงงานอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างได้ (Marx & Engels, 1848) แม้แนวคิดนี้ถูกวิจารณ์ว่าเน้นเศรษฐกิจมากเกินไป แต่ยังมีพลังในการอธิบายความเหลื่อมล้ำในสังคมร่วมสมัย (Clift, 2021)

แนวคิดสถาบันนิยมใหม่

สถาบันนิยมใหม่ (New Institutionalism) ชี้ให้เห็นว่า พลวัตของระบบเศรษฐกิจการเมืองและพฤติกรรมพรรคการเมืองถูกกำหนดโดย “สถาบัน” มากกว่ากลไกตลาดหรือเจตจำนงปัจเจกเพียงลำพัง โดยสถาบันนิยมทางเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Institutionalism) มองพรรคการเมืองเป็นผู้แสวงหาประโยชน์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดเชิงกติกา แม้ถูกวิจารณ์ว่า ละเลยบริบททางสังคมวัฒนธรรม (Clift, 2021) ขณะที่สถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Institutionalism) เน้นบทบาทของเส้นทางพัฒนาการในอดีตผ่านแนวคิดการสืบทอดทางสถาบัน (Path Dependency) ซึ่งกำหนดทิศทางการเมืองปัจจุบัน แม้อธิบายการเปลี่ยนแปลงฉับพลันได้จำกัด (Hall & Taylor, 1996; Peters, 1999) ส่วนสถาบันนิยมเชิงสังคมวิทยา (Sociological Institutionalism) ชี้ให้เห็นอิทธิพลของค่านิยมและบรรทัดฐานต่อยุทธศาสตร์พรรคการเมือง (Hall & Taylor, 1996) ดังนั้น การวิเคราะห์พรรคการเมืองจำเป็นต้องบูรณาการแรงจูงใจเชิงเหตุผล เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ และบริบทสังคมวัฒนธรรมร่วมกัน (Peters, 1999)

ในเชิงสังเคราะห์ พลวัตพรรคการเมืองสามารถจัดวางบนสองขั้วอุดมการณ์ ได้แก่ กลุ่มเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งรวมแนวคิดของเคนส์ ฮาเยค และสถาบันนิยมใหม่ ที่เน้นการปรับตัวต่อกลไกตลาดและการแข่งขันเชิงสถาบัน และกลุ่มสังคมนิยม (Socialism) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานมาร์กซิสต์และแนวคิดโปลานีว่าด้วย “การเคลื่อนไหวสองทิศทาง” (Double Movement) ที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำและปกป้องสังคมจากการครอบงำของตลาด

การวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง

การวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง ชี้ให้เห็นบทบาทของพรรคในฐานะตัวกลางระหว่างอำนาจรัฐและกลไกเศรษฐกิจ โดยพรรคเป็นทั้งผลผลิตของเงื่อนไขเชิงโครงสร้างและตัวแสดงในการกำหนดการจัดสรรทรัพยากร การทำความเข้าใจจึงต้องพิจารณาอย่างบูรณาการผ่านมิติสถาบัน–ประวัติศาสตร์ มิติชนชั้น–ผลประโยชน์ และมิติอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งร่วมกันอธิบายการปรับตัวและพฤติกรรมของพรรคการเมืองภายใต้บริบทเศรษฐกิจการเมืองที่แตกต่างกัน

พรรคการเมืองในฐานะกลไกสะท้อนและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

พรรคการเมืองเป็นตัวแปรเชิงสถาบันที่มีพลวัตสูง ทำหน้าที่ทั้งสะท้อนและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยในเชิงประวัติศาสตร์ พรรคทำหน้าที่เป็นสถาบันตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐ และเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของชนชั้นทางเศรษฐกิจ เช่น ชนชั้นแรงงานและชนชั้นกลาง อันนำไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ตาม กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ภาคบริการได้เพิ่มความ

ซับซ้อนของฐานผลประโยชน์ ทำให้พรรคต้องบริหารฐานเสียงที่หลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Schmitter (2001) ว่า พรรคกำลังเผชิญข้อจำกัดในการเชื่อมโยงกลุ่มผลประโยชน์ที่แตกแขนงกับรัฐ ขณะเดียวกัน Haggard & Kaufman (1995) ชี้ว่า วิกฤตเศรษฐกิจมักเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยบีบให้พรรคทำหน้าที่จัดการความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ส่วน Bizzarro et al. (2018) เสนอว่า เสถียรภาพและความสำเร็จเชิงนโยบายขึ้นอยู่กับเอกภาพและการจัดระเบียบภายในองค์กรพรรค ซึ่งปรากฏชัดในกรณีจีนและเวียดนามตรงข้ามกับกรณีโครงสร้างอ่อนแออย่างฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ Gumuscu (2010) แสดงให้เห็นว่าการเติบโตของชนชั้นกลางสามารถเสริมสร้างฐานพรรค (กรณีตุรกี) หรือบ่อนทำลายความยั่งยืนของพรรค (กรณีอียิปต์) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Political Articulation ของ De Leon et al. (2009) ที่มองว่า พรรคเป็นกลไกเชิงรุกในการสร้างความหมายใหม่ให้ความขัดแย้งทางชนชั้น ศาสนา และอัตลักษณ์ ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมิได้เป็นเพียงผู้สะท้อนโครงสร้าง แต่ยังเป็นผู้กำหนดทิศทางการปรับสมดุลผลประโยชน์ในระบบเศรษฐกิจการเมืองร่วมสมัย

พรรคการเมืองกับพลวัตการต่อรองผลประโยชน์และอำนาจเชิงโครงสร้างของกลุ่มชนชั้น

พรรคการเมืองในมุมมองเชิงโครงสร้างสามารถเข้าใจได้ในฐานะพื้นที่ต่อรองผลประโยชน์และอำนาจระหว่างกลุ่มชนชั้น โดย Marx (1848) ชี้ว่า โครงสร้างการเมืองถูกกำหนดโดยชนชั้นทุนและพรรคทำหน้าที่เสมือน “คณะกรรมการบริหาร” ที่สะท้อนผลประโยชน์ของระบบทุน ซึ่งสอดคล้องกับ Mills (1956) ที่อธิบายเครือข่าย “ชนชั้นนำที่มีอำนาจ” ผ่าน Institutionalized Power ที่ทำให้พรรคตอบสนองต่อชนชั้นนำมากกว่ามหาชน หลักฐานเชิงประจักษ์ร่วมสมัยยืนยันพลวัตดังกล่าว เช่น Grossmann et al. (2021) ที่พบความแตกต่างด้านฐานชนชั้นของพรรคการเมืองสหรัฐฯ และ Gilens & Page (2014) ที่ชี้อิทธิพลเหนือกว่าของชนชั้นผู้มั่งคั่งในการกำหนดนโยบาย รวมถึงพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ของระบบพรรคอังกฤษซึ่งสะท้อนการแบ่งชนชั้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจในยุโรปทำให้พรรคต้องปรับอุดมการณ์สู่ศูนย์กลางเพื่อสร้างพันธมิตรข้ามชนชั้น (Rennwald, 2020) และในบริบทประเทศไทย พรรคไทยรักไทยใช้นโยบายประชานิยมสร้างฐานจากชนชั้นล่างหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2564) แม้การเปลี่ยนดุลอำนาจดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งทางชนชั้นและการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 (ภัทร หวังกิตติคุณ, 2560) โดยสรุป พรรคการเมืองจึงมิใช่เพียงผลผลิตของโครงสร้าง แต่เป็นสถาบันเชิงปฏิบัติการที่ทั้งสะท้อนและปรับสมดุลอำนาจเชิงชนชั้น ซึ่งยังคงเป็นโจทย์สำคัญต่อเสถียรภาพประชาธิปไตยและการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในระยะยาว

พลวัตพรรคการเมืองกับโครงสร้างอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรบนฐานชาติพันธุ์

พรรคการเมืองในหลายบริบททำหน้าที่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างในการตอบสนองและรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการก่อตัวของพรรคบนฐานชาติพันธุ์สะท้อนความซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางสังคมและกำหนดทิศทางการพัฒนา

ทางการเมืองระดับรัฐอย่างมีนัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น ประเทศมาเลเซียซึ่งมีการจัดตั้งพรรคตามเส้นแบ่งชาติพันธุ์ ได้แก่ UMNO, MCA และ MIC โดยพรรคอัมโนใช้อำนาจรัฐผลักดันนโยบายภูมิบุตรเพื่อจัดสรรทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชาวมลายู แม้ช่วยยกระดับสถานะทางสังคมของกลุ่มเป้าหมาย แต่ก็สร้างความรู้สึกถูกกีดกันในกลุ่มอื่นและนำไปสู่ความตึงเครียดเชิงโครงสร้าง ในทำนองเดียวกัน พรรคชนกลุ่มน้อยในศรีลังกา เช่น CWC และ TPA ใช้กลยุทธ์สร้างพันธมิตรกับพรรคใหญ่เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เชิงนโยบายและตำแหน่งทางการเมือง แม้ช่วยผลักดันสิทธิของชาวทมิฬได้บางส่วน แต่ก็เพิ่มความตึงเครียดระหว่างชาติพันธุ์ (Ramasamy, 2024) ขณะที่ไนจีเรียสะท้อนพลวัตที่พรรคการเมืองยึดโยงกับฐานชาติพันธุ์หลักสามกลุ่ม ส่งผลให้การแข่งขันทางอำนาจเน้นการควบคุมทรัพยากรและก่อความไม่มั่นคงทางการเมือง ส่วนกรณีมาซิโดเนีย พรรคชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีบทบาทปกป้องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภาษา แต่ก็สร้างความเปราะบางต่อเสถียรภาพของรัฐ (Berat, 2017) สำหรับประเทศไทย แม้มีความพยายามจัดตั้งพรรคการเมืองบนฐานชาติพันธุ์เพื่อขยายพื้นที่ตัวแทนในระดับชาติ แต่ผลสำเร็จยังจำกัดจากข้อจำกัดด้านฐานคะแนนเสียงในการเลือกตั้งปี 2566 (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2567) โดยสรุป พลวัตของพรรคฐานชาติพันธุ์สะท้อนบทบาทสองด้าน คือเป็นเครื่องมือปกป้องผลประโยชน์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตน ขณะเดียวกันก็อาจสร้างความตึงเครียดและข้อจำกัดต่อการพัฒนาและความมั่นคงของรัฐโดยรวม

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง

ประเด็นการวิเคราะห์	ลักษณะพลวัตความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง	กรณีศึกษา
1. พรรคการเมืองในฐานะกลไกสะท้อนและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง	พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นสถาบันตัวกลาง (Intermediary Institution) ที่ปรับตัวตามกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนผ่านสู่ภาคบริการ โดยทำหน้าที่บริหารจัดการความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่เกิดจากวิกฤตเศรษฐกิจ	การรวมศูนย์อำนาจเพื่อเสถียรภาพนโยบายในจีนและเวียดนาม เทียบกับความอ่อนแอเชิงโครงสร้างในฟิลิปปินส์ รวมถึงการปฏิรูปที่สร้างรากฐานชนชั้นกลางในตุรกี (Gumuscu, 2010)
2. พลวัตการต่อรองผลประโยชน์และอำนาจเชิงโครงสร้างของกลุ่มชนชั้น	พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นส่วนต่อประสาน (Interface) ของอำนาจทุนและแรงงาน โดยมักถูกตั้งคำถามถึงการเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำ (Power Elite) มากกว่ามหาชน นำไปสู่การปรับตัวของอุดมการณ์เข้าสู่จุดศูนย์กลางเพื่อสร้างพันธมิตรข้ามชนชั้น	การใช้นโยบายประชานิยมเพื่อยกระดับอำนาจต่อรองของชนชั้นล่างในไทย (พรรคไทยรักไทย) และอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจเหนือภาคประชาชนในสหรัฐอเมริกา(Gilens & Page, 2014)
3. โครงสร้างอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรบนฐานชาติพันธุ์	พรรคการเมืองถูกใช้เป็นกลไกจัดสรรทรัพยากรและสิทธิพิเศษเชิงนโยบายแก่กลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะ (Ethnic-based Allocation) ซึ่งมักนำไปสู่ความตึงเครียดเชิงโครงสร้างและการขยายความขัดแย้งในสังคมที่หลากหลาย	นโยบายภูมิบุตรในมาเลเซีย (UMNO), การต่อรองของพรรคชนกลุ่มน้อยในศรีลังกา (Ramasamy, 2024) และความแตกแยกในการกระจายทรัพยากรในไนจีเรีย

จากการวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองในมิติต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า พรรคการเมืองไม่ได้มีสถานะเป็นเพียงสถาบันทางการเมืองที่หยุดนิ่ง แต่ทำหน้าที่เป็น “จุดประสานเชิงปฏิสัมพันธ์” (Nexus) ที่มีความสลับซับซ้อนระหว่างอำนาจรัฐ กลไกตลาด และความต้องการของสังคม พลวัตของพรรคการเมืองในแต่ละบริบทถูกกำหนดโดยเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่แตกต่างกัน ทั้งในมิติของการปรับตัวตามพลวัตเศรษฐกิจโลก การทำหน้าที่เป็นพื้นที่ต่อรองอำนาจระหว่างชนชั้น และการเป็นกลไกปกป้องผลประโยชน์บนฐานชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบชี้ให้เห็นถึงความท้าทายสำคัญในระดับสากลและระดับพื้นที่ คือการที่พรรคการเมืองมักเผชิญกับสภาวะการถูกครอบงำโดยผลประโยชน์เฉพาะส่วน (Sectional Interests) ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเป็นกลไกขับเคลื่อนประชาธิปไตยที่ทั่วถึง ดังนั้น ความเข้าใจในพลวัตความสัมพันธ์เหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการออกแบบสถาบันทางการเมืองและนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพควบคู่ไปกับการลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์กรอบวรรณกรรมเชิงทฤษฎีและการวิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ในบทความนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับคือการก้าวข้ามการมองพรรคการเมืองแบบแยกส่วน (Monism) ไปสู่การมองแบบ “จุดประสานเชิงปฏิสัมพันธ์สามมิติ” (The Triple-Axis Nexus) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พรรคการเมืองไม่ได้ถูกกำกับโดยปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่ทำงานภายใต้แรงบีบอัดและปฏิสัมพันธ์ของ 3 แกนหลัก

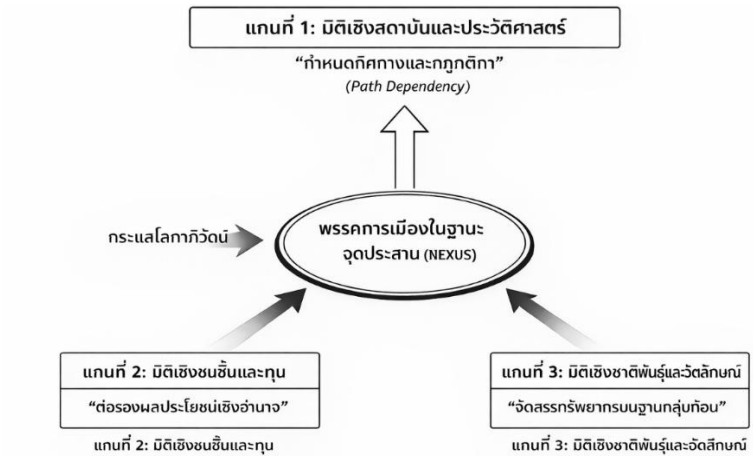

ภาพที่ 1 กรอบแบบจำลองการวิเคราะห์พรรคการเมืองในฐานะจุดประสาน (Nexus) ระหว่างโครงสร้างสถาบัน ทุน และอัตลักษณ์ทางการเมือง

แผนภาพดังกล่าวสะท้อนกรอบการวิเคราะห์ที่มองพรรคการเมืองในฐานะจุดประสาน (nexus) ของพลวัตเชิงโครงสร้างหลายมิติ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมิติเชิงสถาบันและประวัติศาสตร์ มิติเชิงชนชั้นและเศรษฐกิจ และมิติเชิงชาติพันธุ์ ภายใต้แรงกดดันของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำหน้าที่เป็นบริบทเชิงมหภาคกำหนดเงื่อนไขการปรับตัวขององค์กรทางการเมือง

ในมิติเชิงสถาบันและประวัติศาสตร์ พรรคการเมืองดำรงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดและโอกาสที่ถูกกำหนดโดยกติกา โครงสร้าง และเส้นทางพัฒนาทางการเมืองในอดีต ซึ่งก่อให้เกิดลักษณะการพึ่งพาเส้นทาง (Path Dependency) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดองค์กร ยุทธศาสตร์และพฤติกรรมทางการเมืองในระยะยาว พรรคการเมืองจึงมิได้เป็นผู้กระทำที่ดำเนินการอย่างอิสระ หากแต่เคลื่อนไหวภายใต้กรอบเชิงสถาบันที่หล่อหลอมจากประวัติศาสตร์ และมีบทบาทในการปรับตัวหรือผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันแบบค่อยเป็นค่อยไป ขณะเดียวกัน ในมิติเชิงชนชั้นและเศรษฐกิจ พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นพื้นที่ต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มชนชั้นและตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมประสานระหว่างทุน แรงงาน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ พลวัตในมิตินี้สะท้อนการจัดสรรอำนาจเชิงโครงสร้างผ่านนโยบายสาธารณะ การสร้างพันธมิตรข้ามชนชั้น หรือการปรับตำแหน่งทางอุดมการณ์เข้าสู่จุดศูนย์กลางเพื่อรักษาฐานสนับสนุนทางการเมือง ทั้งนี้ พรรคการเมืองอาจถูกครอบงำโดยชนชั้นนำหรือกลุ่มทุนบางส่วน ซึ่งส่งผลต่อทิศทางของการกำหนดนโยบายและโครงสร้างการกระจายทรัพยากร

นอกจากนี้ มิติเชิงชาติพันธุ์ชี้ให้เห็นว่า พรรคการเมืองมิได้เป็นเพียงเวทีต่อรองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือสถาบันเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่จัดระเบียบความสัมพันธ์ทางอำนาจบนฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ พรรคการเมืองอาจกลายเป็นกลไกตัวแทนของกลุ่มเฉพาะและมีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรหรือสิทธิพิเศษตามฐานกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งอาจนำไปสู่ทั้งการสร้างการบูรณาการทางการเมืองหรือการขยายความตึงเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมที่มีความหลากหลาย เมื่อพิจารณาร่วมกันทั้งสามมิติ พรรคการเมืองจึงมิได้เป็นเพียงองค์กรแข่งขันเลือกตั้ง หากแต่เป็นพื้นที่บรรจบของแรงกดดันเชิงโครงสร้างจากสถาบัน เศรษฐกิจ และชาติพันธุ์ โดยกระแสโลกาภิวัตน์ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละมิติ ผ่านการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและรูปแบบการกำกับดูแล ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว พรรคการเมืองจึงทำหน้าที่บูรณาการแรงกดดันจากหลายระดับและแปรรูปให้เป็นยุทธศาสตร์ องค์กรและนโยบาย ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนของการเมืองร่วมสมัย

สรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์พลวัตความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองผ่านการสังเคราะห์วรรณกรรมเชิงทฤษฎี เพื่ออธิบายกลไกเชิงโครงสร้างที่กำกับพฤติกรรมและการดำรงอยู่ของพรรคการเมือง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พรรคการเมืองมิได้เป็น

เพียงองค์กรแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจรัฐ หากแต่ทำหน้าที่เป็นจุดประสานเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ตลาด และสังคม โดยถูกหล่อหลอมจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เงื่อนไขเชิงสถาบัน และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งกำหนดรูปแบบองค์กรและยุทธศาสตร์ของพรรคในแต่ละบริบทการเมือง การวิเคราะห์ภายใต้กรอบมาร์กซิสต์และสถาบันนิยมใหม่สะท้อนว่าความสัมพันธ์ทางชนชั้น การจัดสรรทรัพยากรบนฐานชาติพันธุ์ และข้อจำกัดเชิงสถาบันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการก่อรูปและพัฒนาของพรรคการเมือง พรรคการเมืองอาจทำหน้าที่ทั้งในฐานะกลไกเชื่อมโยงผลประโยชน์ของชนชั้นนำ หรือเป็นพื้นที่ต่อรองเชิงนโยบายเพื่อกระจายทรัพยากรสู่ชนชั้นล่างและกลุ่มชาติพันธุ์ ความไม่สมดุลของอำนาจเชิงโครงสร้างดังกล่าวจึงเป็นความท้าทายสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการลดความเหลื่อมล้ำ

สำหรับบริบทประเทศไทย การศึกษาพบว่า ระบบพรรคการเมืองมีลักษณะเป็น “สถาบันลูกผสม” ที่ถูกกำกับด้วยสองปัจจัยหลัก กล่าวคือ มิติทางชนชั้นตามแนวคิดมาร์กซิสต์ ซึ่งชี้ให้เห็นบทบาทของพรรคในฐานะกลไกรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นนำและกลุ่มทุน และมิติข้อจำกัดเชิงสถาบันตามแนวคิดสถาบันนิยมใหม่ซึ่งสะท้อนการขาดความเป็นสถาบันที่เข้มแข็งจากกติกาทางโครงสร้างที่จำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเชิงนโยบาย โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของไทยยังมีแนวโน้มเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนและนักธุรกิจรายใหญ่มากกว่าประชาชนระดับฐานราก โดยมีลักษณะสอดคล้องกับระบบทุนนิยมพวกพ้อง (Crony Capitalism) ที่พบในบางประเทศกำลังพัฒนาเช่น ฟิลิปปินส์ที่อำนาจการต่อรองของภาคประชาชนถูกลดทอนลงด้วยระบบอุปถัมภ์ ซึ่งส่งผลให้อำนาจต่อรองของภาคประชาชนถูกจำกัดผ่านเครือข่ายอุปถัมภ์ทางการเมือง

ในเชิงคุณูปการทางวิชาการ บทความนี้มีส่วนช่วยขยายกรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองและโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง โดยบูรณาการแนวคิดจากสองสำนักทฤษฎีเข้าด้วยกันเพื่ออธิบายบทบาทของพรรคการเมืองในฐานะสถาบันเชิงโครงสร้าง มากกว่าการมองในฐานะองค์กรแข่งขันเชิงเลือกตั้งเพียงมิติเดียว นอกจากนี้ ยังช่วยเชื่อมโยงการอภิปรายเชิงทฤษฎีกับบริบทการเมืองไทย อันเป็นการเติมเต็มช่องว่างในวรรณกรรมที่มักแยกการวิเคราะห์เชิงสถาบันออกจากมิติชนชั้นและโครงสร้างเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้มีข้อจำกัดเนื่องจากอาศัยการสังเคราะห์วรรณกรรมเชิงทฤษฎีและการวิเคราะห์เอกสารเป็นหลัก ซึ่งมิได้ครอบคลุมข้อมูลเชิงประจักษ์จากภาคสนามโดยตรง ดังนั้น การศึกษาต่อยอดในอนาคตอาจพัฒนาโดยการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์หรือการเปรียบเทียบข้ามประเทศเพื่อทดสอบความแข็งแรงของข้อเสนอเชิงแนวคิด รวมทั้งสำรวจกลไกเชิงสถาบันและเครือข่ายอำนาจในระดับจุลภาคเพื่อยกระดับความเข้าใจต่อพลวัตของระบบพรรคการเมืองในบริบทเศรษฐกิจการเมืองร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

เขมภัทร ทฤษฎิคุณ. (2564). *ความสัมพันธ์ของเรื่องเศรษฐกิจและการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันปรีดี พนมยงค์.

ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2567). พื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเลือกตั้งระดับชาติ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(1), 307–332.

ภัทร หวังกิตติกุล. (2560). *ผลกระทบของนโยบายประชานิยมแบบทักษิณต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธนา เศรษฐปราโมทย์. (2564). ผลของปัจจัยเสี่ยงเชิงนโยบายเศรษฐกิจและการเมืองต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและผลตอบแทนตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทย. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์*, 15(23), 99–120.

ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2564). แนวทางประชานิยม: ภาพสะท้อนแนวคิดทางการเมืองเชิงโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(2), 15-30.

Acemoglu, D. & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Business.

Berat, D. (2017). *Politics and Ethnic Identity: The Role of Ethnic-Based Parties in Macedonia* (Master's thesis). Tetovo: State University of Tetova.

Bizzarro, F. et al. (2018). Party Strength and Economic Growth. *World Politics*, 70(2), 275-320.

Clift, B. (2021). *Comparative Political Economy: States, Markets and Global Capitalism* (2nd ed.). London: Red Globe Press.

De Leon, C. et al. (2009). Political Articulation: Parties and the Constitution of Cleavages in the United States, India, and Turkey. *Sociological Theory*, 27(3), 193-219.

Gilens, M. & Page, B. I. (2014). Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens. *Perspectives on Politics*, 12(3), 565-581.

Grossmann, M. et al. (2021). Political Parties, Interest Groups, and Unequal Class Influence in American Policy. *The Journal of Politics*, 83(4), 1706-1720.

Gumuscu, S. (2010). Class, Status, and Party: The Changing Face of Political Islam in Turkey and Egypt. *Comparative Political Studies*, 43(7), 835-861.

Haggard, S. & Kaufman, R. R. (1995). *The Political Economy of Democratic Transitions*. Princeton: Princeton University Press.

Hall, P. A. & Taylor, R. C. R. (1996). Political Science and the Three New Institutionalisms. *Political Studies*, 44(5), 936-957.

Hewison, K. (2010). Thailand's Capitalism Before and After the Crisis. In *The Political Economy of South East Asia: Markets, Power and Contestation* (pp. 52-80). Oxford: Oxford University Press.

Marx, K. & Engels, F. (1848). *The Communist Manifesto*. London: Penguin Classics.

Mills, C. W. (1956). *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.

North, D. C. Wallis, J. J. & Weingast, B. R. (2009). *Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History*. Cambridge: Cambridge University Press.

Peters, B. G. (1999). *Institutional Theory in Political Science: The 'New Institutionalism'*. London: Pinter.

Przeworski, A. & Sprague, J. (1986). *Paper Stones: A History of Electoral Socialism*. Chicago: University of Chicago Press.

Ramasamy, R. (2024). Can ethnic minority political parties influence the policy process in fragmented societies? Insights from Sri Lanka. Retrieved November 20, 2025, from https://shorturl.asia/fM6b0

Rennwald, L. (2020). *Social Democratic Parties and the Working Class: New Voting Patterns*. Cham: Palgrave Macmillan.

Schmitter, P. C. (2001). Parties are Not What They Once Were. *International Political Science Review*, 22(2), 151-165.

การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ*

SCHOOL ADMINISTRATION FOR ELEVATING TO QUALITY SCHOOLS

ศิริชัย คชวงษ์, มัทนา วังถนอมศักดิ์
Sirichai Kotchawong, Mattana Wangthanomsak
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Education, Silpakorn University
Corresponding Author E-mail: nueng11_28@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเสนอการบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนผู้เรียนให้ก้าวไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าของสถานศึกษาต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่เป็นระเบียบแบบแผน เพื่อให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จตามนโยบายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กระบวนการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาบุคลากร นักเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับและได้มาตรฐาน โรงเรียนคุณภาพคือสถานศึกษาที่มีคุณภาพและศักยภาพที่ดี มีการบริหารจัดการที่ดี มุ่งเน้นการเรียนรู้ของผู้เรียน และพัฒนาผู้เรียนในหลากหลายรูปแบบตามความสนใจ การบริหารสถานศึกษาที่ดีต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ ครูผู้สอนมีศักยภาพ และได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การบริหาร; สถานศึกษา; โรงเรียนคุณภาพ

Abstract

This academic article aims to present school administration as a means to elevate educational institutions into quality schools, a crucial factor in guiding learners toward a high-quality and efficient society. The advancement of a school relies on a systematic administrative process to achieve its established policies and objectives. Therefore, the school administration process serves as a fundamental cornerstone for the development of personnel, students, the

*Received October 18, 2025; Revised November 22, 2025; Accepted December 1, 2025

community, and relevant stakeholders, enabling the institution to gain recognition and meet established standards. A quality school is defined as an institution possessing high quality and potential, characterized by effective management, a strong focus on student learning, and the development of learners through diverse approaches tailored to their interests. Effective school administration requires clear objectives, diverse management processes, strong leadership from school administrators, competent teachers, and cooperation from all stakeholders.
Keywords: Administration; School; Quality School

บทนำ

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วในทุกด้าน ทั้งทางด้านวิทยาการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และความท้าทายจากปรากฏการณ์ระดับโลกต่าง ๆ การศึกษาได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศ โดยนานาประเทศต่างให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและชุมชน ตลอดจนสร้างรากฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) พบว่าสถานศึกษาหลายแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ประสบกับปัญหาและความท้าทายในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นจำนวนผู้เรียนที่ลดน้อยลง อัตราส่วนครูต่อนักเรียนและนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน นอกจากนี้ คุณภาพของบุคลากรยังเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากครูผู้สอนขาดทักษะวิทยาการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน ประสบปัญหาการสอนไม่ครบชั้นและมีภารกิจอื่นนอกเหนือจากงานสอน ทำให้ไม่มีเวลาจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ปัญหาด้านปัจจัยในการพัฒนาการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งข้อจำกัด โดยเฉพาะการจัดสรรเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐที่ลดน้อยลง ส่งผลให้โรงเรียนขาดคุณภาพและผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ความท้าทายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการลดความเหลื่อมล้ำและขจัดวิกฤตทางการศึกษา เช่น คุณภาพสถานศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกัน และผู้เรียนขาดกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้ “โรงเรียน” ในฐานะสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างและพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำหลักการและนโยบายการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็น

รูปธรรมและมีคุณภาพความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับ “กระบวนการบริหารจัดการ” ของโรงเรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษา การสร้างองค์กรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อทำหน้าที่จัดการความรู้ พัฒนาความคิด และยกระดับศักยภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิผล

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็น “โรงเรียนคุณภาพ” จึงเป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ โรงเรียนคุณภาพ หมายถึง สถานศึกษาที่มีคุณภาพและศักยภาพที่ดี มีการบริหารจัดการทั้งภายในและภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการสร้างคุณภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง พร้อมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลายตามความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การมีโรงเรียนคุณภาพจะช่วยเป็นต้นแบบและเป็นแบบอย่างที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหาร และช่วยลดปัญหาความแตกต่างด้านคุณภาพการศึกษา

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งเสนอการบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ โดยจะทำความเข้าใจถึงแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนคุณภาพ เงื่อนไขในการบริหาร และการดำรงอยู่ของการเป็นโรงเรียนคุณภาพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและสร้างโรงเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาต่อไป

การบริหารสถานศึกษา คืออะไร

การบริหารสถานศึกษา คือ ปัจจัยสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่มีความท้าทายหลายด้าน เช่น ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากอัตราการเกิดภายในประเทศลดลง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) และปัญหาด้านคุณภาพบุคลากร เช่น ครูผู้สอนขาดทักษะวิทยาการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นกลไกหลักที่จะช่วยนำพาองค์กรการศึกษาให้อยู่รอดและบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ (สิรินญา ศิริประโคน, 2561) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่จัดดำเนินการทางการศึกษาที่ประกอบไปด้วยการวางแผนดำเนินการบริหารโรงเรียน เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จะต้องทำเป็นกระบวนการโดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั่นคือ การพัฒนาบุคลากรหรือผู้รับบริการทางการศึกษาให้เป็นผู้มีคุณภาพที่สังคมต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีภารกิจสำคัญที่ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ โดยต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่า ทั้งคน เงิน เวลา และทรัพย์สิน ซึ่งสอดคล้องกับสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา คือ กระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมภายในสถานศึกษา โดยมีแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบและบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เป้าหมาย คือ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความสามารถ มีทักษะ มีคุณธรรม และสามารถ

นำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข การดำเนินการนี้ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ทรัพยากรอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด English (2019) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาคือ การจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเน้นบทบาทของผู้บริหารในฐานะนักกลยุทธ์ที่ต้องวางแผนและชี้นำให้องค์กรก้าวไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างมีทิศทาง

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือ กระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบที่ผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและชี้นำ การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการวางกรอบการบริหารอย่างเป็นระบบ เพื่อนำพาสถานศึกษาก้าวสู่โรงเรียนคุณภาพ

กระบวนการบริหารสถานศึกษา

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารสถานศึกษาที่ดีต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทั่วไปกระบวนการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยวงจรหลัก 4 ส่วนที่สำคัญ (อภิชญา สังกะคำ, 2564) ดังนี้

1. การวางแผนพัฒนา (Planning) เป็นการกำหนดนโยบาย กำหนดขั้นตอน กำหนดผู้รับผิดชอบ กำหนดทรัพยากร และกำหนดตัวชี้วัด เช่น การวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน ศึกษานโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และสำรวจความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

2. การนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation) เป็นการนำแผนงานหรือหลักสูตรที่วางไว้ไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น และการถ่ายทอดนโยบายจากผู้บริหารสู่ครูให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติ

3. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluation) เป็นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของการดำเนินงาน

4. การปรับปรุงพัฒนางาน (Improvement/Adjustment) เป็นการนำผลการประเมินที่ได้จากการติดตาม ตรวจสอบ มาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กระบวนการบริหารยังสามารถทำตามแนวคิด PIE (Planning, Implementation, Evaluation) ซึ่งจะทำให้สามารถบริหารโรงเรียนคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนคุณภาพ คืออะไร

โรงเรียนคุณภาพเป็นนโยบายสำคัญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ที่มุ่งหวังให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและปลอดภัย โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567)

ที่ได้ดำเนินการโดยพัฒนาต่อยอดจากโครงการเดิม คือ โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โรงเรียนคุณภาพของชุมชน โรงเรียนมัธยมดีสี่มุมเมือง และโรงเรียนที่สามารถดำรง อยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (Stand Alone) โดยได้มีการกำหนดทิศทางขับเคลื่อนโครงการ ภายใต้กรอบการดำเนินงานและจุดเน้น 7 ด้าน ได้แก่ 1. ความปลอดภัยของผู้เรียน 2. ระบบประกันคุณภาพ 3. การพัฒนาครู 4. การเรียนการสอน 5. การวัดและประเมินผล 6. การนิเทศกำกับและติดตาม และ 7. Big Data ซึ่งโรงเรียนคุณภาพเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาการศึกษา ซึ่งหมายถึงโรงเรียนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเพื่อช่วยพัฒนาประเทศชาติ และเป็นสถานศึกษาที่ให้บริการทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากการศึกษาปรากฏการณ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ทิวัตถ์ ศรีดำรงค์ และคณะ (2556) พบว่า ลักษณะของโรงเรียนคุณภาพมีความครอบคลุมในหลายมิติ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ โรงเรียนคุณภาพเป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งรวมถึงความสามารถในการแสดงภาวะผู้นำทั้งในเชิงเอกลักษณ์เฉพาะตัวและอำนาจตามหน้าที่ เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานวิชาการและงานอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ โรงเรียนคุณภาพยังมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาในด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา

2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-Centered Instruction) โดยกระบวนการนี้จะคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้เต็มเวลาเต็มหลักสูตร เน้นการสอนซ่อมเสริม และมีการประเมินผลตามสภาพจริง โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ความร่วมมือและความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนคุณภาพต้องมีความร่วมมือกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนและระดมทรัพยากรมาใช้ในการจัดการศึกษา ตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4. ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและการยอมรับ โรงเรียนคุณภาพเป็นโรงเรียนที่ต้องมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองต้องการส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน และทำให้นักเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ โรงเรียนคุณภาพต้องมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ทั้งในด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมที่ต้องการเห็นโรงเรียนทั่วประเทศมีมาตรฐานเท่าเทียมกัน

5. การดำเนินงานตามมาตรฐานและภารกิจ โรงเรียนคุณภาพจะต้องมีมาตรฐานตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมีระบบประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผล ซึ่งการบรรลุคุณภาพนี้เป็นไปตามภารกิจโดยตรงของโรงเรียนในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนคุณภาพที่ประสบความสำเร็จสามารถเป็นแหล่งศึกษาดูงาน ให้แก่โรงเรียนและหน่วยงานอื่นได้

สรุปได้ว่า โรงเรียนคุณภาพ คือ โรงเรียนที่มีการบริหารสถานศึกษาจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง ผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

โรงเรียนปกติกับโรงเรียนคุณภาพ มีความแตกต่างกันอย่างไร

โรงเรียนปกติ โดยมักจะเปรียบเทียบกับโรงเรียนที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนปกติ คือ โรงเรียนที่ดำเนินงานตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ แต่ยังขาดปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (วิชัย ลาธิ, 2564) โรงเรียนปกติมักเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบปัญหาในหลายด้าน และยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ โดยมีลักษณะดังนี้

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน ผู้เรียนอาจขาดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ขาดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

2. ด้านคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูผู้สอนขาดทักษะวิทยาการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน มีการสอนในสภาพครูไม่ครบชั้นเรียน และครูไม่มีเวลาจัดการเรียนการสอนเนื่องจากมีภารกิจอื่น ครูยังไม่สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์หรือแก้ปัญหาได้อย่างเต็มที่ และอาจขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการคิด

3. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อม อาคารเรียนและอาคารประกอบไม่เพียงพอ มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ไม่มีรถบริการรับ-ส่งนักเรียน และไฟถนนส่องสว่าง ระบบไฟฟ้าภายในอาคารชำรุด น้ำประปาไหลไม่สม่ำเสมอ หรือขาดแคลนในฤดูแล้ง ขาดอุปกรณ์กรองน้ำดื่ม ระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร คอมพิวเตอร์ไม่พร้อมและไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ขาดแคลนครูสอนภาษาจีน และอุปกรณ์การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) ขาดงบประมาณจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือสอนทักษะอาชีพเพิ่มเติม โรงอาหารมีขนาดไม่เพียงพอ และขาดสถานที่สำหรับเล่นกีฬา บางโรงเรียนไม่มีรั้วกั้น ทำให้ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในความปลอดภัย

4. ด้านการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารในโรงเรียนปกติมักจะเน้นการปฏิบัติงานตามคำสั่งและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็นหลัก ขาดการริเริ่มสร้างสรรค์หรือการวางวิสัยทัศน์ที่จะยกระดับองค์กรให้ก้าวหน้าไปกว่ามาตรฐานขั้นพื้นฐาน การตัดสินใจ

ส่วนใหญ่มักจะมาจากผู้บริหารเพียงลำพัง ขาดการเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและแก้ไขปัญหา ทำให้การบริหารขาดมิติที่หลากหลายและความเข้าใจบริบทของพื้นที่ การบริหารในโรงเรียนปกติมักจะเน้นที่การควบคุมบุคลากรให้ทำตามระเบียบมากกว่าการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูขาดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนใหม่ ๆ ผู้บริหารในโรงเรียนปกติมักจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามปกติ แต่ยังไม่สามารถดึงดูดหรือจัดสรรทรัพยากรจากภายนอก เช่น การสนับสนุนจากชุมชนหรือภาคเอกชน มาใช้เพื่อยกระดับโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

สรุปได้ว่า โรงเรียนปกติ คือ สถานศึกษาที่ดำเนินการตามระบบราชการและระเบียบที่วางไว้ แต่ยังขาดแรงขับเคลื่อนภายในและปัจจัยส่งเสริมที่จะสร้างคุณภาพที่โดดเด่นและยั่งยืน โดยมักจะยึดติดกับหน้าที่และความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานมากกว่าการสร้างนวัตกรรมหรือการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนคุณภาพเป็นโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามบริบทของตนเอง โดยมีคุณลักษณะ (รุ่งทิพย์ พรหมศิริ, 2565) ดังนี้

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณภาพด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงตามมาตรฐานที่กำหนด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล ความสามารถในการคิดประดิษฐ์ ปรับตัว ทักษะการสื่อสาร ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีคุณธรรม จริยธรรม และสุขภาวะทางร่างกายและจิตสังคมที่ดี นักเรียนได้รับการพัฒนาบรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียน และจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นทุกปี

2. ด้านคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูมีความสามัคคีและตระหนักในหน้าที่ ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถนำผลวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการสอนได้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับการเสริมแรงทางบวก

3. ด้านการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล มีการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากร และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

4. ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการคัดกรองนักเรียน จัดการเรียนเต็มเวลา เต็มหลักสูตร เน้นสอนซ่อมเสริม และประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ มีการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย จัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น

5. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อม มีอาคารเรียน ห้องเรียนคุณภาพ ห้องปฏิบัติการที่ได้มาตรฐาน รวมถึงบ้านพักครูที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีและเอื้อต่อการเรียนรู้

การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ

การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยการบูรณาการการพัฒนาในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน (สำนักงานคณะกรรมการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ซึ่งแต่ละส่วนล้วนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1. ด้านสถานศึกษา พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนคุณภาพเกี่ยวข้องกับการสร้างสภาพแวดล้อมและระบบที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน เป็นรากฐานที่เข้มแข็งและมีอิสระในการบริหารจัดการ โรงเรียนคุณภาพจะต้องสามารถสร้างความเข้มแข็งภายในตนเอง เพื่อเป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานมาศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่สถานศึกษาโดยตรงจะช่วยให้โรงเรียนมีความคล่องตัวและมีอิสระในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และต้นแบบ โรงเรียนคุณภาพเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่มุ่งสร้างศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นแบบอย่างและแหล่งศึกษาดูงานสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ สถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความรู้ พัฒนาความคิด และเสริมสร้างศักยภาพการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างวัฒนธรรมคุณภาพและองค์กรแห่งการเรียนรู้ การปลูกฝังวัฒนธรรมคุณภาพที่บุคลากรทุกคนมุ่งเน้นประสิทธิภาพและร่วมแรงร่วมใจในการทำงานเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการทั้งภายในและภายนอก และสร้างเครือข่ายความรู้กับโรงเรียนอื่น ๆ จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โรงเรียนคุณภาพพึงมีอาคารสถานที่ที่เพียงพอ สวยงาม ปลอดภัย และสะอาด การจัดห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ สนามกีฬา และระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และอินเทอร์เน็ต ให้มีคุณภาพและพร้อมใช้งาน จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียน มีหลักสูตรและการบริหารจัดการเชิงระบบ สถานศึกษาต้องมีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยมีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและบริบทท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังต้องมีระบบประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมและเครือข่ายความร่วมมือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดระหว่างบ้าน โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษา

2. ด้านผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำและผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่โรงเรียนคุณภาพ โดยมีคุณลักษณะเป็นภาวะผู้นำและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ขับเคลื่อนและบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าที่สุด การบริหารงานต้องครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม

การสร้างแรงจูงใจ และขวัญกำลังใจให้บุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาตนเอง และส่งเสริมบุคลากร ให้เป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เป็นแบบอย่างที่ดี และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงจัดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านครูผู้สอน นับเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และมีทักษะกระบวนการคิด มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแก้ปัญหา รวมถึงการนำบริบทของชุมชนและท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และใช้สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรม ประชุม สัมมนาทางวิชาการ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครู การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู การทำวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน สร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจ การจัดสวัสดิการ และการยกย่องครูที่มีผลงานดีเด่นจะช่วยให้ครูมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นแบบอย่างและดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความใกล้ชิด และกระตุ้นให้นักเรียนเป็นเด็กดี มีความมุ่งมั่นในการเรียนและเห็นคุณค่าของการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพ จึงมิใช่เพียงการพัฒนาปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นการผสมผสานการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งในระดับนโยบายของสถานศึกษา การแสดงบทบาทผู้นำของผู้บริหาร และการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพของครูผู้สอน เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

การบริหารสถานศึกษาอย่างไรที่สามารถยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพได้

การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับสู่การเป็น “โรงเรียนคุณภาพ” นั้น ต้องอาศัยการดำเนินงานที่เป็นระบบและครบวงจร โดยมุ่งเน้นการจัดการทั้งในมิติของปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output/Outcome) ซึ่งเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานที่กำหนด การบริหารเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพมีองค์ประกอบและกระบวนการหลักที่สำคัญ (รุ่งทิพย์ พรหมศิริ, 2565) ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำและปัจจัยนำเข้า (Input & Leadership)

คุณภาพของสถานศึกษาขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารเป็นสำคัญ โดยต้องสร้างเงื่อนไขที่จำเป็นเพื่อให้เกิดคุณภาพ มีภาวะผู้นำที่เป็นมืออาชีพและเชิงวิชาการ ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรอบรู้ ให้ความสำคัญกับงานวิชาการเป็นหลัก และสามารถสร้างบรรยากาศ

เชิงวิชาการในโรงเรียนได้ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมีลักษณะความเป็น ผู้นำเชิงรุกแบบผู้รับใช้ (Proactive Servant Leadership)

การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป และต้องมีการวางแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ มีความคาดหวังต่อผู้เรียน บุคลากรของโรงเรียนต้องมีความคาดหวังต่อความสำเร็จของนักเรียนในระดับสูง โดยใช้กลยุทธ์ในการสร้างความสำเร็จของนักเรียนทุกคน และกำหนดมาตรฐานทางการเรียนที่ชัดเจน

2. กระบวนการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ (Quality Process)

2.1 การบริหารและการจัดการองค์กร

การสร้างแรงจูงใจและการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารต้องใช้เทคนิคในการบริหารเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการ เสริมแรงทางบวก สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร เพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โรงเรียนต้องมีระบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการทั้งภายในและภายนอก มีการตรวจสอบและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ มีความยืดหยุ่นและการบริหารจัดการด้วยธรรมาภิบาล ต้องมีการ ปรับโครงสร้างและระบบการปฏิบัติงานให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว และดำเนินการบริหารจัดการโดยใช้ หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งหมายถึงการบริหารที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การบริหารงบประมาณอย่างคุ้มค่า ต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณโดยคำนึงถึงความประหยัดและ ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ทั้งคน เงิน เวลา และทรัพย์สิน

2.2 การพัฒนาบุคลากรและการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาครู โรงเรียนต้องสนับสนุนพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ จัดให้มีการอบรมสัมมนาทางวิชาการอย่างน้อย 2 ครั้งต่อภาคเรียน และมีการนิเทศภายในอย่างน้อย 1 ครั้งต่อภาคเรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ส่งเสริมทักษะการคิด ควรปรับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ และความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีการวิจัยและเทคโนโลยี ครูทุกคนต้องมีงานวิจัยในชั้นเรียน และนำผลวิจัยนั้นไปพัฒนาการเรียนการสอน รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.3 การมีส่วนร่วมและการประกันคุณภาพ

การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การบริหารงานต้อง เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัญหา การวางแผน การติดตามประเมินผล การระดมทรัพยากร โรงเรียนควรระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาจากท้องถิ่น ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งต้องมีการวางแผนการจัดตั้งงบประมาณอย่างชัดเจน มีระบบประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลการดำเนินการตลอดเวลา

3. ผลลัพธ์ที่ตามมาจากการเป็นโรงเรียนคุณภาพ (Outcomes)

เมื่อสถานศึกษามีการบริหารจัดการตามกระบวนการข้างต้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ ผู้เรียนมีคุณภาพสูง ผู้เรียนได้รับการพัฒนา บรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียน มีคุณภาพด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สูงตามมาตรฐาน มีความสามารถในการวิเคราะห์คิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหา ผลงานเป็นที่ประจักษ์ โรงเรียนมีผลงานเป็นที่ยอมรับได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและชุมชน และมักจะกลายเป็น แหล่งศึกษาดูงานของโรงเรียนและหน่วยงานอื่น ความยั่งยืนและการเติบโต เมื่อโรงเรียนมีคุณภาพและมีชื่อเสียง จะทำให้จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นทุกปี (แม้ในภาวะที่โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มลดลง) และมีการดำรงอยู่ของการเป็นโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งเกิดจากความเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของบุคลากร

สรุป

การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับให้เป็นโรงเรียนคุณภาพนั้น ถือเป็นภารกิจสำคัญภายใต้กรอบนโยบายการปฏิรูปการศึกษาและยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กระบวนการนี้มิได้จำกัดอยู่เพียงมิติใดมิติหนึ่ง แต่ต้องอาศัยการบูรณาการการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งในระดับของสถานศึกษาเอง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในด้านสถานศึกษาการเป็นโรงเรียนคุณภาพเริ่มจากการสร้างรากฐานความเข้มแข็งและอิสระในการบริหารจัดการโดยอาศัยการกระจายอำนาจการบริหารทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและสามารถพัฒนาคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการทั้งภายในและภายนอก พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและปลอดภัย นอกจากนี้ หลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาต้องได้รับการออกแบบและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ความต้องการของผู้เรียนและนโยบายการศึกษาของชาติ โดยผ่านกระบวนการที่ครบวงจร ตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การจัดทำ การนำไปใช้ การนิเทศติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน รวมถึงการเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาของชุมชน ก็เป็นส่วนสำคัญในการระดมทรัพยากรและเสริมสร้างความเชื่อมั่น สำหรับด้านผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยต้องมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ การบริหารจัดการต้องยึดหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผน ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง รวมถึงจัดให้มีระบบนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการเรียนรู้ และสร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนระบบแรงจูงใจที่เหมาะสมแก่ครู ในส่วนของด้านครูผู้สอน ครูเป็นผู้ปฏิบัติงานหลักในการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ จำเป็นต้องปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหา และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ครูควรได้รับการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านความรู้เนื้อหา วิธีการสอน และการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนานักเรียน รวมถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น สนุกสนาน และให้การเสริมแรงทางบวก เป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นศักยภาพของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *รู้จักกับ “โครงการโรงเรียนคุณภาพ” ตามนโยบาย รมว.ศธ. “ตรีนุช เทียนทอง”*. สืบค้น 2 ตุลาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/Q40fh

ทิวัตถ์ ศรีดำรง และคณะ. (2556). การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 10(18), 52-60.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 49-53.

รุ่งทิพย์ พรหมศิริ. (2565). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิชัย ลาธิ. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(12), 85-100.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *นวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

_____. (2567). *โครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพสร้างโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ*. สืบค้น 2 ตุลาคม 2568, จาก https://www.obec.go.th/archives/975321

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สถิติการจดทะเบียนชีพ พ.ศ. 2564*. สืบค้น 2 ตุลาคม 2568, จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/สำรวจ/ด้านสังคม/ประชากรศาสตร์/สถิติการจดทะเบียนชีพ.aspx

สิรินญา ศิริประโคน. (2561). *การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนบ้านมาบเตย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง. (2561). *การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพ* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อภิชญา สังกะคำ. (2564). *แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

English, F. W. (2019). *Educational Administration: The role of the professional administrator*. England: Routledge.

_____. (2019). *The art and science of educational administration*. England: Routledge.

จริยธรรมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสถาบันอุดมศึกษา: กรอบแนวทางสำหรับนักศึกษาและคณาจารย์*

THE ETHICS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE USE IN HIGHER EDUCATION: A FRAMEWORK FOR STUDENTS AND FACULTY MEMBERS

วิไลวรรณ ทองใบอ่อน
Wilaiwan Thongbaion
คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน
Multidisciplinary College, Christian University of Thailand
Corresponding Author E-mail: wthongbaion@gmail.com

บทคัดย่อ

การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์เข้าสู่แวดวงอุดมศึกษาก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทายทางจริยธรรมในระดับที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์ประเด็นท้าทายเชิงจริยธรรมที่สำคัญจากการใช้ AI ในการเรียนการสอนและการวิจัย และ 2. เสนอกรอบแนวทางเชิงจริยธรรม ที่เป็นรูปธรรมสำหรับนักศึกษาและคณาจารย์ การทบทวนวรรณกรรมพบว่าความท้าทายหลัก ได้แก่ ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ อคติในอัลกอริทึม ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และการลดทอนทักษะการคิดขั้นสูง เพื่อรับมือกับประเด็นเหล่านี้ จึงได้พัฒนากรอบแนวทาง 5 มิติ ได้แก่ 1. ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ 2. ความซื่อสัตย์ทางวิชาการในยุคดิจิทัล 3. ความเสมอภาคและความเป็นธรรม 4. การปกป้องข้อมูลและความเป็นส่วนตัว และ 5. การเรียนรู้โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง กรอบแนวทางนี้มุ่งสร้างวัฒนธรรมการใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ สร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

คำสำคัญ: จริยธรรมการศึกษา; อุดมศึกษา; ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ; ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์

*Received October 16, 2025; Revised November 18, 2025; Accepted November 24, 2025

Abstract

The integration of Artificial Intelligence (AI), particularly Generative AI, into higher education has brought unprecedented opportunities along with significant ethical challenges. This article aims to 1. analyze key ethical issues arising from the use of AI in teaching, learning, and research, and 2. propose a concrete ethical framework for students and faculty members. A review of relevant literature reveals four main areas of concern: academic integrity, algorithmic bias, data privacy, and the decline of higher-order thinking skills. To address these challenges, a five-dimensional ethical framework was developed, encompassing 1. Transparency and Accountability, 2. Digital Academic Integrity, 3. Fairness and Equity, 4. Data Privacy and Confidentiality, and 5. Human-Centered Learning. This framework seeks to foster a culture of AI use in higher education that is critical, creative, and socially responsible.

Keywords: Educational Ethics; Higher Education; Academic Integrity; Generative Artificial Intelligence

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคแห่งปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะแบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Models: LLMs) ได้แก่ GPT (Generative Pre-trained Transformer) จาก OpenAI และ Gemini จาก Google ได้เปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ด้านการศึกษาอย่างรวดเร็ว เครื่องมือเหล่านี้ทำหน้าที่มากกว่าซอฟต์แวร์ทั่วไป เพราะสามารถสร้างสรรค์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนจำนวนมาก และสนทนาโต้ตอบได้อย่างใกล้เคียงมนุษย์ (Bozkurt, 2023; Dwivedi et al., 2023) อย่างไรก็ตาม ความสามารถนี้ได้ก่อให้เกิดคำถามทางจริยธรรม เช่น การคงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์ทางวิชาการ การผลิตซ้ำอคติในข้อมูล และการพึ่งพาเทคโนโลยีที่อาจลดทอนการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน (Cotton et al., 2023)

ดังนั้น การสร้างความเข้าใจร่วมกันและกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนจึงเป็นสิ่งจำเป็น บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อเสนอกรอบแนวคิดเชิงจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในบริบทอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบัน นักศึกษา และคณาจารย์สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีความรับผิดชอบและยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม: ประเด็นท้าทายเชิงจริยธรรมของ AI ในอุดมศึกษา

1. ความซื่อสัตย์ทางวิชาการและภาวะผู้สร้างสรรค์

ประเด็นท้าทายที่เป็นหัวใจสำคัญและถูกอภิปรายอย่างกว้างขวางที่สุด คือ การสั่นคลอนของความซื่อสัตย์ทางวิชาการ (Academic Integrity) และภาวะผู้สร้างสรรค์ (Authorship) ซึ่งเส้นแบ่งที่เคยชัดเจนระหว่างการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกกับการลอกเลียนวรรณกรรม (Plagiarism) ได้เลือนรางลง การใช้ AI ในระดับพื้นฐาน เช่น การตรวจสอบไวยากรณ์หรือการปรับแก้สำนวน อาจถูกมองว่าเทียบเท่ากับการใช้โปรแกรมตรวจพิสูจน์อักษรทั่วไป แต่เมื่อความสามารถของ AI ขยับไปสู่การสร้างเนื้อหาทั้งย่อหน้า การสรุปประเด็น หรือแม้กระทั่งการเขียนเรียงความทั้งฉบับตามคำสั่ง การกระทำดังกล่าวได้ก้าวข้ามเส้นแบ่งไปสู่การกระทำที่เรียกว่า “AI Plagiarism” ซึ่งเป็นการบิดเบือนภาวะผู้สร้างสรรค์อย่างร้ายแรง ดังที่ Salvagno et al. (2023) ได้ชี้ว่า การส่งผลงานที่ AI สร้างขึ้นทั้งหมดหรือส่วนใหญ่โดยอ้างว่าเป็นผลงานของตนเองนั้น ไม่เพียงแต่เป็นการทุจริต แต่ยังเป็นการทำลายกระบวนการเรียนรู้ที่ควรจะเกิดขึ้นจากการค้นคว้า การตกผลึกทางความคิด และการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นปัญหาดังกล่าวยังทวีความซับซ้อนขึ้นจากข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่พยายามจะเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ กล่าวคือ เครื่องมือตรวจจับการใช้ AI (AI Detection Tools) ซึ่งหลายสถาบันนำมาใช้เป็นเกราะป้องกัน ยังขาดความแม่นยำที่น่าเชื่อถือ จากการศึกษาของ Weber-Wulff et al. (2023) พบว่า เครื่องมือเหล่านี้มีโอกาสเกิด ผลบวกลวง (False Positive) ซึ่งหมายถึงการระบุว่า ผลงานที่มนุษย์เขียนขึ้นนั้นสร้างโดย AI เหตุการณ์เช่นนี้ไม่เพียงสร้างความขัดแย้งระหว่างผู้สอนและผู้เรียน แต่ยังอาจนำไปสู่การลงโทษผู้บริสุทธิ์อย่างไม่เป็นธรรม ภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกนี้ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างนโยบายที่สมดุลและสามารถส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันก็ธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของความซื่อสัตย์ทางวิชาการอันเป็นเสาหลักของการศึกษา

2. อคติในอัลกอริทึมและความเสมอภาค

เบื้องหลังความสามารถอันน่าทึ่งของแบบจำลองภาษาขนาดใหญ่ คือ กระบวนการฝึกฝนจากชุดข้อมูลข้อความและรูปภาพปริมาณมากที่รวบรวมมาจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนสังคมมนุษย์อันเต็มไปด้วยอคติทางเชื้อชาติ เพศ ชนชั้น และวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกอยู่ (UNESCO, 2023) ดังนั้น เมื่อ AI เรียนรู้และสร้างผลลัพธ์จากข้อมูลเหล่านี้จึงเกิดความเสี่ยงสูงที่จะผลิตซ้ำอคติ (Reproducing Bias) และข้อมูลที่เหมารวม (Stereotype) ออกมาโดยไม่รู้ตัว ตัวอย่างเช่น AI อาจเชื่อมโยงบทบาททางอาชีพกับเพศสภาพตามค่านิยมดั้งเดิม อาจนำเสนอประวัติศาสตร์จากมุมมองของชาติตะวันตกเป็นหลัก หรืออาจมองข้ามองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่ใช่กระแสหลัก การที่นักศึกษาหรือแม้แต่คณาจารย์นำข้อมูลที่ผลิตซ้ำอคติเหล่านี้ไปใช้โดยขาดการตรวจสอบและวิพากษ์วิจารณ์อย่างถี่ถ้วน อาจนำไปสู่การตอกย้ำความเข้าใจที่ผิดและส่งต่อความไม่เป็นธรรมทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่น

ผ่านระบบการศึกษา นอกเหนือจากอคติที่แฝงอยู่ในเนื้อหาแล้ว ความท้าทายอีกประการหนึ่ง คือ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง (Access Inequality) เครื่องมือ AI ในปัจจุบันมีทั้งเวอร์ชันที่ใช้งานได้ฟรีซึ่งมีข้อจำกัด และเวอร์ชันพรีเมียมที่ต้องชำระค่าบริการ ซึ่งมักจะมาพร้อมกับความสามารถที่สูงกว่า ข้อมูลที่ทันสมัยกว่า ตลอดจนประสิทธิภาพที่ดีกว่า สถานการณ์นี้กำลังสร้าง “ช่องว่างดิจิทัลระลอกใหม่” (A New Digital Divide) ในแวดวงการศึกษา นักศึกษาที่มีฐานะทางการเงินดีสามารถเข้าถึงเครื่องมือ AI ที่เป็นเลิศกว่า ทำให้ได้เปรียบในการค้นคว้าและทำรายงาน ในขณะที่นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์อาจเข้าถึงได้เพียงเครื่องมือพื้นฐาน ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงขัดต่อหลักการความเสมอภาคทางการศึกษา แต่ยังอาจทำให้เกิดช่องว่างทางความรู้และโอกาสระหว่างกลุ่มนักศึกษามากยิ่งขึ้น (UNESCO, 2023) ดังนั้น การส่งเสริมการใช้ AI จึงต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างหลักประกันว่านักศึกษาทุกคนจะสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียมกัน

3. ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล

ความสะดวกสบายในการใช้งานแพลตฟอร์ม AI สาธารณะจะต้องแลกมากับต้นทุนที่มองไม่เห็น นั่นคือ ข้อมูลของผู้ใช้งาน การที่นักศึกษาและคณาจารย์ป้อนคำสั่งหรือข้อมูลต่าง ๆ ลงในระบบไม่ว่าจะเป็นข้อมูลส่วนบุคคล แนวคิดสำหรับงานวิจัยที่ยังไม่ตีพิมพ์ ร่างรายงาน หรือข้อมูลที่ละเอียดอ่อนขององค์กร ล้วนก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญต่อความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล เนื่องจากแพลตฟอร์ม AI ส่วนใหญ่มักมีนโยบายในการนำข้อมูลจากผู้ใช้ไปใช้ในการฝึกฝน และพัฒนาแบบจำลองของตนต่อไป ซึ่งหมายความว่าข้อมูลเหล่านั้นอาจไม่ได้ถูกเก็บเป็นความลับอีกต่อไป และอาจถูกนำไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตอย่างชัดเจน การกระทำเช่นนี้เปิดช่องให้เกิดการรั่วไหลของข้อมูลที่เป็นความลับ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่ากังวลโดยเฉพาะในวงการวิจัยที่การรักษาความลับของแนวคิดและผลการทดลองก่อนการตีพิมพ์ถือเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด (Dwivedi et al., 2023) สำหรับนักศึกษา ความเสี่ยงอาจอยู่ในรูปแบบของการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในเรียงความที่นำไปให้ AI ช่วยแก้ไข หรือการอัปโหลดข้อมูลสำหรับทำโครงงานกลุ่มซึ่งอาจมีข้อมูลของเพื่อนร่วมทีมอยู่ด้วย สำหรับคณาจารย์ความเสี่ยงอาจร้ายแรงยิ่งกว่านั้น เช่น การใช้ AI ช่วยสรุปข้อมูลผลการเรียนของนักศึกษา หรือการป้อนข้อมูลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนซึ่งมีข้อตกลงในการรักษาความลับกับองค์กรภายนอก การรั่วไหลของข้อมูลเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะสร้างความเสียหายต่อตัวบุคคลและโครงการวิจัย แต่ยังอาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม ดังนั้น การสร้างความตระหนักรู้และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลที่ละเอียดอ่อนเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับ AI จึงเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในกรอบจริยธรรม เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานอย่างไม่ระมัดระวัง

4. ผลกระทบต่อทักษะการคิดขั้นสูง

เป้าหมายสูงสุดประการหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ การบ่มเพาะทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills) ซึ่งรวมถึงการคิดเชิงวิพากษ์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ทักษะเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากการท่องจำ แต่เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับความท้าทายทางปัญญา ค้นคว้าหาข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง ประเมินความน่าเชื่อถือ เปรียบเทียบมุมมองที่แตกต่าง และสังเคราะห์แนวคิดเหล่านั้นขึ้นมาเป็นข้อสรุปหรือผลงานที่เป็นของตนเอง กระบวนการที่ต้องใช้ความพยายามนี้เปรียบเสมือนการฝึกฝนสมองให้แข็งแกร่ง อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ที่ทำให้ได้ “คำตอบสำเร็จรูป” ในเวลาเพียงไม่กี่วินาทีกำลังสร้างความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะ “การจ้างวานทางปัญญา” (Cognitive Offloading) ซึ่งผู้เรียนอาจเลือกทางลัดโดยการพึ่งพา AI แทนที่จะคิดด้วยตนเอง (Cotton et al., 2023)

เมื่อนักศึกษาสามารถใช้ AI เพื่อสรุปบทความ ร่างโครงเรื่อง หรือแม้กระทั่งเขียนเนื้อหาได้ การฝึกฝนทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ จึงอาจถูกข้ามไปและอาจทำให้สูญเสียโอกาสในการเรียนรู้ที่จะแยกแยะระหว่างข้อมูลที่น่าเชื่อถือกับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ขาดความสามารถในการสร้างข้อโต้แย้งที่มีตรรกะ และหลักฐานรองรับ รวมถึงขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในระยะยาว ปรากฏการณ์นี้อาจนำไปสู่การผลิตบัณฑิตที่เชี่ยวชาญในการสร้างคำสั่ง แต่ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่นายจ้างหรือผู้ประกอบการต้องการ ดังนั้นกรอบจริยธรรมจึงจำเป็นต้องเน้นย้ำถึงบทบาทของ AI ในฐานะผู้ช่วย หรือคู่คิด ที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ไม่ใช่ในฐานะผู้ทดแทนกระบวนการคิด

กรอบแนวทางเชิงจริยธรรม 5 มิติ สำหรับอุดมศึกษา

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วย AI ได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายอันซับซ้อนให้กับสถาบันอุดมศึกษา การปฏิเสธหรือสั่งห้ามการใช้ AI อย่างสิ้นเชิงอาจไม่ใช่วิถีทางที่ยั่งยืนและอาจทำให้ผู้เรียนสูญเสียโอกาสในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต ในทางกลับกันการเปิดรับโดยปราศจากแนวทางกำกับก็อาจนำไปสู่การกัดกร่อนคุณค่าหลักของการศึกษาได้ (Mhlanga, 2023) ดังนั้นเพื่อให้การใช้ AI เป็นไปในทิศทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการธำรงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์ทางวิชาการ กรอบแนวทางเชิงจริยธรรม 5 มิติจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือนำทางสำหรับนักศึกษาและคณาจารย์ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยี AI อย่างมีความรับผิดชอบและเกิดประโยชน์สูงสุด

มิติที่ 1 ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ (Transparency and Accountability)

รากฐานสำคัญที่สุดของการใช้ AI ในเชิงวิชาการคือการสร้างวัฒนธรรมแห่งความโปร่งใสและภาระความรับผิดชอบที่ชัดเจน เนื่องจากแบบจำลอง AI ส่วนใหญ่ทำงานในลักษณะของ “กล่องดำ” (Black box) ซึ่งผู้ใช้ไม่สามารถตรวจสอบกระบวนการให้เหตุผลภายในได้อย่าง

สมบูรณ์ หลักการนี้จึงยืนยันว่า ผู้ใช้ต้องเป็นผู้รับผิดชอบสุดท้าย (Ultimate Accountability) ต่อผลลัพธ์ใด ๆ ที่เกิดจากการใช้งาน AI (Dwivedi et al., 2023) ผู้ใช้ไม่สามารถปัดภาระความรับผิดชอบไปให้เทคโนโลยีได้เมื่อเกิดข้อผิดพลาด ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง หรือผลลัพธ์ที่แฝงด้วยอคติ

สำหรับนักศึกษา หลักการนี้หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ในการเปิดเผยและอ้างอิง (Disclose and Attribute) การใช้เครื่องมือ AI ในทุกผลงานตามรูปแบบที่สถาบันหรือรายวิชากำหนด การกระทำดังกล่าวไม่ควรมองเป็นการยอมรับผิด แต่เป็นเครื่องหมายของความซื่อตรงทางปัญญา (Intellectual honesty) ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานที่แท้จริง นอกจากนั้นนักศึกษาต้องมีทำการตรวจสอบความถูกต้อง (Fact-checking) ของข้อมูลที่ AI สร้างขึ้นอย่างเข้มงวด และต้องยอมรับผิดชอบต่อข้อผิดพลาดทั้งหมดที่ปรากฏในงานของตนเอง ท้ายที่สุดนักศึกษาต้องตระหนักอยู่เสมอว่าตนเองคือผู้สร้างสรรค์ผลงานหลัก ที่ใช้ AI เป็นเพียงเครื่องมือเสริม ไม่ใช่ผู้รับจ้างเขียน

สำหรับคณาจารย์ การสร้างความโปร่งใสเริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายการใช้ AI ในรายวิชาอย่างชัดเจน และสื่อสารให้นักศึกษาทราบผ่านประมวลรายวิชาตั้งแต่เริ่มต้นภาคการศึกษา นโยบายที่ชัดเจนจะช่วยลดความสับสนและความวิตกกังวลของนักศึกษา นอกจากนี้คณาจารย์มีบทบาทสำคัญในการสอนวิธีการอ้างอิงการใช้ AI ที่ถูกต้อง ตามมาตรฐานสากล เช่น APA หรือ Chicago Style เพื่อให้นักศึกษามีเครื่องมือในการปฏิบัติอย่างโปร่งใส และที่สำคัญที่สุดคือการสร้างวัฒนธรรมการสนทนาที่เปิดกว้างในชั้นเรียนเกี่ยวกับศักยภาพ ข้อจำกัด และความเสี่ยงของ AI เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมีวิจารณญาณ

มิติที่ 2 ความซื่อสัตย์ทางวิชาการในยุคดิจิทัล (Digital Academic Integrity)

คุณค่าของความซื่อสัตย์ทางวิชาการยังคงไม่เปลี่ยนแปลงแต่บริบทและเครื่องมือได้เปลี่ยนไปแล้ว กรอบจริยธรรมจึงต้องนิยามความซื่อสัตย์ในยุคดิจิทัลให้ชัดเจน โดยแยกแยะระหว่างการใช้ AI เพื่อ “สนับสนุนการเรียนรู้” กับการใช้ AI เพื่อ “หลีกเลี่ยงการเรียนรู้” (Cotton et al., 2023) การใช้เทคโนโลยีเพื่อทุจริตไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ Generative AI ทำให้การกระทำดังกล่าวทำได้ง่าย และตรวจจับได้ยากขึ้น

นักศึกษาต้องเข้าใจเส้นแบ่งทางจริยธรรมนี้อย่างแท้จริง นั่นคือต้องสามารถใช้ AI ในฐานะผู้ช่วยระดมสมอง ผู้ช่วยค้นคว้าเบื้องต้น หรือบรรณาธิกรช่วยขัดเกลาภาษาได้ แต่ต้องไม่ใช้ AI ในฐานะผู้เขียนแทน (Ghostwriter) การคัดลอกและส่งผลงานที่ AI สร้างขึ้นทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ อันถือเป็นการกระทำที่เทียบเท่ากับการลอกเลียนวรรณกรรม (Plagiarism) และเป็นการบั่นทอนเป้าหมายหลักของการศึกษา ส่งผลให้ขาดการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยตนเอง

เพื่อรับมือกับความท้าทายนี้ คณาจารย์จำเป็นต้องปรับวิธีการวัดประเมินผลให้เหมาะสม ไม่ควรประเมินผลโดยตรงจากงานที่นิสิตหรือนักศึกษาสามารถใช้เครื่องมือทางปัญญาประดิษฐ์ตอบได้ (สำนักบริหารวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2023) และหันไปเน้น

การประเมินที่อิงกระบวนการ การประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทจริง และการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ทำแทนได้ยาก (Rudolph et al., 2023) เช่น การอภิปรายในชั้นเรียน การทำโครงงานกลุ่ม หรือการนำเสนอผลงานที่ต้องตอบคำถามเชิงลึก นอกจากนี้การใช้เครื่องมือตรวจจับ AI ควรทำด้วยความระมัดระวังสูงสุด โดยใช้เป็นเพียงข้อมูลประกอบการพิจารณาเท่านั้น ไม่ใช่หลักฐานตัดสินเพียงอย่างเดียว เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าวยังมีอัตราความผิดพลาดที่น่ากังวล

มิติที่ 3 ความเสมอภาคและความยุติธรรมเชิงอัลกอริทึม (Equity and Algorithmic Justice)

การนำเทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาใช้ในระบบการศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อความเสมอภาคอย่างรอบด้าน AI ก็เช่นกัน หลักการนี้มุ่งเน้นการสร้างหลักประกันว่า AI จะไม่กลายเป็นเครื่องมือที่ขยายช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้กว้างขึ้น (UNESCO, 2023) ความท้าทายในมิตินี้มีสองส่วนหลักคือ อคติที่แฝงมากับอัลกอริทึม และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง

สำหรับนักศึกษา ในฐานะผู้ที่ต้องได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้ใช้ AI ที่มีวิจารณญาณ ควรตระหนักว่าผลลัพธ์จาก AI มาจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียนรู้ (Training Data) ซึ่งอาจมาจากอินเทอร์เน็ตที่อาจไม่ครบรอบด้านหรือมีความโน้มเอียง (Bias) ตามกระแสสังคม (พิริยะ อุดมฉัณฑ์, 2567) รวมถึงควรเรียนรู้ที่จะตั้งคำถามต่อผลลัพธ์เหล่านั้น และแสวงหาข้อมูลจากมุมมองที่หลากหลายเพื่อสร้างความเข้าใจที่สมดุล

สำหรับคณาจารย์และสถาบันการศึกษาต้องมีหน้าที่ในการส่งเสริมความยุติธรรมเชิงอัลกอริทึม โดยอาจเริ่มจากการเลือกใช้เครื่องมือ AI ที่มีความโปร่งใสในเรื่องข้อมูลที่ใช้ฝึกฝน และที่สำคัญคือการออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่สร้างความได้เปรียบเสียเปรียบจากการเข้าถึงเครื่องมือ AI ที่แตกต่างกัน เช่น แบบฟรี หรือ แบบเสียเงิน สถาบันการศึกษาควรพิจารณาจัดหาการเข้าถึงเครื่องมือพื้นฐานอย่างเท่าเทียม และคณาจารย์ควรเน้นย้ำให้นักศึกษาใช้ AI เป็นเครื่องมือเสริม โดยมีประเด็นการประเมินผลยังคงอยู่ที่ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของตัวผู้เรียนเอง

มิติที่ 4 การปกป้องข้อมูลและความเป็นส่วนตัว (Data Privacy and Confidentiality)

ความสะดวกสบายของแพลตฟอร์ม AI สาธารณะมักต้องแลกมากับข้อมูลของผู้ใช้ ซึ่งอาจถูกนำไปใช้ในการฝึกฝนแบบจำลองต่อไปโดยที่ผู้ใช้ไม่ทราบ การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลที่เป็นความลับของสถาบัน และทรัพย์สินทางปัญญาจากงานวิจัย จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

นักศึกษาจะต้องได้รับการปลูกฝังให้มีสุขภาวะทางดิจิทัลที่ดี (Digital Hygiene) โดยการหลีกเลี่ยงการป้อนข้อมูลที่ละเอียดอ่อน เช่น ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทางการเงิน ความคิดเห็นทางการเมือง หรือข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลอื่นลงในแพลตฟอร์ม AI สาธารณะโดยไม่จำเป็น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากงานวิจัยที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องได้รับการคุ้มครอง การอ่าน และทำความเข้าใจนโยบายความเป็นส่วนตัวของเครื่องมือที่ใช้จึงเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็น

คณาจารย์และสถาบันการศึกษาควรมีบทบาทเชิงรุกในการแนะนำหรือจัดหาแพลตฟอร์ม AI ที่ปลอดภัย และอาจมีการทำข้อตกลงกับผู้ให้บริการเพื่อคุ้มครองข้อมูลของสถาบันโดยเฉพาะ (Enterprise Version) นอกจากนี้ต้องมีการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลที่ละเอียดอ่อน เช่น ผลการเรียนของนักศึกษา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ AI เป็นเครื่องมือ

มิติที่ 5 การเรียนรู้โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Pedagogy)

เป้าหมายสูงสุดของการนำ AI มาใช้ในการศึกษาไม่ใช่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผลงาน แต่เพื่อยกระดับและส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ (Human Augmentation) (Salvagno et al., 2023) หลักการนี้เน้นย้ำว่า เทคโนโลยีต้องทำหน้าที่รับใช้กระบวนการเรียนการสอน ไม่ใช่เข้ามาแทนที่หัวใจของการเรียนรู้ซึ่งคือการเติบโตทางปัญญาและคุณธรรมของผู้เรียน

นักศึกษาควรได้รับการสนับสนุนให้ใช้ AI เพื่อสำรวจหัวข้อที่ซับซ้อนให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หรือเพื่อเอาชนะอุปสรรคทางการเรียนรู้ส่วนบุคคล เช่น การใช้ AI ช่วยอธิบายแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ยาก หรือการใช้เป็นคู่ฝึกสนทนาเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา ขณะเดียวกันนักศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่ AI ยังทำแทนไม่ได้ (Human-centric Skills) เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ดังที่ กิตสุรณ สังขสุวรรณ (2567) ได้กล่าวว่า การเป็นผู้สร้างสรรค์ควรมาจากผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

บทบาทของคณาจารย์ในมิตินี้คือการเป็น “ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้” โดยอาจออกแบบกิจกรรมโดยให้นักศึกษาใช้ AI เป็น “คู่คิด” (Sparring Partner) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามที่ท้าทายและนำไปสู่การอภิปรายเชิงวิพากษ์ในชั้นเรียน การเน้นย้ำให้นักศึกษาไตร่ตรองและสะท้อนคิด (Metacognitive Reflection) เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเมื่อมี AI เป็นผู้ช่วย จะช่วยให้นักศึกษากลายเป็นผู้เรียนรู้ที่ตระหนักรู้ในตนเอง และสามารถกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

กรอบแนวทางเชิงจริยธรรม 5 มิติ สำหรับอุดมศึกษา อธิบายองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของ 5 มิติ แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางเชิงจริยธรรม 5 มิติ สำหรับอุดมศึกษา

จากภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวทางเชิงจริยธรรม 5 มิติ สำหรับอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1. ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ นั่นคือผู้ใช้ต้องเปิดเผยการใช้ AI และตรวจสอบข้อเท็จจริง 2. ความซื่อสัตย์ทางวิชาการในยุคดิจิทัล คือการใช้ AI เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ไม่ใช่ทดแทน 3. ความเสมอภาคและความเป็นธรรม ลดอคติ และสนับสนุนการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม 4. การปกป้องข้อมูลและความเป็นส่วนตัว ด้วยการหลีกเลี่ยงการป้อนข้อมูลที่เป็นความลับหรือระบุตัวบุคคล และ 5. การเรียนรู้โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง คือการเสริมทักษะคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรม

สรุป

AI ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบอุดมศึกษาอย่างถาวร การห้ามใช้หรือเพิกเฉยต่อเทคโนโลยีนี้ไม่ใช่คำตอบ สถาบันควรมุ่งชี้นำการใช้ AI ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยยึดหลักความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และการเรียนรู้ที่มุ่งยกระดับคุณค่ามนุษย์ กรอบแนวทางเชิงจริยธรรม 5 มิติที่นำเสนอในบทความนี้สามารถใช้เป็นฐานในการกำหนดนโยบาย ส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ และเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคตที่เทคโนโลยีและมนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

เอกสารอ้างอิง

กิตสุรณ สังขสุวรรณ. (2567). ปัญญาประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์. *วารสารกฎหมายนิติพัฒน์*, *13*(2), 29-52.

พิริยะ อุดมฉัณฑ์. (2567). การใช้ Generative AI ในการทำวิจัย: แนวทางปฏิบัติและข้อควรระวัง. *วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ (JISB)*, *10*(2-3), 6-21.

สำนักบริหารวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2023). *หลักการและแนวปฏิบัติในการใช้เครื่องมือทางปัญญาประดิษฐ์*. สืบค้น 25 กันยายน 2568, จาก https://academic.chula.ac.th/storage/images/news/64b63eb35d104.pdf

Bozkurt, A. (2023). Generative artificial intelligence (AI) powered conversational educational agents: The inevitable paradigm shift. *Asian Journal of Distance Education, 18*(1), 198-204.

Cotton, D. R. et al. (2023). Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International, 61*(2), 228-241.

Dwivedi, Y. K., et al. (2023). "So what if ChatGPT wrote it?" Multidisciplinary perspectives on opportunities, challenges and implications of generative conversational AI for research, practice and policy. *International Journal of Information Management, 71*, 102642.

Mhlanga, D. (2023). The value of ChatGPT in academic writing and research: A comprehensive review of the literature. *SSRN Electronic Journal*, 1-16.

Rudolph, J. et al. (2023). ChatGPT: Bullshit spewer or the end of Traditional assessments in higher education?. *Journal of Applied Learning & Teaching,* 6, 342-363.

Salvagno, M. et al. (2023). Can artificial intelligence help for scientific writing?. *Critical Care,* 27(1), 1-5.

UNESCO. (2023). *ChatGPT and artificial intelligence in higher education: Quick start guide*. Paris, France: UNESCO Publishing.

Weber-Wulff, D. et al. (2023). Testing of detection tools for AI-generated text. *International Journal for Educational Integrity*, 19(1), 1-39.

ธรรมาธิปไตย : แนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธ*

DHAMMADHIPATEYYA: A BUDDHIST CONCEPT OF POLITICAL SCIENCE

วรภัทร วิทยธรรมากุล
Vorapat Wittayathammakul
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: vorapat_pan@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” โดยมุ่งศึกษาฐานคัมภีร์ แนวคิดของนักวิชาการ และแนวทางการประยุกต์ใช้ในบริบทการเมืองไทย เพื่อยกระดับคุณภาพของประชาธิปไตยผ่านกรอบรัฐศาสตร์เชิงพุทธ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมาธิปไตยตามพระไตรปิฎก โดยเฉพาะในอาธิปเตยยสูตรและจักกวัตติสูตร เป็นหนึ่งในอธิปไตยสามประการ ได้แก่ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การ “ถือธรรมเป็นใหญ่” โดยครอบคลุมทั้งระดับกฎเกณฑ์กติกาที่ชอบธรรม และระดับความจริง ความถูกต้องดีงาม และประโยชน์สุขของส่วนรวม อันเป็นหลักที่ใช้กำกับการตัดสินใจและการใช้อำนาจของผู้นำและบุคคลทั่วไป บทความนี้ได้เสนอองค์ความรู้ใหม่โดยพัฒนาแนวคิดธรรมาธิปไตยออกเป็นสองระดับ ได้แก่ ธรรมขั้นต้นและธรรมขั้นสูง และแปลงเป็นกลไกทางการเมืองสองประการ คือ “นิติธรรมวิธี” ซึ่งเป็นการตรวจสอบตามกฎหมายและกติกา และ “ธรรมิกวิธี” ซึ่งเป็นการตรวจสอบด้วยหลักความถูกต้องดีงามและประโยชน์ส่วนรวม โดยแผนภาพองค์ความรู้ที่นำเสนอถือเป็นข้อค้นพบสำคัญของบทความ เนื่องจากแสดงโครงสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างระบบกฎหมายกับจิตสำนึกทางคุณธรรม เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืน ข้อเสนอแนะเพื่อการบูรณาการธรรมาธิปไตยให้เข้ากับระบอบประชาธิปไตยไทยควรมุ่งพัฒนาทั้งโครงสร้างทางกฎหมายและการเสริมสร้างคุณธรรมของผู้ใช้อำนาจควบคู่กัน โดยข้อเสนอสำคัญ คือ การใช้กรอบ “นิติธรรมวิธี–ธรรมิกวิธี” เป็นเครื่องมือในการประเมิน ตรวจสอบ และพัฒนาการเมืองไทย เพื่อให้ประชาธิปไตยเป็นทั้งระบบที่ถูกต้องตามกฎหมายและมีความชอบธรรมทางศีลธรรมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ธรรมาธิปไตย; รัฐศาสตร์; พุทธศาสตร์

*Received January 15, 2026; Revised February 17, 2026; Accepted March 27, 2026

Abstract

This academic article aims to explain and analyze the relationship between democratic governance and a Buddhist principle known as Dhammadhipateyya (the supremacy of the Dhamma). It examines canonical foundations, scholarly interpretations, and possible applications within the context of Thai politics, with the objective of enhancing the quality of democracy through a Buddhist-oriented political framework. The findings reveal that Dhammadhipateyya, as presented in the Pali Canon particularly in the Adhipateyya Sutta and the Cakkavatti Sutta constitutes one of the three forms of sovereignty: self-sovereignty (attadhipateyya), world-sovereignty (lokadhipateyya), and Dhamma-sovereignty (dhammadhipateyya). Its core principle is the "supremacy of the Dhamma," encompassing both the level of just rules and legitimate regulations, and the higher level of truth, moral correctness, and the common good. These principles function as normative guidelines for decision-making and the exercise of power by leaders and citizens alike. The study further proposes a new body of knowledge by conceptualizing Dhammadhipateyya into two levels foundational Dhamma and higher Dhamma and translating them into two corresponding political mechanisms: the legal-righteous method, which emphasizes accountability in accordance with law and institutional rules, and the moral-righteous method, which evaluates actions based on ethical correctness and public benefit. The conceptual framework diagram presented in this article constitutes a key finding, as it illustrates the integrated structure between legal systems and moral consciousness in fostering a stable and sustainable democracy. It is recommended that the integration of Dhammadhipateyya into Thai democratic governance should involve the concurrent development of legal structures and the moral cultivation of power holders. The principal recommendation is the application of the "legal-righteous method–moral-righteous method" framework as an evaluative and developmental tool for Thai politics, ensuring that democracy is not only legally valid but also ethically legitimate in a substantive sense.

Keywords: Dhammadhipateyya; Political Science; Buddhist Studies

บทนำ

ในระบบการปกครองของโลกปัจจุบัน ระบอบประชาธิปไตยถือเป็นกระแสหลักของการเมืองการปกครอง ชัชวาลย์ สุขสมจิตร์ (2561) ชี้ว่า นักคิดสำคัญจำนวนมากเห็นตรงกันว่าพัฒนาการทางการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในที่สุดจะมุ่งสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยในกรณีของประเทศไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาใช้ระบอบประชาธิปไตยโดยยึดรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในการปกครอง เช่นเดียวกับประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ ที่ใช้รัฐธรรมนูญเป็นกลไกสำคัญในการบริหารประเทศ

ประเทศไทยรับระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเวลา 94 ปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2569 อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประชาธิปไตยไทยเผชิญปัญหาและอุปสรรคอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการรัฐประหาร การประท้วง และโครงสร้างทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา ณัฏฐพล บุณยพิพัฒน์ (2562) สรุปว่า ปัญหาของประชาธิปไตยไทย ได้แก่ การยึดติดกับรูปแบบ ระบบอุปถัมภ์ การแทรกแซงของทหาร ระบบราชการแบบรวมศูนย์ การคอร์รัปชัน ความอ่อนแอของพรรคการเมือง และโครงสร้างเศรษฐกิจ ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

พระครูอรุณสุตาลังการ และสามารถ บุญรัตน์ (2559) อธิบายว่า ธรรมาธิปไตยตามแนวพุทธศาสนาสะท้อนลักษณะผู้นำที่ยึดหลักความถูกต้อง เหตุผล ความจริง ความเป็นธรรม และประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าการตามเสียงข้างมากที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม ขณะเดียวกันสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะหลักธรรมาธิปไตย หากผู้นำยึดถือหลักธรรมาธิปไตยการปกครองย่อมดำเนินไปอย่างถูกต้องดีงามไม่ว่าภายใต้ระบอบใด ในทางกลับกัน หากขาดหลักธรรมาธิปไตย แม้จะใช้ระบอบที่ดีที่สุด ก็ไม่อาจก่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงได้

ทั้งนี้ ในต่างประเทศมีความตื่นตัวในการศึกษาบทบาทของคุณธรรมต่อระบบการเมืองการปกครอง เช่น งานของ Liu (2018) รองบรรณาธิการวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และปรัชญา มหาวิทยาลัยซานตง ประเทศจีน ซึ่งชี้ว่าระบบคุณธรรมมีบทบาทสำคัญในสังคมการเมืองจีน โดยระบุว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ ควรได้รับคำแนะนำให้เข้าถึงจิตวิญญาณแห่งประชาธิปไตยและหลักนิติธรรมและดำเนินการในลักษณะที่เป็นระเบียบและมีแบบแผนถึงกระนั้น เสียงที่สนับสนุนคุณธรรมทางการเมืองก็กลายเป็นเสียงที่ได้ยินมากขึ้นในแวดวงการเมืองและวิชาการของจีน ซึ่งสนับสนุนปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายในการสร้างประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมโดยสิ้นเชิง” แสดงให้เห็นว่า นักวิชาการประเทศจีน และประเทศอังกฤษ ได้แสดงให้เห็นถึงข้อดีของระบบคุณธรรมที่สามารถนำมายกตัวอย่างเชื่อมโยงสนับสนุนธรรมาธิปไตยในพุทธศาสนาของประเทศไทยได้

กรณีเช่นนี้ยังเห็นได้จากงานของ Andersen (2021) แห่งมหาวิทยาลัยวอร์ริก ประเทศอังกฤษ อธิบายว่า “ระบบคุณธรรมเข้ากับเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย ระบบคุณธรรมทำให้ระบบราชการดำเนินการอย่างเป็นกลางมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมือง”

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงนำเสนอแนวคิด “ธรรมาธิปไตย: แนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธ” เพื่ออธิบายหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง ในที่นี้ใช้หลักธรรมจากอาธิปเตยยสูตร ซึ่งเน้นการใช้สติ ปัญญา และยกธรรมเป็นใหญ่ ละอกุศล บำเพ็ญกุศล และรักษาตนให้บริสุทธิ์ ซึ่งถือเป็นลักษณะของธรรมาธิปไตย เพื่อวิเคราะห์ว่าหลักธรรมใดสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับระบอบประชาธิปไตย และสามารถเชื่อมโยงเพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของรัฐไทยในปัจจุบันได้อย่างไร

หลักแห่ง “ธรรมาธิปไตย” ในพระพุทธศาสนา

ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ได้อธิบายคำว่า “ธรรมาธิปไตย” หรือ “ธัมมาธิปไตย” ว่าหมายถึง “ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารภความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรม เป็นประมาณ” และแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “Supremacy of the Dharma of righteousness” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) คำว่า ธรรมาธิปไตยเป็นแนวคิดที่คุ้นเคยในสังคมไทย เนื่องจากสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนามาอย่างยาวนาน โดยแนวคิดนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง โดยเฉพาะในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ได้แก่ อาธิปเตยยสูตรและจักกวัตติสูตร

ในอาธิปเตยยสูตรได้กล่าวถึงอธิปไตย 3 ประการในพระพุทธศาสนา ได้แก่ 1. อัตตาธิปไตย คือ ความมีตนเป็นใหญ่ 2. โลกาธิปไตย คือ ความมีโลกเป็นใหญ่ และ 3. ธรรมาธิปไตย คือ ความมีธรรมเป็นใหญ่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คำว่า “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งเขียนเป็นภาษาบาลีว่า “ธมฺมาธิปเตยฺย” ประกอบด้วยคำว่า “ธมฺม” และ “อธิปเตยฺย” หมายถึง การยกธรรมขึ้นเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจ

อาธิปเตยยสูตรได้อธิบายธรรมาธิปไตยในบริบทของการปฏิบัติธรรมของภิกษุ โดยเน้นการไม่ประมาท ไม่เกียจคร้าน การบำเพ็ญเพียร ใช้สติ ปัญญา และยกธรรมเป็นใหญ่ ละอกุศล บำเพ็ญกุศล และรักษาตนให้บริสุทธิ์ ซึ่งถือเป็นลักษณะของธรรมาธิปไตย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ขณะเดียวกัน ในจักกวัตติสูตรได้กล่าวถึงธรรมาธิปไตยในฐานะหลักธรรมที่พระเจ้าจักรพรรดิและพระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติ โดยทรงยึดธรรมเป็นใหญ่ เคารพ เชิดชู และใช้ธรรมเป็นหลักในการปกครอง คุ้มครอง และดูแลประชาชน รวมถึงการกำหนดการกระทำที่ควรและไม่ควรตามธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากพระสูตรดังกล่าว ธรรมาธิปไตยจึงเป็นทั้งหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองและแนวทางการปฏิบัติของภิกษุ โดยมุ่งยกธรรมเป็นใหญ่เหนือความยึดถือในตน ในอรรถกถา

อาธิปเตยยสูตรได้อธิบายคำว่า “ธรรม” ว่าหมายถึงโลกุตรธรรม 9 ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรม (มหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล, 2552) ขณะที่คำว่า “ธรรม” ในจักกวัตติสูตร หมายถึงกุศลกรรมบถ 10 ได้แก่ แนวทางแห่งกรรมดีทั้งทางกาย วาจา และใจ (มหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล, 2552)

ดังนี้ คำว่า “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งหมายถึงการถือธรรมเป็นใหญ่ โดยยึดความถูกต้อง ความจริง และความดีงามเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ และแนวคิดนี้ปรากฏในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะใน อาธิปเตยยสูตร และ จักกวัตติสูตร และในอาธิปเตยยสูตรกล่าวถึงอธิปไตย 3 ประการ ได้แก่ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย โดยเน้นการยกธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติของภิกษุด้วยสติ ปัญญา และความไม่ประมาท ส่วนจักกวัตติสูตรเสนอธรรมาธิปไตยในฐานะหลักการปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ โดยถือธรรมเป็นใหญ่ในการบริหารและคุ้มครองประชาชน ซึ่งในอรรถกถาอธิบายว่า “ธรรม” ครอบคลุมทั้งโลกุตรธรรม 9 และกุศลกรรมบถ 10

ธรรมาธิปไตยในนานาทัศนะ

จากที่กล่าวมา “ธรรมาธิปไตย” เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนการประพฤติปฏิบัติธรรมของพระภิกษุ โดยเน้นความสำคัญของธรรม และยังถือเป็นคุณสมบัติและหลักการปฏิบัติของผู้ปกครอง เช่น พระเจ้าจักรพรรดิและพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ตาม เมื่อคำว่า “ธรรมาธิปไตย” ถูกนำมาเชื่อมโยงกับการเมืองการปกครอง เนื่องจากคำว่า “อธิปไตย” มีความหมายว่า “ความเป็นใหญ่” จึงทำให้เกิดการตีความว่าธรรมาธิปไตยเกี่ยวข้องกับรูปแบบการปกครองเช่นเดียวกับประชาธิปไตย

ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจึงอธิบายธรรมาธิปไตยแตกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มองว่าเป็นระบอบการปกครอง กลุ่มที่มองว่าเป็นแนวคิด และกลุ่มที่มองว่าเป็นทั้งสองอย่าง

1. กลุ่มที่เห็นว่าธรรมาธิปไตยเป็นระบอบการปกครอง มีตัวแทนสำคัญ คือ พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) ซึ่งได้อธิบายในหนังสือ พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญ ว่า ธรรมาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองประเภทหนึ่งที่สามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากผู้ปกครองเข้าใจสารัตถะของระบอบนั้นอย่างถูกต้อง โดยท่านอธิบายว่า พระพุทธศาสนาแบ่งหลักการปกครองออกเป็น 3 อธิปไตย ได้แก่

1.1 อัตตาธิปไตย คือ การมีตนเป็นใหญ่ ซึ่งในระดับรัฐหมายถึงการรวมอำนาจไว้ที่ผู้นำ เช่น กษัตริย์หรือผู้บริหารสูงสุด หากผู้ปกครองมีสติและธรรมะ ก็สามารถบริหารประเทศได้อย่างยุติธรรม

1.2 โลกาธิปไตย คือ การมีโลกหรือประชาชนเป็นใหญ่ สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย โดยผู้นำต้องมีปัญญาและความเข้าใจสังคม เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในชาติ

1.3 ธรรมาธิปไตย คือการมีธรรมเป็นใหญ่ ใช้ธรรมเป็นเกณฑ์ตัดสินความถูกผิด ผู้ปกครองต้องทรงธรรม ดังเช่นกษัตริย์ที่ปกครองโดยยึดทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตรและราชสังคหะ

พระเทพดิลกสรุปว่า ระบอบอธิปไตยทั้งสามรูปแบบสามารถบริหารประเทศได้อย่างยุติธรรม หากผู้ปกครองเข้าใจและยึดหลักธรรมเป็นแกนกลาง (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2550)

นักวิชาการที่มองว่า “ธรรมาธิปไตย” เป็นระบอบการปกครอง เช่น พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) และไชย ณ พล ได้อธิบายไว้ว่า ธรรมาธิปไตยคือ การปกครองที่ยึดถือ “ความเป็นธรรม” และ “ความชอบธรรม” เป็นหลัก โดยพระพุทธเจ้าทรงใช้ระบอบนี้ในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นการปกครองสายกลางที่ปลอดภัยและมีผลเสียน้อยที่สุด (ไชย ณ พล, 2537) นอกจากนี้ ไชย ณ พล ยังระบุว่า ธรรมาธิปไตยคือการปกครองบุคคลหรือหมู่คณะโดยถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่ถือตนหรือโลกเป็นใหญ่ (ไชย ณ พล, 2537)

2. ในอีกแนวคิดหนึ่ง กลุ่มนักวิชาการที่มองว่าธรรมาธิปไตยเป็น “แนวคิด” เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบาย “อธิปไตย” ไว้ 3 ประการในหนังสือธรรมนูญชีวิต ได้แก่ 1. อัตตาธิปไตย คือการถือตนเป็นใหญ่ ยึดฐานะ เกียรติ และศักดิ์ศรีของตนเป็นหลัก โดยในทางกุศลคือการเว้นชั่ว ทำดีด้วยความเคารพตน 2. โลกาธิปไตย คือการถือความนิยมของสังคมเป็นใหญ่ หวั่นไหวต่อเสียงนินทาและสรรเสริญ โดยในทางกุศลคือการเว้นชั่ว ทำดีด้วยความเคารพต่อเสียงส่วนรวม และ 3. ธรรมาธิปไตย คือการถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง และความดีงามเป็นใหญ่ โดยการตัดสินใจตั้งอยู่บนข้อมูลที่ตรวจสอบแล้ว การรับฟังอย่างรอบด้าน และการใช้ปัญญาอย่างบริสุทธิ์ใจ เพื่อให้เป็นไปโดยชอบธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อความดีงามของสังคม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2566)

หลักอธิปไตยทั้งสามประการ โดยเฉพาะ “ธรรมาธิปไตย” ในพระพุทธศาสนา มิได้มุ่งเสนอระบอบการปกครองใหม่ หรือระบอบที่เหนือกว่าประชาธิปไตย หากเป็นแนวคิดที่เน้น “คุณสมบัติของบุคคล” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพของระบอบการปกครองทุกประเภทให้ดีขึ้น ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายไว้ว่า “ธรรมาธิปไตยนั้นเป็นคุณสมบัติของคนที่จะทำให้เกิดการปกครองที่ดีได้ไม่ว่าในระบบใด ... ถ้าคนส่วนใหญ่ที่มาปกครองในแบบประชาธิปไตยนี้เป็นธรรมาธิปไตย ประชาธิปไตยนั้นก็จะเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2566) ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับนักวิชาการด้านปรัชญาอย่าง ปรีชา ช้างขวัญยืน ซึ่งเห็นว่าธรรมาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองแต่เป็น “จุดมุ่งหมาย” ของทุกระบอบ ดังที่ระบุไว้ว่า “ทุกระบอบต่างก็เชื่อว่าระบอบของตนเป็น

ธรรมาธิปไตยทั้งสิ้น ธรรมาธิปไตยจึงเป็นจุดมุ่งหมายของระบอบการปกครองมิใช่หมายถึงระบอบการปกครอง” (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2542)

ในทำนองเดียวกัน พระเมธีวชิโรดม (ว. วชิรเมธี) เสนอว่า อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย เป็นหลักการตัดสินใจทางการเมือง โดยธรรมาธิปไตยเป็นหลักที่ดีที่สุด และเป็นแก่นแท้ของประชาธิปไตย ดังที่กล่าวว่า “ธรรมาธิปไตย จึงเป็นเนื้อในของประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยที่ไม่มีธรรมาธิปไตย จะกลายเป็นประชาธิปไตยที่เต็มไปด้วยความฉ้อฉล” (พระเมธีวชิโรดม (ว. วชิรเมธี), 2551) ดังนั้น ธรรมาธิปไตยจึงมิใช่ระบอบการปกครอง แต่เป็นหลักคุณค่าที่ช่วยยกระดับ การตัดสินใจและการใช้อำนาจให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง ความจริง และความดีงาม ภายใต้ความเคารพต่อกฎหมาย กฎระเบียบ และกติกาของสังคม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2566)

3. กลุ่มที่มีทัศนะว่า “ธรรมาธิปไตยเป็นทั้งระบอบการปกครองและแนวคิด” ตัวแทนสำคัญของกลุ่มนี้คือ พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) หรือพุทธทาสภิกขุ นักคิดทางพระพุทธศาสนาผู้มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย ท่านอธิบายว่า “ธรรมาธิปไตย” เป็นทั้งแนวคิดและระบอบการปกครอง โดยในเชิงแนวคิด ธรรมาธิปไตยมุ่งสู่ความดี ความงาม ความจริง และความยุติธรรม ขณะที่ในเชิงระบอบการปกครอง ธรรมาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ปกครองเป็น “คนดี” หรือเป็นคณะของคนดี พุทธทาสภิกขุได้อธิบายไว้ในหนังสือ การเมือง คือ ธรรมะ ว่า “สำหรับคำว่า ธรรมาธิปไตยนี้ มันเล็งถึงความดี ความงาม ความจริง ความยุติธรรม เรียกสั้น ๆ ว่า ความดีก็แล้วกัน แล้วคุณจะต้องพิจารณากันในแง่ที่ว่าเดี๋ยวนี้มันขาดคนดี มันขาดความดีในโลก คือ ขาดคนดี มีแต่คนวัตถุนิยม มีแต่คนต้องการประโยชน์ส่วนตัวและพวกของตัว ถ้าว่ามันมีความดีหรือมีคนดีแล้ว ระบบการปกครองชนิดไหนมันเป็นถูกต้องไปหมด มันเป็นธรรมาธิปไตยไปหมด ถ้าเรามีคนดีจริงเพียงคนเดียวเท่านั้น มันหาง่ายกว่าหาตั้งฝูง แม้ให้เป็นเผด็จการ เขาก็เผด็จการไปอย่างดีที่สุดและรวดเร็วที่สุด ระบอบเผด็จการมันก็ดีเป็นของดี หากเราหาคนดีมาได้ตั้งฝูง มาเป็นประชาธิปไตย มันก็ดีได้เท่านั้น และดีเท่ากัน นั่นแหละจะดีมากไปกว่านั้นไม่ได้ ถ้าเรามีคนดีอย่างเดียวเท่านั้น มันก็เป็นการปกครองระบอบธรรมาธิปไตยขึ้นมาทันที แม้จะให้คนดีคนเดียวปกครองหรือจะให้คนดีตั้งฝูงปกครองก็ตาม” (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

ผู้ที่เห็นด้วยกับทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุว่า “ธรรมาธิปไตย” เป็นทั้งระบอบการปกครองและแนวคิด ได้แก่ พิทยา ว่องกุล นักคิดนักเขียนผู้มีผลงานจำนวนมาก ซึ่งสนับสนุนว่า ธรรมาธิปไตยทำให้ประชาธิปไตยบริสุทธิ์ และเป็นระบอบการปกครองสูงสุด ดังที่กล่าวไว้ว่า

“ท่านพุทธทาสเห็นว่า ไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับไหน ของประเทศไหนที่สามารถป้องกันความเห็นแก่ตัวโดยส่วนตัวของประชาชนแต่ละคน แม้แต่กฎหมายก็ยังทำไม่ได้ เนื้อแท้ของประชาธิปไตยจึงเป็นประโยชนาธิปไตย คือ ประโยชน์เป็นใหญ่ พรรคการเมืองในระบบนี้ก็เป็นพรรคประโยชนาธิปไตย คือ มีประโยชน์แห่งพรรคการเมืองนั่นแหละเป็นใหญ่เหตุนี้ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ หรือตามหลักแห่งพุทธศาสนา ต้องขึ้นอยู่กับธรรมะเป็นใหญ่ เรียกว่า ธรรมาธิปไตย

สังคม จึงจะดีงามและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ธรรมาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ควรเป็นรากฐานของประชาธิปไตยทุกชนิด และธรรมาธิปไตย จะล้มเลิกความเป็นบุคคลเหลือแต่ตัวธรรมะ เพราะตัวธรรมะคือตัวบุคคล มนุษย์จะมีระบบที่คนประกอบไปด้วยธรรมะ และประกอบเป็นองค์กรหนึ่งสำหรับใช้อำนาจเพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกัน ธรรมาธิปไตยจึงเป็นระบอบการปกครองสูงสุด ซึ่งสร้างสำนึกมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างไม่เอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ประโยชน์ตน เป็นระบบที่ทุกคนเสียสละให้แก่กัน เมื่อจิตสำนึกสูง จุดสุดยอดของการปกครองก็เกิดขึ้น นั่นคือไม่มีการปกครอง หรือไร้การปกครองเป็นปรัชญาหรืออุดมคติล้ำเลิศของตะวันออก” (พิทยา ว่องกุล, 2541)

จากทัศนะทั้งสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เห็นว่า ธรรมาธิปไตยเป็นระบอบการปกครอง กลุ่มที่เห็นว่า เป็นเพียงแนวคิด และกลุ่มที่เห็นว่าเป็นทั้งสองอย่าง ผู้เขียนเห็นว่า “ธรรมาธิปไตย” เดิมเป็นชื่อหัวข้อธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเพื่อเน้นความสำคัญของธรรมในมิติของปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ และเป็นหนึ่งในคุณสมบัติของนักปกครองหรือผู้นำ เช่น พระเจ้าจักรพรรดิ และพระพุทธเจ้า

อย่างไรก็ตาม ธรรมาธิปไตยกลับมีบทบาททางการเมืองการปกครองมากขึ้น เนื่องจากการตีความและการประยุกต์ใช้ของนักคิดนักวิชาการที่เห็นว่า หลักธรรมนี้มีประโยชน์ต่อการเมือง ไม่ว่าจะในฐานะระบอบการปกครองหรือแนวคิดสนับสนุนรูปแบบการเมืองใดก็ตาม ธรรมาธิปไตยล้วนช่วยยกระดับการเมืองการปกครองให้ดีขึ้น ทั้งนี้ ขอบเขตความหมายของธรรมาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับการตีความของแต่ละบุคคล

การนำหลักธรรมาธิปไตยมาทำให้ประชาธิปไตยมีคุณภาพ

ก่อนกล่าวถึงการนำหลักธรรมาธิปไตยมาเสริมคุณภาพประชาธิปไตย จำเป็นต้องอธิบายหลักการสำคัญของธรรมาธิปไตย ซึ่งมีความเชื่อมโยงโดยตรง ดังนี้

1. หลักการสำคัญของธรรมาธิปไตย

“ธรรมาธิปไตย” เป็นภูมิปัญญาของชนชาติอินเดียตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า และเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยมีสาระหลักคือการ “ถือธรรมเป็นใหญ่” ให้ความสำคัญและเคารพธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายว่า “ในการถือธรรมเป็นใหญ่นั้น ธรรมที่จะต้องถือหรือเคารพยึดเป็นหลัก เป็นมาตรฐาน อาจแบ่งคร่าว ๆ ได้ 2 ระดับ คือ ขั้นต้น ได้แก่ หลักการ กฎเกณฑ์ กติกา ต่างๆ อันชอบธรรม ที่ได้ตกลงกันวางไว้ ชั้นสูงขึ้นไป ได้แก่ ความจริง ความถูก ต้องดีงามและประโยชน์สุขที่เหนือกว่าขั้นต้นนั้นขึ้นไป จนสุดขีดแห่งปัญญาของตนจะมองเห็นได้” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550)

จากแนวคิดนี้ “ธรรม” ในธรรมาธิปไตยจึงมีสองระดับ คือ ธรรมระดับต้นและธรรมระดับสูง

ธรรมระดับต้น หมายถึง หลักการ กฎเกณฑ์ และกติกาที่สังคมตกลงร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด นิติธรรม ในระบอบประชาธิปไตยตะวันตก ได้แก่ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคทางกฎหมาย และการพิจารณาคดีโดยศาลอิสระ ทั้งในกรณีระหว่างเอกชนและระหว่างเอกชนกับรัฐ (อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ, 2556)

ธรรมระดับสูง หมายถึง ความจริง ความถูกต้องดีงาม และประโยชน์สุขของส่วนรวม ซึ่งเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของประชาธิปไตย ธรรมระดับนี้เป็นรากฐานของธรรมระดับต้น โดยธรรมระดับต้นต้องไม่ขัดกับธรรมระดับสูง และต้องส่งเสริมให้ความดีและประโยชน์สุขปรากฏในสังคม ผู้ปฏิบัติตามธรรมระดับต้นย่อมได้รับผลตามธรรมระดับสูง

ดังนั้น ธรรมาธิปไตยจึงเป็นทั้งหลักการในการประพฤติปฏิบัติของปัจเจกบุคคลและเป็นเป้าหมายของสังคมประชาธิปไตย ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้เสนอแนวทางแก่พุทธศาสนิกชนว่า “ถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องมีความชัดเจนในหลักการของพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นพุทธศาสนิกชน จะต้องถือธรรมเป็นใหญ่ พระพุทธเจ้าเองก็ทรงถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่มีอะไรใหญ่กว่าธรรม คนที่ถือธรรมเป็นใหญ่ คือเป็นธรรมาธิปไตยนั้น มีลักษณะสำคัญ คือ

1. เป็นคนมีหลักการ ไม่เลื่อนลอยไหลไปตามกระแส เอาความจริงความถูกต้องความดีงาม ความเป็นไปตามเหตุผล และกฎกติกา เป็นเกณฑ์ตัดสิน

2. ใช้ปัญญาและพัฒนาปัญญาอยู่เสมอ เพื่อให้รู้เท่าทันข้อมูลความเป็นไปตามความเป็นจริง และเพื่อให้รู้เข้าใจ เข้าถึงหลักการความจริงความถูกต้องดีงาม และเหตุผลในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้สามารถรักษาหลักการ ความจริง ความถูกต้องไว้ได้

3. มีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ สุจริตใจ ในการใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินใจ ไม่เอนเอียงไปด้วยอคติ

4. รักธรรม รักความจริงความถูกต้องดีงาม ทำอะไรก็มุ่งจะให้ถึงธรรมและเป็นไปตามธรรม มุ่งให้ได้ความจริง มุ่งให้เกิดความถูกต้องดีงาม จนข้ามพ้นความยึดถือในตัวตนไปได้

ให้ธรรมเป็นใหญ่เหนือแม้แต่เกียรติและศักดิ์ศรีของตนและเพราะรักธรรม มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จึงเป็นคนที่พูดด้วยง่าย รับฟังข้อมูลและเหตุผล ไม่ดื้อรั้นในทิฐิใน 4 ข้อนี้ ข้อสุดท้าย เป็นตัวตัดสินความเป็นธรรมาธิปไตย แต่ในการปฏิบัติจะขาด 3 ข้อแรกก็ไม่ได้ ต้องมีไว้ครบทั้งหมด” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549)

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยตามแนวคิดรัฐศาสตร์ตะวันตกกับธรรมาธิปไตยตามแนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธซึ่งเป็นภูมิปัญญาตะวันออก ย่อมมุ่งไปสู่การนำธรรมาธิปไตยมาเป็นกลไกเสริมให้ประชาธิปไตยบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ ความสงบสุขและประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน โดยใช้ธรรมะเป็นแนวทางกำกับการพัฒนาประชาธิปไตยไทยให้มั่นคงและยั่งยืน

2. การนำหลักธรรมาธิปไตยมาพัฒนาประชาธิปไตย

จากหลักธรรมาธิปไตยที่ประกอบด้วยธรรมขั้นต้นและธรรมขั้นสูง สามารถพัฒนาประชาธิปไตยไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นผ่านสองกลไก ซึ่งผู้เขียนขอเรียกว่า นิติธรรมวิธี และธรรมิกวิธี ซึ่งพัฒนามาจากหลักธรรมทั้งสองระดับ และทำหน้าที่เป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมืองของทุกภาคส่วน ได้แก่ ประชาชน นักการเมือง และข้าราชการ เพื่อให้ประชาธิปไตยไทยพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ โดยมีธรรมาธิปไตยเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมาย

2.1 นิติธรรมวิธี คือ การตรวจสอบตามกฎหมายหรือกติกาที่สังคมตกลงร่วมกัน ไม่ว่าประชาชน นักการเมือง หรือข้าราชการ ต่างต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน แม้จะมีเสรีภาพในการตัดสินใจ แต่เสรีภาพนั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมาย เพราะในระบอบประชาธิปไตยเสรีภาพมิใช่การทำอะไรก็ได้ หากแต่เป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำที่ไม่ละเมิดผู้อื่นหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อน ซึ่งกำหนดโดยกฎหมายที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนโดยตรงหรือโดยอ้อม (วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น, 2538) ซึ่งเป็นการกล่าวถึง “กระบวนการ” ในการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะกระบวนการพิจารณาคดีหรือการใช้อำนาจทางปกครองต้องเป็นธรรม โปร่งใส และให้โอกาสผู้ถูกกระทบสิทธิได้ต่อสู้คดี ซึ่งมีความแตกต่างกับ หลักนิติธรรม คือ กฎหมายเป็นใหญ่ ที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นเมื่อกล่าวองค์รวมจะเห็นได้ว่าทุกคนในสังคมต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน และสามารถถูกตรวจสอบได้ ตัวอย่างสำคัญ คือ รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดบทบาทของสถาบัน องค์กร สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และการตรวจสอบการใช้อำนาจ

2.2 ธรรมิกวิธี คือการตรวจสอบด้วยหลักธรรม ได้แก่ ความถูกต้องดีงามและประโยชน์สุขของส่วนรวม ทั้งการตัดสินใจทางการเมือง การประพฤติปฏิบัติของทุกภาคส่วน รวมถึงกฎหมายและกติกาในระบอบประชาธิปไตย ต้องถูกพิจารณาว่าเป็นไปเพื่อความเป็นธรรมหรือไม่ หากพบว่าสิ่งใดขัดต่อธรรม ก็ต้องได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับธรรมเพื่อความสงบสุขของสังคม ทั้งนี้ธรรมิกวิธีทำหน้าที่เป็นฐานรองรับนิติธรรมวิธี เช่นเดียวกับธรรมขั้นสูงที่เป็นฐานรองรับธรรมขั้นต้น เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนจากหลักธรรม และทำให้ประชาธิปไตยไทยเป็นประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยธรรมาธิปไตยอย่างแท้จริง

โดยได้สรุปให้เห็นเป็นภาพดังแผนภูมิต่อไปนี้

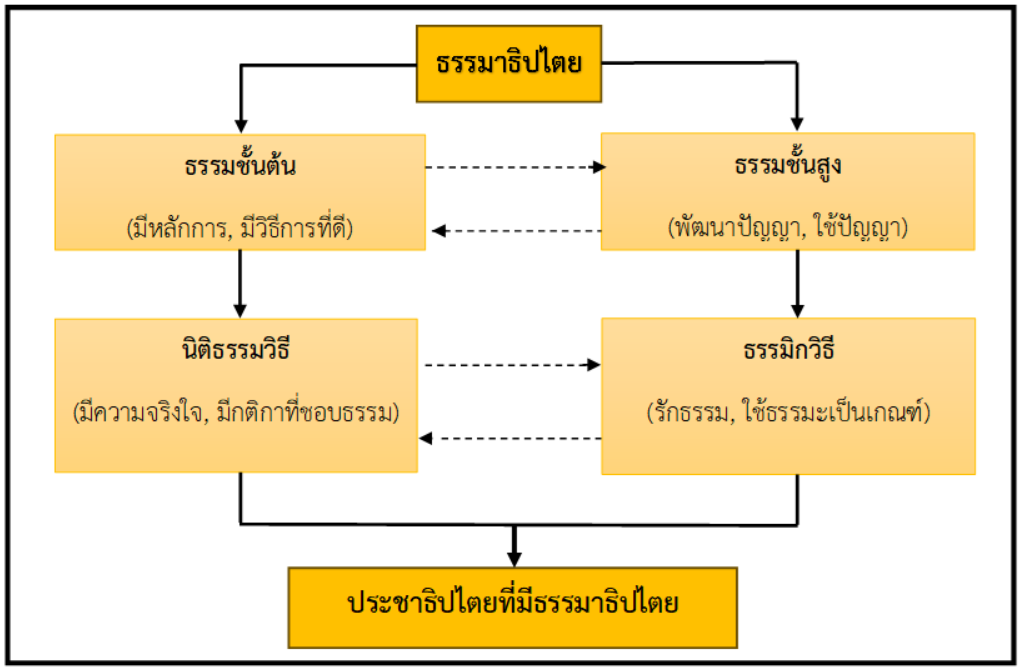

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จาก ธรรมาธิปไตย : แนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธ

ประชาธิปไตยที่มีความมั่นคงและยั่งยืนตามกรอบธรรมาธิปไตยต้องอาศัยโครงสร้างสองระดับที่ทำงานสอดประสานกัน ได้แก่ โครงสร้างระดับบนซึ่งเป็นจิตสำนึกของผู้ใช้อำนาจอันประกอบด้วยธรรมขั้นต้นในฐานะหลักการและวิธีการ เช่น กฎหมาย ระเบียบ และระบบการเมือง ที่ทำให้ประชาธิปไตยมีรูปแบบ และธรรมขั้นสูงในฐานะปัญญาและคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความไม่ยึดตน และความรักความจริง ที่ทำให้ประชาธิปไตยมีจิตวิญญาณ โดยทั้งสองส่วนต้องเกื้อหนุนกัน เพราะกฎหมายจะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อมีปัญญากำกับ และปัญญาจะทำงานได้ต้องมีระบบรองรับ ขณะเดียวกันโครงสร้างระดับล่างทำหน้าที่เป็นระบบตรวจสอบอำนาจผ่านนิติธรรมวิธีซึ่งใช้กฎหมายและกติกาควบคุมการใช้อำนาจไม่ให้ละเมิดสิทธิ และธรรมิกวิธีซึ่งตรวจสอบความถูกต้องดีงามและประโยชน์ส่วนรวม แม้การกระทำนั้นจะถูกกฎหมายแต่หากไม่เป็นธรรมก็ต้องได้รับการแก้ไข เมื่อทั้งสองค์ประกอบนี้ทำงานร่วมกัน ประชาธิปไตยจึงไม่เพียงมีกรอบทางกฎหมายที่เข้มแข็ง แต่ยังมีมนุษย์ที่ใช้อำนาจด้วยปัญญาและคุณธรรม ส่งผลให้เกิดประชาธิปไตยที่ไม่ถูกซื้อ ไม่ถูกบิดเบือน และไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้เห็นแก่ตัว อันเป็นความหมายที่แท้จริงของประชาธิปไตย “ของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน”

สรุป

หลักธรรมาธิปไตยมีรากฐานในพระไตรปิฎก โดยปรากฏในหมวดอธิปไตย 3 ประการ ได้แก่ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย ดังที่แสดงใน อาธิปเตยยสูตร ซึ่งยืนยันว่าการถือธรรมเป็นใหญ่ประเสริฐกว่าการถือตนหรือกระแสโลก และใน จักกวัตติสูตร ซึ่งเสนอแบบอย่างผู้ปกครองที่ยึดธรรมในการบริหารและรักษาความยุติธรรม จึงเห็นได้ว่าธรรมาธิปไตยเป็นหลักกำกับการใช้อำนาจทั้งในระดับบุคคลและระดับรัฐ แม้ในทางวิชาการจะมีการตีความต่างกันว่าเป็นระบอบ แนวคิด หรือทั้งสองอย่าง แต่แก่นร่วมคือการ “ถือธรรมเป็นใหญ่” ครอบคลุมทั้งความถูกต้องตามกฎหมายและความดีงามเพื่อส่วนรวม ในระดับบุคคล จึงหมายถึงการสร้างผู้นำและพลเมืองที่มีคุณธรรมควบคู่ปัญญา เคารพกฎหมาย โปร่งใส รับผิดชอบและไม่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ตน ในระดับระบอบประชาธิปไตย ธรรมาธิปไตยทำหน้าที่กำกับระบบเสียงข้างมากให้ไม่ละเมิดความยุติธรรม บทความนี้จึงเสนอกรอบ “นิติธรรมวิธี” สำหรับตรวจสอบตามกฎหมาย และ “ธรรมิกวิธี” สำหรับตรวจสอบตามหลักคุณธรรมสาธารณะ

การประสานสองมิตินี้จะช่วยให้ประชาธิปไตยมีทั้งความมั่นคงเชิงโครงสร้างและความชอบธรรมเชิงศีลธรรมควบคู่กัน โดยสรุป ธรรมาธิปไตยมิใช่คู่ตรงข้ามของประชาธิปไตย หากเป็นหลักการเชิงพุทธที่ยกระดับประชาธิปไตยให้มีคุณภาพมากขึ้น ทั้งในมิติของบุคคลผู้ใช้อำนาจและในมิติของโครงสร้างทางการเมือง ความสำเร็จของธรรมาธิปไตยจึงมิได้อยู่ที่การประกาศหลักการ หากอยู่ที่การปลูกฝังและปฏิบัติจริงของประชาชน นักการเมือง และข้าราชการ หากทุกภาคส่วนยึดธรรมเป็นใหญ่ควบคู่กับการเคารพกฎหมาย ประชาธิปไตยไทยย่อมพัฒนาไปสู่ความชอบธรรมทั้งเชิงรูปแบบและเชิงศีลธรรม

เอกสารอ้างอิง

ชัชวาลย์ สุขสมจิตร์. (2561). ประชาธิปไตยกับการเมืองการปกครองไทย. *วารสารรัฐธรรมนูญ,* 20(58), 1-15.

ไชย ณ พล. (2537). *การปกครองของพระพุทธเจ้า ระบอบธรรมาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

ณัฏฐพล บุณยพิพัฒน์. (2562). *ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย (พ.ศ. 2475 – ปัจจุบัน).* ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2542). *ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูอรุณสุตาลังการ และสามารถ บุญรัตน์. (2559). *รูปแบบการพัฒนาความเป็นธรรมาธิปไตยของผู้นำชุมชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2550). *พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: กองทุนวุฒิธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมาลัย ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม (ประเทศไทย).

_____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

พิทยา ว่องกุล บรรณาธิการ. (2541). *ธรรมรัฐ : จุดเปลี่ยนประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: โครงการวิถีทรรศน์.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ธรรมะกับการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระเมธีวชิโรดม (ว. วชิรเมธี). (2551). *ธรรมาธิปไตย.* กรุงเทพฯ: โพสต์บุ๊กส์.

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2538). *อะไรนะ..ประชาธิปไตย?.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2566). *ธรรมนูญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม* (พิมพ์ครั้งที่ 263). กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สวยจำกัด.

_____. (2566). *มองให้ลึก นึกให้ไกล ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ. (2556). *การนำหลักนิติธรรมมาปรับใช้กับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา.

Andersen, D. (2021). The Limits of Meritocracy in Stabilizing Democracy and the Twin Importance of Bureaucratic Impartiality and Effectiveness. *Social Science History,* 45(3), 535-559.

Liu, J. (2018), Building a Modern Political Ecology and the Need to Demystify Political Meritocracy. *Journal of Chinese humanities,* 4(1) 29-48.

พลิกโฉมบริการภาครัฐไทย : นวัตกรรมเพื่อคุณภาพประชาชน*

TRANSFORMING THAI PUBLIC SERVICES: INNOVATION FOR THE QUALITY OF CITIZENS

พงศ์ธสิษฐ์ ปิจนันท์
Phongsathit Pichanan
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: 6701104235@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ นวัตกรรมบริการภาครัฐไทย เพื่อพลิกโฉมบริการ และยกระดับคุณภาพประชาชน สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีตัวอย่างของการพัฒนางานบริการที่โดดเด่น ซึ่งสะท้อนการนำแนวคิด “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเหล่านี้รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการ เช่น แพลตฟอร์มบริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จ การปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อลดขั้นตอนและระยะเวลา เช่น การลดเอกสารและเวลารอคอย และการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบและประเมินบริการ เช่น การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผ่านช่องทางที่หลากหลาย การวิเคราะห์กรณีตัวอย่างเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจความต้องการของผู้รับบริการ การประยุกต์ใช้นวัตกรรมอย่างเหมาะสม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและมุ่งเน้นการส่งมอบบริการที่ดีขึ้น การศึกษานี้จะฉายภาพแนวทางการพลิกโฉมการให้บริการ เพื่อให้ภาครัฐสามารถสร้างคุณภาพประชาชน และคุณค่าที่ยั่งยืนให้แก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: บริการภาครัฐไทย; นวัตกรรมบริการ; คุณภาพประชาชน

*Received August 27, 2025; Revised October 11, 2025; Accepted March 9, 2026

Abstract

Objectives of this academic article were to study and analyze innovations in Thai public sector services to transform services and enhance the quality of people, enabling them to effectively meet their needs and expectations. Examples of outstanding service developments reflected the concrete application of the “people’s-centric” concept. These examples included the use of digital technology to facilitate service access, such as the one-stop government service platform; process improvements to reduce steps and time, such as reducing paperwork and waiting times and the creation of channels for people participation in service design and evaluation, such as listening to feedback and suggestions through various channels. The analysis of these case studies highlighted the importance of understanding service recipient needs, appropriately applying innovation, and creating an organizational culture that supported change and focuses on improved service delivery. This study outlined approaches to service transformation, enabling the public sector to truly create quality People and sustainable value for Thai society.

Keywords: Thai Government Services; Service Innovation; Citizen Quality

บทนำ

ในบริบทของการบริหารราชการแผ่นดินยุคใหม่ การให้บริการประชาชนโดยภาครัฐไม่อาจจำกัดอยู่เพียง “การปฏิบัติตามระเบียบ” หากแต่ต้องมุ่งเน้นไปที่ “การตอบสนองความต้องการของประชาชน” อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม การเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบเดิมที่เน้นกระบวนการภายในองค์กร สู่แนวคิด “ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” (Citizen-Centric Government) จึงกลายเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพบริการภาครัฐในยุคโลกาภิวัตน์และดิจิทัล (ศาสตรา โตอ่อน, 2549)

นวัตกรรมบริการภาครัฐ (Public Service Innovation) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับปรุงรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความยืดหยุ่น รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย โดยให้ประชาชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้เสีย และ “หุ้นส่วน” ในการออกแบบบริการสาธารณะ นวัตกรรมเหล่านี้อาจปรากฏในรูปของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การลดขั้นตอนการบริการ การบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

นโยบายการบริหารงานภาครัฐให้มีความทันสมัย (New Public Management: NPM) ในประเทศไทยเริ่มก่อตัวขึ้นเป็นรูปธรรมในช่วง ปลายทศวรรษ 2530 หลังวิกฤตเศรษฐกิจ

แต่มีการผลักดันอย่างจริงจังใน รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป) ผ่านการปฏิรูประบบราชการ และมีการตรา พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เพื่อบังคับใช้หลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2557) ส่วนการนำ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มาเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาการบริหารภาครัฐนั้น เริ่มขึ้นใน รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา (ตั้งแต่หลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีผลบังคับใช้)

โดยแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับนี้ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญ ทั้งนี้ เพื่อตอบคำถามสำคัญว่า “ภาครัฐจะสามารถออกแบบบริการที่ตอบโจทย์ความคาดหวังของประชาชนได้อย่างไรในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา” กรณีศึกษาที่จะนำเสนอในบทความนี้ครอบคลุมทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นเฉพาะตัวอย่างที่มีการเปลี่ยนแปลงชัดเจนในการให้บริการ เช่น การพัฒนาระบบบริการแบบ One Stop Service การยกระดับงานทะเบียนราษฎรและงานด้านสุขภาพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการให้บริการเชิงรุกแก่กลุ่มเปราะบาง ทั้งนี้ เพื่อลงลึกถึงกลไกเบื้องหลังความสำเร็จ แนวทางการออกแบบนโยบายและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร คาดว่าจะได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติที่สามารถขยายผลในระดับระบบราชการโดยรวม และสนับสนุนการสร้างภาครัฐที่มีความไว้วางใจ โปร่งใส และพร้อมรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง

นวัตกรรมบริการภาครัฐไทย

การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนถือเป็นวาระสำคัญของการบริหารราชการแผ่นดินในทุกยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่ความคาดหวังของประชาชนต่อภาครัฐสูงขึ้น และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นวัตกรรมบริการภาครัฐ จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความพึงพอใจในการเข้าถึงบริการสาธารณะ บทความนี้จะเจาะลึกถึงแนวคิด รูปแบบ และกรณีศึกษานวัตกรรมบริการภาครัฐไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพเพื่อประชาชน (สุพรรัตน์ วงศ์ดุสิตบุรี, 2566)

ความจำเป็นของนวัตกรรมบริการภาครัฐในอดีตภาพลักษณ์ของบริการภาครัฐมักถูกมองว่าเชื่องช้า ซับซ้อน และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกได้สร้างแรงกดดันให้ภาครัฐต้องปรับตัว (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

1. ความคาดหวังของประชาชนที่สูงขึ้น ประชาชนคุ้นเคยกับบริการที่สะดวก รวดเร็ว และเป็นส่วนตัวจากภาคเอกชน จึงคาดหวังมาตรฐานที่คล้ายคลึงกันจากภาครัฐ

2. ความซับซ้อนของปัญหา ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น ต้องการแนวทางแก้ไขที่สร้างสรรค์และบูรณาการ

3. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), บิ๊กดาต้า (Big Data), และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) เปิดโอกาสใหม่ ๆ ในการออกแบบและส่งมอบบริการ (สถิตย์ นิยมญาติ และคณะ, 2566)

4. ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ภาครัฐจำเป็นต้องหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพและประหยัดต้นทุน เพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นภายใต้ข้อจำกัด

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ นวัตกรรมบริการภาครัฐจึงไม่ใช่แค่ทางเลือก แต่เป็นความจำเป็นในการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานภาครัฐ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital-First Government) อย่างแท้จริง บริการทุกอย่างควรสามารถเข้าถึงและทำรายการได้จบในที่เดียวผ่านแอปพลิเคชันบนมือถือที่ออกแบบมาอย่างสวยงามและใช้งานง่าย (User-Friendly) พวกเขาคาดหวังให้กระบวนการเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมือนกับการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์หรือเปิดบัญชีธนาคารดิจิทัล ความล่าช้าในการอนุมัติ การรอคิวยาวนาน หรือการต้องเดินทางไปยื่นเอกสารหลายแห่ง ถือเป็นความล้าสมัยที่ยอมรับไม่ได้

แนวคิดและรูปแบบของนวัตกรรมบริการภาครัฐไทย นวัตกรรมบริการภาครัฐ (Public Service Innovation) คือ การนำเสนอแนวคิด กระบวนการ เทคโนโลยี หรือบริการใหม่ ๆ ที่ก่อให้เกิดคุณค่าเพิ่มขึ้นในการส่งมอบบริการสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น หรือการสร้างสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการเพิ่ม คุณภาพ ความสะดวก โปร่งใส และการเข้าถึงของบริการเพื่อประชาชน (กาญจนา นครคง และธนัสถา โรจนตระกูล, 2567) นวัตกรรมบริการภาครัฐไทยมักปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. นวัตกรรมด้านกระบวนการ (Process Innovation)

1.1 การลดขั้นตอนและระยะเวลา ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้สั้นลง ลดเอกสารที่ไม่จำเป็น เช่น การนำระบบ One Stop Service มาใช้ในการขออนุญาตต่าง ๆ

1.2 การบูรณาการข้อมูล เชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการขอเอกสารจากประชาชน

1.3 การทำงานแบบ Agile การนำแนวคิดการทำงานที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้รวดเร็วมาใช้ในการพัฒนาระบบหรือบริการ

2. นวัตกรรมด้านเทคโนโลยี (Technological Innovation)

2.1 บริการดิจิทัลเต็มรูปแบบ (End-to-End Digital Services) การให้บริการที่ครบวงจรผ่านช่องทางออนไลน์ ตั้งแต่การยื่นคำขอ ชำระเงิน ไปจนถึงการรับผลลัพธ์ โดยไม่ต้องเดินทางมายังหน่วยงาน

2.2 การใช้ Mobile Application พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับโทรศัพท์มือถือเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและบริการ เช่น แอปพลิเคชันแจ้งเตือนภัยพิบัติหรือแอปพลิเคชันสำหรับการชำระภาษี

2.3 การนำ AI และ Big Data มาใช้ วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของประชาชน นำไปสู่การออกแบบบริการที่ตรงจุดและเป็นส่วนตัวมากขึ้น (ศิริพร กองแก้ว และวิษณุ สุมิตสวรรค์, 2567)

2.4 บล็อกเชน (Blockchain) นำมาใช้เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือในการจัดเก็บข้อมูลและทำธุรกรรมภาครัฐ

3. นวัตกรรมด้านการมีส่วนร่วม (Co-production/Co-creation Innovation)

3.1 การออกแบบบริการโดยประชาชน (Citizen-Centric Design) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ วางแผน และทดลองใช้บริการตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อให้บริการตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริง (Klijn et al., 2010)

3.2 แพลตฟอร์มรับฟังความคิดเห็นออนไลน์ สร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และแจ้งปัญหาได้ตลอดเวลา

3.3 การใช้ Social Media ภาครัฐใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียในการสื่อสารสองทางกับประชาชน รับฟังเสียงสะท้อน และประชาสัมพันธ์บริการ

4. นวัตกรรมด้านองค์กรและวัฒนธรรม (Organizational and Cultural Innovation)

4.1 การปรับโครงสร้างองค์กร ปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวมากขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม

4.2 การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่กล้าคิดนอกกรอบ สนับสนุนให้บุคลากรภาครัฐกล้าคิด กล้าทดลอง และเรียนรู้จากความผิดพลาด กรณีศึกษานวัตกรรมบริการภาครัฐไทยที่โดดเด่น ประเทศไทยได้มีการพัฒนานวัตกรรมบริการภาครัฐที่น่าสนใจหลายกรณี ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง แอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” และ “หมอพร้อม” ถือเป็นตัวอย่างสำคัญของการใช้นวัตกรรมดิจิทัลเพื่อให้บริการประชาชนในวงกว้าง แอปพลิเคชันเป๋าตังช่วยอำนวยความสะดวกในการรับสิทธิประโยชน์จากมาตรการภาครัฐ เช่น โครงการคนละครึ่ง ในขณะที่หมอพร้อมเป็นแพลตฟอร์มด้านสุขภาพที่ช่วยในการลงทะเบียนฉีดวัคซีน ตรวจสอบข้อมูลสุขภาพ และนัดหมายบริการทางการแพทย์ ซึ่งช่วยลดความแออัดและเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงบริการสุขภาพ (สัญญา เคณาภูมิ, 2561)

ศูนย์บริการร่วม (One Stop Service) แม้จะมีการริเริ่มมานานแล้ว แต่ยังคงมีการพัฒนารูปแบบและขยายขอบเขตการให้บริการอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งศูนย์บริการร่วมในห้างสรรพสินค้า หรือการรวมบริการหลายหน่วยงานไว้ในจุดเดียวเพื่อความสะดวกของประชาชนการพัฒนาระบบขออนุญาตออนไลน์ (e-Permit) หน่วยงานหลายแห่งได้พัฒนาระบบการยื่นคำขออนุญาตต่าง ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น ระบบขออนุญาตก่อสร้าง

ระบบแจ้งจดทะเบียนธุรกิจ ซึ่งช่วยลดระยะเวลาการรอคอย ลดการเดินทาง และสร้างความโปร่งใสในการอนุมัติ

การปรับปรุงกระบวนการออกบัตรประจำตัวประชาชน/หนังสือเดินทาง สำนักงานเขตและสำนักงานหนังสือเดินทางได้นำเทคโนโลยีและระบบการจัดการคิวมาใช้ เพื่อลดความแออัดและเพิ่มความรวดเร็วในการให้บริการ (พจนาลัย ไชยรังสี, 2550) การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data) หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งเริ่มเปิดเผยชุดข้อมูลสำคัญให้ประชาชนและภาคส่วนอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งส่งเสริมความโปร่งใสและอาจนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้ด้วย กรณีศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของนวัตกรรมในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และสร้างความเชื่อมั่นต่อการทำงานของภาครัฐ การพัฒนานวัตกรรมไม่ใช่กระบวนการที่สิ้นสุด แต่ต้องมีการเรียนรู้ ปรับปรุง และขยายผลอย่างต่อเนื่อง (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2559)

ดังนั้น นวัตกรรมบริการภาครัฐเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนในยุคปัจจุบันและอนาคต ภาครัฐไทยได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการนำแนวคิด “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” มาประยุกต์ใช้ผ่านนวัตกรรมหลากหลายรูปแบบทั้งด้านกระบวนการ เทคโนโลยี การมีส่วนร่วม และการปรับวัฒนธรรมองค์กร

การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน : นวัตกรรมบริการภาครัฐไทย

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมบริการภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก เพิ่มความสะดวกสบาย และลดระยะเวลาในการติดต่อราชการให้กับประชาชน จากการศึกษากรณีตัวอย่างต่าง ๆ พบว่านวัตกรรมเหล่านี้ได้สร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง การให้บริการประชาชนที่มีคุณภาพเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารราชการที่ดีและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐและประชาชน ในยุคที่สังคมมีความคาดหวังสูงขึ้น และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาระบบราชการอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและบริการต่าง ๆ ของภาครัฐได้ง่ายขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การยื่นคำร้อง การชำระภาษี หรือการขอใบอนุญาตต่าง ๆ โดยไม่ต้องเดินทางไปติดต่อที่หน่วยงานราชการด้วยตนเอง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ แอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” ที่ไม่ใช่แค่ช่องทางการใช้จ่ายเงินตามโครงการของรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังเป็นแพลตฟอร์มที่เชื่อมโยงบริการสาธารณสุขและการเงินอื่น ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในการเข้าถึงบริการพื้นฐานมากยิ่งขึ้น แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนอย่างยั่งยืน

จำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่หลากหลายและบูรณาการ โดยสามารถจำแนกเป็นกลยุทธ์หลักได้ดังนี้

1. การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric Approach) นี่คือหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาคุณภาพบริการภาครัฐ การออกแบบและการส่งมอบบริการต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจความต้องการ ความคาดหวัง และประสบการณ์ของประชาชนอย่างลึกซึ้ง การศึกษาความต้องการของผู้รับบริการ ใช้เครื่องมือวิจัยต่าง ๆ เช่น การสำรวจ การสัมภาษณ์ การจัดกลุ่มโฟกัส เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะของประชาชน

การออกแบบบริการโดยคำนึงถึงผู้ใช้งาน (User-Centric Design) นำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและทดสอบบริการตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อให้บริการนั้นใช้งานง่าย สะดวก และตอบโจทย์จริง

การทำความเข้าใจเส้นทางผู้รับบริการ (Customer Journey Mapping) วิเคราะห์ขั้นตอนทั้งหมดที่ประชาชนต้องเจอเมื่อมาใช้บริการ เพื่อระบุจุดที่เป็นปัญหาคอขวดและหาทางแก้ไข

2. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ (Digital Transformation) เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพบริการในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล

การพัฒนาบริการออนไลน์และแอปพลิเคชันมือถือ สร้างแพลตฟอร์มที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้ทุกที่ทุกเวลา ลดความจำเป็นในการเดินทางและลดเวลารอคอย ตัวอย่างเช่น การยื่นคำขออนุญาตออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันสำหรับบริการสาธารณะ การบูรณาการข้อมูลและระบบงาน เชื่อมโยงฐานข้อมูลและระบบงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการขอเอกสารจากประชาชน และเพิ่มความรวดเร็วในการประมวลผล การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของประชาชน นำไปสู่การออกแบบบริการที่ตรงจุดและเป็นส่วนตัวมากขึ้น รวมถึงการใช้ Chatbot เพื่อตอบคำถามและให้ข้อมูลเบื้องต้น การพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ สร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในการใช้บริการดิจิทัล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล

3. การปรับปรุงกระบวนการและประสิทธิภาพ (Process Improvement & Efficiency) การทบทวนและปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อลดความซับซ้อนและเพิ่มความรวดเร็ว การลดขั้นตอนและเอกสาร ตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและลดปริมาณเอกสารที่ประชาชนต้องยื่น เพื่อลดภาระและเวลา การกำหนดมาตรฐานการให้บริการ (Service Level Agreement - SLA) กำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนในการให้บริการแต่ละประเภท เพื่อให้ประชาชนทราบถึงกรอบเวลาและสามารถตรวจสอบได้ การเพิ่มทักษะบุคลากร พัฒนาความรู้ความสามารถ

ของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการให้มีความเข้าใจในเทคโนโลยี มีทักษะในการสื่อสาร และมีจิตบริการ (Service Mind) การจัดการข้อร้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างช่องทางการร้องเรียนที่เข้าถึงง่ายและมีกระบวนการจัดการที่รวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงบริการ

4. การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วม (Collaboration & Co-creation) การพัฒนาบริการที่มีคุณภาพไม่ได้เป็นหน้าที่ของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ วางแผน และประเมินผลบริการ เพื่อให้บริการนั้นตอบสนองความต้องการที่แท้จริง ความร่วมมือกับภาคเอกชน เรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีและเทคโนโลยีจากภาคเอกชน รวมถึงการพิจารณาการใช้บริการร่วม (Shared Services) หรือการมอบให้เอกชนดำเนินการในบางส่วน (Outsourcing) การสร้างเครือข่ายความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีด้านการให้บริการระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน และกับหน่วยงานภาครัฐต่างประเทศ

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและต้องอาศัยความมุ่งมั่นจากทุกภาคส่วน ภาครัฐไทยได้มีความพยายามในการนำแนวคิด “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” มาประยุกต์ใช้ผ่านนวัตกรรมบริการต่าง ๆ ดังภาพที่ 1

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

กรอบแนวคิดหลักของนวัตกรรมบริการภาครัฐไทยที่ประกอบด้วยสี่องค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบเดียว องค์ประกอบแรกคือการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการ ซึ่งหมายถึง การออกแบบบริการที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนอย่างแท้จริง องค์ประกอบที่สองเป็นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงช่องทางการให้บริการให้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น องค์ประกอบที่สามคือการปรับปรุงกระบวนการและประสิทธิภาพการทำงานภายในหน่วยงาน เพื่อลดขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการ ส่วนองค์ประกอบสุดท้ายเป็นการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการ ทั้งสี่องค์ประกอบนี้ต้องทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อสร้างนวัตกรรมบริการภาครัฐที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

ความจำเป็นที่ภาครัฐต้องยกระดับคุณภาพการให้บริการ เนื่องจากความคาดหวังของประชาชนที่สูงขึ้น ความซับซ้อนของปัญหาทางสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยได้นำเสนอแนวทางหลัก 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่ 1. การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง นี่คือหัวใจสำคัญ โดยเน้นการทำความเข้าใจความต้องการและประสบการณ์ของประชาชนอย่างลึกซึ้ง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกแบบบริการ 2. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ การเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการพัฒนาบริการออนไลน์ แอปพลิเคชันมือถือ การบูรณาการข้อมูลและการใช้ AI หรือ Big Data เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวก 3. การปรับปรุงกระบวนการและประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการลดขั้นตอน ลดเอกสาร กำหนดมาตรฐานบริการที่ชัดเจน และพัฒนาศักยภาพบุคลากร และ 4. การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมมือกันในการพัฒนาและส่งมอบบริการ

นวัตกรรมบริการภาครัฐไทยในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนวัตกรรมด้านกระบวนการ เช่น One Stop Service ด้านเทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” และ “หมอพร้อม” หรือระบบ e-Permit ด้านการมีส่วนร่วม เช่น แพลตฟอร์มรับฟังความคิดเห็นออนไลน์และด้านองค์กรและวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการนำแนวคิด “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนและการนำนวัตกรรมมาใช้นั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและจำเป็นต้องอาศัย ความมุ่งมั่นจากผู้บริหาร การลงทุนใน เทคโนโลยีและบุคลากร การสร้าง วัฒนธรรมองค์กร ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ และการ วัดผล อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การบริการภาครัฐตอบสนองความต้องการและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา นครคง และธนัสถา โรจนตระกูล. (2567). ระบบอุปถัมภ์กับปัญหาการบริหารงานภาครัฐ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(1), 452-465.

พจนาลัย ไชยรังสี. (2550). *การเมืองและการปกครองในประเทศสหราชอาณาจักร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศาสตรา โตอ่อน. (2549). *การปฏิรูปการเมืองเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขในยุคโลกาภิวัตน์*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2568, จาก https://shorturl.asia/cTz7H

ศิริพร กองแก้ว และวิษณุ สุมิตสวรรค์. (2567). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีบุญเรือง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(2), 308-322.

สถิตย์ นิยมญาติ และคณะ. (2566). วิธีการใช้ทฤษฎีเพื่อกิจกรรมการบริหารจัดการ ในองค์การภาครัฐและภาคเอกชน. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 10(4), 453-466.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2557). *ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.

_____. (2559). *การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาตสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

สัญญา เคณาภูมิ. (2561). กระบวนทัศน์การจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 9(1), 181-197.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2565)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุพรรัตน์ วงศ์ดุสิตบุรี. (2566). การบริหารจัดการของผู้นำสมัยใหม่ในยุคดิจิทัลของเทศบาลเมืองพัทยา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 8(1), 136-148.

Klijn, E. H. et al. (2010). The impact of network management on outcomes in governance networks. *Public administration*, 88(4), 1063-1082.

การเมืองดิจิทัล : อธิปไตยถูกท้าทายในยุคข้อมูลเสรี*

DIGITAL POLITICS: SOVEREIGNTY CHALLENGED IN THE AGE OF FREE INFORMATION

รัฐชญา วัฒนกุล
Rathchaya Watanakul
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: 6701104217@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับพลวัตของการเมืองดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงพลวัตของอำนาจและท้าทายแนวคิดเรื่องอธิปไตยของรัฐในยุคข้อมูลเสรี บทความนี้วิเคราะห์พลวัตของการเมืองดิจิทัล ในฐานะการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง มิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ ที่ส่งผลต่อทั้งผู้มีอำนาจ ประชาชน และรัฐโดยรวม ในส่วนของการวิเคราะห์ที่สำคัญของการเมืองดิจิทัลสองประการ ประการแรก คือ การขยายตัวของพื้นที่สาธารณะดิจิทัลที่ทำให้ประชาชนเป็นพลเมืองเน็ตและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ประการที่สอง คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารและการบริโภคข้อมูลที่นำไปสู่ห้องเสียงสะท้อนและฟองอากาศตัวกรอง ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง นอกจากนี้ ยังนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมเพื่อรักษาอธิปไตยของรัฐในบริบทนี้ห้าประการ ได้แก่ การพัฒนากฎหมายและกรอบการกำกับดูแลที่ทันสมัย เช่น กฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลและการควบคุมแพลตฟอร์มดิจิทัล การเสริมสร้างความรู้เท่าทันดิจิทัลและการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แก่ประชาชนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันข้อมูลบิดเบือน ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำกับดูแลและรับมือภัยคุกคามไซเบอร์ รวมถึงการลงทุนในเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของตนเองเพื่อลดการพึ่งพาภายนอก และสุดท้าย การสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกกับการควบคุมเนื้อหาที่เป็นอันตรายอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ การรับมือกับความท้าทายนี้ต้องอาศัยการปรับตัวและการบูรณาการแนวทางที่รอบด้านจากรัฐ เพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยในภูมิทัศน์การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การเมืองดิจิทัล; อธิปไตย; ยุคข้อมูลเสรี

*Received January 9, 2026; Revised February 13, 2026; Accepted March 9, 2026

Abstract

This article examined the dynamics of digital politics that transform power structures and challenge the concept of state sovereignty in the era of free information flow. The article analyzed digital politics as a structural transformation rather than mere technological adoption, demonstrating its impact on power holders, citizens, and the state as a whole. The analytical section identified two critical aspects of digital politics. The first aspect concerns the expansion of digital public spaces that enable citizens to become digital citizens with increased political participation. The second aspect addresses the transformation of communication behavior and information consumption patterns that lead to echo chambers and filter bubbles, which subsequently affect political information perception. The article further presented five comprehensive approaches to preserve state sovereignty in this context. These approaches encompassed the development of modern legal and regulatory frameworks such as personal data protection laws and digital platform controls, the strengthening of digital literacy and critical thinking among citizens to build immunity against disinformation, the promotion of international cooperation in governance and cybersecurity threat response, investment in domestic digital technology and infrastructure to reduce external dependence, and the establishment of transparent and accountable balance between freedom of expression and harmful content control. Addressing these challenges requires adaptive capacity and integrated comprehensive approaches from the state to maintain sovereign power in a rapidly transforming political landscape.

Keywords: Digital Politics; Sovereignty; The Era of Free Information

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ที่การเชื่อมต่อผ่านโครงข่ายใยแก้วนำแสงและคลื่นความถี่ได้กลายเป็นเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงโลก เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โซเชียลมีเดียที่เข้าถึงได้ทั่วโลก หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ให้บริการหลากหลาย ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการสื่อสารหรือแหล่งข้อมูลอีกต่อไป หากแต่ได้ถักทอโครงข่ายอันไร้พรมแดนที่ครอบคลุมและแทรกซึมทุกมิติของชีวิตมนุษย์ และได้วิวัฒนาการไปสู่การเป็น สมรภูมิใหม่ทางการเมือง ที่กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน การเคลื่อนไหวทางสังคม การรณรงค์หาเสียง การเผยแพร่ข่าวสาร และแม้กระทั่งความสัมพันธ์

ระหว่างรัฐชาติ ปรากฏการณ์นี้เองที่เราเรียกว่า “การเมืองดิจิทัล” (Digital Politics) ซึ่งเป็นทั้งพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงที่นำมาซึ่งโอกาสในการเสริมสร้างประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล และการเข้าถึงข้อมูล แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็ได้สร้างความท้าทายอย่างรุนแรงและเร่งด่วนต่อแนวคิดพื้นฐานและอำนาจดั้งเดิมของ “อธิปไตย” (Sovereignty) ของรัฐชาติ ที่เคยถูกจำกัดด้วยพรมแดนทางภูมิศาสตร์และอำนาจการควบคุมแบบเบ็ดเสร็จ (คันธิรา ฉายาวงศ์, 2564)

พลังของการเมืองดิจิทัลปรากฏชัดเจนในเหตุการณ์สำคัญหลายครั้ง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติอาหรับ (Arab Spring) ปี 2553-2554 แสดงให้เห็นว่าโซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือสำคัญในการระดมมวลชนและประสานงานการประท้วง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเมืองในหลายประเทศ (Carty, 2014) หรือกรณีการแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ปี 2559 เปิดเผยความเสี่ยงของการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการบิดเบือนข้อมูลและจัดการความคิดเห็นสาธารณะได้ (Ward, 2018) โดยเฉพาะกรณี Cambridge Analytica ที่ใช้ข้อมูลส่วนบุคคลจาก Facebook ของผู้ใช้กว่า 87 ล้านคนโดยไม่ได้รับความยินยอม เพื่อสร้างโปรไฟล์ทางจิตวิทยาและกำหนดเป้าหมายข้อความทางการเมืองอย่างเฉพาะเจาะจง แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัวและการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในทางการเมืองอย่างไม่โปร่งใส (Hu, 2020) เหตุการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการเมืองดิจิทัลมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของรัฐชาติ

ในยุคข้อมูลเสรี (Information Age) ข่าวสารแพร่กระจายข้ามพรมแดนได้อย่างรวดเร็วและไร้การควบคุม อธิปไตยของรัฐชาติกำลังถูกท้าทายในมิติที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน รัฐบาลต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้อำนาจในการควบคุมข้อมูลและพฤติกรรมของประชาชน (ปภัสรา พรมมา และไวพจน์ กุลาชัย, 2567) ในขณะเดียวกัน ยุคดิจิทัลได้เปิดช่องทางและเสริมอำนาจให้แก่ผู้เล่นที่ไม่ใช่รัฐ (Non-State Actors) ให้มีบทบาทและอิทธิพลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเหนือการควบคุมของรัฐชาติ บริษัทเทคโนโลยีข้ามชาติยักษ์ใหญ่ (Big Tech) มีอำนาจควบคุมโครงสร้างพื้นฐานของการสื่อสาร ข้อมูล และเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อประชาธิปไตยและเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนโดยที่รัฐบาลไม่สามารถควบคุมได้เต็มที่ กลุ่มแฮกเกอร์และองค์กรอาชญากรรมไซเบอร์สามารถโจมตีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของชาติ ขโมยข้อมูล แทรกแซงการเลือกตั้ง บ่อนทำลายเสถียรภาพภายในประเทศ และลดทอนความชอบธรรมของรัฐบาล นอกจากนี้ ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลธุรกิจ และข้อมูลรัฐบาลที่ไหลเวียนข้ามพรมแดนไปอยู่ในเซิร์ฟเวอร์ต่างชาติ ทำให้รัฐประสบความยากลำบากในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การสืบสวน การจัดเก็บภาษี และการระบุตัวผู้กระทำผิดไซเบอร์ข้ามชาติเพื่อนำมาลงโทษ รัฐชาติจำนวนมากจึงเริ่มสร้างขีดความสามารถทางเทคโนโลยีของตนเอง เพื่อลดการพึ่งพาต่างชาติและควบคุมโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่สำคัญ (ภิเษก ชัยนิรันดร์, 2553)

ดังนั้น การทำความเข้าใจความท้าทายเหล่านี้อย่างลึกซึ้งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติของรัฐบาลในศตวรรษที่ 21 เพื่อหาวิธีที่เหมาะสมในการรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออก การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมดิจิทัล และการปกป้องอำนาจอธิปไตย ความมั่นคง และผลประโยชน์ของชาติในภูมิทัศน์ดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง นำเสนอแนวทางการปรับตัวที่ครอบคลุมทั้งมิติกฎหมาย การศึกษา เทคโนโลยี และความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้รัฐชาติสามารถรักษาสมดุลระหว่างการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออก การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมดิจิทัลและการปกป้องอำนาจอธิปไตยและความมั่นคงของชาติในภูมิทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พลวัตของการเมืองดิจิทัล

การเมืองดิจิทัลไม่ใช่เพียงแค่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการทางการเมือง แต่คือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้มีอำนาจ ประชาชน และภูมิทัศน์ทางการเมืองโดยรวม (Easton, D, 1971) พลวัตของการเมืองดิจิทัลสามารถแบ่งออกเป็นมิติสำคัญ ๆ ที่ทำงานร่วมกันและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ซับซ้อน

1. การขยายตัวของพื้นที่สาธารณะและพลเมืองเน็ต (Netizen) เดิมทีพื้นที่สาธารณะมักถูกจำกัดอยู่ในสื่อกระแสหลักที่ถูกควบคุมโดยรัฐหรือนายทุน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ แต่ด้วยการมาถึงของอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะดิจิทัลที่เปิดกว้างและเข้าถึงง่ายกว่าเดิม (McCarthy, & Zald, 1973) ประชาชนทั่วไปสามารถสร้างเนื้อหา แสดงความคิดเห็น และเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างอิสระและรวดเร็ว ไม่จำเป็นต้องเป็นสื่อมวลชนหรือผู้มีอิทธิพลทางสังคมเท่านั้นใครก็สามารถเป็นพลเมืองเน็ตที่มีส่วนร่วมทางการเมืองได้ การขยายตัวนี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม การจัดตั้งเครือข่าย และการเคลื่อนไหวทางสังคมที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูง ตัวอย่างเช่น การประท้วงเรียกร้องสิทธิพลเมืองในหลายประเทศที่ถูกจุดประกายและขับเคลื่อนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แสดงให้เห็นถึงพลังของประชาชนบนโลกดิจิทัลที่สามารถระดมพลและสร้างแรงกดดันทางการเมืองได้อย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน (สมคิด พุ่มทุเรียน และประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2565)

2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารและการบริโภคข้อมูล ในยุคดิจิทัลการสื่อสารทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่แค่การปราศรัยหรือแถลงการณ์ทางการอีกต่อไป แต่มาในรูปแบบที่หลากหลายและเข้าถึงง่ายขึ้น เช่น อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอสั้น มีม (meme) หรือการถ่ายทอดสด (live streaming) ซึ่งสามารถเผยแพร่ไปในวงกว้างอย่างรวดเร็วและเป็นกันเองมากขึ้น พฤติกรรมการบริโภคข้อมูลของประชาชนก็เปลี่ยนไป จากเดิมที่พึ่งพาสื่อกระแสหลักปัจจุบันผู้คนหันมาบริโภคข่าวสารจากแหล่งที่หลากหลายบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งบางครั้งเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่มีการตรวจสอบความถูกต้อง ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการรับรู้ข้อมูล

ที่บิดเบือน หรือตกเป็นเหยื่อของห้องเสียงสะท้อน (Echo Chamber) ที่ผู้คนจะได้รับข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเองเท่านั้น และฟองอากาศตัวกรอง (Filter Bubble) ที่อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มจะคัดกรองเนื้อหาที่ผู้ใช้สนใจ ทำให้พลาดการรับรู้มุมมองที่แตกต่าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเข้าใจทางการเมืองและกระบวนการตัดสินใจของแต่ละบุคคล (ชัยพงษ์ สำเนียง, 2564)

3. อำนาจและอิทธิพลของแพลตฟอร์มดิจิทัลข้ามชาติ นี่คือ จุดที่สำคัญและท้าทายที่สุดประการหนึ่ง พลวัตของการเมืองดิจิทัลถูกขับเคลื่อนอย่างมากโดยแพลตฟอร์มดิจิทัลขนาดใหญ่ที่เป็นของบริษัทข้ามชาติ เช่น Meta (Facebook, Instagram), Google (YouTube), X (Twitter) และ ByteDance (TikTok) แพลตฟอร์มเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียง “ช่องทาง” การสื่อสารเท่านั้น แต่พวกเขามีอำนาจมหาศาลในการกำหนดทิศทางของข้อมูล กำหนดอัลกอริทึมที่ควบคุมว่าเนื้อหาใดจะถูกมองเห็นมากน้อยแค่ไหน จัดการข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้งาน และแม้กระทั่งมีนโยบายการควบคุมเนื้อหาของตนเอง ซึ่งบางครั้งอาจขัดแย้งกับกฎหมายหรือค่านิยมของแต่ละประเทศ อำนาจที่รวมศูนย์นี้ทำให้พวกเขากลายเป็นประตู (Gatekeepers) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทคล้ายรัฐที่กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้งาน และสามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองของรัฐต่าง ๆ ได้โดยตรง โดยที่รัฐนั้น ๆ อาจไม่สามารถควบคุมได้อย่างสมบูรณ์ (Hindman, 2008)

4. การกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ทางการเมืองยุคใหม่ นักการเมือง พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้ปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ข้อมูล Big Data เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมผู้ลงคะแนน การใช้โซเชียลมีเดียในการหาเสียง การสร้างแคมเปญไวรัล (Viral Campaign) การตอบโต้ข่าวสารอย่างรวดเร็ว หรือแม้กระทั่งการใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (Information Operations) เพื่อบิดเบือนความจริง สร้างความเข้าใจผิด หรือโจมตีฝ่ายตรงข้าม ซึ่งรวมถึงการใช้บัญชีปลอม (Fake Accounts) หรือกองทัพไซเบอร์ (Cyber Armies) ในการเผยแพร่ข้อมูลหรือสร้างกระแส การเลือกตั้งในหลายประเทศทั่วโลกสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของกลยุทธ์ดิจิทัลที่สามารถพลิกเกมและกำหนดผลแพ้ชนะได้ (คันธิรา ฉายาวงศ์, 2564)

5. ความท้าทายด้านความมั่นคงทางไซเบอร์และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ พลวัตของการเมืองดิจิทัลยังนำมาซึ่งความท้าทายด้านความมั่นคงทางไซเบอร์ที่ซับซ้อนขึ้น เช่น การโจมตีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางไซเบอร์ของรัฐ การแฮกข้อมูลทางการเมือง การแพร่กระจายมัลแวร์ หรือการโจมตีแบบ Distributed Denial of Service (DDoS) (Castells, 2003) เพื่อให้ระบบล่ม ภัยคุกคามเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังคุกคามต่อความมั่นคงทางการเมืองและอำนาจอธิปไตยของรัฐโดยตรง นอกจากนี้ การเมืองดิจิทัลยังเป็นพื้นที่สำหรับการแพร่กระจายข่าวปลอม (Fake News), ข้อมูลบิดเบือน (Disinformation) และข้อมูลเท็จ (Misinformation) อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถสร้างความแตกแยก ลดทอนความ

น่าเชื่อถือของสถาบัน และบ่อนทำลายความสามัคคีในสังคมได้อย่างมหาศาล (อรุโณทัย วรรณถาวร, 2565)

ดังนั้น พลวัตของการเมืองดิจิทัลคือการผสมผสานของเทคโนโลยี พฤติกรรมมนุษย์ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มันนำเสนอทั้งโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างความซับซ้อนและท้าทายอย่างยิ่งต่อแนวคิดเรื่องอธิปไตยของรัฐที่ต้องเผชิญกับอำนาจใหม่ ๆ ทั้งจากแพลตฟอร์มข้ามชาติ และจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ไม่รู้จักพรมแดน

แนวทางการแก้ปัญหาอธิปไตยของรัฐที่กำลังเผชิญการท้าทายในยุคดิจิทัล

ในเมื่อการเมืองดิจิทัลได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายแนวคิดเรื่องอธิปไตยของรัฐอย่างไม่เคยมีมาก่อน การนิ่งเฉยหรือการใช้แนวทางแบบเดิมย่อมไม่ใช่คำตอบ การแก้ไขปัญหาและรักษาซึ่งอำนาจอธิปไตยในยุคข้อมูลเสรี (คันธิรา ฉายาวงศ์, 2564) จำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่รอบด้าน ยืดหยุ่น และทันต่อพลวัตของเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนี้

1. การพัฒนากฎหมายและกรอบการกำกับดูแลที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของการรับมือคือการสร้าง "กรอบกติกา" ที่ชัดเจนในโลกดิจิทัล รัฐจำเป็นต้องทบทวนและปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ หรือออกกฎหมายใหม่ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น

1.1 กฎหมายข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy Law) เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการควบคุมข้อมูลของตนเอง และกำหนดให้แพลตฟอร์มดิจิทัลต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการเก็บใช้และส่งต่อข้อมูลอย่างโปร่งใส เช่น GDPR ของสหภาพยุโรป หรือ PDPA ของประเทศไทย

1.2 กฎหมายว่าด้วยการควบคุมแพลตฟอร์มดิจิทัล (Platform Regulation) กำหนดความรับผิดชอบของแพลตฟอร์มในการจัดการเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย ข่าวปลอมหรือการปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารที่เป็นอันตราย รวมถึงการบังคับให้แพลตฟอร์มต้องปฏิบัติตามกฎหมายภาษีและการผูกขาดอย่างเป็นธรรม

1.3 กฎหมายความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cybersecurity Law) เพื่อปกป้องโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของประเทศจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ และกำหนดกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในการรับมือกับการโจมตีทางไซเบอร์

1.4 กฎหมายต่อต้านการบิดเบือนข้อมูล/ข่าวปลอม แม้จะเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก แต่รัฐจำเป็นต้องมีกลไกที่โปร่งใสในการตรวจสอบและจำกัดการแพร่กระจายของข้อมูลบิดเบือนที่สร้างความเสียหายต่อสังคมและความมั่นคงของชาติ โดยอาจเน้นที่การจำกัดการเผยแพร่และส่งเสริมการแก้ไขข้อมูลมากกว่าการลงโทษที่รุนแรง

2. การเสริมสร้างความรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) การคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เช่น

2.1 การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชน คือ แนวทางที่ยั่งยืนที่สุด รัฐบาลและภาคประชาสังคมควรลงทุนในการให้ความรู้แก่ประชาชนทุกกลุ่มวัยเกี่ยวกับ

2.1.2 การประเมินข้อมูล สอนวิธีการแยกแยะข้อมูลจริงจากข่าวปลอม แหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ และกลวิธีในการบิดเบือนข้อมูล

2.1.3 ความปลอดภัยทางไซเบอร์ส่วนบุคคล ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกป้องข้อมูลส่วนตัว การระวังภัยออนไลน์ และการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างปลอดภัย

2.1.4 การเข้าใจอัลกอริทึมและฟองอากาศตัวกรอง อธิบายว่าแพลตฟอร์มทำงานอย่างไร เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าใจว่าทำไมพวกเขาถึงเห็นข้อมูลชุดหนึ่ง ๆ และตระหนักถึงความจำเป็นในการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย

2.1.5 การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เคารพผู้อื่น และตระหนักถึงผลกระทบจากการกระทำบนโลกออนไลน์

3. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำกับดูแลดิจิทัล ปัญหาอธิปไตยในยุคดิจิทัลเป็นเรื่องที่ข้ามพรมแดน ไม่มีรัฐใดสามารถแก้ไขได้โดยลำพัง การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็น เช่น

3.1 การกำหนดบรรทัดฐานและข้อตกลงสากล ร่วมมือกับนานาชาติในการกำหนดมาตรฐานและหลักการในการกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัล การจัดการข้อมูลข้ามพรมแดน และการรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์

3.2 การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ แบ่งปันความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการรับมือกับความท้าทายดิจิทัลระหว่างประเทศ

3.3 การจัดตั้งกลไกความร่วมมือในการต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ เพื่อปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ที่ข้ามพรมแดน

4. การลงทุนในเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของตนเอง การพึ่งพาแพลตฟอร์มและเทคโนโลยีจากต่างชาติมากเกินไปอาจเป็นช่องโหว่ รัฐควรพิจารณา เช่น

4.1 การพัฒนาแพลตฟอร์มและบริการดิจิทัลของภาครัฐ สร้างแพลตฟอร์มของตนเองที่ปลอดภัยและเชื่อถือได้สำหรับการบริการประชาชน เพื่อลดการพึ่งพาแพลตฟอร์มเอกชน

4.2 การลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกิดใหม่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI), บล็อกเชน (Blockchain), และควอนตัมคอมพิวเตอร์ (Quantum Computing) ภายในประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันและควบคุมเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่ออนาคตได้

4.3 การสร้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัล พัฒนาและดึงดูดผู้มีความสามารถในสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ วิศวกรรมซอฟต์แวร์ และความมั่นคงทางไซเบอร์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประเทศ

5. การสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพและการควบคุม คือ ความท้าทายที่สำคัญที่สุด รัฐต้องหาจุดสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย กับความจำเป็นในการควบคุมเนื้อหาที่เป็นอันตรายหรือผิดกฎหมาย เช่น

5.1 ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ กระบวนการในการพิจารณาและจำกัดเนื้อหาต้องมีความโปร่งใส มีกลไกในการอุทธรณ์ และสามารถตรวจสอบได้

5.2 การคุ้มครองสิทธิพลเมือง มาตรการใด ๆ ที่นำมาใช้ต้องไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และควรหลีกเลี่ยงการใช้กฎหมายเพื่อปิดกั้นการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์

5.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในการออกแบบและทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลดิจิทัล เพื่อให้ได้มาตรการที่รอบด้านและเป็นที่ยอมรับ

ดังนั้น การเผชิญหน้ากับความท้าทายด้านอธิปไตยในยุคดิจิทัลไม่ใช่เรื่องง่าย แต่เป็นภารกิจที่รัฐชาติทุกแห่งต้องให้ความสำคัญสูงสุด การบูรณาการแนวทางด้านกฎหมาย การศึกษาการต่างประเทศ และการลงทุนในเทคโนโลยีของตนเอง ควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลระหว่างเสรีภาพและความมั่นคง จะเป็นกุญแจสำคัญในการรักษาซึ่งอำนาจอธิปไตยและอนาคตของรัฐชาติในภูมิทัศน์การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังภาพที่ 1

องค์ความรู้ใหม่

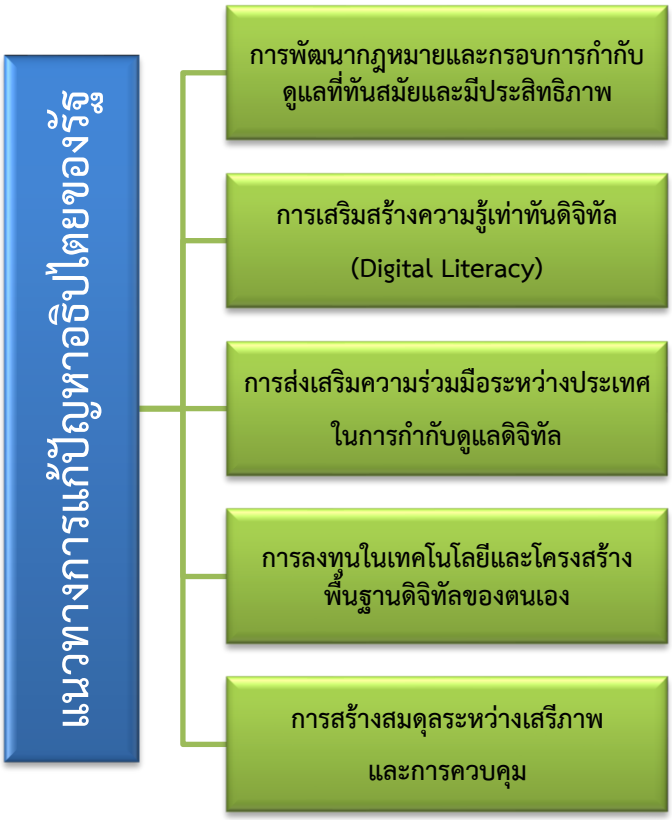

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ภาพนี้แสดงแนวทางการแก้ปัญหาอธิปไตยในยุคดิจิทัล โดยประกอบด้วยห้าแนวทางหลักที่ทำงานประสานกัน แนวทางแรกคือการพัฒนากฎหมายและกรอบการกำกับดูแลที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสร้างกติกาที่ชัดเจนสำหรับโลกดิจิทัล ครอบคลุมทั้งกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การควบคุมแพลตฟอร์มดิจิทัล และความมั่นคงทางไซเบอร์ แนวทางที่สองเน้นการเสริมสร้างความรู้เท่าทันดิจิทัลให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันจากภายในผ่านการศึกษาให้ประชาชนสามารถแยกแยะข้อมูลจริงปลอม เข้าใจการทำงานของอัลกอริทึม และใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ

แนวทางที่สามคือการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำกับดูแลดิจิทัล เนื่องจากปัญหาดิจิทัลไม่มีพรมแดน จึงต้องอาศัยความร่วมมือในการกำหนดมาตรฐานสากล แลกเปลี่ยนข้อมูล และร่วมกันปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ แนวทางที่สี่คือการลงทุน

ในเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของตนเอง เพื่อลดการพึ่งพาต่างชาติและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเทคโนโลยี และแนวทางสุดท้ายคือการสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพและการควบคุม ซึ่งต้องดำเนินการอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเปิดให้ประชาสังคมมีส่วนร่วม ทั้งห้าแนวทางนี้ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยของรัฐในยุคที่อำนาจกระจายตัวและไหลข้ามพรมแดนอย่างรวดเร็ว

สรุป

การเมืองดิจิทัลได้สร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ท้าทายอำนาจอธิปไตยของรัฐชาติอย่างรุนแรง ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าปรากฏการณ์นี้ไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของพลวัตทางอำนาจที่กระทบทุกมิติของการเมือง พื้นที่สาธารณะดิจิทัลได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทำให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองเน็ตที่มีเสียงและอำนาจในการระดมมวลชนได้อย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันพฤติกรรมการบริโภคข้อมูลก็เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของห้องเสียงสะท้อนและฟองอากาศตัวกรอง ซึ่งจำกัดมุมมองและบิดเบือนการรับรู้ทางการเมือง นอกจากนี้ บริษัทเทคโนโลยีข้ามชาติได้ครอบครองอำนาจมหาศาลในการควบคุมกระแสข้อมูล กำหนดอัลกอริทึม และบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล จนกลายเป็นผู้เล่นที่ไม่ใช่รัฐแต่มีอำนาจเทียบเท่ารัฐ ภัยคุกคามทางไซเบอร์ การแทรกแซงการเลือกตั้ง และการแพร่กระจายข้อมูลบิดเบือนได้กลายเป็นอาวุธใหม่ที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติได้โดยไม่ต้องใช้กำลังทหาร ผู้เขียนเน้นว่ารัฐชาติไม่สามารถใช้แนวทางเดิมในการรักษาอำนาจอธิปไตยได้อีกต่อไป เนื่องจากอำนาจได้กระจายตัวและไหลข้ามพรมแดนอย่างไร้รูปธรรม

แนวทางการปรับตัวที่ครอบคลุมห้าประการเพื่อรักษาอำนาจอธิปไตยในยุคดิจิทัล ประการแรก คือ การพัฒนากฎหมายและกรอบการกำกับดูแลที่ทันสมัย ครอบคลุมทั้งการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การควบคุมแพลตฟอร์มดิจิทัล และความมั่นคงทางไซเบอร์ ประการที่สอง คือ การเสริมสร้างความรู้เท่าทันดิจิทัลและการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แก่ประชาชนทุกช่วงวัย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อข้อมูลบิดเบือนอย่างยั่งยืน ประการที่สาม คือ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำหนดบรรทัดฐานสากล แลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมมือปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ข้ามพรมแดน ประการที่สี่คือการลงทุนในเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลของตนเอง พัฒนาแพลตฟอร์มภาครัฐ วิจัยเทคโนโลยีเกิดใหม่และสร้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเพื่อลดการพึ่งพาต่างชาติ และประการสุดท้ายคือการสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกกับการควบคุมเนื้อหาที่เป็นอันตราย โดยยึดหลักความโปร่งใส การตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ผู้เขียนเชื่อว่าการบูรณาการแนวทางเหล่านี้อย่างรอบด้านและยืดหยุ่นจะช่วยให้รัฐชาติสามารถรักษาอำนาจอธิปไตยในภูมิทัศน์การเมืองที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การเมืองดิจิทัลได้นำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทายที่ซับซ้อนต่ออธิปไตยของรัฐ การรักษาซึ่งอำนาจสูงสุดของรัฐในยุคข้อมูลเสรีนี้จึงมิใช่เรื่องง่าย และเรียกร้องให้รัฐชาติทุกแห่งต้องปรับตัวและบูรณาการแนวทางที่รอบด้าน ทั้งในมิติทางกฎหมาย การศึกษา เทคโนโลยีและความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถรักษาซึ่งความมั่นคงและอำนาจอธิปไตยของตนเองในภูมิทัศน์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง

เอกสารอ้างอิง

คันธิรา ฉายาวงศ์. (2564). แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 6(1), 97-107.

ชัยพงษ์ สำเนียง. (2564). การเมืองดิจิทัล : การเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองของคนกลุ่มใหม่ในโลกเสมือน. *วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 4(2), 1-35.

ปภัสรา พรมมา และไวพจน์ กุลาชัย. (2567). ผลกระทบของการใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารนโยบายพรรคการเมืองต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 6(2), 680-697.

ภิเษก ชัยนิรันดร์. (2553). *การตลาดแนวใหม่ผ่าน Social media*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สมคิด พุ่มทุเรียน และประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(5), 2298-2312.

อรุโณทัย วรรณถาวร. (2565). กระบวนทัศน์การเคลื่อนย้ายใหม่ กับการศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองดิจิทัลในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 10(1), 92-122.

Carty, V. (2014). Arab Spring in Tunisia and Egypt: The Impact of New Media on Contemporary Social Movements and Challenges for Social Movement Theory. *International Journal of Contemporary Sociology, 51*(1), 51-80.

Castells, M. (2003). *The Internet galaxy: Reflections on the Internet*. Oxford: Business, and Society Oxford University Press.

Easton, D. (1971). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. New York: Knoof.

Hindman, M. (2008). *The myth of digital democracy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Hu, M. (2020). *Cambridge Analytica's black box.* Retrieved February 10, 2026, from https://url.in.th/ragVK

McCarthy, J. D., & Zald, M.N. (1973). *The Trend of Social Movements in America: Professionalization and Resource Mobilization. Morristown*, N. J.: General Learning Press.

Ward, K. (2018). Social networks, the 2016 US presidential election, and Kantian ethics: Applying the categorical imperative to Cambridge Analytica's behavioral microtargeting. *Journal of Media Ethics, 33*(3), 133-148.

การจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการกับภาวะผู้นำท้องถิ่นในยุคดิจิทัล*

INTEGRATED PUBLIC SECTOR MANAGEMENT AND LOCAL LEADERSHIP IN THE DIGITAL AGE

อรัญญา ชูโอชา
Aranya Chuocha
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: 6701104220@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับสมรรถนะของผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการข้ามหน่วยงานท่ามกลางบริบทการปฏิรูประบบราชการสมัยใหม่ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายอันซับซ้อน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การบริหารงานแบบแยกส่วนตามภารกิจเดิมไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป หัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จจึงอยู่ที่การปรับเปลี่ยนสมรรถนะหลักของผู้นำท้องถิ่น จากบทบาทผู้ใช้อำนาจสั่งการสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกและนักสร้างเครือข่ายที่มีขีดความสามารถสูงในการประสานภารกิจร่วมกัน ผู้นำยุคใหม่จำเป็นต้องมีสมรรถนะเชิงยุทธศาสตร์ในการประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการตัดสินใจที่แม่นยำ ลดความซ้ำซ้อนของโครงการและงบประมาณ ควบคู่ไปกับการสร้างมาตรฐานด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์และจริยธรรมข้อมูลเพื่อสร้างความไว้วางใจจากภาคประชาชน องค์ความรู้ใหม่ที่สังเคราะห์ได้ คือ “โมเดลผู้นำแบบตัวกลางประสานพลัง” ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการร้อยเรียงศักยภาพของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมเข้าด้วยกันอย่างไร้รอยต่อ อันจะนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรและการปรับปรุงระเบียบปฏิบัติที่เอื้อต่อการทำงานข้ามหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: การจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการ; ภาวะผู้นำท้องถิ่น; บริการสาธารณะ

*Received January 8, 2026; Revised February 9, 2026; Accepted March 9, 2026

Abstract

This academic article aimed to study the approach of integrated public sector management, focusing on enhancing the competence of local leaders in cross-agency management amidst the complex challenges of modern bureaucratic reform. The study indicated that traditional mission-based, fragmented management was no longer effective in addressing regional development. The key to success lied in transforming the core competencies of local leaders, shifting from a commanding role to a facilitator and highly capable network builder, enabling them to coordinate collaborative tasks. Modern leaders need strategic competencies in applying big data systems for accurate decision-making, reducing project and budget duplication, and establishing cybersecurity and data ethics standards to build public trust. The synthesized new knowledge is the “Centrist Leadership Model,” a key to seamlessly integrating the capabilities of various sectors public, private, and civil society leading to enhanced personnel capabilities and improved procedures that facilitate cross-agency collaboration. This results in highly efficient regional management and sustainably improves the quality of life for citizens, in accordance with good governance in the digital age.

Keywords: Integrated Public Sector Management; Local Leadership; Public Services

บทนำ

การบริหารจัดการภาครัฐในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลายและซับซ้อนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแบบเดิมที่เน้นการใช้อำนาจตามสายบังคับบัญชาหรือการทำงานแบบแยกส่วนเริ่มขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างครอบคลุมและทันท่วงที แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญในการปรับปรุงระบบราชการและการปกครองส่วนท้องถิ่น (มุจจรินทร์ ทัศดรกุลพัฒน์, 2568) โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพในการทำงาน ลดความซ้ำซ้อนของภารกิจ และมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ การบริหารเชิงบูรณาการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเชื่อมโยงโครงสร้างภายในภาครัฐเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการดึงภาคเอกชน ภาคประชาสังคม

และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ (ปิยากร หวังมหาพร, 2560)

ท่ามกลางกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่การบริหารงานเชิงบูรณาการนั้น องค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดคือภาวะผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากท้องถิ่นเป็นหน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและความต้องการของราษฎรมากที่สุด ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นตัวกลางสำคัญในการส่งผ่านนโยบายจากส่วนกลางไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม (ปรารถนา มะลิไทย และคณะ, 2568) ภาวะผู้นำในระดับท้องถิ่นภายใต้บริบทใหม่นี้จึงไม่ใช่เพียงการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือการบริหารงานตามระเบียบแบบแผนเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีทักษะในการสื่อสารที่ทรงพลัง และมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างกว้างขวาง ผู้นำท้องถิ่นยุคใหม่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่สามารถประสานผลประโยชน์และลดความขัดแย้งของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายในชุมชน โดยเน้นการสร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มาจากฐานรากอย่างแท้จริง ซึ่งความเข้มแข็งของภาวะผู้นำท้องถิ่นจะเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการประสบความสำเร็จและมีเสถียรภาพ (ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2563)

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการกับภาวะผู้นำท้องถิ่น จะพบว่าทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันในเชิงเกื้อกูลและไม่อาจแยกออกจากกันได้ ระบบการบริหารงานที่ดีหากขาดผู้นำที่มีศักยภาพย่อมยากจะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ในขณะที่ผู้นำที่มีความสามารถหากต้องทำงานภายใต้ระบบที่ติดขัดและขาดการบูรณาการย่อมไม่สามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการบูรณาการในมิตินี้จึงหมายรวมถึงการบูรณาการทางความคิดและพฤติกรรมของผู้นำให้สอดคล้องกับโครงสร้างการบริหารงานที่ยืดหยุ่น การส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำท้องถิ่นในต่างพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารจัดการความขัดแย้งและการจัดการภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในโลกปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนกลไกการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความทันสมัยและเท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (อัมพร ธำรงลักษณ์, 2565)

การเสริมสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่นให้มีความพร้อมต่อการบริหารงานเชิงบูรณาการยังต้องให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลและการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เนื่องจากการทำงานแบบบูรณาการมักเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรและการตัดสินใจที่กระทบต่อคนหมู่มาก ผู้นำท้องถิ่นจึงต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างสูงสุด (สุรพงษ์ มาลี, 2566) เพื่อสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนและภาคีเครือข่ายพัฒนา ความท้าทายประการสำคัญ คือ การก้าวข้ามขีดจำกัดทางด้านงบประมาณและกฎระเบียบที่อาจไม่เอื้อต่อการทำงานข้ามหน่วยงาน ซึ่งผู้นำท้องถิ่นที่ชาญฉลาดจะต้อง

มีความคิดสร้างสรรค์ในการแสวงหาทางออกและสร้างนวัตกรรมทางการบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่ของตน โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบการทำงานเดิมที่อาจไม่ตอบโจทย์ความต้องการของสังคมอีกต่อไป

ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการกับภาวะผู้นำท้องถิ่น จะช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมของการพัฒนาประเทศที่เริ่มต้นจากการสร้างความเข้มแข็งในระดับท้องถิ่น การบูรณาการที่ไม่ใช่เพียงการนำงานมารวมกันแต่เป็นการรวมหัวใจและอุดมการณ์ของคนทำงานเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน บทนำนี้จึงมุ่งหวังที่จะฉายภาพให้เห็นถึงความจำเป็นและทิศทางของการปรับตัวของผู้นำท้องถิ่นในฐานะผู้ขับเคลื่อนหลักของระบบการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไปในอนาคต

สมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการข้ามหน่วยงาน

ตัวผู้นำในฐานะที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญ เนื่องจากปัญหาในระดับพื้นที่มักมีความคาบเกี่ยวกันระหว่างหลายหน่วยงาน เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ทับซ้อนกับเขตพื้นที่ป่าและที่ดินทำกิน หรือการบริหารจัดการน้ำที่ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียงและหน่วยงานส่วนกลาง ภาวะผู้นำท้องถิ่นแบบเดิมที่เน้นการสั่งการภายในองค์กรตนเองจึงกลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การบริหารเชิงบูรณาการไม่เกิดขึ้น การพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นถือเป็นฟันเฟืองสำคัญที่จะขับเคลื่อนการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ (กิติชัย รัตนะ, 2568) เนื่องจากผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับสภาพปัญหาและทรัพยากรในพื้นที่มากที่สุด การทำงานในโลกยุคใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนไม่สามารถอาศัยเพียงอำนาจตามกฎหมายหรือการบริหารงานภายในองค์กรเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะเฉพาะด้านที่เอื้อต่อการประสานความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ดังนี้

1. สมรรถนะด้านการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการเจรจาต่อรองเพื่อความร่วมมือ ในโลกของการทำงานเชิงบูรณาการ ผู้นำท้องถิ่นต้องเผชิญกับหน่วยงานที่มีที่มาของงบประมาณ ระเบียบปฏิบัติ และวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน สมรรถนะประการแรกที่สำคัญ คือ ความสามารถในการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ผู้นำต้องไม่เพียงแต่พูดเพื่อสั่งการ แต่ต้องสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการโน้มน้าวใจให้หน่วยงานอื่นมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกันที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน (Fayol, 1930) ทักษะการเจรจาต่อรองจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการลดช่องว่างระหว่างหน่วยงาน ผู้นำต้องมีความเป็นนักการทูตที่สามารถประสานผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันให้กลายเป็นจุดร่วมที่ตกลงกันได้ การสื่อสารเชิงบูรณาการนี้ยังรวมถึงการเป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องรับฟังข้อจำกัดของหน่วยงานภาคี ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานส่วนกลางที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง เพื่อนำมาหาจุดกึ่งกลาง

ในการทำงานร่วมกัน การสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจผ่านการสื่อสารที่โปร่งใสและสม่ำเสมอจะช่วยลดกำแพงระหว่างองค์กร และทำให้การบริหารจัดการข้ามหน่วยงานมีความลื่นไหลและยั่งยืน

2. สมรรถนะด้านการคิดเชิงระบบและการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของปัญหา ปัญหาของท้องถิ่นในปัจจุบัน เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ขยะมูลฝอย หรือการจัดการน้ำ ไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นและจบลงภายในเขตอำนาจเดียว ผู้นำท้องถิ่นจึงต้องมีสมรรถนะในการคิดเชิงระบบเพื่อมองเห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกัน ผู้นำต้องสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การตัดสินใจในระดับท้องถิ่นจุดหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานอื่นหรือพื้นที่อื่น (วลีรัตน์ แสงไชย, 2567) และจะสามารถดึงทรัพยากรจากจุดใดมาช่วยเสริมความแข็งแกร่งให้แก่กันได้ การคิดเชิงระบบช่วยให้ผู้นำสามารถจำแนกได้ว่า ภารกิจใดที่ท้องถิ่นทำได้เอง และภารกิจใดที่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนหรือส่วนราชการภูมิภาค สมรรถนะนี้จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของโครงการและงบประมาณเพราะผู้นำจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการเชื่อมโยงงาน แทนที่จะทำงานแบบต่างคนต่างทำ ซึ่งความสามารถในการมองความเชื่อมโยงนี้เองจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดรับกับแผนระดับจังหวัดและระดับชาติ

3. สมรรถนะด้านการสร้างและบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือข้ามภาคส่วน หัวใจสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่คือการทำงานแบบเครือข่าย ผู้นำท้องถิ่นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นนักสร้างเครือข่ายที่มีทักษะในการดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน สมรรถนะนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการรู้จักคนจำนวนมาก แต่หมายถึงความสามารถในการรักษาความสัมพันธ์และการสร้างพันธสัญญา ระหว่างเครือข่ายให้มีความต่อเนื่องและเข้มแข็ง (ชัยนันท์ กั้นชัยภูมิ และคณะ, 2567) ผู้นำต้องมีความเป็นกลางและมีความสามารถในการบริหารจัดการความขัดแย้งภายในเครือข่าย โดยทำหน้าที่เป็นโซ่ข้อกลางที่เชื่อมประสานระหว่างภาคประชาชนที่มีความต้องการหลากหลาย กับหน่วยงานรัฐที่มีระเบียบเคร่งครัด การบริหารเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ท้องถิ่นสามารถเข้าถึงทรัพยากรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เงินทุนสนับสนุนจากภาคธุรกิจ หรือกำลังพลจากอาสาสมัครภาคประชาชน ซึ่งจะช่วยให้การจัดการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ทรัพยากรของรัฐเพียงอย่างเดียว

4. สมรรถนะด้านการบริหารนวัตกรรมและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้นำท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่พร้อมจะนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการข้ามหน่วยงาน การบูรณาการในยุคปัจจุบันมักอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐาน เช่น การทำ Big Data ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ผู้นำจึงต้องมีความรอบรู้เท่าทันเทคโนโลยีและมีวิสัยทัศน์

ในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีความทันสมัยและคล่องตัว (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2564)

นอกจากนี้ นวัตกรรมยังหมายถึงนวัตกรรมทางการบริหาร เช่น การคิดค้นรูปแบบการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ที่มีสภาพบังคับและเห็นผลจริง หรือการตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานที่มีความยืดหยุ่นสูง ผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าที่จะออกจากกรอบการทำงานเดิม ๆ และพร้อมจะเรียนรู้จากความล้มเหลวเพื่อปรับปรุงแนวทางการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ดีขึ้น การมีจิตสำนึกในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้การบริหารจัดการข้ามหน่วยงานไม่เป็นเพียงกิจกรรมชั่วคราว แต่จะกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งในที่สุด

การส่งเสริมการบริการสาธารณะผ่านภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์และการบูรณาการฐานข้อมูลท้องถิ่น

ในปัจจุบันข้อมูลถือเป็นสินทรัพย์สำคัญ แต่ข้อมูลของภาครัฐมักถูกจัดเก็บแบบแยกส่วน ทำให้ผู้นำท้องถิ่นขาดข้อมูลที่แม่นยำในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์จึงเป็นเหตุปัจจัยที่จะต้องเข้ามาจัดการให้เกิดการบูรณาการข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการบริหารงาน

1. การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัลท้องถิ่น หัวใจสำคัญของการส่งเสริมบริการสาธารณะยุคใหม่เริ่มต้นที่ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งหมายถึงความสามารถของผู้นำท้องถิ่นในการมองเห็นโอกาสจากเทคโนโลยีและกำหนดทิศทางขององค์กรให้มุ่งสู่การเป็นท้องถิ่นดิจิทัล ผู้นำต้องไม่เพียงแต่จัดซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยี แต่ต้องสร้างพิมพ์เขียวด้านยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนว่า การบูรณาการข้อมูลจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (บุญทัน ดอกไธสง, 2565) เช่น การวางเป้าหมายให้องค์กรเป็นศูนย์กลางข้อมูล ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการทุกอย่างได้ผ่านจุดเดียว การกำหนดวิสัยทัศน์นี้ยังต้องครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรจากการเก็บข้อมูลแบบไซโลหรือการจัดเก็บแยกตามส่วนราชการ ไปสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อความโปร่งใสและลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก โดยพิจารณาถึงความคุ้มค่าในระยะยาวและการเข้าถึงบริการของคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม ซึ่งวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะเป็นเข็มทิศให้บุคลากรในสังกัดและภาคีเครือข่ายรับทราบถึงเป้าหมายการพัฒนาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. การบูรณาการฐานข้อมูลกลางและการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการตัดสินใจ ปัญหาสำคัญของการบริหารท้องถิ่นที่ผ่านมาคือ ข้อมูลมีความกระจัดกระจายและไม่เป็นปัจจุบัน ทำให้การจัดสวัสดิการหรือการแก้ไขปัญหาในพื้นที่มีความคลาดเคลื่อน ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ในประเด็นนี้จึงต้องเน้นไปที่การสร้างระบบบูรณาการฐานข้อมูลท้องถิ่น (ดิน ปรัชญาพฤทธิ์, 2553) โดยการเชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ข้อมูลทะเบียนราษฎร ข้อมูลผู้มีรายได้

น้อยจากกระทรวงการคลัง ข้อมูลสุขภาพจาก รพ.สต. และข้อมูลที่ดินจากกรมที่ดิน มาไว้ในระบบเดียวกัน การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่นี้ช่วยให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกได้ เช่น การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อระบุพิกัดกลุ่มเปราะบางหรือพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติได้อย่างแม่นยำ เมื่อข้อมูลถูกบูรณาการอย่างเป็นระบบ ผู้นำจะสามารถตัดสินใจเชิงนโยบายบนพื้นฐานของความเป็นจริง แทนการใช้ความรู้สึกหรือประสบการณ์เพียงอย่างเดียว ส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณลงไปสู่โครงการต่าง ๆ มีความคุ้มค่าและตรงกับความเดือดร้อนของประชาชนมากที่สุด

3. การพัฒนานวัตกรรมการบริการสาธารณะที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง เมื่อมีการบูรณาการข้อมูลที่สมบูรณ์ ผู้นำท้องถิ่นต้องใช้ภาวะผู้นำในการผลักดันให้เกิดนวัตกรรมการบริการสาธารณะที่ตอบโจทย์ความต้องการของพลเมือง (ชัชชาย จีระวัฒน์วงศ์ และคณะ, 2567) สมรรถนะในส่วนนี้ คือ การเปลี่ยนวิธีคิดจากการให้บริการตามหน้าที่ไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้รับบริการ โดยใช้นวัตกรรมดิจิทัลมาลดช่องว่างและเพิ่มความรวดเร็ว เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันแจ้งเหตุฉุกเฉินที่เชื่อมโยงกับหน่วยกู้ชีพและตำรวจทันที หรือการใช้ระบบประเมินความพึงพอใจแบบเรียลไทม์เพื่อนำมาปรับปรุงงานบริการ การส่งเสริมบริการสาธารณะผ่านนวัตกรรมยังรวมไปถึงการสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมทางดิจิทัล (e-Participation) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถร่วมโหวตโครงการพัฒนาพื้นที่ หรือแจ้งเบาะแสการทุจริตได้อย่างปลอดภัย ผู้นำท้องถิ่นที่ชาญฉลาดจะใช้ข้อมูลจากการมีส่วนร่วมเหล่านี้มาเป็นโจทย์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการและเพิ่มความคล่องตัวในการบริการประชาชนได้อย่างยั่งยืน

4. การบริหารจัดการความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์และจริยธรรมข้อมูลท้องถิ่นในมิติของการบูรณาการข้อมูล ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ผู้นำท้องถิ่นต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) และการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ เพื่อให้ประชาชนมั่นใจว่าข้อมูลของพวกเขาจะไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดหรือถูกโจรกรรม (อัญญรัชย์ ศรีประจันต์, 2567) ผู้นำต้องให้ความสำคัญกับการตรวจสอบสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลและการสร้างระบบสำรองข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องมีจริยธรรมในการใช้ข้อมูล โดยต้องสื่อสารให้ประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บและใช้ประโยชน์จากข้อมูลอย่างโปร่งใส การสร้างมาตรฐานด้านความปลอดภัยที่เข้มงวดไม่เพียงแต่ช่วยป้องกันความเสียหายทางกฎหมายและเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างต้นทุนทางสังคม ในรูปของความไว้วางใจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการในระดับท้องถิ่นได้รับการยอมรับและร่วมมือจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง ดังภาพที่ 1

องค์ความรู้ใหม่

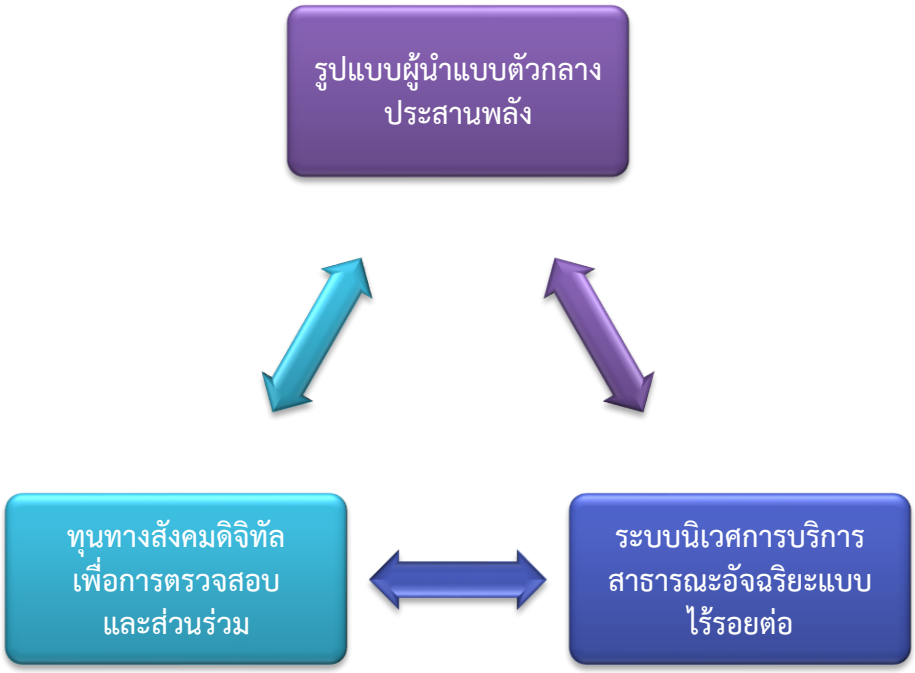

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

1. รูปแบบผู้นำแบบตัวกลางประสานพลัง ผู้นำต้องสร้างโครงสร้างความร่วมมือที่ยืดหยุ่น โดยใช้เป้าหมายของพื้นที่เป็นตัวตั้งแทนที่จะยึดติดกับระเบียบของหน่วยงานตนเอง องค์ความรู้นี้เน้นว่าความสำเร็จของการบูรณาการไม่ได้เกิดจากกฎหมายบังคับ แต่เกิดจากความสามารถของผู้นำในการสร้างพันธสัญญาทางใจและทางยุทธศาสตร์ระหว่างหน่วยงานที่อยู่คนละสายบังคับบัญชา

2. ระบบนิเวศการบริการสาธารณะอัจฉริยะแบบไร้รอยต่อ การบูรณาการฐานข้อมูลท้องถิ่นไม่ใช่แค่การนำข้อมูลมารวมกันในเซิร์ฟเวอร์เดียว แต่คือการสร้างกระบวนงานใหม่ ที่ข้ามผ่านขีดจำกัดของกองหรืองาน เช่น เมื่อประชาชนมาแจ้งเรื่องที่ดิน ระบบจะเชื่อมโยงไปถึงข้อมูลภาษีและสวัสดิการสังคมโดยอัตโนมัติ ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการบริการที่ตอบโจทย์เชิงป้องกันมากกว่าการตามแก้ปัญหา

3. ทุนทางสังคมดิจิทัลเพื่อการตรวจสอบและส่วนร่วม ผู้นำท้องถิ่นต้องใช้การบูรณาการข้อมูลเพื่อสร้างความโปร่งใสแบบเรียลไทม์ (Real-time Transparency) ผ่านระบบเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (Open Data) ซึ่งจะช่วยให้ภาคประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของทีมบริหาร

จัดการ องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า ยิ่งข้อมูลถูกบูรณาการและเปิดเผยมากเท่าใด ความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อผู้นำจะยิ่งสูงขึ้น ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่ซับซ้อนได้รับความร่วมมือจากมวลชนได้ง่ายขึ้น ลดแรงต้านและสร้างความยั่งยืนในพื้นที่

สรุป

การบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการภายใต้บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการทำงานแบบแยกส่วนไปสู่การสร้างระบบนิเวศแห่งความร่วมมือที่ยึดเอาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นตัวตั้ง ความสำคัญของเรื่องนี้เริ่มต้นจากการตระหนักว่า ปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรในระดับพื้นที่มีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะแก้ไขได้โดยลำพัง ภาวะผู้นำท้องถิ่นจึงเปรียบเสมือนฟันเฟืองสำคัญที่ต้องทำหน้าที่ประสานพลังระหว่างหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้สามารถทำงานสอดประสานกันได้อย่างไร้รอยต่อ โดยมีหัวใจหลักอยู่ที่การก้าวข้ามขีดจำกัดทางด้านสายบังคับบัญชาและการมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมแก่ชุมชน สมรรถนะของผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการข้ามหน่วยงานถือเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จ ผู้นำยุคใหม่ต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการเจรจาต่อรองเพื่อสร้างความไว้วางใจท่ามกลางความแตกต่างของวัฒนธรรมองค์กรในแต่ละหน่วยงาน การมีความคิดเชิงระบบจะช่วยให้ผู้นำมองเห็นความเชื่อมโยงของปัญหาและสามารถวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของการบูรณาการทรัพยากรได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือยังช่วยขยายขอบเขตการทำงานไปสู่ภาคเอกชนและประชาสังคม ซึ่งจะช่วยปิดช่องว่างด้านงบประมาณและกำลังคนที่จำกัดของรัฐ พร้อมกับการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและการปรับตัวให้เท่าทันต่อวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด

ในมิติของการยกระดับบริการสาธารณะ ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการบูรณาการฐานข้อมูลท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนโฉมหน้าท้องถิ่นสู่รัฐบาลดิจิทัลไม่ใช่เพียงการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ การสร้างฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงถึงกันเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์และตัดสินใจเชิงนโยบายบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ข้อมูลที่ถูกบูรณาการจะช่วยให้ผู้นำสามารถออกแบบบริการที่ตรงใจประชาชนและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ เช่น การดูแลผู้สูงอายุหรือการจัดการภัยพิบัติ ขณะเดียวกันผู้นำต้องให้ความสำคัญกับจริยธรรมข้อมูลและความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าการบูรณาการข้อมูลนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและความปลอดภัยของบุคคลอย่างแท้จริง

การผสานการบริหารเชิงบูรณาการเข้ากับภาวะผู้นำท้องถิ่นได้นำไปสู่รูปแบบใหม่ของการปกครองที่เน้นการเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้อำนวยเพลงที่ร้อยเรียงศักยภาพ

ของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน การสร้างระบบนิเวศการบริการที่ไร้รอยต่อและการเสริมสร้างทุนทางสังคมผ่านความโปร่งใสทางข้อมูล จะกลายเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ การปฏิรูปในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภาครัฐเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในระดับฐานราก โดยมีผู้นำท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์และสมรรถนะสูงเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการนำพาชุมชนไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นภายใต้หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กิติชัย รัตนะ. (2568). การบูรณาการตัดข้ามภารกิจองค์กรเพื่อการพัฒนาสมรรถนะ นักบริหารกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 12(1), 287-316.

ชัชชาย จีระวัฒน์วงศ์ และคณะ. (2567). นวัตกรรมการบริหารจัดการเชิงรุกเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของยุคปัญญาประดิษฐ์. *วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์*, 47(1), 270666.

ชัยนันท์ กั้นชัยภูมิ และคณะ. (2567). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสู่ระบบราชการ 4.0 ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 4(4), 1389-1401.

ติน ปรัชญาพฤทธิ์. (2553). *รัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบ เครื่องมือในการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: อินทภาษ.

บุญทัน ดอกไธสง. (2565). *รัฐประศาสนศาสตร์เปลี่ยนโลก 2*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรารถนา มะลิไทย, และคณะ. (2568). *ภาวะผู้นำท้องถิ่นในยุคการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองและสังคม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ปิยากร หวังมหาพร. (2560). *รัฐประศาสนศาสตร์ไทย : การจัดการภาครัฐแบบประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มุจจรินทร์ ทัศดรกุลพัฒน์. (2568). ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล: ความท้าทายและโอกาสสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์ไทย. *วารสารสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม*, 6(2), 83-192.

วราภรณ์ สืบสหการ. (2546). *อีคิวสำหรับผู้นำ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

วลีรัตน์ แสงไชย. (2567). กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเพื่อการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 13, 22-34.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). *การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล.

สุรพงษ์ มาลี. (2566). *ธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล*. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.).

อัญญรัชย์ ศรีประจันต์. (2567). แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 10(2), 147-158.

อัมพร ธำรงลักษณ์. (2565). *การบริหารรัฐกิจแนวใหม่และธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Fayol, H. (1930). *Industrial and General Administration*. New York: McGraw-Hill.

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับบทบาทในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรสู่การเปลี่ยนผ่านในศตวรรษที่ 21*

DIGITAL LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL CULTURE TRANSFORMATION IN THE 21ST CENTURY

ธนวุฒิ สุนทรเดชา
Tanawut Soontorndacha
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: tanawut.soontorndacha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล และ 2. บทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรสู่การเปลี่ยนผ่านในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลต่อรูปแบบการทำงานและการบริหารจัดการองค์กรอย่างที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การศึกษาอาศัยการทบทวนบทความ เอกสาร แนวคิดและบทวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรในลักษณะของการเปลี่ยนผ่านเชิงระบบ ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงทักษะทางเทคนิค แต่เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ต้องอาศัยการสร้าง “วิสัยทัศน์ดิจิทัล” และการปรับเปลี่ยน “กรอบวิธีคิดดิจิทัล” เพื่อเพิ่มประสิทธิผลขององค์กร ผู้นำต้องทำหน้าที่เป็น “ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง” ที่เข้าใจทั้งระบบเทคโนโลยีและจิตวิทยาองค์กร โดยมุ่งเน้นการสร้าง “ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล” เพื่อส่งเสริมความคล่องตัวและนวัตกรรม นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำในบริบทองค์กรไทยมีความแตกต่างกันตามขนาดขององค์กร โดยผู้นำองค์กรขนาดใหญ่ต้องเน้นการเปลี่ยนผ่านเชิงระบบและวัฒนธรรมในวงกว้าง ในขณะที่ผู้นำองค์กรขนาดกลางและขนาดย่อม ต้องเน้นความคล่องตัวและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ฉับไว ข้อเสนอเชิงแนวคิดจากบทความนี้สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับบริบทการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลขององค์กรไทยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล; วัฒนธรรมองค์กร; ศตวรรษที่ 21; การเปลี่ยนผ่านองค์กร

*Received January 14, 2026; Revised March 14, 2026; Accepted March 27, 2026

Abstract

This academic article aims to 1. Examine and analyze the concept of digital leadership and 2. The role of leaders in driving organizational culture toward transformation in the 21st century, a period in which digital technologies have become an unavoidable influence on work practices and organizational management. The study is based on a review of relevant academic articles, documents, concepts, and research studies in order to analyze the relationship between digital leadership and changes in organizational culture, particularly in the form of systemic organizational transformation. The findings indicate that digital leadership encompasses more than technical competence; it is a strategic process requiring the cultivation of a “Digital Vision” and a “Digital Mindset” to enhance organizational effectiveness . Leaders must act as "Change Agents" who understand both technological systems and organizational psychology, focusing on building a “Digital Learning Ecosystem” to foster agility and innovation . Furthermore, the role of leaders in the Thai context varies by organizational size: leaders of large enterprises function as “Orchestrators” of systemic and cultural transformation, whereas SMEs leaders must prioritize rapid strategic decision-making and practical execution as “Agile Practitioners”. This article proposes a conceptual framework that can be applied to the development of digital leadership aligned with sustainable organizational transformation in the Thai context.

Keywords: Digital Leadership; Organizational Culture; 21st Century; Organizational Transformation

บทนำ

วัฒนธรรมองค์กรดั้งเดิม คือ แบบแผนของสมมติฐานพื้นฐานที่กลุ่มบุคลากรได้คิดค้นและพัฒนาขึ้นร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อใช้จัดการกับปัญหาการปรับตัวจากสภาพแวดล้อมภายนอกและการบูรณาการจากภายใน (Schein, 2010) วัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นระบบความหมายร่วม ค่านิยม ความเชื่อ และแนวปฏิบัติที่สมาชิกในองค์กรยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและทำให้องค์กรมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากองค์กรอื่น (Robbins & Judge, 2017; Daft, 2015) อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทของโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อองค์กรในหลายด้าน ทั้งด้านโครงสร้างการบริหาร รูปแบบการดำเนินงาน และความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคลากรภายในองค์กร (Westerman et al., 2014) เทคโนโลยีดิจิทัลจึงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อทิศทางและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้ผู้นำต้องปรับเปลี่ยนกรอบวิธีคิดดิจิทัล (Digital Mindset) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและสร้างความคล่องตัวให้กับองค์กร (Westerman et al., 2014; สุวรรณา มานพ และคณะ, 2568; ศุภโชค เอี่ยมงาม และคณะ, 2568)

สภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความซับซ้อน ทำให้บทบาทของผู้นำองค์กรจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากรูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ผู้นำในยุคดิจิทัลจึงต้องแสดงบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันการเปลี่ยนแปลง โดยต้องมีความเข้าใจทั้งระบบเทคโนโลยีและการบริหารคน เพื่อผลักดันให้บุคลากรเกิดการยอมรับและปรับตัว (สุวรรณา มานพ และคณะ, 2568)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล โดยมองว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้ในบริบทของการเปลี่ยนแปลง โดยหัวใจสำคัญคือการมี “วิสัยทัศน์ดิจิทัล” (Digital Vision) ที่ชัดเจนในการกำหนดทิศทางองค์กร (มะนู ทองน้อย และคณะ, 2567; นาวิน แกละสมุทร และกนกรัตน์ จิรสัจจานุกูล, 2568) รวมถึงการส่งเสริมระบบการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาทักษะและศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (สุวรรณา มานพ และคณะ, 2568)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานศึกษาที่ผ่านมา พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการอธิบายภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในเชิงคุณลักษณะหรือทักษะของผู้นำเป็นหลัก ขณะที่การเชื่อมโยงบทบาทของผู้นำเชิงดิจิทัลกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรไทย ยังมีการนำเสนอในลักษณะกระจัดกระจายและขาดการสังเคราะห์ในภาพรวม

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอการสังเคราะห์แนวคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรสู่การเปลี่ยนผ่านในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านองค์กร การเข้าใจบทบาทนี้จึงต้องพิจารณารากฐานของวัฒนธรรมองค์กร ที่หล่อหลอมพฤติกรรมผ่าน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ค่านิยมร่วม (Shared Values) ที่เป็นเข็มทิศนำทางการตัดสินใจ (Cameron & Quinn, 2011) 2. บรรทัดฐาน (Norms) หรือแนวปฏิบัติที่ทุกคนเข้าใจและยอมรับร่วมกัน (Schein, 2010) 3. พิธีการและพิธีกรรม (Rituals and Ceremonies) เชิงสัญลักษณ์ที่สร้างความรู้สึกร่วม (Deal & Kennedy, 1982) 4. โครงสร้างสัญลักษณ์ (Symbolic Structures) ที่สื่อถึงอัตลักษณ์องค์กร (Daft, 2015) 5. ระบบการสื่อสาร (Communication Systems) ที่สะท้อนรูปแบบการทำงานร่วมกัน (Robbins & Judge, 2017) และ 6. แบบแผนพฤติกรรม (Behavior Patterns)

ที่ปฏิบัติซ้ำจนเป็นวิถีปกติ (Gouesnonc, 1991) ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ทำงานประสานกันจนเกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะขององค์กร

ปัจจัยและความท้าทายที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรปัจจุบัน องค์กรต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Schein, 2010) ซึ่งกระทบต่อวัฒนธรรมองค์กรใน 5 มิติ ได้แก่ 1. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ที่บังคับให้ปรับวิธีทำงานและพัฒนาทักษะ (Westerman et al., 2014) 2. ความหลากหลายของบุคลากร ทั้งความแตกต่างระหว่างวัยและวัฒนธรรม (Kane et al., 2019) 3. การทำงานแบบไฮบริดและระยะไกล ที่สร้างความท้าทายในการรักษาความผูกพัน (วิจารณ์ พานิช, 2562) 4. การรักษาสมดุล ระหว่างความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับความมั่นคงของค่านิยมหลัก (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2563) และ 5. การบริหารการเปลี่ยนแปลงซึ่งผู้นำต้องจัดการกับแรงต้านและสร้างการมีส่วนร่วม

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีดิจิทัลได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้าง รูปแบบการทำงาน และความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร เทคโนโลยีจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือสนับสนุน แต่เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร ส่งผลให้ผู้นำต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

มะนู ทองน้อย และคณะ (2567) อธิบายว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลสะท้อนถึงความสามารถของผู้นำในการกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กร โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของยุคดิจิทัล แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างความพร้อมและกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงขององค์กร

ในอีกมุมหนึ่ง Westerman et al. (2014) มองว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับกรอบวิธีคิดดิจิทัลของผู้นำ ซึ่งมุ่งเชื่อมโยงการใช้เทคโนโลยีเข้ากับกลยุทธ์และวัฒนธรรมองค์กรอย่างเป็นระบบ ผู้นำจึงไม่เพียงแต่ตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังต้องใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกในการยกระดับประสิทธิผลขององค์กร และส่งเสริมความคล่องตัวในการปรับตัวของบุคลากรและรูปแบบการทำงาน การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในมุมมองนี้จึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงองค์กรที่ต้องอาศัยบทบาทของผู้นำอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวของสุวรรณา มานพ และคณะ (2568) ระบุว่า ผู้นำเชิงดิจิทัลจำเป็นต้องมีความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับวิสัยทัศน์และกระบวนการบริหารจัดการองค์กร เพื่อส่งเสริมการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลไม่ใช่เพียงการใช้เทคโนโลยีในองค์กรเท่านั้น แต่เป็นความสามารถของผู้นำในการผสานวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์

กรอบวิธีคิดดิจิทัล และการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เข้าด้วยกัน เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แม้นักวิชาการจะอธิบายภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในมิติต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกัน แม้จะมีการเน้นประเด็นแตกต่างกันตามบริบทของการศึกษา แต่สามารถสังเคราะห์สาระสำคัญร่วมกันได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเชื่อมโยงกับกลยุทธ์และการบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของบุคลากร ตลอดจนการส่งเสริมความคล่องตัวและการปรับตัวขององค์กร เพื่อให้เห็นภาพรวมของแนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดของนักวิชาการที่สำคัญมาสังเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบตาราง ดังแตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลจากนักวิชาการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก	สาระสำคัญของแนวคิดภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล
มะนู ทองน้อย และคณะ (2567)	วิสัยทัศน์ดิจิทัลและการพัฒนาบุคลากร	ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลหมายถึงความสามารถของผู้นำในการกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาองค์กร โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของบุคลากรให้สอดคล้องกับบริบทการทำงานในยุคดิจิทัล
Westerman et al. (2014)	กรอบวิธีคิดดิจิทัลและการเปลี่ยนผ่านองค์กร	ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นกรอบวิธีคิดของผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกลยุทธ์และวัฒนธรรมองค์กร โดยมุ่งใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกในการยกระดับประสิทธิผลขององค์กรและส่งเสริมความคล่องตัวในการปรับตัวของบุคลากรและรูปแบบการทำงาน
สุวรรณา มานพ และคณะ (2568)	การบูรณาการเทคโนโลยีกับการบริหารจัดการ	ผู้นำเชิงดิจิทัลต้องมีความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับวิสัยทัศน์และกระบวนการบริหารจัดการองค์กร เพื่อส่งเสริมการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร อันนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง

จากตารางที่ 1 แม้นักวิชาการจะมีมุมมองต่างกัน แต่มีประเด็นร่วมที่สอดคล้องกัน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการทำงาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง ประเด็นเหล่านี้จึงสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทของผู้นำเชิงดิจิทัลในบริบทองค์กรไทยได้

เมื่อพิจารณาในภาพรวม ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลคือกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี กลยุทธ์ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และการปรับตัว อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างเหมาะสมในบริบทของยุคดิจิทัล

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร

วัฒนธรรมองค์กรเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรม การตัดสินใจ และรูปแบบการทำงานของบุคลากรภายในองค์กร โดยทำหน้าที่เป็นกรอบความคิดร่วมที่กำหนดวิธีการรับรู้ ตีความ และตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานประจำวัน วัฒนธรรมองค์กรจึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อบรรยากาศการทำงาน ความร่วมมือระหว่างบุคลากร และผลการดำเนินงานขององค์กรในภาพรวม

Schein (2010) อธิบายว่า วัฒนธรรมองค์กรคือระบบสมมติฐาน ค่านิยม และความเชื่อที่สมาชิกในองค์กรเรียนรู้และยอมรับร่วมกันผ่านประสบการณ์การแก้ไขปัญหาและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งสมมติฐานเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดไปยังสมาชิกใหม่ในฐานะ “วิธีที่ถูกต้อง” ในการคิดและการปฏิบัติงาน แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงพฤติกรรมที่ปรากฏให้เห็นภายนอกเท่านั้น แต่ยังฝังรากลึกอยู่ในระดับความคิดและทัศนคติของบุคลากร

ในทำนองเดียวกัน Robbins & Judge (2017) ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมองค์กรทำหน้าที่เป็นกลไกที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ขององค์กร เสริมสร้างความผูกพันของบุคลากร และกำหนดบรรทัดฐานพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งส่งผลต่อระดับแรงจูงใจ ความพึงพอใจในการทำงาน และประสิทธิภาพของบุคลากร หากวัฒนธรรมองค์กรมีความชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานและลดความขัดแย้งภายในองค์กรได้

เมื่อพิจารณาในบริบทของการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรม มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี (Westerman et al., 2014) องค์กรที่มีวัฒนธรรมยืดหยุ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร จะมีความพร้อมมากกว่าสำหรับการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างและเชิงกระบวนการ

ดังนั้น วัฒนธรรมองค์กรจึงไม่เพียงเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมการทำงานแต่เป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเปลี่ยนแปลงและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทผู้นำในการขับเคลื่อนองค์กรในยุคดิจิทัล

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมองค์กร

ผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนด ทำนุบำรุง และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร เนื่องจากแนวคิด พฤติกรรม และรูปแบบการตัดสินใจของผู้นำมักถูกถ่ายทอดไปสู่บุคลากรผ่านกระบวนการทำงานและการปฏิสัมพันธ์ในองค์กร สุวรรณา มานพ และคณะ (2568) ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความเข้าใจทั้งระบบงานและจิตวิทยาของบุคลากร เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดรับความซับซ้อนและนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเฉพาะในกระบวนการเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่ดิจิทัล ผู้นำต้องแสดง

บทบาทเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงที่สามารถลดแรงต้านและสร้างการยอมรับต่อแนวคิดหรือเทคโนโลยีใหม่ผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

ในยุคดิจิทัล บทบาทผู้นำไม่ใช่แค่การกำหนดนโยบายหรือการควบคุมการทำงานเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านเชิงองค์กร (Organizational Transformation) ที่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานซึ่งเอื้อต่อการทดลองความคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้จากความผิดพลาด ผู้นำจำเป็นต้องส่งเสริมให้บุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็น เปิดรับแนวทางการทำงานใหม่ และสามารถทำงานร่วมกันข้ามสายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรในยุคดิจิทัล

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Westerman et al. (2014) ที่เสนอว่า ความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรควบคู่กันไป โดยองค์กรไม่อาจพึ่งพาเพียงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี แต่ต้องปรับบรรทัดฐาน ค่านิยมร่วม และพฤติกรรมให้เปิดรับนวัตกรรม รวมถึงลดการต่อต้านของบุคลากร ซึ่งมีตัวอย่างเชิงปฏิบัติได้แก่ 1. ผู้บริหารเป็นแบบอย่างการใช้ดิจิทัล 2. สร้างบรรยากาศให้กล้าทดลองนวัตกรรมใหม่ และ 3. มีระบบยกย่องผู้ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศุภโชค เอี่ยมงาม และคณะ, 2568) ดังนั้น ผู้นำเชิงดิจิทัลจึงต้องเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับการปรับวิธีคิดและพฤติกรรม เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

จากมุมมองดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมองค์กร ผู้นำที่สามารถบูรณาการการใช้เทคโนโลยีเข้ากับการบริหารจัดการคนและการสร้างวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง จะมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้องค์กรสามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของศตวรรษที่ 21

เพื่อหลีกเลี่ยงความคลาดเคลื่อนในการใช้แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงองค์กร บทความนี้จึงเปรียบเทียบลักษณะของการเปลี่ยนแปลงองค์กรและการเปลี่ยนผ่านองค์กร ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรและการเปลี่ยนผ่านองค์กร

ประเด็นเปรียบเทียบ	การเปลี่ยนแปลงองค์กร	การเปลี่ยนผ่านองค์กร
ลักษณะการเปลี่ยนแปลง	การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงบางส่วนขององค์กร	การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและเชิงระบบของทั้งองค์กร
ขอบเขตการเปลี่ยนแปลง	มักเกิดขึ้นในระดับกระบวนการ นโยบาย หรือโครงสร้างบางด้าน	ครอบคลุมโครงสร้าง กลยุทธ์ วัฒนธรรม และวิธีคิดของบุคลากร
ระยะเวลา	มักเป็นการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้นหรือระยะกลาง	เป็นกระบวนการระยะยาวและต่อเนื่อง
เป้าหมายหลัก	เพิ่มประสิทธิภาพหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า	ปรับองค์กรให้พร้อมต่อบริบทใหม่และความท้าทายในอนาคต
บทบาทของผู้นำ	ทำหน้าที่บริหารและควบคุมการเปลี่ยนแปลง	ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนผ่าน (Change Agent)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรและการเปลี่ยนผ่านองค์กร (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	การเปลี่ยนแปลงองค์กร	การเปลี่ยนผ่านองค์กร
บทบาทของวัฒนธรรมองค์กร	เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง	เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเปลี่ยนผ่าน
ความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีดิจิทัล	ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน	ใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการเปลี่ยนวิธีคิดและพฤติกรรม
ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	องค์กรทำงานได้ดีขึ้นในรูปแบบเดิม	องค์กรเกิดรูปแบบการทำงานและวัฒนธรรมใหม่

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงองค์กรและการเปลี่ยนผ่านองค์กรมีความแตกต่างกันทั้งในด้านขอบเขต ระยะเวลา และระดับความลึกของการเปลี่ยนแปลง โดยการเปลี่ยนแปลงองค์กรมุ่งเน้นการปรับปรุงในบางส่วนขององค์กร ขณะที่การเปลี่ยนผ่านองค์กรเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งโครงสร้าง กลยุทธ์ และวัฒนธรรมองค์กร ดังนั้น ภายใต้บริบทของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล บทความนี้จึงมุ่งเน้นแนวคิดการเปลี่ยนผ่านองค์กร ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

บริบทขององค์กรไทยในยุคดิจิทัล

การพัฒนาด้านดิจิทัลของประเทศไทยได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องผ่านนโยบายและแผนพัฒนาระดับชาติ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของประเทศในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และระบบการบริหารจัดการในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ภายใต้บริบทดังกล่าว องค์กรไทยจำเป็นต้องปรับตัวทั้งในด้านโครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และวัฒนธรรมการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำหรับองค์กรขนาดใหญ่ การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลมักเกี่ยวข้องกับการปรับโครงสร้างองค์กร การนำระบบสารสนเทศขนาดใหญ่มาใช้และการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานที่มีความซับซ้อน ผู้นำในองค์กรขนาดใหญ่จึงต้องเผชิญกับความท้าทายในการบริหารการเปลี่ยนแปลง การสร้างความเข้าใจร่วมกันในวงกว้างและการปรับวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรจำนวนมากให้สอดคล้องกับทิศทางใหม่ขององค์กร

ในขณะเดียวกัน องค์กรขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แม้จะมีความคล่องตัวในการตัดสินใจและการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานมากกว่าองค์กรขนาดใหญ่ แต่ก็มักเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความพร้อมของบุคลากร และความรู้ด้านเทคโนโลยี ผู้นำในองค์กร SMEs จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของ

องค์กร เลือกใช้เทคโนโลยีที่ตอบโจทย์การดำเนินงานจริง และสร้างความเข้าใจเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรสามารถเรียนรู้และปรับตัวต่อรูปแบบการทำงานใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

จากภาพรวมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้องค์กรไทยแต่ละประเภทจะมีบริบทและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่มีความสำคัญร่วมกันคือบทบาทของผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ผู้นำเชิงดิจิทัลที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายระดับประเทศเข้ากับการบริหารจัดการภายในองค์กร และสามารถปรับวัฒนธรรมการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล จะมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้องค์กรไทยสามารถปรับตัวและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อให้เห็นบทบาทของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในบริบทขององค์กรไทยอย่างเป็นระบบ บทความจึงนำไปสู่การสังเคราะห์กรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมองค์กรในลำดับถัดไป บทความนี้จึงสรุปและเปรียบเทียบลักษณะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านของผู้นำในองค์กรขนาดใหญ่และองค์กรขนาดกลางและขนาดย่อม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบลักษณะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านของผู้นำในองค์กรขนาดใหญ่และองค์กรขนาดกลางและขนาดย่อม

ประเด็น	องค์กรขนาดใหญ่	องค์กรขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
บริบทการดำเนินงาน	มีโครงสร้างองค์กรซับซ้อน กระบวนการทำงานเป็นระบบ และมีสายการบังคับบัญชาชัดเจน	มีโครงสร้างองค์กรไม่ซับซ้อน การตัดสินใจรวดเร็ว และมีความยืดหยุ่นสูง
เป้าหมายของการเปลี่ยนผ่าน	มุ่งปรับโครงสร้าง ระบบงาน และกระบวนการให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ดิจิทัลระยะยาว	มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันในระยะสั้นถึงระยะกลาง
บทบาทของผู้นำ	ทำหน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ วางนโยบาย และบริหารการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม	ทำหน้าที่ทั้งผู้กำหนดทิศทางและผู้ปฏิบัติ มีบทบาทใกล้ชิดกับการดำเนินงานจริง
รูปแบบการตัดสินใจ	การตัดสินใจผ่านหลายระดับ ต้องอาศัยการประสานงานและการสื่อสารในวงกว้าง	การตัดสินใจรวดเร็ว มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสถานการณ์
การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	ใช้ระบบสารสนเทศขนาดใหญ่และเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน	เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับทรัพยากรและบริบทขององค์กร
การบริหารทรัพยากรมนุษย์	เน้นการพัฒนาทักษะบุคลากรในวงกว้างและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่	เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน
ความท้าทายหลัก	แรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลง การสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการปรับวัฒนธรรมองค์กรขนาดใหญ่	ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และความรู้ด้านเทคโนโลยี
ปัจจัยความสำเร็จ	การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ความสอดคล้องระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ	ภาวะผู้นำที่ยืดหยุ่น การเรียนรู้ต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของบุคลากร

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า ลักษณะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านของผู้นำในองค์กรขนาดใหญ่และองค์กรขนาดกลางและขนาดย่อมมีความแตกต่างกันตามบริบทการดำเนินงานและข้อจำกัดด้านทรัพยากร องค์กรขนาดใหญ่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเชิงกลยุทธ์และการปรับโครงสร้างในภาพรวม ขณะที่องค์กร SMEs ให้ความสำคัญกับความคล่องตัวและการปรับตัวเชิงปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใด บทบาทของผู้นำเชิงดิจิทัลในการกำหนดทิศทาง สร้างความเข้าใจร่วมกัน และส่งเสริมวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านองค์กรในบริบทของยุคดิจิทัล

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญขององค์กรไทยในยุคดิจิทัล

ก่อนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล องค์กรไทยยังคงเผชิญปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และทักษะดิจิทัล ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่สามารถเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ได้ อีกทั้งยังขาดการประเมินความพร้อมขององค์กรนำไปสู่ปัญหาข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณในระยะยาว

2. ข้อจำกัดด้านสมรรถนะบุคลากร องค์กรขาดกลยุทธ์ดิจิทัลที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centric) และขาดการสนับสนุนการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรขาดทักษะและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำไปประยุกต์ใช้จริง

3. วัฒนธรรมองค์กรที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การขาดวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม ทำให้บุคลากรเกิดความกังวล ไม่มั่นใจ และต่อต้านการใช้เทคโนโลยีใหม่ตลอดจนกลัวความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน

4. มุ่งเน้นเทคโนโลยีเป็นเป้าหมายหลัก องค์กรมักลงทุนกับความทันสมัยของระบบสารสนเทศ โดยละเลยความเหมาะสมกับกระบวนการทำงานและผู้ใช้งานจริง ทำให้สูญเสียทรัพยากรและไม่สามารถแก้ปัญหาขององค์กรได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในองค์กรไทย

จากการทบทวนปัญหาและอุปสรรคขององค์กรไทยในยุคดิจิทัล การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กร โดยสามารถสรุปเป็นข้อเสนอเชิงแนวคิด (Conceptual Implications) 4 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลของผู้นำ ผู้นำต้องสามารถเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์อย่างชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและลดความสับสนในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงความพร้อมด้านทรัพยากร งบประมาณ และศักยภาพบุคลากรเพื่อให้การเปลี่ยนผ่านดำเนินการได้จริง

2. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลไม่สามารถแยกออกจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรได้ ผู้นำต้องส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการทำงานร่วมกัน โดยเน้นรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับลักษณะงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

3. วัฒนธรรมองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ผู้นำต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนการทดลองสิ่งใหม่และเปิดโอกาสให้เรียนรู้จากความผิดพลาด เพื่อลดแรงต้านและกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มความพร้อมในการรับมือกับการแข่งขันได้

4. การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุน ไม่ใช่เป้าหมายหลัก การตัดสินใจนำเทคโนโลยีมาใช้ควรพิจารณาจากความเหมาะสมกับกระบวนการทำงานและความต้องการที่แท้จริงขององค์กร เพื่อลดความเสี่ยงจากการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า และสนับสนุนให้การเปลี่ยนผ่านดำเนินไปได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิดเชิงเส้นที่ได้จากการสังเคราะห์งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายบทบาทของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมองค์กรในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบ ดังแสดงในภาพที่ 1

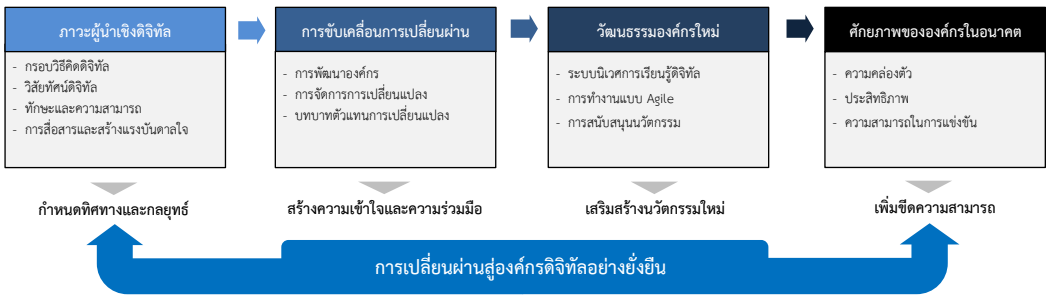

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงเส้นของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลกับการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมองค์กรในศตวรรษที่ 21

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว สามารถอธิบายรายละเอียดของกระบวนการเปลี่ยนผ่านองค์กรในแต่ละประเด็นพอสังเขปได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ในฐานะจุดเริ่มต้น ผู้นำต้องมีกรอบวิธีคิดดิจิทัล (Digital Mindset) วิสัยทัศน์ และทักษะการใช้เทคโนโลยี เพื่อเป็นแบบอย่างและสื่อสารสร้างแรงบันดาลใจแก่บุคลากร

2. การขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่าน ในฐานะกลไกดำเนินการ ผู้นำทำหน้าที่เป็น “ตัวแทนการเปลี่ยนแปลง” (Change Agent) บริหารจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อลดแรงต้านและประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย

3. วัฒนธรรมองค์กรใหม่ ในฐานะผลลัพธ์เชิงพฤติกรรม นำไปสู่การสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล ส่งเสริมการทำงานแบบยืดหยุ่น (Agile) และสร้างบรรยากาศที่เปิดรับนวัตกรรม

4. ศักยภาพขององค์กรในอนาคต ในฐานะเป้าหมายสูงสุด วัฒนธรรมใหม่ที่เข้มแข็งจะช่วยยกระดับความคล่องตัว เพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อให้องค์กรเติบโตอย่างยั่งยืน

สรุป

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนผ่านองค์กรสู่ดิจิทัลมิใช่เพียงการปรับโครงสร้างหรือมุ่งเน้นแต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ หากแต่เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิด และวิถีการทำงานของบุคลากร ผู้นำจึงต้องสามารถบูรณาการความเข้าใจด้านเทคโนโลยี การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงเข้าด้วยกัน เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านขององค์กรอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดที่นำเสนอในบทความนี้ ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลในบริบทขององค์กรไทย ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงบริหารสำหรับผู้บริหารในการพัฒนาองค์กร และเป็นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในบริบทดิจิทัลต่อไป

ข้อเสนอแนะ จากบทความนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ ดังนี้ 1. หน่วยงานควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหาร 2. ผู้บริหารควรใช้กรอบแนวคิดประเมินตนเองและวางแผนพัฒนาทักษะบุคลากรให้ตรงตามศักยภาพ และ 3. องค์กรควรสื่อสารวิสัยทัศน์และสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อลดแรงต้านและขับเคลื่อนวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

นาวิน แกละสมุทร และกนกรัตน์ จิรสัจจานุกูล. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่เผชิญกับความท้าทาย การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาขอนแก่น*, *12*(2), 495–508.

มะนู ทองน้อย และคณะ. (2567). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, *13*(3), 205–216.

วิจารณ์ พานิช. (2562). *การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

ศุภโชค เอี่ยมงาม และคณะ. (2568). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 13*(3), 1101–1113.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2563). *การบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570).* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุวรรณา มานพ และคณะ. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, *14*(3), 221–232.

Cameron, K. S. & Quinn, R. E. (2011). *Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework* (3rd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Daft, R. L. (2015). *Organization theory and design* (12thed.). Boston: Cengage Learning.

Deal, T. E. & Kennedy, A. A. (1982). *Corporate Cultures.* Boston: Addison-Wesley.

Gouesnonc, R. (1991). *Corporate culture: Diagnosis and change*. San Francisco, California: Jossey-Bass.

Kane, G. C. et al. (2019). *The Technology Fallacy: How People are the Real Key to Digital Transformation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Robbins, S. P. & Judge, T. A. (2017). *Organizational behavior* (17th ed.). Harlow, England: Pearson Education.

Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (4th ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Westerman, G. et al. (2014). *Leading digital: Turning technology into business transformation*. Boston, MA: Harvard Business Review Press.

บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการภาครัฐสมัยใหม่*

THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATORS IN MODERN PUBLIC SECTOR MANAGEMENT

ณัฐวัฒน์ ปริยพาณิชย์
Natthawat Pariyaphanit
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: 6701104205@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอและวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นภายใต้บริบทการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศจากระดับฐานราก ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในยุคปัจจุบันต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การเปลี่ยนจากผู้ใช้อำนาจสั่งการตามลำดับชั้นไปสู่การเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคี โดยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการประสานพลังระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร การบริหารจัดการองค์กรที่ยึดถือผลสัมฤทธิ์เป็นหลักผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารฐานข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ เพื่อเพิ่มความคล่องตัว ความโปร่งใส และความแม่นยำในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การเป็นนักสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าสาธารณะ โดยต้องมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตและสามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่ไม่คาดฝัน การจัดการภาครัฐยุคใหม่ในระดับท้องถิ่นจึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามระเบียบราชการ การสร้างระบบนิเวศการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา การปรับตัวของผู้บริหารท้องถิ่นตามแนวทางดังกล่าวถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในโลกยุคไร้พรมแดน

คำสำคัญ: การจัดการภาครัฐสมัยใหม่; ผู้บริหารท้องถิ่น; นวัตกรรมการบริหาร

*Received March 3, 2026; Revised April 9, 2026; Accepted April 20, 2026

Abstract

This academic article presents and analyzes the roles of local administrators within the context of modern public administration, which serves as a key mechanism for driving national development from the grassroots level amid rapid technological, social, and economic changes. In the contemporary era, local administrators are required to undergo a paradigm shift from hierarchical, authority-based command to strategic leadership that emphasizes collaborative, multi-stakeholder networks. They must act as facilitators who coordinate efforts among the public sector, private sector, and civil society to overcome limitations in budget and resources. Organizational management should be results-oriented, incorporating digital technologies and data-driven decision-making to enhance agility, transparency, and accuracy in addressing public needs and problems. Furthermore, local administrators must function as social innovators who aim to create public value, while maintaining flexibility in crisis management and the ability to adapt to unforeseen circumstances. Modern public administration at the local level, therefore, extends beyond mere compliance with bureaucratic regulations; it requires the development of a governance ecosystem that enables active public participation through collaborative partnerships. Such adaptation is a crucial factor in improving citizens' quality of life, strengthening community resilience, and promoting sustainable, self-reliant local development in an increasingly borderless world.

Keywords: Modern Public Sector Management; Local Administrators; Management Innovation

บทนำ

บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการภาครัฐสมัยใหม่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระดับฐานรากท่ามกลางสภาวการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนสูง (กระทรวงมหาดไทย, 2563) การบริหารงานในรูปแบบเดิมที่เน้นการสั่งการตามลำดับชั้นและระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดอาจไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความหลากหลายและคาดหวังต่อการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและรวดเร็วได้อีกต่อไป

ผู้บริหารท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้บังคับบัญชาไปสู่การเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถขับเคลื่อนองค์กรด้วยนวัตกรรมและข้อมูล (Data-Driven)

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงที โดยแนวคิดการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาภาครัฐไปสู่ความเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ที่มีความคล่องตัว โปร่งใส และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ OECD ที่ระบุว่า การพัฒนาภาครัฐยุคใหม่ต้องอาศัยการออกแบบบริการแบบดิจิทัล การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ และการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของภาครัฐ (OECD, 2020) นอกจากนี้ บทบาทที่โดดเด่นของผู้บริหารท้องถิ่นในมิตินี้ คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม หรือภาคประชาชน เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการความขัดแย้งและการสร้างความโปร่งใสในกระบวนการทำงานถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งความโปร่งใสดังกล่าวไม่ได้หมายถึงเพียงการตรวจสอบได้ตามกฎหมายเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับประชาชนด้วย ทักษะความเป็นผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นจึงต้องครอบคลุมทั้งศาสตร์ของการบริหารและศิลป์ของการครองใจคน เพื่อที่จะสามารถจูงใจและประสานพลังจากความแตกต่างให้กลายเป็นพลังในการสร้างสรรค์ท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว (คณิตา ราษฎร์นุ้ย, 2563) ภารกิจของผู้บริหารท้องถิ่นในปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงการบริหารงานราชการให้เสร็จสิ้นไปวันต่อวันแต่คือ การสร้างระบบนิเวศการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเติบโตและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ซึ่งการนำหลักการจัดการภาครัฐสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก้าวข้ามความท้าทายและสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงในโลกยุคไร้พรมแดน ในขณะเดียวกันองค์การภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องปรับเปลี่ยน 1. บทบาทของผู้นำต้องมีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย สามารถคิดและเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เน้นการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) 2. กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพสามารถนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ได้ 3. การทำงานต้องเน้นความคล่องตัว ยืดหยุ่น และการมุ่งส่งเสริมการตลาดทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ และ 4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ให้สามารถทำงานและสามารถสร้างตัวตนขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล (เสกสรรค์ สนวา และคณะ, 2561)

บทบาทผู้นำท้องถิ่นในปัจจุบัน

บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในปัจจุบันภายใต้กระแสการจัดการภาครัฐสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อนและท้าทายมากกว่าในอดีตอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านเทคโนโลยี ความคาดหวังของประชาชน และข้อจำกัดด้านงบประมาณ

บทบาทแรกที่สำคัญ คือ การเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์และนักบริหารการเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำงานตามภารกิจประจำไปสู่การวางแผนเชิงรุกที่มองเห็นอนาคตของท้องถิ่นในระยะยาว ผู้นำต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์โอกาสและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกแล้วนำมาปรับใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่จับต้องได้จริง (ภัครธรณ์ เอี่ยมอำภา, 2567) การบริหารจัดการในมิตินี้เน้นการสร้างผลสัมฤทธิ์ของงานโดยใช้เครื่องมือทางการบริหารสมัยใหม่มาช่วยลดขั้นตอนที่ซับซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการบริการประชาชน ผู้นำท้องถิ่นต้องกล้าที่จะปฏิรูประบบงานภายในองค์กรให้มีความคล่องตัวและสนับสนุนให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อให้เท่าทันกับโลกยุคดิจิทัล การตัดสินใจต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์ผลกระทบอย่างรอบด้านเพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินเกิดความคุ้มค่าและตอบโจทย์ความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างตรงจุดที่สุด และบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง คือ การเป็นผู้ประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายภาคีการพัฒนาในรูปแบบของพหุภาคี ผู้นำท้องถิ่นในยุคใหม่ไม่สามารถทำงานแบบแยกส่วนหรือใช้อำนาจสั่งการจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552) แต่ต้องทำหน้าที่เป็นโซ่ข้อกลางในการเชื่อมโยงภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเข้าด้วยกันเพื่อระดมสรรพกำลังและทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานในลักษณะนี้มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่ส่วนกลางที่ให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การทำและการตรวจสอบ การสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่นผู้นำต้องมีทักษะในการเจรจาต่อรองและมีวาทศิลป์ในการสร้างความเข้าใจเพื่อดึงดูดการลงทุนจากภาคเอกชนและขอความร่วมมือจากประชาชนในการรักษาสาธารณสมบัติ การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ท้องถิ่นก้าวข้ามขีดจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรจนสามารถขับเคลื่อนโครงการขนาดใหญ่ที่สร้างประโยชน์แก่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สุดท้าย คือ การเป็นผู้นำที่ยึดหลักธรรมาภิบาลและการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม ซึ่งถือเป็นเสาหลักสำคัญของการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ผู้นำท้องถิ่นต้องแสดงออกถึงความโปร่งใส ความซื่อสัตย์สุจริต และภาระรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและองค์กร การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการตรวจสอบการทำงานจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับท้องถิ่น (นัทธพงศ์ วิบูลรังสรรค์ และคณะ, 2568) นอกจากนี้บทบาทในการสร้างนวัตกรรมก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยผู้นำต้องส่งเสริมให้มีการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ (เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธนัง, 2565) ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านสาธารณสุข การจัดการขยะหรือการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การเป็นผู้นำนวัตกรรมไม่ได้หมายถึงการใช้เทคโนโลยีที่สูงส่งเพียงอย่างเดียวแต่หมายรวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนการทำงานให้มีความคิดสร้างสรรค์และยืดหยุ่นเพื่อมุ่งไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในท้องถิ่นให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น การจัดการภาครัฐสมัยใหม่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าของผู้นำท้องถิ่นจากผู้ใช้อำนาจรัฐไปสู่ผู้อำนวยความสะดวกและนักสร้างสรรค์การพัฒนาที่ต้องผสานทั้งศาสตร์การบริหารที่ทันสมัยเข้ากับศิลปะการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างลงตัว ความสำเร็จของการบริหารงานท้องถิ่นในปัจจุบันจึงไม่ได้วัดกันเพียงแค่จำนวนโครงการที่ก่อสร้างเสร็จสิ้น แต่หน่วยวัดที่สำคัญที่สุด คือ ความพึงพอใจของประชาชน ความเข้มแข็งของชุมชน และความสามารถในการปรับตัวของท้องถิ่นต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

การบริหารจัดการภาครัฐแบบใหม่

การบริหารจัดการภาครัฐแบบใหม่ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน โดยแนวคิดแรกที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญ คือ การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการสร้างความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรสาธารณะ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนเป้าหมายจากการยึดติดกับระเบียบขั้นตอนทางการบริหารแบบเดิมที่เน้นเพียงความถูกต้องตามกฎหมายไปสู่การวัดความสำเร็จที่ผลลัพธ์สุดท้ายที่ประชาชนได้รับ ผู้บริหารในยุคนี้ต้องกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้การทำงานในแต่ละโครงการสามารถตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง การบริหารงานในลักษณะนี้ยังรวมถึงการนำระบบการแข่งขันเข้ามาใช้ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อกระตุ้นให้เกิดคุณภาพที่ดีที่สุดในราคาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับท้องถิ่น นอกจากนี้การกระจายอำนาจการตัดสินใจลงไปสู่ระดับปฏิบัติการยังช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ที่ต้องการความยืดหยุ่นสูงเพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในระดับพื้นที่ (ธิษณารินทร์ เหลืองจิรโชติกาล, 2565)

การนำระบบการจัดการแบบภาคเอกชนและเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาปรับปรุงโครงสร้างการทำงานภายในองค์กรให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยผู้บริหารต้องสวมบทบาทเป็นผู้จัดการที่มีทักษะในการวางแผนกลยุทธ์และการจัดการทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นการให้บริการที่เป็นเลิศและการลดทอนขั้นตอนที่ซับซ้อนด้วยการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยลดโอกาสในการเกิดทุจริตคอร์รัปชันและเพิ่มความโปร่งใสในสายตาของประชาชนได้เป็นอย่างดี การบริหารจัดการภาครัฐแบบใหม่ในมิตินี้ยังให้ความสำคัญกับการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรมและอิงตามความสามารถจริงของบุคลากรเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานที่มีคุณภาพ (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2559) ผู้บริหารท้องถิ่นยุคใหม่จึงต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงที่สามารถจูงใจให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับเห็นความสำคัญของการพัฒนา

ทักษะตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เท่าทันต่อเครื่องมือทางการบริหารใหม่ ๆ และสามารถนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะที่ทันสมัยและเข้าถึงง่ายสำหรับประชาชนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

การสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมและการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะอย่างเข้มข้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานะจากรัฐที่เป็นผู้ผูกขาดการจัดทำบริการสาธารณะไปสู่การเป็นผู้กำกับดูแลและอำนวยความสะดวกให้ภาคเอกชนหรือภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการประสานประโยชน์และสร้างความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายเพื่อให้เกิดการระดมทุน ความเชี่ยวชาญ และเทคโนโลยีจากภาคส่วนต่าง ๆ มาช่วยแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนเกินกว่าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเพียงลำพังได้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2567) การจัดการภาครัฐแบบใหม่ในแนวคิดนี้ยังเน้นย้ำเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและการรับฟังเสียงสะท้อนจากพลเมืองเป็นสำคัญ โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมตั้งร่วมคิดร่วมทำไปจนถึงร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงาน เพื่อให้โครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาที่ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความภาคภูมิใจในความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นตนเอง

ดังนั้น การจัดการภาครัฐแบบใหม่สำหรับผู้บริหารท้องถิ่นคือการผสานพลังระหว่างประสิทธิภาพเชิงบริหารและความโปร่งใสเชิงธรรมาภิบาลเข้าด้วยกัน โดยมุ่งเน้นการส่งมูลค่าสาธารณะที่ดีที่สุดให้แก่ประชาชนผ่านกระบวนการทำงานที่คล่องตัว ทันสมัย และเปิดกว้าง ความสำเร็จในโลกยุคปัจจุบันจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการนำนวัตกรรมและเครือข่ายความร่วมมือมาสร้างผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักที่พึ่งพาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การจัดการภาครัฐยุคใหม่ และการปรับตัวของผู้นำ

การจัดการภาครัฐยุคใหม่ภายใต้บริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันเปรียบเสมือนเข็มทิศสำคัญที่กำหนดทิศทางความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ถาโถมเข้าใส่จากทุกทิศทาง แนวคิดแรกที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องนำมาปรับใช้คือ การเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลและการบริหารจัดการบนฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งไม่ใช่เพียงการจัดซื้ออุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยเท่านั้นแต่หมายถึงการปรับรื้อกระบวนทัศน์ในการทำงานทั้งหมดให้เข้าสู่ระบบออนไลน์เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดขั้นตอนการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ผู้นำท้องถิ่นต้องแสดงบทบาทเป็นหัวขบวนในการผลักดันนวัตกรรมการบริการสาธารณะที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ผ่านสมาร์ตโฟนเพียงเครื่องเดียว ไม่ว่าจะเป็น

การชำระภาษีท้องถิ่น (สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี, 2565) การขออนุญาตก่อสร้าง หรือการแจ้งเหตุสาธารณภัยที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน การปรับตัวในมิตินี้ต้องการผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีและมีความกล้าหาญที่จะทำลายกำแพงของระบบราชการแบบดั้งเดิมที่ล่าช้าและซับซ้อน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนว่าท้องถิ่นสามารถก้าวทันโลกและส่งมอบบริการที่รวดเร็วแม่นยำและตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง

การปรับตัวของผู้นำท้องถิ่น คือ การบริหารจัดการแบบยืดหยุ่นและการสร้างภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตการณ์ที่คาดไม่ถึง ซึ่งในโลกยุคปัจจุบันความแน่นอนคือความไม่แน่นอน ผู้นำท้องถิ่นยุคใหม่จึงต้องพัฒนาทักษะการบริหารความเสี่ยงและการตัดสินใจที่รวดเร็วภายใต้สภาวะกดดัน การจัดการภาครัฐยุคใหม่เน้นย้ำถึงการสร้างองค์กรที่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาและการกระจายอำนาจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับหน้างานเพื่อให้สามารถตอบโต้ต่อปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ทันทีโดยไม่ต้องรอคำสั่งตามลำดับชั้นที่ยาวนาน บทบาทของผู้บริหารจึงเปลี่ยนจากการเป็นผู้ควบคุมและสั่งการมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาชุมชน การปรับตัวในลักษณะนี้ยังรวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่มีความยืดหยุ่นและสามารถโอนเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับเหตุฉุกเฉินด้านสาธารณสุข ภัยธรรมชาติ หรือวิกฤตเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยไม่ยึดติดอยู่กับแผนงานที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นปีเพียงอย่างเดียวซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

การสร้างผู้นำที่เป็นศูนย์กลางของความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์และการสื่อสารสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพในโลกที่มีความเห็นหลากหลาย บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในยุคนี้ต้องก้าวข้ามการเป็นเพียงนักบริหารงานสำนักงานไปสู่การเป็นนักสื่อสารที่สามารถสร้างความเข้าใจและแรงจูงใจให้แก่คนในพื้นที่ได้ทุกกลุ่มวัย การจัดการภาครัฐสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองอย่างเข้มข้น ผู้นำจึงต้องปรับตัวให้เป็นผู้รับฟังที่ดีและเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่ระดับนโยบายไปจนถึงการตรวจสอบผลลัพธ์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อร่วมกันวิจัยและพัฒนาแนวทางแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างถือเป็นภารกิจใหม่ที่ผู้นำท้องถิ่นหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสามารถในการประสานประโยชน์และลดความขัดแย้งในสังคมที่แตกต่างทางความคิดจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความเป็นผู้นำในยุคใหม่ ซึ่งผู้นำที่ประสบความสำเร็จคือผู้ที่สามารถนำพาชุมชนให้ก้าวไปข้างหน้าพร้อมกันโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังผ่านการบริหารจัดการที่โปร่งใสและเป็นธรรมซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งที่สุดของการจัดการภาครัฐในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ (เสกสรรค์ สนวา และคณะ, 2561) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้นำองค์การภาครัฐสมัยใหม่ต้องมี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี (Good Personality) เพราะผู้นำต้องมีความสง่างาม บุคลิกภาพ เรียบร้อย มีความเป็นมิตรกับบุคคลรอบข้างตั้งแต่ผู้ใต้บังคับบัญชาหัวหน้าในกลุ่มเดียวกัน รวมถึงบุคคลภายนอก การมีบุคลิกภาพที่ดีนอกจากจะช่วยให้เกิดความสง่างามและสร้างความน่าเชื่อถือ 2. เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Visionary) สามารถวางงานอย่างมีระบบ

มองการณ์ไกลเพื่อขับเคลื่อนหรือพัฒนาองค์การให้ประสบผลสำเร็จได้ 3. เป็นผู้ที่มีศักยภาพ (Potential) ในด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานสามารถเป็นนักประสานความร่วมมือที่ดี รวมถึงความสามารถในการคิด การตัดสินใจเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าประสงค์ 4. เป็นนักกลยุทธ์ (Strategist) สามารถออกแบบกลไกระบบการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการเป็นนักกลยุทธ์ที่ดีต้องสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เป็นไปตามบริบทของสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์การ 5. เป็นประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ต้องสามารถประชาสัมพันธ์ความเป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นขององค์การเพื่อให้สาธารณะได้เข้าใจในบทบาทและภาระหน้าที่ขององค์การได้เป็นอย่างดี การเป็นนักประชาสัมพันธ์จำต้องมีความเข้าใจและเข้าถึงกับกลุ่มเป้าหมายสามารถสื่อสารได้กับคนทุกกลุ่มได้ 6. เป็นนักมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ที่เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคคลกลุ่มบุคคลและทีมงาน พร้อมทั้งเน้นผลลัพธ์ของการทำงานที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ในขณะเดียวกันการทำงานของนักมนุษยสัมพันธ์จำต้องยึดหลักการมอบหมายงานและการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้ปฏิบัติสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้ภายใต้สถานการณ์ที่มีอย่างจำกัดหรือเร่งด่วน 7. เป็นผู้มีคุณธรรม (Moral) สามารถสร้างความศรัทธาให้กับทีมงานการดำเนินงานภายในและภายนอกองค์การต้องยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักในการดำเนินงาน 8. เป็นนักการตลาด (Marketing) สามารถคิดค้นและออกแบบสินค้าของชุมชนและของรัฐทั้งด้านการแปรรูปสินค้าและการบริการรูปแบบใหม่เพื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าทั้งภายในและภายนอก และ 9. เป็นนักปฏิบัติ (Practitioner) สามารถปฏิบัติงานได้ทุกรูปแบบทุกสถานที่ ทุกเวลา ซึ่งผู้นำลักษณะนี้จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าคิดในสิ่งใหม่ ๆ ต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อพัฒนางานอย่างแท้จริง นักปฏิบัติจำต้องมีจิตสาธารณะที่คอยช่วยเหลือบุคคลอื่นให้พ้นจากปัญหาหรือวิกฤติได้ รวมถึงการเป็นผู้นำลักษณะนี้ต้องมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายงานได้ทั้งในระดับ หน่วยเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นต้น

ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในโลกยุคใหม่คือการหลอมรวมความเป็นนักรัฐศาสตร์ที่เข้าใจบริบทสังคมเข้ากับความเป็นนักบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เชี่ยวชาญเทคโนโลยีและนวัตกรรม ความสำเร็จของการนำองค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับการรวบอำนาจไว้ที่ตัวบุคคลแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวให้ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และการสร้างระบบนิเวศการทำงานที่เน้นผลสัมฤทธิ์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนเป็นที่ตั้ง ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นฟันเฟืองที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนผ่านสังคมไทยไปสู่ความมั่นคงและมั่งคั่งอย่างยั่งยืนจากระดับฐานรากอย่างแท้จริง จึงสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

1. การบริหารเชิงยุทธศาสตร์แบบเครือข่ายความร่วมมือ การจัดการภาครัฐสมัยใหม่เปลี่ยนบทบาทผู้บริหารจากการเป็นผู้ใช้อำนาจสั่งการตามลำดับชั้น มาเป็นผู้ประสานพลังจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ผู้นำต้องมีความสามารถในการดึงภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา องค์ความรู้นี้เน้นการระดมทรัพยากรและความเชี่ยวชาญที่หลากหลายมาแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน ซึ่งลำพังงบประมาณของท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ การทำงานแบบเครือข่ายจึงช่วยขยายขีดความสามารถในการบริการสาธารณะให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การตัดสินใจบนฐานข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้นำท้องถิ่นยุคใหม่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากการใช้ประสบการณ์หรือความรู้สึกเพียงอย่างเดียว มาเป็นการบริหารจัดการที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลประชากร งบประมาณ และปัญหาในพื้นที่อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้การวางแผนพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างตรงจุด องค์ความรู้นี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความโปร่งใส เพราะข้อมูลที่เป็นระบบจะช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบกระบวนการทำงานและผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

3. ความคล่องตัวและการบริหารจัดการภาวะวิกฤต ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น องค์ความรู้เรื่องความคล่องตัวในการบริหารงาน

ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารท้องถิ่นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที การให้อำนาจตัดสินใจแก่ผู้ปฏิบัติงานหน้างานและการเตรียมแผนสำรองที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดความสูญเสียและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าท้องถิ่นจะเป็นที่พึ่งได้ในยามเกิดวิกฤต

4. การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรมเพื่อสังคม การจัดการภาครัฐสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้นกับคุณภาพชีวิตของประชาชนมากกว่าเพียงแค่การทำงานให้ครบตามระเบียบ ผู้นำท้องถิ่นจึงต้องเป็นนักสร้างสรรค์นวัตกรรมที่กล้าทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการขยะรูปแบบใหม่ หรือการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนผ่านช่องทางที่ทันสมัย องค์ความรู้นี้มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าสาธารณะที่จับต้องได้ โดยวัดความสำเร็จจากความพึงพอใจและการพัฒนาที่ยั่งยืนของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

สรุป

บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ภายใต้บริบทของความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวเชิงรุกและการบูรณาการองค์ความรู้หลากหลายมิติ เพื่อขับเคลื่อนท้องถิ่นให้ไปสู่ความยั่งยืน หัวใจสำคัญประการแรกคือการปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ใช้อำนาจสั่งการตามลำดับชั้นไปสู่การเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผู้นำยุคใหม่ต้องทำหน้าที่เป็นโซ่ข้อกลางในการประสานพลังระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อระดมทรัพยากรและองค์ความรู้มาแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มีความซับซ้อนเกินกว่าที่งบประมาณภาครัฐเพียงอย่างเดียวจะจัดการได้ การจัดการภาครัฐสมัยใหม่จึงมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและมีความเชื่อมั่นต่อการบริหารงานในระดับพื้นที่

การยกระดับการบริหารจัดการองค์กรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและการตัดสินใจบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้บริหารท้องถิ่นต้องเร่งปฏิรูประบบงานให้มีความคล่องตัว ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่สามารถให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วและเท่าเทียม การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่มาวิเคราะห์ปัญหาจะช่วยให้การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นมีความแม่นยำและตอบโจทย์ความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างตรงจุด นอกจากนี้ ความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้วิกฤตการณ์ที่คาดไม่ถึงถือเป็นทักษะสำคัญที่ผู้นำต้องพัฒนา โดยเน้นความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนแผนงานและงบประมาณให้ทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้ท้องถิ่นเป็นที่พึ่งพาสุดท้ายของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในยามเกิดภัยพิบัติหรือภาวะฉุกเฉิน

การจัดการภาครัฐสมัยใหม่ในระดับท้องถิ่นต้องมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์และนวัตกรรมเพื่อสังคมเป็นสำคัญ โดยไม่ยึดติดอยู่เพียงการทำตามระเบียบปฏิบัติแต่ต้องมุ่งสร้างคุณค่าสาธารณะที่จับต้องได้จริง ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นนักสร้างสรรค์ที่กล้าแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ มายกระดับ

คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก หรือการดูแลสุขภาวะของประชาชนทุกกลุ่มวัยอย่างทั่วถึง ความสำเร็จของการบริหารงานท้องถิ่นยุคใหม่จึงวัดจากความเข้มแข็งของชุมชนและความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้มั่นคงต่อไปในอนาคตท่ามกลางพลวัตของโลกที่ไม่มีวันหยุดนิ่ง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย. (2563). *คู่มือหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

คณิตา ราษฎร์นุ้ย. (2563). *คู่มือหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* สงขลา: สำนักงานจังหวัดสงขลา.

เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธนัง. (2566). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(3), 103-117.

ธิษณารินทร์ เหลืองจิรโชติกาล. (2565). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่กับการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลในจังหวัดชุมพร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ,* 16(1), 148–157.

นัทธพงศ์ วิบูลรังสรรค์ และคณะ. (2568). การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลาง. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 8(1), 135-145.

ภัครธรณ์ เอี่ยมอำภา. (2567). ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 7(1), 33-47.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2559). *การบริหารงานคลังภาครัฐบนฐานความยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันพระปกเกล้า. (2567). *การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). *คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการ: ภาพรวม ระบบบริหารผลงานและระบบประเมินผลการปฏิบัติราชการ.* กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี. (2565). *แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี.

เสกสรรค์ สนวา และคณะ. (2561). คุณลักษณะของผู้นำองค์การภาครัฐสมัยใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 20(พิเศษ), 309–411.

OECD. (2020). *The OECD digital government policy framework: Six dimensions of a digital government.* Retrieved April 7, 2026, from https://url.in.th/mRdwm

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความ

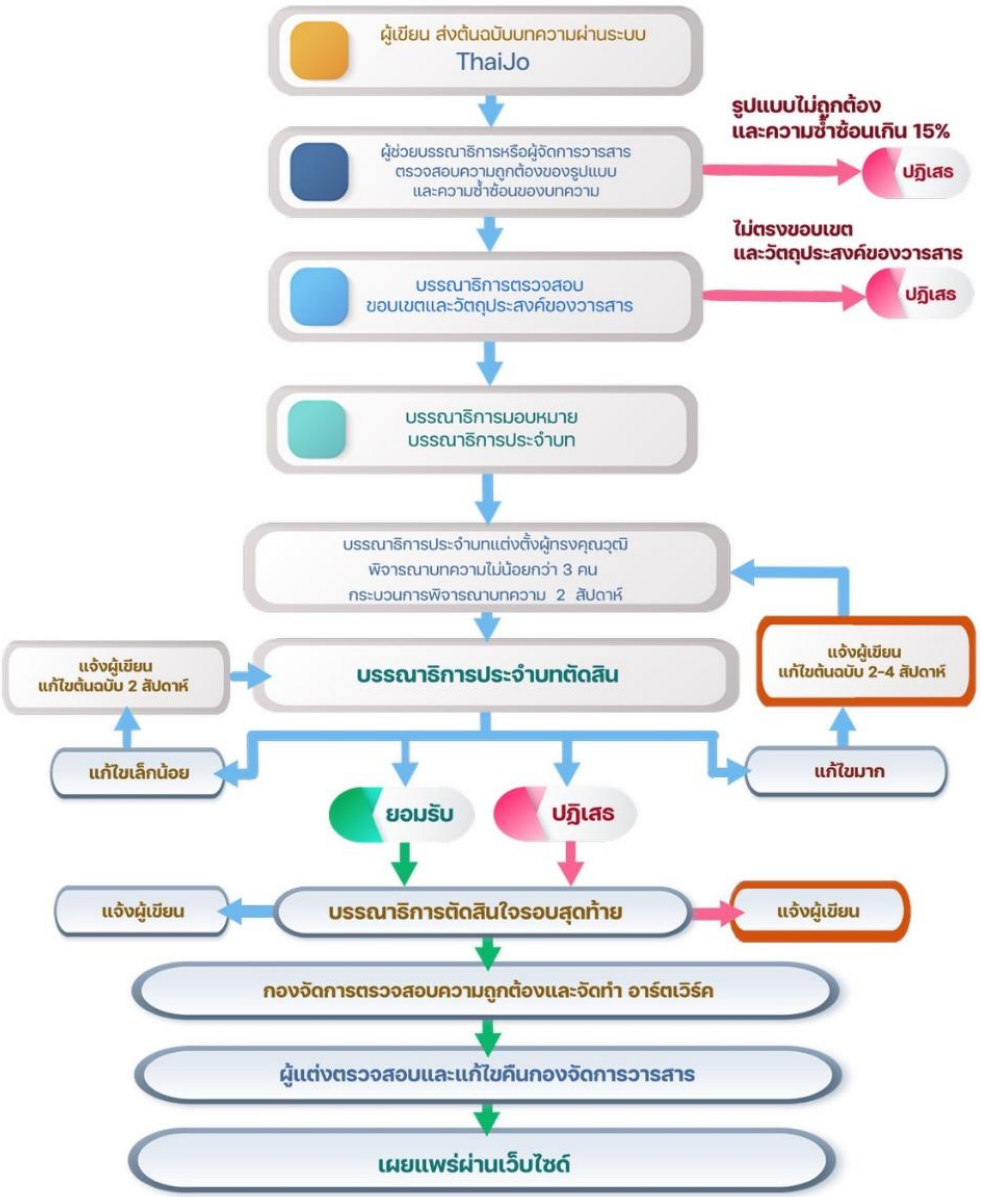

Peer Review Process

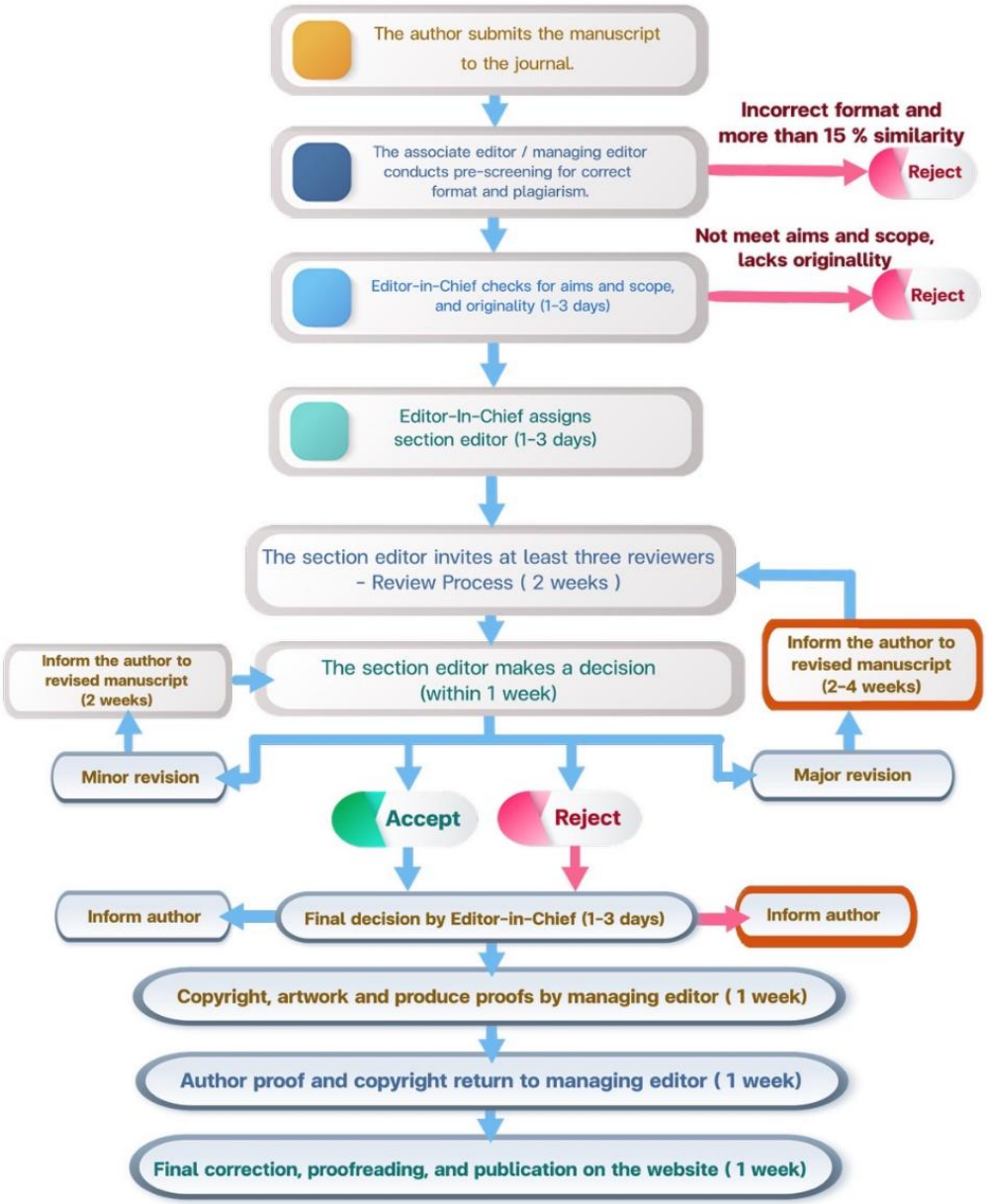

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง**ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (องฺ.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิติวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา*./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อหนังสือ*/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง./(เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม.* (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./*ชื่อวารสาร,*/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/*ชื่อสารานุกรม*/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์,*/เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อวิทยานิพนธ์/*(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./*ชื่อเรื่อง/*(รายงานผลการวิจัย)./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./(ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./(ปีที่เผยแพร่)./*ชื่อเรื่อง*./สืบค้น วัน เดือน ปี,/จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ)./*ราชกิจจานุเบกษา*./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./*ชื่อหนังสือพิมพ์*./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. *ไทยรัฐ*. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./(Year)./*Title of Tripitaka*./ Location:/Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./(Year)./*Title of the book*/(Edition ed.)./ Location:/Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.),/*Title of the book*/(xth ed.)./(pp-pp)./Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./(Year)./Title of Article./In *Title of Encyclopaedia*/(Pages)./Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In *Encyclopedia of Education*. Collected edition of specific issues, 4th rank

(pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./(Year)./Title of Article./*Title of Journal*,/Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./(YY, MM DD)./Colum Name./*Title of Newspaper*./Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./(Year)./*Title*/(Doctoral or Master's thesis or dissertation)./ Location:/Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./(YY, DD MM)./ Position./(Interview).

Anuchid, P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./(Year)./*Title*/ Retrieved MM DD, Year,/from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhist centre.com/text/who-was-buddha.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ..... ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีขอบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม .....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน .....

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http:/www.dhammathai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?.* Retrieved March 20, 2020, from https:/thebuddhistcentre.com /text/who-was-buddha.

James, C. (2013). *Office markets & public policy.* Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1. 2. and 3. Populations and sample, research tools, Data collection, Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research findings)

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

Results (18 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions .....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any)

Table explanation .....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

.....

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

.....

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

.....

Acknowledgement (18 pt) (Put in the article in case the researcher was given fund to conduct research or the title of the article is not matched with the title of the research or the thesis) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, "I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords:3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)
ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ .....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง .....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)
Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)
Affiliation of the main author (English) (14 pt)
Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)
Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions .....

.....

.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation .....

.....

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.